

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
Mekong-Salween Civilization Studies Journal
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2560
Volume 8, No.1 January-June, 2017
ISSN 1906-7682

สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก
พ.ศ.2560

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
Mekong-Salween Civilization Studies Journal
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2560
Volume 8, No.1 January-June, 2017
ISSN 1906-7682

หลักการและเหตุผล

สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยทำหน้าที่ศึกษาสืบค้น รวบรวม วิจัย พัฒนา ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมในมิติต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน 6 ประเทศ ประกอบด้วยประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ดังนั้น เพื่อให้หน่วยงานเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ จึงได้ดำเนินการจัดทำวารสารวิชาการขึ้นซึ่งใช้ชื่อว่า “วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน” ซึ่งได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2553 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ในมิติของศิลปวัฒนธรรมและอารยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านอารยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดด้านศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรมศึกษาในมิติต่าง ๆ ของคนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
3. เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิจัย และวิชาการ

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน จัดทำโดยสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร รับบทความจากผู้เขียนทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย บทความที่เสนอขอรับการพิจารณาอาจเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ จัดพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม)

นโยบายการจัดพิมพ์ของวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิจัยในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน ได้แก่ ด้านสังคมวิทยา/ประวัติศาสตร์-ชาติพันธุ์-โบราณคดี ด้านศิลปศาสตร์/ปรัชญา-ศาสนา ด้านอักษรศาสตร์/ภาษา-วรรณกรรม ด้านศิลปกรรม-สถาปัตยกรรม ด้านการศึกษา/เศรษฐกิจ-สังคม-วัฒนธรรม ด้านนิเทศศาสตร์/สารสนเทศ-การสื่อสาร ด้านมนุษยศาสตร์/มานุษยวิทยา-จิตวิทยา ด้านรัฐศาสตร์/รัฐศาสนศาสตร์ ด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน รับผิดชอบบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการอื่น บทความทุกบทความจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน อนึ่ง การพิจารณารับบทความเพื่อลงตีพิมพ์หรือไม่ตีพิมพ์อยู่ที่ดุลยพินิจของบรรณาธิการถือเป็นอันสิ้นสุด

การเผยแพร่

วารสารฯ จะจัดส่งเล่มให้แก่ห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ของวารสารฯ <http://www.nuks.ac.th>

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)

ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา	เงารังษี
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรธร	บุญยรัตพันธุ์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี	กรรพุมมาลย์
บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน	ปัญญาวุธตระกูล
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์	สิรสุนทร
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
	รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์	จิตรนิรัตน์
	มหาวิทยาลัยทักษิณ	
	รองศาสตราจารย์ธโสธร	ตู้ทองคำ
	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา	ศรีพันธ์
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรธร	บุญยรัตพันธุ์
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์	เกษมผลกุล
	มหาวิทยาลัยมหิดล	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์	ศรีทองแสง
	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	
	ดร.วรัชต์	มัธยมบุรุษ
	มหาวิทยาลัยพะเยา	
	อาจารย์พิพัฒน์	กระแจะจันทร์
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
	อาจารย์อนุวัต	เชื้อเย็น
	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	

ฝ่ายจัดการวารสาร	นางสาวจรินทร์	เสโตบล
	นางสุภมาศ	อำทอง
	ว่าที่ ร.ต.พิเชษฐ์	สิงหเดช
	นางสาวจารุวรรณ	แสงประทุม
	นางสาวธัญญลักษณ์	คำธัญวงศ์
ปกและรูปเล่ม	นายวชิรพงษ์	วงศ์ประสิทธิ์
	นางสาวเยาวทัศน์	อรรธาชิต

ที่อยู่
 บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
 สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร
 อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ชั้น 3 เลขที่ 99 หมู่ 9 ตำบลท่าโพธิ์
 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000

โทรศัพท์ : 0 5596 1204-5 โทรสาร : 0 5596 1148

เว็บไซต์ : <http://www.nuks.nu.ac.th>

อีเมล : mekong_salween@nu.ac.th

จำนวนที่พิมพ์ : 300 เล่ม

เจ้าของ : สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาพจากปก : ชื่อภาพ : หัวโขนหน้าหนุมาน
 ผู้ถ่ายภาพ : www.facebook.com/mormay.mormayz
 กราฟฟิก : นายวชิรพงษ์ วงศ์ประสิทธิ์

แหล่งที่มาของภาพ : การแสดงละครในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางลอย
 โครงการนเรศวรสังคีต ครั้งที่ 23 ณ โรงละคร
 เถลิงพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ
 มหาวิทยาลัยนเรศวร วันที่ 21 มีนาคม 2557

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. บทความทุกบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ที่ตรงตามสาขาวิชา โดยทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย บทความละ 2 ท่าน การพิจารณารับบทความเพื่อลงตีพิมพ์หรือไม่ตีพิมพ์อยู่ที่ดุลยพินิจของบรรณาธิการถือเป็นอันสิ้นสุด
2. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ และตารางใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช้ความรับผิดชอบของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
3. บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่ามีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว และจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ลงตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน อีกต่อไป
4. ผู้เขียนต้องปฏิบัติตามระเบียบและนโยบายของวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน อย่างเคร่งครัด หากไม่ยินยอมแก้ไขหรือไม่ดำเนินการตามนโยบาย วารสารฯ มีสิทธิ์ที่จะไม่รับตีพิมพ์อีกต่อไป
5. บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์จะไม่ส่งคืน

ถวายพระพรชัยมงคลแด่
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
รัชกาลที่ ๑๐ แห่งราชวงศ์จักรี
ขอพระองค์ทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร
ขอบคุณภาพจาก : <https://goo.gl/O79elx>

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

“ถ้าทำงานด้วยความตั้งใจที่จะให้เกิดผลอันยิ่งใหญ่
คือความเป็นปึกแผ่นของประเทศชาติ
ด้วยความสุจริตและด้วยความรู้ความสามารถด้วยจริงใจ
ไม่นึกถึงเงินทองหรือนึกถึงผลประโยชน์ใดๆ
ก็เป็นการทำหน้าที่โดยตรงและได้ทำหน้าที่โดยเต็มที่”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

พระราชทานแก่ศึกษาธิการจังหวัดทั่วประเทศ

๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

ขอบคุณข้อมูลและภาพจาก : 1. <https://goo.gl/1Mstqz> 2. <https://goo.gl/4onCDf>

อัญพจน์ (Quotations)

面對許多的情況，
只管用智慧處理事，以慈悲對待人，
而不擔心自己的利害得失，
就不會有煩惱了。

Simply deal with matters with wisdom
and treat people with compassion, without
worrying about personal gain or loss.
Then we'll never be plagued by vexations

ในทุกสถานการณ์ใช้สติปัญญาจัดการกับการงาน
ใช้ความเมตตาต่อผู้คน ไม่กังวลผลได้ผลเสียของตัวเอง
ความทุกข์ก็จะไม่เกิดขึ้น

ขอบคุณข้อมูลจาก : <http://www.96rangjai.com/108wisdom/>

บทบรรณาธิการ

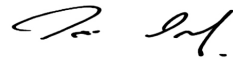

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำปี 2560 นี้ เนื้อหาสาระของบทความในฉบับยังคงเกี่ยวข้องกับผลงานด้านอารยธรรมศึกษา กลุ่มแม่น้ำโขง-สาละวิน บทความที่ดีพิมพ์ทุกบทความได้รับการพิจารณาจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในการตรวจสอบ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและรักษาคุณภาพมาตรฐานของวารสารฯ ให้เกิดการยอมรับอย่างกว้างขวางต่อไป

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ฉบับนี้เป็นบทความที่มาจากผู้เขียนทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยนเรศวร รวมทั้งสิ้น 11 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัยจำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ 1) การศึกษาภาษาศาสตร์แขนงจ้วง-ไต ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน 2) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลศาสนสถาน กรณีศึกษา: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) ศิลปะอุตสาหกรรมและนวัตกรรมการสร้างหัวโขน 4) เพลงร้องของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภาคใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 5) กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี: เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ 6) การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ 7) การกลายเป็นเมืองและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา 8) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา 9) การเปลี่ยนผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด 10) ช็อปปิ้ง โลกดิจิทัล และภูมิปัญญาไทครั้งภูมิภาคเหนือตอนล่าง และบทวิจารณ์หนังสือจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ 1) สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ (สำหรับบทวิจารณ์หนังสือไม่ได้ผ่านการพิจารณาจาก Peer review เนื่องจากเป็นบทความที่นำมาลงเผยแพร่เพื่อเป็นความรู้ทั่วไป)

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ขอเชิญชวนอาจารย์ นิสิต นักศึกษานักวิชาการ และผู้สนใจส่งบทความวิจัย และบทความวิชาการ ทั้งจากบุคลากรภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยนเรศวรมาเพื่อลงตีพิมพ์ ปัจจุบันวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ได้ผ่านการรับรองคุณภาพจากฐานข้อมูล TCI ให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 เรียบร้อยแล้ว

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ส่งบทความมาลงตีพิมพ์ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความและให้ข้อคิดเห็นในการแก้ไขปรับปรุงบทความ ให้มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ และขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านทุกท่านจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ในเนื้อหาสาระของวารสารฉบับนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศินี ปัญญาบุตรกุล)
บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

ถวายพระพรชัยมงคลแด่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐	7
พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙	8
อัญพนั	9
บทบรรณาธิการ	10

บทความวิจัย

การศึกษาภาษาศาสตร์แขนงจ้วง-ไต ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน A Linguistics Study of Zhuang - Dai Language Branch in China <i>เมฆม สอดส่องภษ Metcha Sodsongkrit</i>	15
---	----

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลศาสนสถาน กรณีศึกษา: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช Impacted Factor Toward Public Awareness in the care of Wat Phra Mahathat Woramahawihan Case study: Wat Phra Mahathat Woramahawihan Nakhon Si Thammarat Province <i>ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน Chawanrat Srinounpan , บำรุง ศรีนวลปาน Bamrung Srinounpan , พัชร สุเมธกุล Patcharee Sumethokul , โสภณ ชุมทองโด Sophon Chumthongdo , จารุ ถิ่นพระบาท Jaru Thinphabat</i>	53
---	----

ศิลปะอุตสาหกรรมและนวัตกรรมการสร้างหัวโขน Industrial Arts and the Innovation of Khon Mask Production <i>ธรรมรัตน์ ไถวสกุล Tammarat Towasakul , อาคม เสี่ยงวิบูล Arkom Sangiamviboon , วุฒิพงษ์ โรจนเชวมศรี Wuttipong Rojkasemsri</i>	79
---	----

เพลงร้องของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภาคใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	109
--	-----

The Vocal Music of Ethnic groups in Southern Laos, the Lao PDR

กฤษฎา สุขสำเนียง *Krissada sooksumnieng* ,

เจริญชัย ชนไพโรจน์ *Charoenchai Chonpairoj* ,

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี *Chalerm Sak Pikulsri*

กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี: เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์	139
--	-----

The tourism development strategy of Kanchanaburi Province: the key link between Thailand and the City of Dawei of Republic of the Union of Myanmar

เฉลิมพล ศรีทอง *Chaloempon Sritong* ,

เสรี วงษ์มณฑา *Seri Wongmonta*

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์	167
--	-----

Communication for Development of The Hmong Cultural Products and Sustainable Concept in Kheknoi Sub - District Phetchabun Province

ณัฐพัชร์ ไชยทิพย์ *Nathapat Chaitip* ,

พูนสุข ภระมรทัต *Poonsuk Pramorat* ,

อัจฉรา ศรีพันธ์ *Atchara Sriphan*

การกลายเป็นเมืองและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา	197
--	-----

Urbanization and Ladder of Citizen Participation in the communities surrounding the University of Phayao

ดารารัตน์ คำเป็ง *Dararat Khampeng*

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา The Changing Ways of Life of The Villagers in Maekahuaikein Village No. 2 and No. 16 Maeka Sub-District, Maung Phayao, Phayao Province after the University of Phayao Established <i>ไพบรินทร์ ขัดธิพงษ์ Pairin Khadtipong</i>	219
การเปลี่ยนผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด Thailand's the transitional from Nation State to Market State <i>ธโสธร ตู้อองคำ Thasothorn Tootongkam,</i> <i>พรชัย เทพปัญญา Pornchai Dhebpanya</i>	241
ชื่อพืช โลกทัศน์ และภูมิปัญญาไทครั้งภูมิภาคเหนือตอนล่าง Plant Names, Worldviews and Wisdom of Tai Khrang in the Lower Northern Region <i>อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา Unchalee Singnoi Wongwattana</i>	261
บทวิจารณ์หนังสือ สுகาวะองค์รวมแนวพุทธ <i>วิสุทธิ บุญญะโสภิต Wisut Boonyasopit</i>	287
ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน	299
ใบสมัครขอส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน	308
ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิจัย	310
ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิชาการ	313

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/HdROzi>

การศึกษาภาษาศาสตร์แขนงจ้วง-ไต ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน¹

A Linguistics Study of Zhuang - Dai Language Branch in China

เมชฌ สอดส่องกฤช²

Metcha Sodsongkrit

E-mail : metchaweiqing@hotmail.com

¹ งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมการวิจัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และเงินงบประมาณแผ่นดิน โครงการ
ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2558 เรื่อง รายการคำศัพท์ภาษาตระกูลไท ในประเทศจีนตอนใต้เพื่อการวิจัย
ภาษาศาสตร์ตระกูลไท และ ปีงบประมาณ 2559 การจัดทำฐานข้อมูลภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์เพื่อการวิจัยภาษาตระกูลไท (ไต – ปู้
– จ้วง) ในประเทศจีนตอนใต้

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาภาษาศาสตร์แขนงจ้วง - ไต ในประเทศจีน 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาปู้อี้ ภาษาไต และภาษาจ้วง วิธีวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร โดยมุ่งสังเคราะห์เอกสารภาษาจีนของนักวิชาการจีน แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางภาษาศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาการจีนยังคงยึดถือการจัดภาษาปู้อี้ ไต และจ้วงไว้ในตระกูลภาษาจีน - ทิเบต เนื่องจากมีร่องรอยคำศัพท์ที่สามารถสืบสาวไปถึงภาษาจีนโบราณที่เรียกว่า “คำศัพท์ร่วมโบราณ” และยังพบคำศัพท์ที่ไม่ร่วมเผ่าพันธุ์กับภาษาไทย แต่สามารถหาคำศัพท์ร่วมในภาษาจีนได้ คำศัพท์เหล่านี้มีทั้งที่เป็นคำศัพท์ร่วมโบราณและคำยืมเก่า นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์และรูปแบบไวยากรณ์บางอย่างยืมมาจากภาษาจีนด้วย จากการวิเคราะห์ระบบเสียง ระบบคำและระบบไวยากรณ์ เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างกันก็พบว่าภาษาทั้งสามมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด โดยที่ภาษาปู้อี้ใกล้ชิดกับภาษาจ้วงมากกว่าภาษาไต

คำสำคัญ: ภาษาไท ภาษาไทในประเทศจีน ปู้อี้ ไต จ้วง

Abstract

The objective of the study is to study the Linguistics of Zhuang - Dai language sub-Branch in China which consists of Buyi, Dai and Zhuang languages. **The methodology** is to synthesize the research document from Chinese scholars, present ethnology information, and analyses linguistics. There are **two main point** found in the research. **According to** the Tai - Chinese ancient words or the vestige that can be reconstruct to Chinese ancient words, Chinese scholars have still divided Buyi Dai and Zhuang languages into Sino-Tibetan. In addition, there are many Tai-Chinese related words, but they are not related to Thai. Moreover, there are many of grammatical words and syntax that are borrowed from Chinese. **According to** the analysis of the relation of phonology, word system and syntax, it is found that three languages are closely relate, but Buyi is more closely to Zhuang than Dai.

Keywords: Tai language, Tai language in China, Buyi, Dai, Zhuang

1.ประเด็นปัญหา

ความเป็นมาของงานวิจัยครั้งนี้สืบเนื่องมาจาก เมื่อปี พ.ศ.2555 ผู้วิจัยได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในสาธารณรัฐประชาชนจีน เรื่อง “สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน” (เมซม สอดส่องเกษ, 2555) พบว่าในประเทศจีนมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลจีนอย่างเป็นทางการ 56 กลุ่ม ในจำนวนนี้มีชนกลุ่มน้อยอยู่ 9 กลุ่มที่พูดภาษาที่เกี่ยวข้องกับตระกูลไท คือ 1.ชนกลุ่มน้อยเผ่าปู้อี้ 2.ชนกลุ่มน้อยเผ่าไต 3.ชนกลุ่มน้อยเผ่าจ้วง 4.ชนกลุ่มน้อยเผ่าตัง 5.ชนกลุ่มน้อยเผ่ามู่หล่าว 6.ชนกลุ่มน้อยเผ่าเหมาหนาน (เหิน)³ 7.ชนกลุ่มน้อยเผ่าส่วย 8.ชนกลุ่มน้อยเผ่าเกอลาว 9.ชนกลุ่มน้อยเผ่าหลี และ 10.ชนกลุ่มน้อยเผ่าเหยา (ลักกะ)⁴ มีกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทหรือเกี่ยวข้องกับตระกูลไทส่วนหนึ่ง ซึ่งไม่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลจีนให้มีสถานะเป็นชนกลุ่มน้อยเป็นเอกเทศ แต่จัดเข้ารวมกับชนกลุ่มน้อยอื่น ได้แก่ กลุ่มชนที่พูดภาษาลักกะ (จัดเป็นชนกลุ่มน้อยชาวเหยา-ลักกะ) ภาษาเหิน (จัดเป็นชนกลุ่มน้อยชาวเหมาหนาน-หยางหวง) ภาษามากและภาษาอายจาม (จัดเป็นชนกลุ่มน้อยชาวปู้อี้)

ประเด็นปัญหา คือ จากข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์รณนาของทั้งสามชนเผ่าข้างต้นนี้ ในหนังสือเรื่อง “สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน” (เมซม สอดส่องเกษ, อ้างแล้ว) ผู้เขียนได้เรียบเรียงโดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ เทศกาลสำคัญของทุกชนเผ่าอย่างครบถ้วน แต่ข้อมูลทางภาษาและภาษาศาสตร์เป็นข้อมูลสังเขปเกี่ยวกับการจัดแบ่งตระกูลภาษาเท่านั้น ยังไม่มีรายละเอียดสำหรับการศึกษาทางภาษาศาสตร์

จากการสำรวจข้อมูลในประเทศไทยจะเห็นว่าข้อมูลการศึกษาภาษาแขนงจ้วง-ไต ในประเทศไทยทั้งสามกลุ่มนี้ยังมีน้อยและไม่สมบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นงานด้านพจนานุกรม เหตุที่เป็นเช่นนี้สาเหตุหลักมาจากผู้วิจัยไม่มีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอในการศึกษา เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีบรรพบุรุษและต้นตอภาษาอยู่ในประเทศจีน เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาทั้งสามล้วนเขียนเป็นภาษาจีน ผู้วิจัยชาวไทยที่รู้ภาษาจีนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ การทำงานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยในเชิงชาติพันธุ์รณนา และเน้นงานทาง

³กลุ่มชนที่พูดภาษาเหิน แม้ว่าจะมีภาษาพูดเป็นของตัวเอง แต่เนื่องจากเป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนประชากรไม่มาก จึงไม่ได้รับการรับรองให้มีสถานะเป็น “ชนกลุ่มน้อย” จากรัฐบาลจีน แต่ถูกจัดให้เป็นสมาชิกในชนกลุ่มน้อยเผ่าเหมาหนานเผ่าอื่น เรียกชื่อว่า “เหมาหนาน-หยางหวง”

⁴กลุ่มชนที่พูดภาษาลักกะ ถูกจัดให้เป็นสมาชิกในชนกลุ่มน้อยเผ่าเหยา ชนเผ่ารอบข้างเรียกชื่อชนกลุ่มนี้ว่า “ฉาซานเหยา” (茶山瑶 Cháshān Yáo แปลว่า ชาวเหยาหุบเขา)

ภาษาศาสตร์ของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต สาขาจ้วง-ต้ง แขนงจ้วง-ไต ในประเทศจีน โดยจะเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นผลงานและทรงสนะของนักวิชาการจีน นำเสนอการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์อย่างละเอียดได้แก่ แนวคิดการจัดแบ่งตระกูลภาษา ระบบเสียง การสร้างคำ วงคำศัพท์ ระบบไวยากรณ์ ภาษาถิ่น และรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน ระบบเศรษฐกิจสังคม ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของชนเผ่าทั้งสาม ในสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย ทางหนึ่งเพื่อบันทึกข้อมูลความรู้นี้เป็นภาษาไทย อีกทางหนึ่ง เพื่อให้ผู้สนใจชาวไทยที่ไม่รู้ภาษาจีนได้ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาษาศาสตร์แขนงจ้วง – ไต ในประเทศจีน 3 ภาษา คือ ภาษาปู้อี้ ภาษาไต และภาษาจ้วง โดยสังเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางภาษาศาสตร์ของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาแขนงจ้วง – ไต ในประเทศจีน โดยมุ่งศึกษาเพื่อนำเสนอผลงานการศึกษาและทรงสนะของนักวิชาการจีน เป็นหลัก

3. การทบทวนวรรณกรรม

3.1 ประเด็นการจัดแบ่งตระกูลภาษา

เกี่ยวกับการจัดแบ่งตระกูลภาษาของภาษาไทนี้ นักภาษาศาสตร์มีข้อคิดเห็นแตกต่างกันไปหลายทฤษฎี ความแตกต่างนี้ไม่เพียงเกิดขึ้นในเรื่องของการจัดแบ่งตระกูลภาษา กล่าวคือ บ้างเห็นว่าภาษาไทจัดอยู่ในตระกูลภาษาใหญ่จีน-ทิเบต แต่บ้างเห็นว่าควรจะเป็นภาษาตระกูลไทแยกออกมาต่างหากจากตระกูลภาษาจีน - ทิเบต นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องไปถึงชื่อเรียกภาษาด้วย ดังจะเห็นว่าในงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาตระกูลไทมีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น ไทย ไท ไต โด ลาว สยาม กัม-ไท กะได ในภาษาจีนก็เช่นเดียวกัน มีตัวอักษรที่เรียกชื่อภาษาไทหรือชาวไทหลายคำ เช่น 泰 (Tài “ไท” เป็นคำเรียกชื่อประเทศไทย) 傣 (Dǎi “ไต” เป็นคำเรียกชื่อชนกลุ่มน้อยเผ่าไตในประเทศจีน) 台 (Tái “ไท” เป็นคำเรียกภาษาไท) 傣 (Xiān “เซียน” เป็นคำเรียกชาวสยาม) 台-卡岱 (Tái-Kǎdài “ไท-ข้าไต้” เป็นอักษรถ่ายถอดเสียงคำว่า ไท-กะได) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้แล้ว เช่น ในหนังสือชื่อ “ภาษาถิ่นตระกูลไทย” (เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2531) ในหนังสือชื่อ “ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ (จิตร ภูมิศักดิ์, 2519)” ในหนังสือชื่อ “นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ : ภาษาตระกูลไท” (สุริยา รัตนกุล, 2548)

โดยทั่วไปถือว่าภาษาไตเป็นตระกูลย่อยภาษาหนึ่งในตระกูลภาษาใหญ่จีน-ทิเบต ซึ่งภาษาตระกูลจีน – ทิเบตนี้ เป็นตระกูลภาษาที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย แบ่งออกเป็น 4 สาขาคือ (1) สาขาภาษาจีน (2) สาขาภาษาไทย (3) สาขาแม้วเย้า (4) สาขาทิเบตพม่า (เรื่องเดช ปันเชือนชิตย, 2531) อย่างไรก็ตามนักภาษาศาสตร์หลายท่านเรียกชื่อตระกูลภาษานี้แตกต่างกันไป อย่างเช่น Grierson (1903) เรียกรวมเป็นตระกูลเดียวกันกับภาษาจีนว่า ตระกูลภาษาไทยจีน (Siamese-Chinese family) Benedict (1975) เรียกว่า ออสโตร – ไทย (Astro-Tai) เพราะเห็นว่าเป็นสาขาหนึ่งของตระกูลออสโตรเนเซียน ต่อมามีการตั้งชื่อตระกูลภาษาไทอีกหลายชื่อด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น บ้างเรียกว่า ตระกูลภาษาไทย ตระกูลภาษาไต แยกออกมาเป็นตระกูลภาษาใหญ่ต่างหาก บ้างเรียกว่าตระกูลคำไต (KamTai family) และ ภาษาไดอิก (Daic) โดยรวมภาษากลุ่มตระกูลภาษาไทยที่พูดในถิ่นต่างๆ ใน 8 ประเทศให้เป็นตระกูลเดียวกันหมด (เรื่องเดช ปันเชือนชิตย, 2531) Benedict (1942) ได้ตั้งชื่อตระกูลภาษานี้ใหม่ว่า ตระกูลภาษาไทย - กะได (Tai - Kadai) เพื่อให้ครอบคลุมถึงภาษากลุ่มตระกูลภาษาไทยที่พูดในท้องถิ่นต่างๆ เช่น เกาะไหหลำ อ่าวตังเกี๋ย และภาษากลุ่มตระกูลภาษาไทยที่พูดอยู่ที่ประเทศจีน และเวียดนามทั้งหมด

นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งภาษาตระกูลไท (ผู้เขียนเรียกเพื่อหมายถึงภาษาไททั้งที่พูดอยู่ในประเทศไทยและนอกประเทศไทย) โดยยึดหลักภูมิศาสตร์ นักนิรุกติศาสตร์ของไทยในอดีตที่สำคัญคือพระยาอนุমানราชธนะ (อ้างในเรื่องเดช ปันเชือนชิตย, 2531) ได้แบ่งภาษาตระกูลไทย (เรียกตามเอกสารที่อ้างอิงมา) ออกเป็น 4 กลุ่ม โดยอาศัยหลักทางภูมิศาสตร์ คือ (1) ไทยกลาง คือภาษาไทยที่พูดอยู่ในประเทศไทย (2) ไทยจีน คือภาษาไทยที่พูดอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนบริเวณกวางสี กวางเจา กวางตุ้ง เช่น ภาษาไทยลาย ไทยลู่ ไทยย้อย ไทยไห้ ไทยนุง (3) ไทยตะวันตก คือภาษาไทยที่พูดอยู่ในพม่า เช่น ไทยใหญ่ ไทยเจิน ไทยอาหม (4) ไทยตะวันออก คือภาษาไทยที่พูดอยู่ในประเทศเวียดนาม และลาว เช่น ไทยไห้ ผู้ไทย ไทยลาว

การใช้หลักเกณฑ์ทางภาษา เช่น หลักการกระจายคำและเสียง จะเป็นที่ยอมรับในการจัดกลุ่มภาษา นักวิชาการที่สำคัญคือ หลี่ฟางกั๋ว (Li Fanggui, 1959) ใช้เกณฑ์ทางการกระจายคำศัพท์ ลักษณะทางเสียงและพัฒนาการทางเสียงแบ่งกลุ่มภาษาไทยออกเป็นถิ่นต่างๆ 3 กลุ่มด้วยกันคือ (1) กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ เช่น ภาษาไทยสยาม ลาว ลื้อ อาหม (2) กลุ่มกลาง เช่น ภาษาไท่ นุง (Lung-Chow) (3) กลุ่มเหนือ เช่น อุ๋หมิง (Wu-ming), Ch'ien-chiang, His-Lin, Po-ai (ชื่อที่แทนด้วยอักษรโรมันนี้อ้างอิงตามเอกสารเดิม)

ยังมีนักภาษาศาสตร์อีกหลายท่านที่ศึกษาภาษาตระกูลไท และจัดให้ภาษาที่พูดอยู่ในประเทศจีน หรือภาษาที่มีความเกี่ยวข้องกับภาษาจีนเป็นสมาชิกในภาษาตระกูลไท เช่น

John F. Hurtmann (1986) จัดแบ่งภาษาไทยเฉพาะกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ของ Li Fanggui เป็นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตอนล่าง ตอนกลางและตอนบน กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตอนล่างนี้ ครอบคลุมไปถึงตอนใต้สุดของตะวันตกเฉียงใต้ของจีน และยังมีนักภาษาศาสตร์ในยุคต่อจาก Li Fanggui อีกหลายท่าน เช่น Marwin Brown (1965), William J. Gedney (1972), James R. Chamberlain (1972) ก็ได้ดำเนินรอยตาม Li Fanggui โดยในการจัดแบ่งภาษาตระกูลไทล้วนมีความเกี่ยวข้องกับภาษาตระกูลจีน หรือเป็นภาษาไทที่พูดอยู่ในประเทศจีนทั้งสิ้น

เรื่องเดช ปันเพือนชาติย์ (2531) นักวิชาการภาษาตระกูลไทยได้จัดแบ่งภาษาตระกูลไทยออกเป็น “กลุ่มไท” โดยรวมภาษากลุ่มไทสยามและลาวไว้ในกลุ่มเดียวกัน และ “กลุ่มไต” รวมภาษาไตยวน ไตหลวง ไตจีนไว้ด้วยกัน (สุริยา รัตนกุล, 2548 : 86) ให้ความเห็นว่า “นอกจากภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาไทแล้ว ยังมีภาษาอยู่อีกจำนวนหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์ไม่จัดเข้าอยู่ในตระกูลไทเพราะลักษณะทางภาษาจัดได้ว่ามีความสัมพันธ์ห่างจากภาษาตระกูลไทออกไป แต่ก็ยังเป็นความห่างที่เห็นได้ว่าจะมีร่องรอยของสายใยความสัมพันธ์เดิมอยู่ ภาษาเหล่านี้สืบเชื้อสายมาจากภาษาที่นักภาษาศาสตร์เชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษของภาษาตระกูลไทคือที่เรียกว่าภาษาตระกูลกะได (Kadai Language Family)”

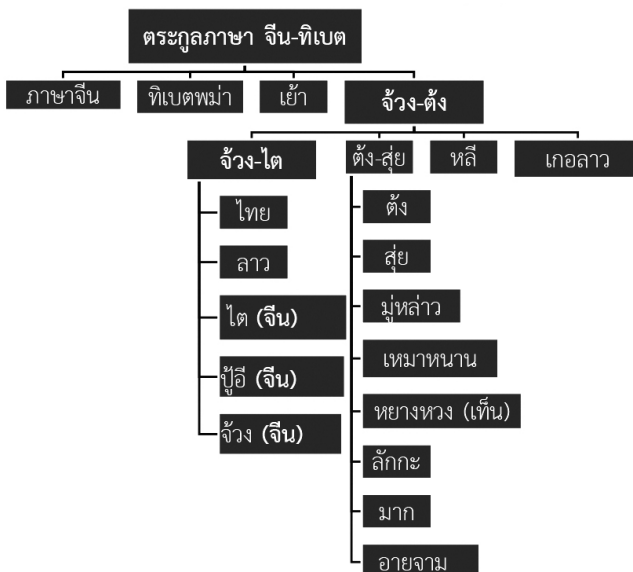
หนังสือชื่อนานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ : ภาษาตระกูลไท (สุริยา รัตนกุล, 2548) บทที่สี่เป็นเรื่องของภาษาตระกูลไท และภาษาที่เกี่ยวข้องกับภาษาตระกูลไทในประเทศจีน มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ภาษาตระกูลไทแท้ๆ ที่อยู่ในประเทศจีนมีภาษาตระกูลไททั้งสามสาขา โดยภาษาไทยฉาน ไทเหนือ และไทลื้อเป็นภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ภาษาไทไท้และไทnungเป็นภาษาตระกูลไทสาขากลาง และภาษาไทยยอกกับภาษาไทยจ้วงเป็นภาษาตระกูลไทสาขาเหนือ การที่ประเทศจีนมีตัวแทนของภาษาตระกูลไททั้งสามสาขายู่ครบถ้วนบริบูรณ์ดังนี้ ก็เพราะประเทศจีนเป็นถิ่นเดิมของผู้ที่พูดภาษาตระกูลไท นักภาษาศาสตร์เชื่อกันว่าถิ่นเดิมของผู้พูดภาษาตระกูลไทเมื่อหลายพันปีก่อนนั้น อยู่ที่บริเวณตอนใต้ของประเทศจีนบริเวณที่เชื่อมต่อกับประเทศเวียดนาม”

หนังสือพจนานุกรมและบทความของนักวิชาการสองท่าน คือ สมทรง บุรุษพัฒน์ และปราณี กุลละวณิช หลากหลายผลงานที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยกับภาษาตระกูลจีน-ทิเบต เช่น ภาษาและวัฒนธรรมกัม-ไท (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2543) พจนานุกรมภาษากัม-จีน-ไทย-อังกฤษ (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2543) พจนานุกรมปู้ย-จีน-ไทย-อังกฤษ (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2544) พจนานุกรม ฮัไล-จีน-ไทย-อังกฤษ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2546) พจนานุกรมซุย-จีน-ไทย-อังกฤษ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2546) Northern Zhuang Chinese English Dictionary (Somsong Burusphat, 2006) การเปรียบเทียบคำลักษณะ

นามในภาษาไทย-กะได (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2549) พจนานุกรมจ้วงใต้ – ไทย (ปราณี กุลละวณิชย์, 2535) ศัพท์ไท 6 ภาษา (ปราณี กุลละวณิชย์, 2537) ผลงานเหล่านี้เป็นหลักฐาน คลังคำศัพท์ที่ใช้ศึกษาเปรียบเทียบภาษาตระกูลไทที่สำคัญ นอกจากนี้มีงานวิจัยที่ให้ข้อมูล สถานภาพการศึกษาภาษาตระกูลไทชื่อ การศึกษาภาษาไทยและภาษาไทยเปรียบเทียบ (สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์, 2550)

3.2 การจัดแบ่งตามทฤษฎีของนักวิชาการจีน

ตามทฤษฎีของนักวิชาการจีน ในหนังสือชื่อ “ปริทรรศน์ภาษาดัง-ไถ” (侗台语族概论 Dòng-Tái yǔzú Gàilùn) ของผู้เขียนชื่อ เหลียงหมิ่น และ จางจวินรุ (梁敏 Liáng Mǐn, 张均如 Zhāng Jūnrú, 1996) จัดภาษา “ไท” ไว้ในภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (汉藏语系 Hànzàng Yǔxì) โดยมีสาขาและ แขนงย่อยคือ สาขาภาษาจ้วง-ต้ง มีแขนงภาษาจ้วง-ไต ต้ง-ส่วย และหลี (รวมทั้งเกอลาด้วย) ในแขนงจ้วง-ไต มีสมาชิกที่มีผู้พูดตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีนอยู่สามภาษา ได้แก่ ภาษาไต ภาษาปู้อี้ และภาษาจ้วง ซึ่งทั้งสามภาษานี้มีความใกล้ชิดเป็นระนาบเดียวกันกับภาษาไทย และภาษาลาว สาขาและแขนงย่อยแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้ (แผนภูมินี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากการ จัดแบ่งของ Liáng Mǐn, Zhāng Jūnrú และได้ขยายความเพิ่มเติมในส่วน ของ ภาษาแขนงจ้วง – ไต ที่พูดอยู่ในประเทศจีน)

จากข้อมูลการจัดแบ่งตระกูลภาษาของนักวิชาการจีนพบว่า ในประเทศจีนมีชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาที่เกี่ยวข้องกับภาษาไททั้งหมด 11 ภาษา ดังข้อมูลต่อไปนี้

แขนง	ชื่อชนกลุ่มน้อย	การจัดตระกูลภาษา	ชื่อภาษาจีน	อักษรย่อที่ใช้ในงานวิจัยนี้
แขนงจ้วง-ไต	1.ชนกลุ่มน้อยเผ่าปู้อี	จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาจ้วง-ไต	ปู้อี	B
	2.ชนกลุ่มน้อยเผ่าไต	จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาจ้วง-ไต	ไต	D
	3.ชนกลุ่มน้อยเผ่าจ้วง	จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาจ้วง-ไต	จ้วง	Z
แขนงต้ง-ส่วย	4.ชนกลุ่มน้อยเผ่าต้ง	จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาต้ง – ส่วย	ต้ง	K
	5.ชนกลุ่มน้อยเผ่าเหม่าหนาน	เหม่าหนานกว้างซี จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาต้ง-ส่วย	เหม่าหนาน	MN
		เหม่าหนาน – หยางหวง จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาต้ง-ส่วย	หยางหวง หรือ เท็น	T
	6.กลุ่มชนที่พูดภาษามากและอายจาม (เนื่องจากไม่มีการยอมรับให้มีสถานะเป็นชนกลุ่มน้อยจากรัฐบาลจีน และมีจำนวนคนพูดน้อยมาก ภาษามากและภาษาอายจามอยู่ในภาวะใกล้จะสูญ)	ภาษาอายจามและภาษามาก จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาต้ง-ส่วย เดิมหลี่ฟังกุย(Li Fanggui, 1943) จัดแยกออกเป็นคนละภาษา แต่ผลงานของนักวิชาการจีนต่อนั้นมา เช่น หยางทงอิน (Yang Tongyin, 1996) จัดภาษาอายจามเป็นถิ่นย่อยควบคู่กับภาษามาก	ภาษามาก ภาษาจีนเรียกว่า “โม” ภาษาอายจาม ภาษาจีนเรียกว่า จิน	MJ
	7.ชนกลุ่มน้อยเผ่ามู่หล่าว	จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาต้ง-ส่วย	มู่หล่าว	ML
	8.ชนกลุ่มน้อยเผ่าส่วย	จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาต้ง-ส่วย	ส่วย	S
แขนงหลี	9.ชนกลุ่มน้อยเผ่าเหยา	จัดไว้เป็นภาษากลุ่มต้ง-ไท (กัม-ไท)	ลาเจีย (ลักกะ)	LG
	10.ชนกลุ่มน้อยเผ่าหลี	จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาหลี	หลี (ฮิไล)	L
แขนงเกอลาว?	11.ชนกลุ่มน้อยเผ่าเกอลาว	จัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต แต่ยังไม่ระบุแขนงภาษา เนื่องจากมีส่วนที่คล้ายกับแขนงเหมียว-เหยา และมีส่วนที่คล้ายกับแขนงจ้วง-ต้ง นักวิชาการจีนมีแนวคิดแบ่งเป็นสองกระแส คือ จัดไว้ในสาขาภาษาเหมียว-เหยา อีกกระแสหนึ่งจัดไว้ในสาขาภาษาจ้วง-ต้ง ในที่นี้จึงจะใช้เครื่องหมาย ? ไว้ข้างท้ายแขนงเกอลาว	เกอลาว	G

ชื่อภาษาในตารางข้างต้น เป็นภาษาที่เป็นที่รู้จักในวงการภาษาศาสตร์ แต่ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ได้รับการรับรองให้มีสถานภาพเป็นชนกลุ่มน้อย ทั้งยังไม่ได้จัดเข้าไว้ร่วมกับชนกลุ่มน้อยอื่น ภาษาเหล่านี้ไม่มีใครเป็นที่รู้จักในวงการภาษาศาสตร์ไทยนัก สถานการณ์ของภาษาเหล่านี้อยู่ในภาวะใกล้สูญ นักภาษาศาสตร์จีนจัดว่าเป็นภาษาพบใหม่ อีกทั้งบางภาษายังเป็นที่ก้ำกึ่งในการจัดแขนง ได้แก่ ภาษาผู้เปียว (普标语 Pǔbiāo yǔ) ภาษาเบ (临高语 Língāo yǔ) ภาษาละติ (拉基语 Lājī yǔ) ภาษาบูย้ง (布央语 Bùyāng yǔ) ภาษาซุน (村话 Cūn huà) ภาษาอี (羿语 Yì yǔ) ภาษาเอ (/e1/ 五色 Wūsè) และภาษาฉาดัง (茶洞话 Chá dòng huà) ผู้เขียนจะได้ทยอยนำเสนอในโอกาสต่อไป

4. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร มีรายละเอียดวิธีวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ดังนี้

4.1 ข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนา ศึกษาและนำเสนอข้อมูลเอกสารจากหนังสือเรื่อง “สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน” (เมฆม สอดส่องกฤษ, 2555) ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ เทศกาลสำคัญ เป็นต้น

4.2 ข้อมูลทางภาษาศาสตร์ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ “ปริทรรศน์ภาษา”⁵ เป็นหลัก จำนวนสามเล่มดังนี้

⁵หนังสือ 3 เล่มนี้เป็นหนังสือภาษาจีนในโครงการ “สรณินพนธ์รวมชุดประเด็นชนกลุ่มน้อย 5 ประการ ของคณะกรรมการชนกลุ่มน้อยแห่งชาติ” 《国家民委民族问题五种丛书 Guójiā mínwēi mínzú wéntí wǔzhǒng cóngshū》โครงการย่อยเรื่อง “พจนานุกรมปริทรรศน์ภาษาชนกลุ่มน้อยของสาธารณรัฐประชาชนจีน” (中国少数民族语言简志丛书 Zhōngguó shǎoshù mínzú yǔyán jiǎnzhì cóngshū) นับเป็นโครงการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่ ค.ศ. 1953 ในส่วนของ “ปริทรรศน์ภาษาของชนกลุ่มน้อย” เริ่มดำเนินการเมื่อ ค.ศ. 1956 โครงการย่อยอื่นๆ ได้แก่ 《中国少数民族Zhōngguó shǎoshù mínzú》“ชนกลุ่มน้อยของจีน” 《中国少数民族简史丛书Zhōngguó shǎoshù mínzú jiǎnshǐ cóngshū》“ปริทรรศน์ประวัติศาสตร์ชนกลุ่มน้อยของจีน” 《中国少数民族自治地方概况丛书Zhōngguó shǎoshù mínzú zìzhì dìfāng gài kuàng cóngshū》“บันทึกเขตปกครองตนเองชนกลุ่มน้อยของจีน” และ 《中国少数民族社会历史调查资料丛刊Zhōngguó shǎoshù mínzú shèhuì lìshǐ diàochá zīliào cóngkān》“บันทึกข้อมูลการสำรวจประวัติศาสตร์ทางสังคมของชนกลุ่มน้อยของจีน” ในขณะที่ยังพื้นที่สำรวจเพื่อจัดทำหนังสือ “ปริทรรศน์ภาษาของชนกลุ่มน้อย” นั้น คณะนักวิจัยก็ได้พบกับกลุ่มชาติพันธุ์อีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลให้มีสถานะเป็นชนกลุ่มน้อย และยังพบอีกว่าภาษาที่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้พูดเป็นภาษาที่ค้นพบใหม่อีกมากกว่า 30 ภาษา บางภาษามีจำนวนคนพูดน้อยมากไม่ถึงพันคนก็มี บางภาษาอยู่ในภาวะสูญไปแล้วก็มี นับตั้งแต่ยุคปี 80 เป็นต้นมา คณะนักวิจัยจึงได้ดำเนินโครงการวิจัยต่อเนื่องจากโครงการเดิมในชื่อ “สรณินพนธ์รวมชุดภาษาพบใหม่ในประเทศจีน” (中国新发现语言研究丛书Zhōngguó xīn fāxiàn yǔyán yánjiū cóngshū)

1) ภาษาปู้ยี้ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ชื่อ “ปริทรรศน์ภาษาปู้ยี้” 《布依语简志 Bùyī yǔ jiǎn zhì》 ของผู้แต่งชื่อ ยวี่ซู่ยฺหรง (喻翠容 Yù Cuìróng, 1980)

2) ภาษาไต ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ชื่อ “ปริทรรศน์ภาษาไต” 《傣语简志 Dǎi yǔ jiǎn zhì》 ของผู้แต่งชื่อ ยวี่ซู่ยฺหรง และ หลัวเหมียจิน (喻翠容 Yù Cuìróng, 罗美珍 Luō Měizhēn , 1979)

3) ภาษาจ้วง ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ชื่อ “ปริทรรศน์ภาษาจ้วง” 《壮语简志 Zhuàng yǔ jiǎn zhì》 ผู้เขียนชื่อ เหว่ยชิงเหว่ินและถ่านกว๋อเซิง (韦庆稳 Wéi Qìngwěn、覃国生 Tán Guóshēng , 1980)

4.3 การสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความวิชาการและหนังสือที่เป็นผลงานการเขียนของนักวิชาการจีน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ตามแนวทางภาษาศาสตร์แล้วเรียบเรียงเนื้อหาเชิงพรรณนาภาษาตามลำดับชั้นทางภาษา Language Hierarchy โดยแบ่งหัวข้อการพรรณนาภาษาเรียงลำดับจาก ภาษาปู้ยี้ ภาษาไต และภาษาจ้วง แต่ละภาษามีหัวข้อที่ต้องพรรณนา⁶ ดังนี้

- 1) การจัดแบ่งตระกูลภาษา
- 2) ระบบเสียง แบ่งเป็น พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์
- 3) วงคำศัพท์และระบบไวยากรณ์
- 4) ภาษาถิ่น
- 5) ภาษาเขียน

4.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาษา นำข้อมูลในข้อ 4.3 มาเปรียบเทียบกับเพื่อวิเคราะห์หาลักษณะเฉพาะ ลักษณะร่วม และลักษณะเปรียบเทียบของแต่ละภาษาเพื่อนำไปสู่การชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภาษา โดยกำหนดหัวข้อการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังนี้

- 1) สรุปข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนาและความสัมพันธ์ของการจัดแบ่งตระกูลภาษา

⁶รายละเอียดการพรรณนาภาษาสามภาษาได้นำเสนอเป็นบทความวิชาการจำนวนสามเรื่อง ดังนี้ ภาษาปู้ยี้ (เมฆม สอดส่องกุล, 2557) ภาษาไต (เมฆม สอดส่องกุล, 2558A) และภาษาจ้วง (เมฆม สอดส่องกุล, 2558B)

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระดับระบบเสียง แบ่งเป็น พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และโครงสร้างพยางค์

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในระดับของวงคำศัพท์และระบบไวยากรณ์

5. ผลการวิจัย

5.1 สรุปข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนาและความสัมพันธ์ของการจัดแบ่งตระกูลภาษา

ตามการจัดแบ่งตระกูลภาษาของนักวิชาการจีน จัดภาษาปู้อี้ ภาษาไตและภาษาจ้วงไว้เป็นสมาชิกในตระกูลภาษา จีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาจ้วง-ไต กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามมีประวัติความเป็นมาร่วมกัน โดยเฉพาะเอกสารจีนส่วนใหญ่ ล้วนเกี่ยวข้องกับชนโบราณที่ชื่อ “ปายเยว” ด้วยเหตุที่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่กระจัดกระจายมาก ทำให้มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ บางกลุ่มเรียกชื่อป้องกันก็มีทั้งที่พูดกันคนละภาษา และด้วยเหตุที่ตั้งถิ่นฐานกระจายกันมาก ทำให้แต่ละภาษามีภาษาถิ่นที่แตกต่างกัน นักภาษาศาสตร์จีนใช้เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์ เกณฑ์ทางภาษาเป็นข้อกำหนดในการแบ่งเป็นภาษาถิ่นต่างๆ สรุปได้ดังนี้

ตารางสรุปข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนาและความสัมพันธ์ของการจัดแบ่งตระกูลภาษา-ตระกูลภาษาล้านนา-ไทเบต สาขาภาษาล้านนา-ต้ง แขนงภาษาล้านนา-ไต				
เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์และเกณฑ์ทางภาษา	บูอี	ไต	จ้วง	
ชื่อเรียกทางการจีน บูอีเรียกตนเอง	(布依族 Bùyī Zú)	ไต (傣族 Dǎizú)	จ้วง (壮族 Zhuàng Zú)	
	อักษรบูอี : Buxqyax, บูอี (布依Bùyī) บู๋ยาอี (布雅Bùyǎyī) บูจ้ง (布仲Bùzhòng) บู๋หฺรา (布饶Bùráo) บู๋มาน (布曼Bùmàn)	ไตเลอ หรือ ไตลื้อ (傣仂Dǎilè) ไตเหยา (傣雅Dǎiyǎ) ไต๋นา หรือ ไตเหือ (傣那 Dǎinà) ไต๋เงิง (傣绷Dǎibēng)	อักษรจ้วง : Bouxcuengh ป๋างจ้ง /pu4 tsu:ŋ6/ หรือ /pu4 ɕuŋ6/ (อักษรจีนเขียนว่า 布壮 Bù Zhuàng) เป็นชื่อเรียกตนเองของชาวจ้วงในพื้นที่ภาคกลางภาคตะวันตกและภาคเหนือ ของมณฑลกว่างซี บู๋ยา /pu4 jai4/ (อักษรจีนเขียนว่า 布依Bùyī) เป็นชื่อเรียกตนเองของชาวจ้วงบางส่วนในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลกว่างซี และบริเวณตอนเหนือของเขตปกครองตนเองชวชวจ้วง ชาวแม้วเมืองเหวินซาน มณฑลยูนนาน ซึ่งคำเรียกชื่อนี้เป็นชื่อเดียวกันกับชื่อที่ชาวบูอี เรียกตัวเอง ปู้หนง /pu4 noŋ2/ (อักษรจีนเขียนว่า 布依 Bù yī) เป็นชื่อเรียกตนเองของชาวจ้วงบางส่วนในพื้นที่ภาคตะวันตกของมณฑลกว่างซี และบริเวณตอนใต้ของเขตปกครองตนเองชวชวจ้วง ชาวเหมียวเมืองเหวินซาน มณฑลยูนนาน บูต่าย /bu6 dai2/ (ภาษาจีนเรียกว่า “ปู้ไต” อักษรจีนเขียนว่า 布岱Bùdài) เป็นชื่อเรียกตนเองของชาวจ้วงบริเวณอำเภอคายหย่วน (开远Kāi yuǎn) อำเภอหม่าลี่ (麻栗Mǎ lì)	

ตารางสรุปข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนาและความสัมพันธ์ของการจัดแบ่งตระกูลภาษา-ทิเบต สาขาสากลัว้ง-ต้ง แขนงภาษาลัว้ง-ไต			
เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์และเกณฑ์ทางภาษา	ปู้ฮี้	ไต	จ้วง
			อำเภอเหวินซาน(文山Wénshān)ของมณฑลยูนนาน มีชาวจ้วงบริเวณบ้านจินหลง (金龙Jīnlóng)อำเภอหลงโจว(龙州Lóngzhōu) มณฑลกว่างซี เรียกตนเองคล้ายกันว่า โพถ่าย / pho6 thai2/ ปู้ตี /pu4 to3/ (อักษรจีนเขียนว่า 布土Bùtǔ) เป็นชื่อเรียกตนเองของชาวจ้วงบริเวณเมืองโย่วเจียง (右江Yòu jiāng) มณฑลกว่างซี ในขณะที่อีกฝั่งคือชาวจ้วงบริเวณเมืองจั่วเจียง มณฑลกว่างซี เรียกตนเองว่า กันโถ่ /kan2 tho3/ คำว่า /kan2/ ในที่นี้แปลว่า “คน” เป๋วหม่าน /pou4 ma:n2/ (อักษรจีนเขียนว่า 布曼Bùmàn) เป็นชื่อเรียกตนเองของชาวจ้วงบริเวณเมืองเหอฉือ (河池Héchí) มณฑลกว่างซี เป๋วบ้าน /pou4 ba:n3/ (อักษรจีนเขียนว่า 布班Bùbān) เป็นชื่อเรียกตนเองของชาวจ้วงบริเวณเมือง อุ๋หมิง (武鸣Wǔmíng) มณฑลกว่างซี เป๋วหลาว /pou4 lau2/ (อักษรจีนเขียนว่า 布佬Bù lǎo) เป็นชื่อเรียกตนเองของชาวจ้วงบริเวณเมืองเฟิงซาน (凤山 Fèngshān) มณฑลกว่างซี

ตารางสรุปข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนาและความสัมพันธ์ของการจัดแบ่งตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาจ้วง-ไต			
เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์และเกณฑ์ทางภาษา	บูยี่	ไต	จ้วง
			นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกที่ชาวจ้วงถิ่นต่างๆ เรียกตัวเองอีกหลายชื่อ เช่น บู้ย่าง (布样 Bùyàng) บู้เยว่ (布越 Bùyue) บู้น้า (布那Bùnà) หนงอัน (侬安Nóng' ān) บู้เพียน (布偏 Bùpiān) ญูล่า (土佬 Tǔlǎo) เกาหลาน (高栏 Gāolán) บู้หมิ่น (布敏 Bùmǐn) บู้หลง (布陇 Bùlǒng) บู้ตง (布东 Bùdōng) เป็นต้น
ผู้ขึ้นเรียก	Bouyei, Puyi, Buyei,Buyi (เอกสารภาษาอังกฤษ)	Dai,Tai (เอกสารภาษาอังกฤษ)	Zhuang (เอกสารภาษาอังกฤษ)
ชื่อในยุคโบราณ	บันทึกสมัยโบราณของจีนมีคำเรียกชนกลุ่มนี้หลายชื่อ เช่น เหลียว (僚 Liáo) หมาน (蛮 Mán) จ้งเจีย (仲家 Zhòngjiā) หลี่เหลียว (俚 僚 Lǐ Liáo) หมานเหลียว (蛮僚 Mán Liáo) อี้เหลียว (夷僚 Yí Liáo) สมัยเว่ยจินหมานเป่ย์ (魏晋南北 Wèi Jìn Nán Běi) ถึงสมัยถัง รวมชาวบูอี้และชาวจ้วงเป็นกลุ่มเดียวกันเรียกชื่อว่าหลี่เหลียว (俚僚 Lǐ Liáo) หมานเหลียว (蛮僚 Mán Liáo) และอี้เหลียว (夷僚 Yí Liáo) หลังยุद्धำราชวงศ์(五代 Wǔdà) เรียกชาวบูอี้ว่า จ้งเจีย (仲家 Zhòngjiā) ในสมัยราชวงศ์ซ่ง เรียกชาวจ้วงว่า “จ้วง” (仅 Zhuàng)	ในสมัยราชวงศ์ฮั่นและจิ้น เรียกว่า เตียนเยว่ (滇越 Diānyue) ตัน (掸 Dǎn) ซาน (擅 Shàn) เหลียว (僚 Liáo) และจิงเหลียว (鸠僚 Jiūliáo) ในสมัยถังและซ่งเรียกว่า จินฉือ (金齿 Jīnchǐ) เหยฉือ (黑齿 Hēi chǐ) หมางหมาน (茫蛮 Mángmán) ปายอี้ (白衣 Bāi yī) ชื่อปายอี้นี้บางตำราเขียนด้วยตัวอักษรต่างๆกัน ออกเสียงต่างกันเล็กน้อย เช่น ปายอี้ (百夷 Bǎiyí) ปายอี้ (白夷 Bái yí)ไป๋เอี (伯夷 Bóyí) จนถึงสมัยราชวงศ์ซ่งเรียกชนกลุ่มนี้ว่า ปายอี้ (摆夷 Bǎiyí)	สมัยราชวงศ์โจว เรียกว่า เหลียว (僚 Liáo) หลี่ (俚 Lǐ) เหนี่ยวู่ (粤 汭 Niǎohǔ) ในสมัยราชวงศ์ฮั่นและสมัยราชวงศ์ถัง กลุ่มชนชื่อจ้วง (僮 Zhuàng) ฤ่ (土 Tǔ) ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ก่อนที่ราชวงศ์จินจะเรืองอำนาจเข้าปกครองหลิ่งหนาน (岭南 Língnán) มีกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ที่หลิ่งหนานอยู่ก่อนแล้ว (ปัจจุบันคือมณฑลกว่างตงและกว่างซี) ชนกลุ่มนี้เป็นชนกลุ่มย่อยในกลุ่มชนร้อยเผ่าสองกลุ่ม คือ ซีหว่า (西瓦 Xīwǎ) และลั่วเยว่ (骆越 Luòyue)

ตารางสรุปข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนาและความสัมพันธ์ของการจัดแบ่งตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาจ้วง-ไต				
เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์และเกณฑ์ทางภาษา	ปู่	ไต	จ้วง	
ข้อมูลประวัติศาสตร์ที่وبرรพบุรุษ	เป็นชนร้อยละ ชื่อ ปายเยว่ (百越 Bǎiyuè) ปายผู่ (百濮 Bǎipú) เยเหลง (夜郎 Yèláng)	เป็นชนร้อยละ ชื่อ ปายเยว่ (百越 Bǎiyuè) เทลิว (俚 Liáo)	เป็นชนร้อยละ ชื่อ ปายเยว่ (百越 Bǎiyuè) ในสมัยโบราณมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มชนชื่อ ซื่อเอ (西瓯 Xī' ōu) และลัวเยว่ (骆越 Luòyuè)	
ถิ่นที่อยู่และเขตลุ่มน้ำ	เขตปกครองตนเองเฉียนหนาน (黔南 Qiánnán) เฉียนซีหนาน (黔西南 Qiánnxīnán) เผ่าปู้เอีและเผ่าเหมียว (布依族苗族自治州 Bùyī Zú Míáo Zú zìzhì zhōu) ในเขตเมืองอานซุ่น (安顺 Ānshùn) และเมืองกู่หยง (贵阳 Guì yáng)	ไม่มีข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน		อาศัยอยู่กระจัดกระจาย
มณฑลยูนนาน	เขตปกครองตนเองเฉียนตงหนาน เผ่าเหมียวและเผ่าต้ง (黔东南苗族侗族自治州 Qiándōngnán Míáo Zú Dòng Zú zìzhìzhōu) อำเภอหงเหิน (铜仁 Tóngrén) ของเมืองจุนอี้ (遵义市 Zūnyì shì) อำเภอปี้เฉียว (毕节 Bìjié) ของเมืองลั่วผานส่าย (六盘水 Liùpánshuǐ) และเมืองฟ่งลั่วผิง (罗平 Luópíng)	เขตปกครองตนเองเผ่าไต ลิบสองปันนา (西双版纳傣族自治州 Xī shuāng bǎnnà Dǎi Zú Wǎ Zú zìzhì qū) เขตปกครองตนเองเผ่าไตเผ่าจิ่งโพ (景颇族自治州 Jǐngpō Zú zìzhìqū) เมืองต๋องหง อำเภอปกครองตนเองเผ่าไตเผ่าว่า (傣族佤族自治县 Dǎi Zú Wǎ Zú zìzhì xiàn) เมืองเกิงหม่า (耿马 Gěngmǎ) อำเภอปกครองตนเองเผ่าไตเผ่าลาหู่ (傣族拉祜族自治县 Dǎi Zú Lāhù Zú zìzhì xiàn)		เขตปกครองตนเองเผ่าจ้วงและเผ่าเหมียวมณฑลยูนนาน

ตารางสรุปข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนาและความสัมพันธ์ของการจัดแบ่งตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ต้ง แขนงภาษาจ้วง-ไต			
เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์และเกณฑ์ทางภาษา	บู้อ	ไต	จ้วง
		เมืองเม้งเหลียน (孟连 Mènglián) และมีกระจัดกระจายอยู่ตามเมืองอื่นๆ อีกกว่า 30 เมือง เช่น จินผิง (新平 Xīnpíng) หยวนเจียง (元江 Yuánjiāng) จินผิง (金平 Jīnpíng)	
มณฑลเสฉวน	เมืองหนิงหนาน (宁南 Níngnán) และเมืองฮู่หลี่ (会理 Huìlǐ)	ไม่มีข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน	อาศัยอยู่กระจัดกระจาย
มณฑลกวางซี	ไม่มีข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน	ไม่มีข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน	เขตปกครองตนเองเผ่าจ้วงมณฑลกวางซี
มณฑลกวางตง	ไม่มีข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน	ไม่มีข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน	อำเภอปกครองตนเองชาวเขาจ้วงเหลียนชาน
มณฑลหูหนาน	ไม่มีข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน	ไม่มีข้อมูลการตั้งถิ่นฐาน	อาศัยอยู่กระจัดกระจาย
ภาษาถิ่น	ใช้เกณฑ์เรื่องเสียงวรรณยุกต์ และวงคำศัพท์ แบ่งเป็น 3 สำเนียงภาษาถิ่น ได้แก่ 1. ภาษาถิ่นเฉียนหนาน (黔南 Qiánnán กุ้ยโจวใต้) 2. ภาษาถิ่นเฉียนจง (黔中 Qián zhōng กุ้ยโจวกลาง) 3. ภาษาถิ่นเฉียนซี (黔西 Qiánxī กุ้ยโจวตะวันตก) *คำว่า “เฉียน” เป็นชื่อย่อของมณฑลกุ้ยโจว	ใช้เกณฑ์ภูมิศาสตร์ แบ่งเป็น 4 สำเนียงภาษาถิ่น ได้แก่ 1. ภาษาไตถิ่นต๋องหง (德宏 Dáihóng Dǎiyǔ) 2. ภาษาไตถิ่นสิบสองปันนา (西双版纳 Xīshuāngbǎnnà Dǎiyǔ) 3. ภาษาไตถิ่นหงจิน (红金 Dǎiyǔ Hóngjīn Dǎiyǔ) 4. ภาษาไตถิ่นจินผิง (金平 Dǎiyǔ Jīnpíng Dǎiyǔ)	ใช้เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์ประกอบกับเกณฑ์ทางภาษาแบ่งภาษาจ้วงออกเป็นสองถิ่น คือ ภาษาจ้วงเหนือกับภาษาจ้วงใต้ แล้วยังมีแต่ละภาษาถิ่นมีภาษาถิ่นย่อย ดังนี้ 1. ภาษาจ้วงเหนือ มี 7 ถิ่นย่อย ได้แก่ กุ้ยเป่ย์ (桂北 Guì bēi) หลิวเจียง (柳江 Liújiāng) หงส่วยเหอ (红水河 Hóng shuǐ hé) ยงเป่ย์ (邕江 Yòng bēi) กุ้ยเจียน (右江 Yù jiāng) กุ้ยเจียน (桂边 Guì biān) จิวเป่ย์ (邱北 Qiū bēi)

ตารางสรุปข้อมูลทางสถิติพื้นฐานและความสัมพันธ์ของการจัดแบ่งตระกูลภาษา-ตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาภาษาจ้วง-ไต			
เกณฑ์ทางภูมิศาสตร์และเกณฑ์ทางภาษา	ปู้	ไต	จ้วง
			2.ภาษาจ้วงได้มี 5 ถิ่นย่อย ได้แก่ ยงหนาน (邕南 Yōng nán) จ้วงเจียง (左江 Zuǒjiāng) เต๋อจิ่ง (德靖 Déjìng) เยี่ยนกว่าง (砚广 Yànguǎng) เหวินหมา (文麻 Wén má)
จำนวนประชากร ⁷	2,870,034 คน	1,261,311 คน	16,926,381 คน

จากข้อมูลสรุปข้างต้นจะเห็นว่า ชาวปู้ ชาวไต ชาวจ้วง มีประวัติความเป็นมาร่วมกัน คือ เป็นสมาชิกในกลุ่มชนร้อยละ 50-60 ที่พูดภาษาจ้วง-ไต ซึ่งมีความใกล้เคียงกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของเสียงพยัญชนะต้นและเสียงสระต้น ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันมาก (เช่น ปู้, ไต, จ้วง) ขณะที่ชาวจ้วงบางถิ่นก็เรียกตัวเองว่า “ปู้ย่าย” (คนอี) และยังมีคำที่ทั้งสองชนเผ่าเรียกตัวเองเหมือนกันอีกด้วย คือ “ปู้หม่าน” หรือ “ปู้มาน” ส่วนชื่อเรียกของชาวไตจะเรียกตัวเองว่า “ไต”

นอกจากนี้ การตั้งถิ่นฐานของชาวจ้วงกระจายเป็นบริเวณกว้าง ทำให้ครอบคลุมถิ่นที่อยู่ของชาวปู้ทั้งหมดยุคหนึ่งก็หมายความว่า ชาวปู้กับชาวจ้วงอาศัยอยู่ร่วมกันและใกล้ชิดกัน ขณะที่ชาวไตมีถิ่นฐานที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวปู้และชาวจ้วงเฉพาะที่มณฑลยูนนานเท่านั้น

เหตุที่ชาวจ้วงเป็นชนกลุ่มใหญ่ มีจำนวนประชากรมาก อาศัยครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้างมาก ทำให้มีชื่อเรียกตนเองหลายชื่อ และแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ และด้วยถิ่นที่อยู่อาศัยที่กินบริเวณกว้างมากนี้เอง ภาษาที่พูดต่างที่กันจึงมีความแตกต่างกันมาก นักวิชาการจึงใช้เกณฑ์

⁷ ข้อมูลจากเว็บไซต์สำนักงานสำมะโนประชากรแห่งชาติครั้งที่ 6 สำนักงานกฤษฎีกา 国家统计局第六次全国人口普查办公室 Guówújiaodì liù cì quánguó rénkǒu pǔchá bàngōngshì เข้าถึงได้ทาง <http://www.stats.gov.cn/zjtj/gz/zgtj/gz/zgtj/gz/dcrh/kpc/dcrh/kpc/> วันที่ 28 เมษายน 2011 สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2559

ทางภูมิศาสตร์แบ่งภาษาจ้วงเป็น จ้วงเหนือ และจ้วงใต้ แล้วใช้เกณฑ์ลักษณะทางภาษาแบ่งกันย่อยได้อีกหลายถิ่น ในขณะที่ชนเผ่าอื่นที่มีจำนวนประชากรรองลงมาสามารถใช้เกณฑ์ทางภาษาแบ่งเป็นภาษาถิ่นได้ แต่ก็ไม่มากเท่าภาษาจ้วง กล่าวคือ ภาษาบูอีมี 3 ถิ่นย่อย ส่วนภาษาไตมี 4 ถิ่นย่อย

5.2 สรุปการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระบบเสียง แบ่งเป็น พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และโครงสร้างพยางค์ ดังนี้

5.2.1 การเปรียบเทียบระบบเสียง

5.2.1.1 พยัญชนะ ในการอธิบายเสียงพยัญชนะ ขออธิบายประเด็นสำคัญดังนี้

พยัญชนะควบกล้ำในที่นี้คือพยัญชนะที่ภาษาจีนเรียกว่า 唇化声母 Chún huà shēngmǔ ได้แก่พยัญชนะที่มีการออกเสียงฐานกรณของพยัญชนะเดิมควบคู่กับริมฝีปาก คล้ายกับพยัญชนะควบกล้ำ กว-คว- ในภาษาไทย เสียงพยัญชนะเปลี่ยนเพดาน^๙ ภาษาจีนเรียกว่า 腭化声母^{๑๐} huà shēngmǔ ได้แก่พยัญชนะที่มีการออกเสียงฐานกรณของพยัญชนะเดิมควบคู่กับเพดาน เสียงชนิดนี้คล้ายกับการออกเสียงภาษาไทย พย-สย- ข้อมูลเสียงพยัญชนะทั้งสามภาษาเป็นดังนี้

B	D	Z	B	D	Z	B	D	Z	B	D	Z	B	D	Z	B	D	Z
plosive			nasal			fricative			lateral			labialization			palatalization		
p	p		ʔb	b		m	m	f	f	f	v	v			pj	mj	
t	t		ʔd	d		n	n	s	s	s	z						
						ɳ	ɳ	ɕ	ɕ		j	j		ʋ			
k	k					ŋ	ŋ	x	x		ɣ	ɣ	xw	ɳv			
ʔ	ʔ							tɕ	h				kw	kv		kj	
								ts	ts								

^๙ เสียงพยัญชนะแบบนี้พบในหนังสือ “นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์: ภาษตระกูลไท” (สุริยา รัตนกุล, 2548 : 134) เรียกว่า “เสียงรอง” (secondary articulations) เป็นลักษณะของการออกเสียงรองเสริมกับการออกเสียงหลัก เสียงที่ภาษาจีนเรียกว่าพยัญชนะชุดเปลี่ยนริมฝีปาก คือเสียง labialization เป็นการออกเสียงแบบห่อปากไปพร้อมกัน และเสียงที่ภาษาจีนเรียกว่าพยัญชนะชุดเปลี่ยนเพดาน คือเสียง palatalization เป็นการออกเสียงแบบยกลิ้นส่วนหน้าไปพร้อมกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบแนวคิดทางภาษาศาสตร์ใน ในงานวิจัยนี้จึงจะเรียกชื่อตามแบบที่นักภาษาศาสตร์จีนใช้

จากตารางข้างต้นสรุปได้ดังนี้

1) เสียงพยัญชนะที่มีร่วมกันทั้งสามภาษา ได้แก่ /p,b(²b),f,v,t,d(²d),m,n,ŋ, ɲ,s,l,j,k,ʔ,kw (kv) / เฉพาะเสียง /b/ และ /d/ ภาษาปู้้ออกเสียงแบบมี /²/ นำ

2) พยัญชนะที่มีร่วมกันสองภาษา แบ่งได้ดังนี้

2.1) ภาษาปู้้อมีร่วมกับภาษาไต ได้แก่ /ts,x/ ซึ่งเสียง /ts/ นี้เป็นเสียงของคำยืมจากภาษาจีน นั่นก็หมายความว่า ภาษาปู้้อีกกับภาษาไตได้รับอิทธิพลทางเสียงนี้จากภาษาจีน แต่ภาษาจ้วงไม่ได้รับอิทธิพลเสียง /ts/ จากภาษาจีน

2.2) ภาษาไตมีร่วมกับภาษาจ้วงมีเสียงเดียว คือ /h/

2.3) ภาษาปู้้อมีร่วมกับภาษาจ้วง ได้แก่ / ɕ, ɣ,pj,mj,ŋw(ŋv)/

3) พยัญชนะที่มีเฉพาะในแต่ละภาษาได้แก่ภาษาปู้้อ / z, ²v, tɕ, ²j, kj/ ภาษาไต /ph,th,xw/ ภาษาจ้วง /kj/ กรณีนี้จะเห็นว่าภาษาไตมีพยัญชนะพ่นลม ส่วนภาษาปู้้อและภาษาจ้วงไม่มีพยัญชนะพ่นลม

4) พยัญชนะที่ปรากฏเป็นพยัญชนะท้าย(ตัวสะกด) ได้ ได้แก่ /p,t,k,m,n,ŋ,ʔ/ โดยออกเสียงเป็นเสียงกัก ไม่ระเบิด แต่ในการวิเคราะห์ระบบเสียงแบบจีน จะวิเคราะห์ให้พยัญชนะท้ายเป็นส่วนหนึ่งของสระ ซึ่งจะได้อธิบายในส่วนของสระต่อไป

5.2.1.2 สระ ภาษาปู้้อ ภาษาไตและภาษาจ้วงมีสระเดียวสระประสมกับสระ และสระประสมกับพยัญชนะท้าย ในส่วนของสระเดี่ยวมีดังนี้

ภาษา	สระเดี่ยว							
ภาษาปู้้อ	i	e		a		o	u	ʊ
ภาษาไต	i	e	ɛ	a	ə	ɔ	u	ʊ
ภาษาจ้วง	i	e		a	(ə)	o	u	ʊ

จากการเปรียบเทียบอธิบายได้ดังนี้

1) สระที่มีร่วมกันทั้งสามภาษาได้แก่ /i,e,a,o,u, ʊ /

2) สระที่มีร่วมกันสองภาษาคือ สระ / ə / เป็นสระของภาษาไตกับภาษาจ้วง (บางถิ่น)

3) สระที่มีในภาษาเดียวคือภาษาไต มีสระ / ɛ, ɔ / ส่วนสระ / ɿ / ซึ่งเป็นสระในคำยืมภาษาจีน มีเฉพาะในภาษาปู้้อ

สระประสมภาษาปู้					สระประสมภาษาไต					สระประสมภาษาจ้วง				
a:i	ai	ei*	uai	ui	er*	ai	ai		ui	oi	oi	ei	ai	ui
			ua*	ue*	wai				ua					
a:u	au	iau	iu	ou*		a:u	au	iu	eu			eu	au	ou
	aw						aw						aw	
a:m	am	iam	i:m	uam	om	a:m	am	im	em	om	im	em	am	om
a:n	an	ian	i:n	uan	on	a:n	an	in	en	on	in	en	an	on
a:ŋ	aŋ	i:aŋ	i:ŋ	uaŋ	oŋ	a:ŋ	aŋ	i:ŋ	eŋ	oŋ	i:ŋ	eŋ	a:ŋ	o:ŋ
a:p	ap	iap	i:p	uap	op	a:p	ap	ip	ep	op	ip	ep	ap	op
a:t	at	iat	i:t	uat	ut	a:t	at	it	et	ot	it	et	at	ot
						a:k	ak	ik	ek	ok	ik	ek	ak	ok
a:ʔ	aʔ	iaʔ	i:ʔ	uaʔ	oʔ	a:ʔ	aʔ	iʔ	eʔ	oʔ	uʔ	ʔ		

จากการเปรียบเทียบสระของภาษาทั้งสามจะพบลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของแต่ละภาษาอธิบายได้ดังนี้

1) โดยภาพรวมแล้วระบบเสียงสระสอดคล้องกัน คือ มีสระเดี่ยว สระประสม และสระที่มีหางสระ มีการเรียงตัวของความสั้นยาวของเสียงสระ ซึ่งลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะเด่นที่พบในภาษาตระกูลไท

- 2) ภาษาปู้มีสระประสมสามเสียงที่ประสมกับเสียงสระด้วยกัน คือ /uai, iau/ แต่ภาษาอื่นไม่มี
- 3) ภาษาปู้มีสระประสมสามเสียงที่สระสองตัวหน้าเป็นสระเดี่ยวสองตัวแล้วประสมกับทางสระ ได้แก่ /uai,uam,uau,uaŋ,uap,uat,uaɿ/ และ /au,iam,iag,iaŋ,iap,iat,iaɿ/ แต่ภาษาอื่นไม่มี
- 4) ลักษณะรวมของทุกภาษาคือ เมื่อสระเดี่ยวประสมกับสระหรือพยัญชนะท้าย(ตัวสะกด) จึงจะมีการเปรียบเทียบต่างของความสั้นยาวของเสียงสระตัวหน้า แต่เมื่อปรากฏเป็นสระเดี่ยว จะไม่มีการเปรียบเทียบต่างความสั้นยาว
- 5) ภาษาใต้และภาษาจ้วงมีทางสระ(ที่เป็นพยัญชนะ)ครบชุด คือ /m,n,ŋ/ และ /p,t,k/ แต่ภาษาปู้มีทั้งสระไม่ครบ คือ มี /m,n,ŋ/ และ /p,t/ ไม่มีทางสระ /k/

6) ภาษาปู้และภาษาไตมีหางสระ /ŋ/ แต่ภาษาจ้วงไม่มี

7) ภาษาไตเป็นภาษาเดียวที่มีสระกลาง /ə/ และสระหลัง /ɔ/ รวมทั้งสระประสมที่ประกอบด้วยเสียงสระ /ə,ɔ/ ซึ่งเสียงสระทั้งสองนี้ไม่มีในภาษาอื่น

5.2.1.3 วรรณยุกต์

ภาษา	เสียงวรรณยุกต์						
ภาษาปู้	35	33	13	53	31	11	
ภาษาไต	35	33	13	53		11	55
ภาษาจ้วง	35	33	24	42	31		55

จากการเปรียบเทียบจะเห็นว่าภาษาทั้งสามมีเสียงวรรณยุกต์ร่วมกันและต่างกัน อธิบายได้ดังนี้

1) เสียงวรรณยุกต์ที่มีร่วมกัน ได้แก่ /35/และ/33/ ส่วนวรรณยุกต์เสียง /13/ และ/53/ เป็นเสียงวรรณยุกต์ร่วมของภาษาปู้และภาษาไต ส่วนภาษาจ้วงเป็นเสียงที่ใกล้เคียง คือ /24/และ/42/ ตามลำดับ

2) เสียงวรรณยุกต์ที่มีร่วมกันสองภาษา มีดังนี้

2.1)/31/ ภาษาปู้ร่วมกับภาษาจ้วง

2.2)/11/ ภาษาปู้ร่วมกับภาษาไต

2.3)/55/ ภาษาไตร่วมกับภาษาจ้วง

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ระบบเสียงวรรณยุกต์แบบจีนจะให้ความสำคัญกับการมีหรือไม่มีเสียงท้ายพยางค์ โดยแบ่งเป็น วรรณยุกต์พยางค์เปิด (คือพยางค์ที่มีท้ายพยางค์เป็นสระ) และวรรณยุกต์พยางค์ปิด (คือพยางค์ที่มีท้ายพยางค์เป็นพยัญชนะ) เนื่องจากเห็นว่าเสียงท้ายพยางค์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับเสียงวรรณยุกต์ แต่จากการเปรียบเทียบแล้วก็พบว่าเสียงวรรณยุกต์พยางค์ปิดนี้เป็นเสียงที่ซ้ำกันกับเสียงวรรณยุกต์พยางค์เปิด จึงไม่นำมาวิเคราะห์

5.2.1.4 โครงสร้างพยางค์ (C หมายถึง Consonant ส่วน V

หมายถึง Vowel)

ภาษา	โครงสร้างพยางค์				
ภาษาปู้	CV	CVV	CVC	CVVC	CVVV
ภาษาไต	CV	CVV	CVC		
ภาษาจ้วง	CV	CVV	CVC		

จากการเปรียบเทียบจะเห็นว่าภาษาทั้งสามมีโครงสร้างพยางค์ร่วมกันและต่างกัน สามารถอธิบายและสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) โครงสร้างพยางค์ที่มีร่วมกันคือ /cv,cvv,cvc/
- 2) โครงสร้างพยางค์ที่มีเฉพาะในภาษาปู้ฮี คือ /cvc, cvvv/ เนื่องจากภาษาปู้ฮี เป็นภาษาเดียวที่มีสระประสมสามเสียง ทำให้มีโครงสร้างพยางค์แบบ /cvvv/ ส่วนโครงสร้าง /cvc/ ก็คือพยางค์ที่เกิดจากสระประสมสามเสียงที่มีหางสระ /m,n, ɲ/ และ /p,t/ นั่นเอง
- 3) เสียงเปลี่ยนเป็นริมฝีปากในภาษาปู้ฮีกับภาษาไตเป็นเสียง/-w/ แต่ภาษาจ้วง เป็นเสียง/-v/

ภาษา	พยัญชนะ ต้น	พยัญชนะควบกล้ำ (พยัญชนะเปลี่ยนเสียง)		สระ เดี่ยว	สระสั้นยาว	สระประสม สองเสียง	สระประสม สามเสียง	พยัญชนะ ท้ายเสียง นาสิก	พยัญชนะ ท้ายเสียง กัก	วรรณยุกต์ สระเปิด	วรรณยุกต์ สระปิด	โครงสร้าง พยางค์
		-j	-w									
ปู้ฮี้	23	2	2	7	มี	13	2 /uai:au/	/m.n.ŋ/	/p.t.ʔ/	6	4	/+c+v±v±v±c/
ไต	19	-	2	9	มี	15	-	/m.n.ŋ/	/p.t.k.ʔ/	6	4	/+c+v±v±v±c/
จ้วง	18	3	2 (-v)	6	มี	12	-	/m.n.ŋ/	/p.t.k/	6	4	/+c+v±v±v±c/

จากข้อมูลเปรียบเทียบตารางข้างต้น อธิบายได้ดังนี้

1. ภาษาปู้ฮี้มีจำนวนเสียงพยัญชนะมากที่สุด
2. ทั้งสามภาษามีพยัญชนะควบกล้ำที่เรียกว่า “พยัญชนะเปลี่ยนเสียง” สองแบบคือ พยัญชนะเปลี่ยนเป็นเพดาน/-j/ กับพยัญชนะเปลี่ยนริมฝีปาก /-w/ โดยที่ทั้งสามภาษามีพยัญชนะเปลี่ยนริมฝีปาก /-w/ จำนวน 2 เสียงเหมือนกัน เพียงแต่ภาษาจ้วงเป็นเสียงก้อง /-v/
3. ทั้งสามภาษา มีการเปรียบเทียบต่างของสระสั้น-ยาว แต่จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเป็นสระประสม แต่สระเดี่ยวไม่มีการเปรียบเทียบของความสั้นยาว
4. ภาษาปู้ฮี้เป็นภาษาเดียวที่มีสระประสมสามเสียง ขณะที่ภาษาอื่นไม่มี
5. ทั้งสามภาษามีพยางค์ท้าย(ที่เป็นพยัญชนะ) สองแบบ คือ พยัญชนะท้ายเสียงนาสิก /m,n,ŋ/ กับ พยัญชนะท้ายเสียงกัก /p,t,k,ʔ/ โดยที่ภาษาไตมีครบทั้ง 7 เสียง ภาษาปู้ฮี้และภาษาจ้วงมีอย่างละ 6 เสียง เนื่องจากภาษาปู้ฮี้ไม่มีพยัญชนะท้าย /k/ ภาษาจ้วงไม่มีพยัญชนะท้าย/ ʔ /

6. ทั้งสามภาษามีจำนวนระดับเสียงวรรณยุกต์เท่ากัน คือ เสียงวรรณยุกต์พยางค์เปิด 6 เสียง และวรรณยุกต์พยางค์ปิด 4 เสียง แต่ระดับการหักเหของเสียงวรรณยุกต์ในแต่ละภาษาไม่เหมือนกัน

7. โครงสร้างพยางค์ภาษาไตและภาษาจ้วงเหมือนกัน คือ /+c+v±v±c/ แต่ภาษาปู้ฮี้มีสระประสมสามเสียง ทำให้โครงสร้างพยางค์ต่างจากภาษาอื่น คือ /+c+v±v±v±c/

5.3 สรุปเรื่องระบบคำและไวยากรณ์

5.3.1 ระบบคำ

5.3.1.1 คำโดด จากข้อมูลเรื่องระบบคำ พบว่า ลักษณะเด่นของภาษาแขนงจ้วง-ไตในประเทศจีนคือเป็นคำโดด ไม่มีการเติมหน่วยคำเติม ไม่มีการแปรรูปคำศัพท์เพื่อให้คำทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่ต่างกัน จากข้อมูลพบว่า จำนวนพยางค์ของคำโดดมีแบบคำหนึ่งพยางค์ซึ่งเป็นคำที่มีมากที่สุด คำสองพยางค์มีจำนวนไม่มาก ส่วนคำสามพยางค์พบว่าเป็นคำยืมจากภาษาอื่น ดังนี้

จำนวนพยางค์	ภาษาปู้ฮี้	ภาษาไต	ภาษาจ้วง	ความหมาย
คำหนึ่งพยางค์	di1	di4	dei1	ดี
	ta1	ta6	ta1	ตา
	fei2	fai2	vi2	ไฟ
คำสองพยางค์	li5le4	pi5ne2	lo4le2	ปี
	da:u1di5	da:u1	da:u1dei5	ดาว
	vu78va:u2	pok9	fok8fa:u2	ฟอง
	-	ɔn3 en3	-	จู้จี้
	-	lo5 li5	-	รถบรรทุก
	min4tsu4*	pha2 sa1	min2ɕu2*	ชนเผ่า (*เป็นคำยืมจากภาษาจีน)
คำหลายพยางค์	-	sa77 vat7 sa77 di2	-	สวัสดี
	-	sa4 pa4 ta4	-	จิปาละ
	-	a7 xa7 la8	-	อักขระ

จากตารางข้างต้นอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้

1. คำโดดหนึ่งพยางค์สามารถหาคำศัพท์ร่วมเชื้อสายกันได้ครบทั้งสามภาษา และมีเป็นจำนวนมาก
2. คำสองพยางค์ภาษาปู้ฮี้กับใกล้เคียงกับภาษาจ้วง ในขณะที่ภาษาไตเป็นคำหนึ่งพยางค์ที่มีลักษณะของการตัดพยางค์มาจากคำศัพท์ร่วมเชื้อสายในภาษาปู้ฮี้กับภาษาจ้วง หรือไม่ก็เป็นคำอื่นพยางค์เดียวหรือสองพยางค์ แต่ไม่ร่วมเชื้อสายกัน
3. คำที่ภาษาไตเป็นคำสองพยางค์ ไม่มีใช้ในภาษาปู้ฮี้กับภาษาจ้วง จึงพบว่ากลุ่มนี้ภาษาปู้ฮี้และภาษาจ้วงยืมคำมาจากภาษาจีน
4. คำหลายพยางค์พบเฉพาะในภาษาไต แต่ก็ไม่ใช่คำไตแท้ แต่ยืมมาจากภาษาอื่น (เช่น บาลี สันสกฤตหรือพม่า) เนื่องจากชาวไตนับถือพุทธศาสนา คำศัพท์เหล่านี้จึงติดมากับบทสวดหรือธรรมะของพุทธศาสนา

5.3.1.2 คำประสม

ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบจีน ระบบไวยากรณ์ภาษาจีนวิเคราะห์คำประสมโดยอาศัยความสัมพันธ์ของคำหน้าและคำหลัง เมื่อประสมกันแล้วเกิดเป็นความหมายใหม่ หรือใกล้เคียงกับความหมายเดิม จากการนำข้อมูลคำศัพท์มาเปรียบเทียบกับพบว่า คำประสมในภาษาปู้ไต่ และจ้วงมีวิธีการประสมคำเหมือนกัน คำที่ใช้เป็นคำเดียวกัน ความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นก็มีความหมายเหมือนกัน แบ่งเป็น 5 แบบ คือ

รูปแบบคำประสม	ภาษาปู้ไต่	ภาษาไต	ภาษาจ้วง
1. แบบรวมคำ คือการนำคำโดดสองคำที่มีความหมายเหมือนกัน ใกล้เคียงกันมาเรียงต่อกัน แล้วเกิดความหมายใหม่ หรือใกล้เคียงกับความหมายของคำเดิมทั้งสองคำ	kai1 tsu4 ขาย ชื่อ “การค้าขาย”	pi6 loŋ4 พี่ น้อง “ญาติพี่น้อง”	ta1 na3 ตา หน้า “หน้าตา”
2. แบบขยายความ คือการวางคำที่ทำหน้าที่ขยายตามหลังคำ ที่แสดงความหมายหลัก	zam4 ta1 น้ำ ตา “น้ำตา”	nam4 ta1 น้ำ ตา “น้ำตา”	Yam4ta1 น้ำ ตา “น้ำตา”
3. แบบประธานกริยา คือ คำประสมที่คำหน้าทำหน้าที่เป็น ประธาน คำที่ตามมาเป็นภาคแสดงของประธานข้างหน้านั้น	pja3 zai2 ฟ้า ให้ “ฟ้าร้อง”	fa4 hoŋ4 ฟ้า ร้อง “ฟ้าร้อง”	pja3Yai2 ฟ้า ให้ “ฟ้าร้อง”
4. แบบเสริมความ คือ คำประสมที่คำหน้าเป็นคำที่แสดง ความหมายหลักส่วนคำที่ตามมาทำหน้าที่เสริมความหมาย ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นแต่ไม่ใช้การขยายความ	luŋ1 8sai1 ลูก ชาย “ลูกชาย”	luk8 tsai2 ลูก ชาย “ลูกชาย”	luŋk8sai1 ลูก ชาย “ลูกชาย”
5. แบบกริยา-กรรม คือ คำประสมที่คำหน้าเป็นคำกริยา และคำที่ตามมาเป็นกรรมที่รับการกระทำของกริยาที่ นำมาข้างหน้านั้น	zo4 na3 รู้ หน้า “รู้จัก”	hu4 na3 รู้ หน้า “รู้จัก”	Yo4 na3 รู้ หน้า “รู้จัก”

5.3.1.3 การเติมคำ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำศัพท์พบว่าคำศัพท์ภาษาปู้ไต่ จ้วง นอกจากจะมีคำโดด (แบ่งเป็นคำพยางค์เดียว คำสองพยางค์ คำหลายพยางค์) และ คำประสมแล้ว ยังมีคำสองพยางค์อีกประเภทหนึ่งที่เกิดจากการเติมคำ คำที่นำมาเติมนี บางคำจะแสดงความหมายที่ต่อเนื่องมาเติมหน้าคำอื่น บางคำก็นำคำที่มีความหมายในตัวเอง มาใช้เพื่อบอกลักษณะร่วมบางอย่าง มีสองแบบคือ คำเติมหน้าและคำเติมหลัง ดังนี้

ประเภท	คำ	ภาษาปู้ไต่	ภาษาไต	ภาษาจ้วง	ความหมาย
คำเติมหน้า	lu7 “ลูก”	luw78 i:t7	ma:k9 it7	ma:k7 it7	บอกลักษณะเป็นลูก
	ma:k “หมาก”	“อุงุ่น”	“อุงุ่น”	“อุงุ่น”	เรียกชื่อผลไม้
	po “พ่อ”	po6luŋ2	po6loŋ1	po6luŋ2	บอกเพศชาย
คำเติมหลัง	pu “เพศผู้”	kai5 pu4	kai5 pu4	kai5 ou4	บอกเพศผู้ ใช้กับสัตว์
	“ไก่อผู้”	“ไก่อผู้”	“ไก่อผู้”	“ไก่อผู้”	
	me “แม่”	kai5me6	kai5me6	kai5me6	บอกเพศเมีย ใช้กับสัตว์
		“ไก่อแม่”	“ไก่อแม่”	“ไก่อแม่”	

5.3.1.4 คำเสริมสร้อย

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของภาษาตระกูลไทคือมีการใช้คำเสริมสร้อย ส่วนที่นำมาเติมเป็นคำเสริมสร้อยนี้ไม่มีความหมายในตัวเอง แต่ใช้เติมหลังคำอื่นเพื่อแสดงภาพพจน์ให้ชัดเจน จากการศึกษาข้อมูลพบว่าภาษาปู้ไต และจ้วง มีลักษณะการเติมคำเสริมสร้อย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาปู้ไต	ภาษาไต	ภาษาจ้วง
diŋ3 toŋ4 toŋ4 “แดงแปดๆ”	deŋ1 vat8 vat8 “แดงแปดๆ”	ไม่มีข้อมูล
lap7 lum2 lum2 “ด้ามเมื่อม”	ไม่มีข้อมูล	dam1 dat7 dat7 “ด้ามเมื่อม”
ɣa:u1 sa:t8 sa:t8 “ขาวจ๊วระ”	ba:ŋ1 jeʔ8 jeʔ8 “บางเฉียบ”	ไม่มีข้อมูล

จากตัวอย่างคำข้างต้น คำว่า / toŋ4 toŋ4/ ในภาษาปู้ไต คำว่า /vat8 vat8/ ในภาษาไต คำว่า /dat7 dat7/ ในภาษาจ้วง เป็นคำที่ไม่มีความหมายในตัวเอง เมื่อเติมท้ายคำคุณศัพท์ก็จะแสดงภาพพจน์ให้ชัดเจนมากขึ้น และใช้วิธีการซ้ำคำ

5.3.1.5 คำยืมภาษาจีน

จากอดีตที่ชาวไทยอาศัยปะปนอยู่กับชาวฮั่นและเหตุที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีนในฐานะพลเมืองของประเทศจีน ทำให้มีการใช้คำศัพท์ร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์คำศัพท์ในกลุ่มคำยืมของภาษา ปู้ไต ภาษาไต และภาษาจ้วง พบลักษณะของคำประเภทที่สัมพันธ์กับภาษาจีน อาจจัดว่าเป็นคำยืมได้ดังนี้ (ที่เรียกว่า “อาจ” เนื่องจากมีคำบางกลุ่มที่น่าจะสยวไม่ได้ยืมแต่เป็นคำที่เคยใช้ร่วมกันแต่อดีต)

1) คำศัพท์ร่วมโบราณ ภาษาจีนเรียกว่า 同源词 Tóng yuán cí คือ คำศัพท์ที่พ้องกับภาษาจีน ยุคก่อนประวัติศาสตร์หรือสามารถสืบสาวขึ้นไปได้ถึงภาษาจีนโบราณ⁹

2) คำยืมเก่า เป็นคำที่พ้องกับคำโดดพยางค์เดียวในภาษาจีน หรือสามารถสืบสาวได้ถึงภาษาจีนยุคกลางประวัติศาสตร์ ลักษณะเช่นนี้พบได้ในภาษาของชนกลุ่มน้อยต่างๆในประเทศจีน และโดยเฉพาะภาษาตระกูลไท เนื่องจากระบบคำของภาษาไทยและภาษาจีนเหมือนกัน ทำให้เกิดการยืมหรือใช้ร่วมกันมาแต่อดีตจำนวนมาก ส่วนมากยืมมาจากภาษาจีนถิ่นที่อาศัยอยู่แวดล้อมใกล้เคียง

⁹ คำยืมภาษาจีนเก่าหรือคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันกับภาษาจีนมาแต่โบราณ แบ่งเป็นสองช่วง คือ ภาษาจีนยุคก่อนประวัติศาสตร์ หมายถึงช่วงเวลานับตั้งแต่ 1046 – 256 ปีก่อน คริสตกาล และภาษาจีนยุคกลางประวัติศาสตร์ หมายถึงช่วงเวลา ค.ศ. 420 - 927

3) คำยืมใหม่ คือคำศัพท์ภาษาจีนกลาง หรือภาษาจีนสำเนียงท้องถิ่นที่เป็นคำศัพท์เกี่ยวกับ วิทยาการสมัยใหม่ สิ่งของ เครื่องใช้ เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น

ประเภทคำยืม	ภาษา	ตัวอย่างคำ		
คำศัพท์ร่วมโบราณ	ปู้ฮี้	vi2	ηan2	tcim1
	ไต่	fai2	ηอน2	xam2
	จ้วง	fei2	ηอน2	kim1
	ไทย	ไฟ	เงิน	คำ(ทอง)
	จีน	火 huǒ ¹⁰	银 yín ¹¹	金 jīn ¹²
คำยืมเก่า	ปู้ฮี้	maʔ8	mu2	tsa:η6
	ไต่	mək7	mɔ5	tsa:η6
	จ้วง	mak8	mu6	ca:η6
	ไทย	หมึก	ไม้	ช่าง
	จีน	墨 mò	磨 mó	匠 jiàng
คำยืมใหม่	ปู้ฮี้	kun3tsa:n6ta: η6	ke4min3	kun5ŋe4
	ไต่	kon3sa:n2-ta:η2	kə4min5	kon6ne4
	จ้วง	kun5ca:n3ta:η3	kə2min3	kun6je2
	ไทย	พรรคคอมมิวนิสต์	ปฏิวัติ	อุตสาหกรรม
	จีน	共产党 Gònghǎndǎng	革命 gémìng	工业 gōngyè

จากตารางข้างต้นจะเห็นชัดเจนว่า คำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาจีนใหม่จะเป็นคำศัพท์ทางราชการ เนื่องจากชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในประเทศจีนล้วนอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของรัฐบาลจีน เมื่อมีคำศัพท์ใหม่เกิดขึ้น ชนกลุ่มน้อยไม่ได้บัญญัติศัพท์เหล่านั้นขึ้นมาเอง แต่การศึกษาการสื่อสารมวลชนของรัฐบาลจีนเป็นสื่อกลางที่นำคำศัพท์ใหม่นี้เพิ่มเติมให้กับภาษาของชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่ม จากการศึกษา ก็พบว่า ชนกลุ่มน้อยในประเทศจีนยืมคำศัพท์ใหม่นี้จากภาษาจีนถิ่นที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง หรือยืมจากภาษาจีนกลางโดยตรงจากสื่อสารมวลชน

5.3.2 ระบบไวยากรณ์ จากการเปรียบเทียบพบลักษณะโครงสร้างประโยคในภาษาปู้ฮี้ ไต่ และจ้วง อธิบายได้สองแบบคือ ลักษณะร่วมและลักษณะเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

¹⁰ภาษาจีนสำเนียงทางตอนใต้ เช่น ถิ่นกว่างโจว ถิ่นเค่อเจีย ออกเสียง /h/ เป็น /f/ คำว่า 火 huǒ ออกเสียงว่า /fo2/

¹¹เสียงโบราณของคำนี้คือ /nɡrin/

¹²ภาษาจีนสำเนียงทางตอนใต้ เช่น ถิ่นกว่างโจวออกเสียงคำนี้ว่า gam1 ภาษาจีนถิ่นหมิ่นหนานออกเสียงคำนี้ว่า gim1 ฉาวโจว (แต้จิ๋ว) ออกเสียงว่า gim1

* ข้อมูลเสียงภาษาถิ่นดังกล่าวข้างต้นนี้ตรวจสอบข้อมูลเสียงภาษาจีนถิ่นในเว็บไซต์ <http://cn.voicedic.com/>

5.3.2.1 ลักษณะร่วม

(1) โครงสร้างประโยคความเดียว จากการเปรียบเทียบ โครงสร้างประโยคพื้นฐานของทั้งสามภาษาพบว่าโครงสร้างอย่างเดียวกัน คือ [S.V.O] ดังตัวอย่างข้อมูลต่อไปนี้

ภาษา	S.	V.	O.	ความหมาย
ภาษาปู้ฮี	ku1	kun1	yau4	ฉันทินข้าว
ภาษาไต	hau2	kin1	xau3	
ภาษาจ้วง	kou1	kun1	hau4	

(2) รูปแบบคำบ่งชี้ รูปแบบและตำแหน่งการวางคำบ่งชี้ ในทั้งสามภาษาเหมือนกัน คือ [นาม + คำบ่งชี้] ดังตัวอย่างข้อมูลต่อไปนี้

ภาษา	คำนาม	คำบ่งชี้	ความหมาย
ภาษาปู้ฮี	pi1	ni4	ปีนี้
ภาษาไต	pi1	ni78	ปีนี้
ภาษาจ้วง	pi1	nei4	ปีนี้

(3) การแสดงความเป็นเจ้าของ โครงสร้างของคำแสดง ความเป็นเจ้าของในทั้งสามภาษามีรูปแบบเหมือนกัน คือ [นามที่ถูกเป็นเจ้าของ + คำแสดง ความเป็นเจ้าของ (สามารถละได้) + ผู้ที่เป็นเจ้าของ] ดังตัวอย่างข้อมูลต่อไปนี้

ภาษา	นามที่ถูก เป็นเจ้าของ	คำแสดง ความเป็นเจ้าของ	ผู้ที่เป็น เจ้าของ	ความหมาย
ภาษาปู้ฮี	za:n2 (เรือน)	-	ku1	บ้านของฉัน
	ni4	ka:i5	ku1	นี่ของฉัน
ภาษาไต	hən2 (เรือน)	-	hau2	บ้านของฉัน
	ni78	xwŋ1	hau2	นี่ของฉัน
ภาษาจ้วง	ya:n2"(เรือน)	-	kou1	บ้านของฉัน
	nei4	tu6	kou1	นี่ของฉัน
	ya:n2"(เรือน)	ti6	kou1	บ้านของฉัน

จากตารางข้างต้นบรรทัดสุดท้ายจะเห็นว่า ภาษาจ้วงนอกจากจะมีวิธีการแสดงความเป็นเจ้าของในภาษาจ้วงเองแล้ว ยังมีการยืมคำแสดงความเป็นเจ้าของมาจากภาษาจีนด้วย คือคำว่า 我的 de ภาษาจ้วงออกเสียงว่า /ti6/ ซึ่งเป็นเสียงภาษาจีนโบราณ แต่โครงสร้างยังคงเป็นแบบภาษาตระกูลไท ไม่ได้ยืมจีน

(4) การขยายความ ภาษาปู้ไ้ ไ้ จ้วงมีรูปแบบการขยายความเหมือนกัน คือ มีทิศทางจากหน้าไปหลัง คือ [คำหลัก+ส่วนขยายความ]

ภาษา	คำที่ถูกขยาย	คำหลัก	ส่วนขยายความ	ความหมาย
ภาษาปู้ไ้	นาม	za:n2 บ้าน	mo5 ใหม่	บ้านใหม่
	กริยา	im5 อิ่ม	la:i1 หลาย	อิ่มมาก
	คุณศัพท์	di1 ดี	la:i1 หลาย	ดีมาก
ภาษาไต	นาม	sa3 เสื้อ	den1 แดง	เสื้อแดง
	กริยา	xa:n4 คร้าน	pheu1 เกินไป	เกียจคร้านเหลือเกิน
	คุณศัพท์	kai6 ไกล	pheu1 เกินไป	ไกลเกินไป
ภาษาจ้วง	นาม	oi3 อ้อย	va:n1 หวาน	อ้อยหวาน
	กริยา	ya:i2 เขียน	dei1 ดี	เขียนสวย
	คุณศัพท์	va:n1 หวาน	ya:u6 gai4 เหลือเกิน	หวานเหลือเกิน

นอกจากนี้ภาษาปู้ไ้ยังมีรูปแบบและคำที่ยืมมาจากภาษาจีน คือ [ส่วนขยายความ (很hěn “มาก”) + คำหลัก] ขณะที่ภาษาไตสิบสองปันนามีรูปแบบเดียวกันนี้ แต่เป็นคำศัพท์ภาษาไตเองไม่ได้ยืมมาจากภาษาจีนเหมือนอย่างภาษาปู้ไ้ ดังนี้

ภาษา	ส่วนขยายความ	คำหลัก	ความหมาย
ภาษาปู้ไ้	xu:n6 มาก	di1 ดี	ดีมาก
ภาษาไต	tsat8 มาก	hwn4 ร้อน	ร้อนมาก

(5) การบอกตำแหน่ง รูปแบบการใช้คำบอกตำแหน่งของ ภาษาปู้ไ้ ไ้และจ้วงเหมือนกัน คือ [คำบอกตำแหน่ง + คำนามบอกสถานที่] ดังนี้

ภาษา	คำบอกตำแหน่ง	คำนามบอกสถานที่	ความหมาย
ภาษาปู้ไ้	dau1 ใน	za:n2 เรือน	ในบ้าน
ภาษาไต	nai2 ใน	hon2 เขื่อน	ในบ้าน
ภาษาจ้วง	dau1 ใน	ya:n2"เขื่อน	ในบ้าน

5.3.2.2 ลักษณะเปรียบเทียบ

(1) โครงสร้างประโยคเปรียบเทียบ ภาษาไตกับภาษาจ้วง มีโครงสร้างประโยคเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ [A + เรื่องที่เปรียบ + คำแสดงการเปรียบเทียบ(กว่า) + B] ดังข้อมูลต่อไปนี้

ภาษา	A	เรื่องที่เปรียบ	คำแสดงการเปรียบเทียบ"(กว่า)"	B	ความหมาย
ภาษาไต	hau2 เฮา	suŋ1 สูง	lo1 เหนือ	muŋ2 มึง	ฉันสูงกว่าเธอ
ภาษาจ้วง	kou1 กู	sa:ŋ1 สูง	kva5 กว่า	min2 "มึง"	ฉันสูงกว่าเธอ

แต่ภาษาปู้อี้เป็นโครงสร้างที่เหมือนกับภาษาจีน คือ [A + คำแสดงการเปรียบเทียบ (比bi) + B + เรื่องที่เปรียบ] คำแสดงการเปรียบเทียบก็เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาจีนด้วย ดังข้อมูลต่อไปนี้

ภาษา	A	คำแสดงการเปรียบเทียบ"(กว่า)"	B	เรื่องที่เปรียบ	ความหมาย
ภาษาปู้อี้	ku1 กู	pi6 กว่า	muŋ2 มึง	sa:ŋ1 สูง	ฉันสูงกว่าเธอ

(2) การใช้คำลักษณนาม โครงสร้างคำลักษณนามภาษาปู้อี้กับภาษาจ้วงเหมือนกัน และเป็นรูปแบบเหมือนกับภาษาจีน คือ [จำนวน + ลักษณนาม + นาม] ดังข้อมูลต่อไปนี้

ภาษา	จำนวน	ลักษณนาม	นาม	ความหมาย
ภาษาปู้อี้	tsip8 สิบ	tu5 ตัว	kai3 ไก่	ไก่สิบตัว
ภาษาจ้วง	cip8 สิบ	tu2 ตัว	kai5 ไก่	ไก่สิบตัว

แต่ภาษาไตต่างจากภาษาทั้งสอง คือ [นาม + จำนวน + ลักษณนาม] ซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันกับภาษาไทย ดังข้อมูลต่อไปนี้

ภาษา	นาม	จำนวน	ลักษณนาม	ความหมาย
ภาษาไต	kai5 ไก่	sip7 สิบ	to1 ตัว	ไก่สิบตัว

จากการเปรียบเทียบระบบคำและระบบไวยากรณ์ของภาษาปู้อี้ ไตและจ้วง พบลักษณะร่วมและลักษณะเปรียบเทียบต่าง แสดงในตารางสรุปต่อไปนี้

ระบบคำและระบบไวยากรณ์		ปู้อี้	ไต	จ้วง
ระบบคำ				
คำโดด	หนึ่งพยางค์	มี	มี	มี
	สองพยางค์	คำพยางค์ต้นคู่หรือสระคู่	คำพยางค์ต้นคู่หรือสระคู่	คำพยางค์ต้นคู่หรือสระคู่
	หลายพยางค์	ไม่มี	ยืมจากภาษาอื่น	ไม่มี

ระบบคำและระบบไวยากรณ์		ปู้ฮื	ไต	จ้วง
ระบบคำ				
คำประสม (A คือคำหลัก" B ทำหน้าที่ขยายหรือเสริมความ)	แบบรวมคำ	A+A	A+A	A+A
	แบบขยายความ	A+B	A+B	A+B
	แบบประธานกริยา	A+B	A+B	A+B
	แบบเสริมความ	A+B	A+B	A+B
	แบบกริยากรรม	A+B	A+B	A+B
การเติมคำ (A คือคำหลัก" B "คำเติม)	เติมหน้า	B+A	B+A	B+A
	เติมท้าย	A+B	A+B	A+B
คำเสริมสร้อย (A คือคำหลัก" B "คือคำเสริมสร้อย)	คำหลัก(A)+คำเสริมสร้อย(B)"	ABB	ABB	ABB
คำยืมจากภาษาจีน	คำศัพท์ร่วมโบราณ	มี	มี	มี
	คำยืมเก่า	มี	มี	มี
	คำยืมใหม่	มี	มี	มี
ระบบไวยากรณ์				
ลักษณะร่วม (A คือคำหลัก" B ทำหน้าที่ขยายหรือเสริมความ)	ประโยคความเดียว	ประธาน+กริยา+กรรม		
	รูปแบบคำบ่งชี้	นาม+คำบ่งชี้		
	การแสดงความเป็นเจ้าของ	นามที่ถูกเป็นเจ้าของ+"คำแสดงความเป็นเจ้าของ"+"เจ้าของของ		
	การขยายความ	A+B	A+B	A+B
		B+A	B+A	
	การบอกตำแหน่ง	คำบอกตำแหน่ง"+"คำบอกสถานที่		
ลักษณะเปรียบเทียบ	การเปรียบเทียบ (A ประธาน" B เรื่องที่เปรียบเทียบ C คำแสดงการเปรียบเทียบ D ผู้ที่ถูกเปรียบเทียบ)	ACDB	ABCD	ABCD
	การใช้ลักษณนาม A จำนวน B ลักษณนาม C นาม	ABC	CAB	ABC

6.สรุปความสัมพันธ์ของภาษาแขนงจ้วง-ไต ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

หัวข้อนี้จะนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลชาติพันธุ์วรรณนา การจัดแบ่งตระกูลภาษาระบบเสียง ระบบคำและไวยากรณ์ที่ปรากฏในหัวข้อ 5 ข้างต้นทั้งหมดมาเปรียบเทียบให้เห็นความเชื่อมโยงของกลุ่มชนที่พูดภาษาปู้ฮืไต และจ้วง เพื่อจะได้เป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ดังนี้

ข้อบ่งชี้ความสัมพันธ์		B	D	Z	คู่สัมพันธ์
ข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนา					
1.การตั้งถิ่นฐาน	มณฑลกุ้ยโจว	/		/	BZ
	มณฑลยูนนาน	/	/	/	BDZ
	มณฑลเสฉวน	/		/	BZ
	มณฑลกว่างซี			/	Z
	มณฑลกว่างตง			/	Z
	มณฑลหูหนาน			/	Z
2.บรรพบุรุษ	1.เกี่ยวข้องกับชาวปายเยว"	/	/	/	BDZ
	2.เกี่ยวข้องกับชาวผู่"	/			B
	3.เกี่ยวข้องกับชาวเหลียว	/	/	/	BDZ
3.ชื่อเรียกในยุคโบราณ	1.เกี่ยวข้องกับชื่อ"/zhong/"(จง"จ้ง"จ้วง"จ้วง)	/		/	BZ
	2.เกี่ยวข้องกับชื่อ"/man/ (หมาน"หม่าน"มาน)	/	/		BD
	3.เกี่ยวข้องกับชื่อ"/yi/"(อี"อี้)	/	/		BD
	4.เกี่ยวข้องกับชื่อ"/liao,lao/ (เหลียว"หล่าว"ลาว)	/	/	/	BDZ
4.ชื่อเรียกปัจจุบัน	1.มีคำว่า"ผู้"	/		/	BZ
	2.มีคำว่า"จ้วง"	/		/	BZ
	3.มีคำว่า"ไต"		/	/	DZ
การจัดแบ่งตระกูลภาษา					
1.ตระกูล"สาขา"แขนง	ตระกูลจีน-ทิเบต"สาขาจ้วง-ต้ง"แขนงจ้วง-ไต	/	/	/	BDZ
2.ภาษาถิ่น	1.แบ่งตามภูมิศาสตร์		/		D
	2.แบ่งตามลักษณะทางภาษา	/			B
	3.แบ่งตามภูมิศาสตร์และลักษณะทางภาษา			/	Z
ระบบเสียง					
1.พยัญชนะ	1.มีการเปรียบเทียบของพยัญชนะเสียงก้องกับไม่ก้อง	/	/	/	BDZ
	2.มีการเปรียบเทียบของพยัญชนะพ่นลมกับไม่พ่นลม		/		D
	3.มีพยัญชนะเปลี่ยนเป็นเสียงริมฝีปาก"/-w/ (-v/)	/	/	- v	BDZ
	4.มีพยัญชนะเปลี่ยนเป็นเสียงเพดานแข็ง"/-j/	/		/	BZ
	5.มีพยัญชนะนาสิกครบสี่เสียง"/m,n,ŋ,ŋ/"	/	ไม่มี ɲ	/	BZ
	6.พยัญชนะเสียงก้องมีการออกเสียง"/ʔ-/ นำ"	/			B
2.สระ	1.มีการเปรียบเทียบของเสียงสระสั้นยาวเมื่อเป็นสระประสม"	/	เฉพาะสระ" /a/	/	BZ
	2.มีสระประสมสองเสียง	/	/	/	BDZ
	3.มีสระประสมสามเสียง	/			B
	4.มีทางสระนาสิก/m,n,ŋ/	/	/	/	BDZ
	5.มีทางสระ"/p,t/	/	/	/	BDZ
	6.มีทางสระ"/k/		/	/	DZ
	7.มีทางสระ"/ʔ/	/	/		BD
	3.วรรณยุกต์	1.มีวรรณยุกต์พยางค์เปิด	/	/	/
2.มีวรรณยุกต์สระพยางค์ปิด"		/	/	/	BDZ
4.พยางค์	1./+c+v±v±c/	/			B
	2./+c+v±v±c/	/	/	/	BDZ

ข้อบ่งชี้ความสัมพันธ์		B	D	Z	คู่สัมพันธ์
ระบบคำ					
1. คำเติม	1. คำเติมหน้า	/	/	/	BDZ
	2. คำเติมหลัง	/	/	/	BDZ
2. คำโดด	1. พยางค์เดียว	/	/	/	BDZ
	2. สองพยางค์	/	/	/	BDZ
	3. คำซ้ำ	/	/	/	BDZ
	4. คำซ้ำสระคู่"หรือ"พยัญชนะคู่	/	/	/	BDZ
	5. คำเสริมสร้อย	/	/	/	BDZ
	6. คำหลายพยางค์		/		D
3. คำประสม	มีวิธีการประสมคำสองพยางค์	/	/	/	BDZ
4. คำยืม	1. คำศัพท์ร่วมโบราณกับภาษาจีน	/	/	/	BDZ
	2. คำยืมภาษาจีนเก่า	/	/	/	BDZ
	3. คำยืมภาษาจีนใหม่	/	/	/	BDZ
	4. คำยืมภาษาอื่นเช่น"พม่า"บาลี"		/		D
ระบบไวยากรณ์					
1. ลักษณะเปรียบเทียบเหมือน	1. ประโยคความเดียว [S+V+O]	/	/	/	BDZ
	2. รูปแบบคังขี้ [นาม]+"ขี้"	/	/	/	BDZ
	3. การแสดงความเป็นเจ้าของ [นามที่ถูกเป็นเจ้าของ+"คำแสดงความเป็นเจ้าของ"+"เจ้าของ]	/	/	/	BDZ
	4. การขยายความ [คำหลัก]+"ส่วนขยาย]	/	/	/	BDZ
	5. การขยายความ [ส่วนขยาย]+"คำหลัก]	/	/		BD
	6. การบอกตำแหน่ง [คำบอกตำแหน่ง+"คำบอกสถานที่]	/	/	/	BDZ
2. ลักษณะเปรียบเทียบต่าง	1. การเปรียบเทียบ"ABCD [A ประธาน" B เรื่องที่เปรียบเทียบ C คำแสดงการเปรียบเทียบ D ผู้ที่ถูกเปรียบเทียบ]		/	/	DZ
	2. การเปรียบเทียบ"ACDB	/			B
	3. การใช้คำลักษณนาม "[เลข+ลักษณนาม+นาม]	/		/	BZ
	4. การใช้คำลักษณนาม "[นาม+เลข+ลักษณนาม]		/		D

จากที่ได้ใช้เกณฑ์ต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของภาษาทั้งสามในตารางข้างต้น จะพบว่า มีลักษณะความสัมพันธ์ 5 แบบ คือ 1. ลักษณะเฉพาะที่พบในภาษาใดภาษาหนึ่ง 2. ลักษณะที่ทั้งสามภาษามีความสัมพันธ์กัน 3. ลักษณะที่ภาษาบู๊อิกกับภาษาไตสัมพันธ์กัน 4. ลักษณะที่ภาษาไตกับภาษาจ้วงสัมพันธ์กัน และ 5. ลักษณะที่ภาษาบู๊อิกกับภาษาจ้วงสัมพันธ์กัน สรุปได้ดังนี้

คู่สัมพันธ์	B	D	Z	BD	BZ	DZ	BDZ
ปริมาณความสัมพันธ์	6	5	4	3	9	3	30

จากตารางสรุปจะเห็นได้ว่า ภาษาทั้งสามมีลักษณะที่สัมพันธ์กันมากที่สุด (BDZ=30) เมื่อจับคู่เปรียบเทียบกับภาษาปู้อี้และภาษาจ้วง (BZ=9) สัมพันธ์กันมากกว่า ภาษาปู้อี้และภาษาไต (BD=3) กับ ภาษาไตและภาษาจ้วง (DZ=3) ในขณะที่ทั้งสามภาษา ต่างฝ่ายต่างมีลักษณะเฉพาะของตนเอง (B=6,D=5,Z=4)

7.อภิปราย

แม้ว่าแนวทางการแยกภาษาตระกูลไทออกมาจากภาษาตระกูลจีนทิเบตจะเป็นที่ยอมรับของนักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่แล้ว แต่นักภาษาศาสตร์จีนยังคงจัดไว้ในตระกูลจีน-ทิเบตตามแบบฉบับการศึกษาของจีนดั้งเดิมมาตลอด ประการหนึ่งเนื่องจากมีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันกับภาษาจีนจำนวนหนึ่งที่ฝ่ายจีนเชื่อว่าไม่ใช่คำยืม แต่เป็นคำศัพท์ภาษาจีนยุคก่อนประวัติศาสตร์หรือสามารถสืบสาวขึ้นไปได้ถึงภาษาจีนโบราณ อีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเหตุผลทางการเมือง เนื่องจากชน กลุ่มน้อยที่พูดภาษาตระกูลไทที่มีถิ่นฐานอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีประชากรจำนวนมาก ครอบคลุมพื้นที่ตอนใต้ของจีน นโยบายของรัฐบาลจีนเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยก็คือยอมรับให้มีการก่อตั้งเขตปกครองตนเองเพื่อให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศร่วมกันกับชาวฮั่นแต่ยังอยู่ภายใต้ความควบคุมของรัฐบาลกลาง แต่กระนั้นก็ตามความรู้สึกแตกต่างและแปลกแยกของชนกลุ่มน้อยกับชาวฮั่นก็มีความชัดเจนมาก และถ้าหากแยกภาษา “จ้วง-ต้ง” และภาษาที่เกี่ยวข้องอย่าง “กะได” ออกจากตระกูลจีน-ทิเบตไปเสียแล้ว ก็จะทำให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ยิ่งทวีความรู้สึกแปลกแยกออกไปจากชาวฮั่นมากขึ้น การที่ยังคงนับว่าผู้ที่พูดภาษาตระกูลไทที่เป็นชนกลุ่มน้อยของจีนเป็นสมาชิกของภาษาตระกูลจีน-ทิเบตนั้นก็เพื่อรวมความเป็นปึกแผ่นของทั้งชาติพันธุ์และภาษาเข้าไว้ด้วยกันนั่นเอง

แต่หากมองในมุมมองของภาษาดังที่ได้อธิบายมาในงานวิจัยนี้ก็พบว่า มีคำศัพท์ที่เรียกว่าคำศัพท์ร่วมโบราณจริง นอกจากนี้ก็ยังพบคำศัพท์ที่ไม่ร่วมเผ่าพันธุ์กับภาษาไทยแต่พ้องกับคำศัพท์ภาษาจีนอีกจำนวนหนึ่งด้วย ซึ่งนักวิชาการจีนได้ยกมาเป็นข้อยืนยันถึงความสัมพันธ์ในตระกูลจีน-ทิเบต

ตามที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาและอธิบายความสัมพันธ์ของภาษาแขนงจ้วง-ไตในประเทศจีนนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์และวิเคราะห์ตามวิธีวิจัยที่กำหนดไว้ และได้คำตอบว่า ภาษาปู้อี้ ภาษาไต และภาษาจ้วงมีข้อมูลทางชาติพันธุ์เกี่ยวข้องกัน เมื่อพิจารณาระบบเสียง ระบบคำ และระบบไวยากรณ์ก็มีความสอดคล้องกัน โดยที่ภาษาปู้อี้มีความใกล้ชิดกับภาษาจ้วงมากกว่าภาษาไต

บรรณานุกรม

- จิตร ภูมิศักดิ์. (2519). **ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ปราณี กุละวณิชย์และคณะ. (2537). **ศัพท์ไท 6 ภาษา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี กุละวณิชย์. (2535). **พจนานุกรมจ้วงใต้-ไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมฆม สอดส่องกุลข. (2555). **สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน**.
อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- . (2557, กรกฎาคม - ธันวาคม). ภาษาปู้ฮี้ : ภาษาที่ใกล้ชิดกับภาษาไทยในประเทศจีน. **วารสารกระแสวัฒนธรรม**. 15 (28) : 67-76.
- . (2558A, มกราคม - มิถุนายน). ภาษาไต : ภาษาตระกูลไทในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน. **วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. 37 (1) : 7-20.
- . (2558B, มกราคม - มิถุนายน). ภาษาจ้วง : ภาษาไทในประเทศจีนตามทรรศนะของนักวิชาการจีน. **วารสารกระแสวัฒนธรรม**. 15 (28) : 67-76.
- เรืองเดช ปันเชื่อนขัตติย์. (2531). **ภาษาถิ่นตระกูลไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, สุมิตรา สุวรรรัตน์เดชา และอังฉวน. (2543). **พจนานุกรมกัม-จีน-ไทย-อังกฤษ**.
กรุงเทพฯ : เอกพิมพ์ไท.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, โจว กั๋วเหยียน. (2543). **วรรณกรรมของชนชาติกัม-ไท (จ้วง-ต้ง) ในประเทศจีน**. เอี่ยม ทองดี (บรรณาธิการ) ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท (หน้า239-266). กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. (2544). **พจนานุกรมปู้-จีน-ไทย-อังกฤษ**. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, เวย เอ็ดมันสัน. (2546). **พจนานุกรมสุย-จีน-ไทย-อังกฤษ**. กรุงเทพฯ :
เอกพิมพ์ไท.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, เวน มิงยั้งและเวน ยิง. (2546). **พจนานุกรมฮโล-จีน-ไทย-อังกฤษ**.
กรุงเทพฯ : เอกพิมพ์ไท.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, ฉิน เขียวหาง. (2549). **พจนานุกรมจ้วงเหนือ-จีน-ไทย-อังกฤษ**.
กรุงเทพฯ : เอกพิมพ์ไท.
- สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. (2550). **การศึกษาภาษาไทยและภาษาไทยเปรียบเทียบ**. เชียงใหม่ :
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุริยา รัตนกุล. (2548). นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ : ภาษาตระกูลไท. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- 梁敏、張均如. (1996). 《侗台语族概论》北京：中国社会科学出版社。
(Liáng Mǐn, Zhāng Jūnrú.(1996). “Dòng Tái Yǔzú gàilùn” Běijīng: Zhōngguó Shèhuì Kēxué Chūbǎn shè. เหลียงหมิ่นและจางจวินรุ. (1996). ปริทรรศน์ภาษาดัง-ถาย.ปักกิ่ง: สังคมวิทยาแห่งประเทศไทย.)
- 韦庆稳、覃国生. (1980). 《壮语简志》北京：民族出版社。Wéi Qīngwén, Tán Guóshēng. (1980). “Zhuàng yǔ jiǎn zhì” Běijīng: Mínzú chūbǎn shè. เวยชิงเหวิน ถานกว๋อเซิง. (1980). ปริทรรศน์ภาษาจ้วง.ปักกิ่ง: ชาติพันธุ์.)
- 新浪微博. (2015). 汉语方言发音字典. [website] 搜索日期:2015年5月26日: Xīnlàng wēi bó. (2015). Hànyǔ fāngyán fāyīn zìdiǎn. [Website] sōusuǒ rìqī:2015 Nián 5 yuè 26 rì:网站:<http://cn.voicedic.com/>. (Xinlang Weibo.(2015). พจนานุกรมเสียงภาษาถิ่นจีน. [เว็บไซต์] สืบค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2558 จาก <http://cn.voicedic.com/>
- 徐杰舜. (1989).中国民族史新编。南宁:广西教育出版社。(Xú Jiéshùn. (1989). Zhōngguó mínzú shǐ xīn biān. Nánning: Guǎngxī jiàoyù chūbǎn shè. สวีเจียซุ่น. (1989). ประวัติศาสตร์ใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศจีน. นานหนิง: การศึกษากว้างซี)
- 杨通银. (1996)《莫语研究》中央民族大学出版社:北京。Yáng Tōngyín. (1996) “Mò yǔ yánjiū” Zhōngyāng Mínzú dàxué Chūbǎn shè: Běijīng. (หยางทงยิ่น. (1996). การศึกษาวิจัยภาษามาก. ปักกิ่ง : มหาวิทยาลัยชนชาติส่วนกลางแห่งประเทศไทย.)
- 喻翠容、罗美珍. (1979).《傣语简志》北京：民族出版社。(Yù Cuìróng, Luō Měizhēn.(1979). “Dǎi yǔ jiǎn zhì”. Běijīng: Mínzú chūbǎn shè. ยวี่ซุ่ยหรง,หลัวเหมย์เจิน. (1979). ปริทรรศน์ภาษาไต. ปักกิ่ง : ชาติพันธุ์.)
- 喻翠容. (1980).《布依语简志》北京：民族出版社。(Yù Cuìróng.(1980). “Bùyī yǔ jiǎn zhì”Běijīng: Mínzú chūbǎn shè.ยวี่ซุ่ยหรง. (1980). ปริทรรศน์ภาษาปู้อี้.ปักกิ่ง : ชาติพันธุ์.)
- 国务院第六次全国人口普查办公室. Guówùyuàn dì liù cì quánguó rénkǒu pǔchá bàngōngshì เว็บไซต์ สำนักงานสำมะโนประชากรแห่งชาติครั้งที่ 6

สำนักนายกรัฐมนตรีจีน เข้าถึงได้ทาง http://www.stats.gov.cn/zjtj/zdtjgz/zgrkpc/dlcrkpc/dcrkpcyw/201104/t20110428_69407.htm ประกาศ ณ วันที่ 28 เมษายน 2011 สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2559

- Benedict, Paul K. (1942). **Thai, Kadai and Indonesian: A New Alignment in Southeastern Asia**. *American Anthropologist*. 44: 576-601.
- , (1975). **Austro-Thai: Language and culture**. New Haven: HRAF Press.
- Brown, J. Marvin. (1965). **From Ancient Thai to Modern Dialects**. In *From Ancient Thai to Modern Dialects, and Other Writings on Historical Thai Linguistics*. Bangkok: White Lotus.
- Chamberlain, James R. (1972). **The Origin of The Southwestern Tai**. In *Bulletin des Amis Du Royaume Laos*. Vientiane. 7-8. 233 – 244.
- Gedney, William J. (1972). "A Checklist for Determining Tones in Tai Dialects" **Studies in Linguistics in honor of George L. Trager**. ed. by M. Estelle Smith, The Hague: Mouton. 423-37.
- Grierson, G.A. (1903). **Linguistics survey of India**, 11 vols. Calcutta, Office of the Superintendent of Government Printing.
- Hartmann, John F. (1986). "Style, Scope, and Rigor in Comparative Tai Research," In Bickner et al, (eds.), 1986.
- Li Fang-kuei. (1943). Notes on the Mak Languages, Academia Sinica, Institute of History and Philology, Monograph Series a, No.20, Shanghai.
- , (1957). "The Jui dialect of Po-ai: phonology", *Academia Sinica/Bulletin of the Institute of History and Philology*, Taipei, 28(2): 551-6.
- , (1959). "Classification by vocabulary: Tai dialects" *Anthropological Linguistics*, 1(2) :15-21.

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/4eQfYn>

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึก ของประชาชนในการดูแลศาสนสถาน กรณีศึกษา: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

Impacted Factor Toward Public Awareness in the Care of
Wat Phra Mahathat Woramahawihan
Case study: Wat Phra Mahathat Woramahawihan
Nakhon Si Thammarat Province

ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน¹

Chawanrat Srinounpan

บำรุง ศรีนวลปาน²

Bamrung Srinounpan

พัชรีย์ สุเมธกุล³

Patcharee Sumethokul

E-mail: sumetho.patcharee@gmail.com

โสภณ ชุมทองโด⁴

Sophon Chumthongdo

จารุ ถิ่นพระบาท⁵

Jaru Thinphabat

¹ อาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² อาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ อาจารย์ประจำสาขาภาษาไทยเพื่ออาชีพ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

⁴ อาจารย์ประจำสาขาการเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

⁵ อาจารย์ประจำสาขาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลศาสนสถาน กรณีศึกษา: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยวัตถุประสงค์ 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถาน ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาถึงการสร้างจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถานของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยฯ กับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถานของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยพบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกประกอบด้วย 1) เพศ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) เชื้อชาติ 5) วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ 6) โครงสร้างครอบครัว 7) ถิ่นกำเนิด พื้นเพ ของครอบครัว 8) อาชีพ 9) กฎระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย 10) สื่อต่างๆ 11) เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล และปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก

คำสำคัญ: จิตสำนึก, ปัจจัย, การดูแล

Abstract

A study of factors affecting public awareness in the care of Wat Phra Mahathat Woramahawihan case study: Nakhon Si Thammarat municipality Nakhon Si Thammarat province. The quantitative research methods have three objectives as 1) to study of factors affecting public awareness in the care 2) to study the awareness of taking care and 3) to study the relationship between factors and awareness of taking care of people. Data collection used questionnaires. The results showed that factors associated with awareness: 1) sex 2) age 3) education 4) religion 5) ethnic descent 6) culture, traditions and beliefs 7) family structure 8) native of the family 9) job 10) rules, regulations, laws 11) the certificates and award, and all factors were related.

Keywords: Awareness, Factor, Care

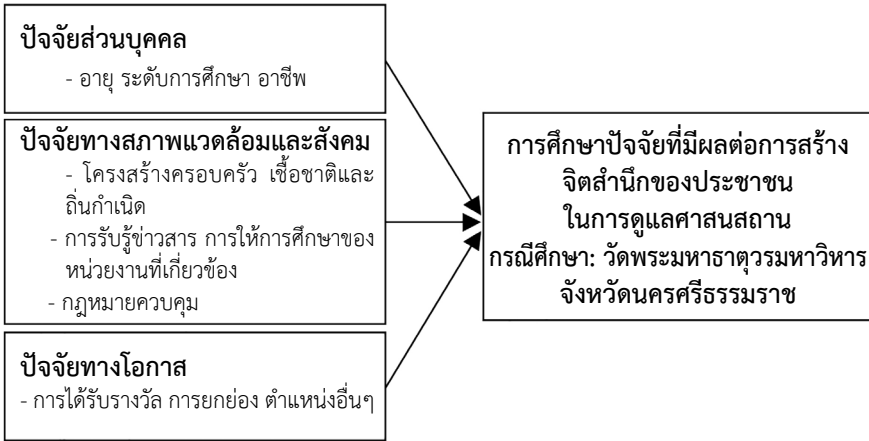
1. บทนำ

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและการหลอมรวมกันเป็นชุมชนแห่งวัฒนธรรม ในการธำรงรักษาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชให้อยู่อย่างยั่งยืนสืบไปนั้น การมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่รายล้อมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งเปรียบเสมือนเจ้าบ้านหลักที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เกี่ยวพันกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารมากที่สุด ดังนั้น คณะนักวิจัยเห็นว่าควรมีการสำรวจความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถานของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชขึ้น เพื่อจะได้ทราบถึงพื้นฐานความเข้าใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับการมีจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถานว่าเป็นอย่างไร รวมถึงการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลศาสนสถานของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช คณะนักวิจัยจึงได้นำเสนอโครงการวิจัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถานของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.2 ศึกษาถึงการสร้างจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถานของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยฯ กับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถานของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. กรอบแนวความคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 ความสำคัญของโบราณสถาน

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและการหลอมรวมกันของคนในชุมชน และเป็นโบราณสถานที่สำคัญของชุมชนและประเทศชาติ ทำให้เราสามารถเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาของมนุษย์สมัยอดีตได้

4.1.1 โบราณสถาน ความหมาย อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นที่มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี และยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2558)

การอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในประเทศไทยนั้น ได้มีการระบุไว้ในกฎหมายว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดข่มขืน แก้ไข เปลี่ยนแปลง โบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใดๆ ภายในโบราณสถาน เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดี หรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใด ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย”

นอกจากนี้ โบราณสถาน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สูงค่าของชาติ ยังมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงประวัติความ

เป็นมา ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเจริญของชุมชนใดชุมชนหนึ่งรวมไปถึงของชาติ

2) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สะท้อนเรื่องราวในอดีตของท้องถิ่น อีกทั้งยังให้ข้อมูลในการศึกษาทางวิชาการด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมความสัมพันธ์กับดินแดนอื่น ๆ

3) เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนและของประเทศชาติที่สามารถก่อให้เกิดรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

5) เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม

4.1.2 ประเภทของโบราณสถานตามทีระบุไว้ใน “สาระสำคัญของพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 อาจแยกได้ 2 วิธีคือ

1) แบ่งแยกโดยพิจารณาตามหลักกรรมสิทธิ์ คือ แบ่งเป็น

1.1) โบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วย

กฎหมาย

1.2) โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วย

กฎหมาย

2) แบ่งโดยพิจารณาจากหลักการขึ้นทะเบียน คือ แบ่งเป็น

2.1) โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียน

2.2) โบราณสถานที่มิได้ขึ้นทะเบียน

อย่างไรก็ตาม ในบางครั้ง กรมศิลปากร ยังแบ่งประเภทโบราณสถานโดยการใช้อยื่นไขอื่น ๆ อีก เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการโบราณสถาน ดังนี้

1) แบ่งตามคุณค่าและความสำคัญ

1.1 โบราณสถานระดับชาติ ได้แก่

- โบราณสถานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคมหรือชาติพันธุ์วิทยา ฯลฯ ซึ่งมีความสำคัญไม่เฉพาะต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง

- โบราณสถานที่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และราชสำนัก โดยมีหลักฐานบ่งชี้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น พระราชวังโบราณ เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา

- โบราณสถานซึ่งมีลักษณะเด่นเป็นตัวแทนขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม หรือ ศิลปกรรมที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพเยี่ยมยอด หรือสามารถบ่งชี้ได้ถึงพัฒนาการทางศิลปะ สถาปัตยกรรม

- โบราณสถานที่มียุคสมัยที่หาได้ยาก และมีเหลืออยู่น้อยแหล่งเป็นตัวแทนของรูปแบบใดที่มีลักษณะเฉพาะ

- โบราณสถานที่ยังมิได้มีการสำรวจ ดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดี หรือขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

- ซากโบราณสถานซึ่งเป็นโบราณสถานร้างที่มีความเก่าแก่ และไม่มีการใช้งานในลักษณะที่สืบเนื่องจากประโยชน์ใช้สอยดั้งเดิมของโบราณสถาน

1.2 โบราณสถานระดับท้องถิ่น ได้แก่

- โบราณสถานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคม หรือชาติพันธุ์วิทยา ซึ่งมีความสำคัญผูกพันเป็นพิเศษเฉพาะต่อชุมชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเท่านั้น

- โบราณสถานซึ่งมีลักษณะที่นอกเหนือไปจากที่บ่งชี้ได้ถึงความเป็นโบราณสถานระดับชาติ

2) แบ่งตามลักษณะที่ปรากฏ

2.1 โบราณสถานที่เห็นรูปทรงชัดเจน

2.2 ซากโบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรมที่เคยมีรูปทรงและใช้ประโยชน์มาแต่อดีต แต่ปัจจุบันได้เสื่อมสภาพลงจนไม่เห็นรูปทรงที่ชัดเจน แต่ยังมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น

- คูเมือง กำแพงเมืองโบราณ เป็นแนวเขตเมืองในสมัยโบราณที่ใช้ป้องกันบ้านเมือง ในขณะเดียวกันก็อาจใช้ประโยชน์ในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ คูเมืองและกำแพงเมืองนี้ในสภาพปัจจุบันอาจเปลี่ยนสภาพไปแล้วแต่เราสามารถเห็นร่องรอยได้อย่างชัดเจนในภาพถ่ายทางอากาศ

- เนินดินที่ปกคลุมซากโบราณสถานต่างๆ ตัวอย่างเช่น เนินดินที่ปกคลุมซากเจดีย์ วิหาร สมัยอยุธยาที่ปรักหักพังไปแล้ว เมื่อทำการขุดแต่งลอกดินที่ทับถมออกด้วยหลักวิชาทางโบราณคดี (ขุดแต่ง) ก็จะปรากฏซากสถาปัตยกรรมที่ถูกดินปกคลุมอยู่ได้

- แหล่งประวัติศาสตร์ ได้แก่ สถานที่ที่เคยเกิดเหตุการณ์สำคัญในอดีต และเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ควรแก่การจดจำและรักษาไว้ เช่น พุ่่งสัมฤทธิ์ จังหวัดนครราชสีมา ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

3) แบ่งตามวัสดุก่อสร้าง

- 3.1) โบราณสถานที่สร้างด้วยดิน ได้แก่ กำแพง เมือง คันดิน คูเมือง
- 3.2) โบราณสถานที่สร้างด้วยอิฐ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ปรางค์กำแพงเมือง ประตูเมือง เป็นต้น
- 3.3) โบราณสถานที่สร้างด้วยหินและศิลาแลง ได้แก่ ปราสาทหรือสถาปัตยกรรมที่ได้อธิพลเขมร เช่น เจดีย์และโบสถ์วิหารในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร เป็นต้น
- 3.4) โบราณสถานที่สร้างด้วยไม้ ได้แก่ บ้าน ภูมิ ศาลาการเปรียญ หอไตร หอระฆัง โบสถ์ เป็นต้น

4) แบ่งตามประโยชน์การใช้สอย

4.1 โบราณสถานร้าง (Dead Monument) หมายถึง สิ่งก่อสร้าง อาคาร สถาปัตยกรรมฯ ที่เป็นโบราณสถาน ที่ปัจจุบันถูกทิ้งร้าง ไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ใช้งานดั้งเดิมดังในอดีต จนกลายเป็นหลักฐานทางโบราณคดี ตัวอย่างเช่น วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี

4.2 โบราณสถานที่ยังใช้ประโยชน์ (Living Monument) เป็นโบราณสถานที่ยังคงมีการใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ดั้งเดิมจนถึงทุกวันนี้ เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ป้อมปราการ หรือคูคลอง เป็นต้น

4.3 โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานและจดหมายเหตุหรือจดหมายเหตุท้องถิ่นเป็นมรดกที่สำคัญทางวัฒนธรรมและมีคุณค่าต่อประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งความสำคัญในแง่ของการศึกษาเชิงวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี รวมถึงคุณค่าที่มีผลทางด้านจิตใจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วย ซึ่งคุณค่าและความสำคัญที่ว่่านั้นมีดังนี้

1) มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศและของโลก หมายความว่า โบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอายุในท้องถิ่นเป็นหลักฐานสำคัญยืนยันว่าบรรพบุรุษของเราที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มีความเป็นอยู่อย่างไร ทำมาหากินกันอย่างไรมีความเชื่อในศาสนา เช่น ได้มีการสืบต่อลงมาถึงสมัยของเราได้อย่างไร ซึ่งนับเป็นหลักฐานบ่งบอกความเป็นมาของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี ทำให้เราได้รับประวัติศาสตร์ของชาติทั้งด้านการเมือง การปกครอง การศาสนา การค้าขาย การทำมาหากิน

2) มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งแสดงถึงเกียรติ ความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและในชาติ หมายความว่า ศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างที่สวยงามตามลักษณะไทย เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลา พระราชวัง บ้านไทยภาคต่างๆ หรือ

รูปปูนปั้น รูปหล่อ รูปแกะสลัก ซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องในพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป ลวดลายปูนปั้นประดับเจดีย์ วิหาร ลายแกะสลักไม้แบบไทยสมัยต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งยืนยันถึงความเป็นเลิศทางฝีมือในงานศิลปะในแต่ละยุคแต่ละสมัยและจะเห็นได้ว่างานฝีมือดังกล่าวได้สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างไม่ขาดสาย แสดงให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมไทยอันเป็นเกียรติภูมิสูงของเราที่ควรแก่การทํานุบำรุงรักษาไม่ให้สูญหาย

3) มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งก่อให้เกิดความรู้สึกรัก ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชนระดับต่างๆ ตั้งแต่ในครอบครัว หมู่บ้าน ท้องถิ่น และระดับประเทศกล่าวคือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เนื่องจากศาสนาได้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นที่สักการบูชาของประชาชนจำนวนมากทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ นอกจากนี้ยังมีศาสนสถาน และศาสนวัตถุในสถานที่อื่นๆ อีกมากมายที่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นมีความศรัทธาเชื่อถือร่วมกันก่อให้เกิดประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สามารถก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่ประชาชนท้องถิ่นได้

4) มรดกทางวัฒนธรรมเป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยโดยเฉพาะเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมนุษย์ ความเป็นอยู่ เทคโนโลยี ศาสนา ความเชื่อการปกครอง การค้าขาย การเดินทาง ตลอดจนการประดิษฐ์คิดค้น ฯลฯ

5) มรดกทางวัฒนธรรมมีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบัน เพราะในที่แห่งใดมีโบราณสถานหรือแหล่งโบราณคดี ก็จะมีการขุดค้น อนุรักษ์ บำรุง ตลอดจนการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นแหล่งศึกษาและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หากมีการวางแผนสร้างระบบอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา และถนนหนทางเข้าสู่โบราณสถานและหมู่บ้านใกล้เคียง ก็จะมีนักเรียน และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นเข้าไปเที่ยวชมก่อให้เกิดรายได้แก่หมู่บ้านทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งหากโบราณสถานทุกแห่งได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับหมู่บ้านก็จะส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

4.2 การดูแล

4.2.1 ความหมายของการดูแล (Care) ได้มีผู้ให้นิยามความหมาย ไว้ดังนี้

การดูแล หมายถึง การรักษา เอาใจใส่ ปกป้องรักษา ป้องกัน พิทักษ์ (ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

การดูแล หมายถึง ความเอาใจใส่ ความเป็นห่วง ความรับผิดชอบ หรือความปรารถนาที่ดีที่จะทำสิ่งใด ๆ ด้วยความตั้งใจจริง (ชนิกา เจริญจิตต์กุล, 2557)

นอกจากนี้ยังมีคำว่า การอนุรักษ์ ที่มักจะเป็นคำที่นำมาใช้ร่วมกัน การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาให้คงอยู่ตามเดิม

การดูแล การอนุรักษ์ ในที่นี้หมายถึงการดูแล ซ่อมแซม สืบทอด
คุ้มครอง ป้องกันไม่ให้เสียหาย

4.2.2 การอนุรักษ์โบราณสถานที่ดำเนินการกันเป็นสากล อาจแบ่งออก
ได้เป็น 2 แนวทาง คือ

1) การอนุรักษ์ด้วยแนวทางด้านกฎหมาย ประเทศต่างๆ ทั่วโลก
ล้วนมีกฎหมายด้านการปกป้อง คุ้มครอง และอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุทั้งสิ้น โดย
ในประเทศไทยนั้น มีพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ
ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตราการสำคัญประการหนึ่ง
ในการปกป้อง คุ้มครอง และอนุรักษ์ ตามกฎหมายนี้ ได้แก่การประกาศขึ้นทะเบียนโบราณ
สถานและโบราณวัตถุเป็นโบราณสถานหรือโบราณวัตถุของชาติ

2) การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ในประเทศไทยนั้น พระราช
บัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ซึ่งได้
มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 7 ได้กำหนดเรื่องการขึ้นทะเบียน
โบราณสถานไว้ว่า “เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุม โบราณสถานให้เป็น
ไปตามพระราชบัญญัติ ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียน
โบราณสถานใด ๆ ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควร
เป็นเขตของโบราณสถานโดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ ประกาศดังกล่าวนี้ อธิบดี
จะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา การขึ้นทะเบียน
โบราณสถานดังที่กล่าวข้างต้นนั้น ถ้าโบราณสถานนั้นมีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วย
กฎหมาย อธิบดีกรมศิลปากรต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ ถ้าเจ้าของ
หรือผู้ครอบครองไม่พอใจก็ให้มีสิทธิร้องต่อศาลภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่อธิบดี
แจ้งให้ทราบ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีกรมศิลปากรระงับการขึ้นทะเบียนและหรือการกำหนด
เขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่กรณีได้ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาล
หรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องขอของเจ้าของหรือผู้ครอบครองให้อธิบดีดำเนินการ
ขึ้นทะเบียนได้

จากบทกฎหมายมาตรา 7 ดังกล่าวข้างต้นหากสรุปเป็นหลักเกณฑ์
การขึ้นทะเบียนได้ดังนี้

2.1) อสังหาริมทรัพย์ที่จะขึ้นทะเบียนต้องเป็นโบราณ
สถานตามบทนิยามของกฎหมายของคำว่า “โบราณสถาน”

2.2) อธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้มีอำนาจประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน ซึ่งเขตของโบราณสถานนี้ให้ถือเป็นโบราณสถานด้วย

2.3) หากโบราณสถานใดที่อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนมีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย อธิบดีกรมศิลปากรต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจก็ให้ใช้สิทธิร้องต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่อธิบดีกรมศิลปากรแจ้งให้ทราบ หากศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนและหรือกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถาน ก็ให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนหรือการกำหนดเขตที่ดินหากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ได้ร้องขอต่อศาลหรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจขึ้นทะเบียนได้ ดังนั้น หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ยื่นคำร้องต่อศาลภายใน 30 วัน ก็ถือว่าสละสิทธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานต่อไป

2.4) อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจเพิกถอนการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน หรือแก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

2.5) การประกาศขึ้นทะเบียนหรือประกาศเพิกถอนหรือประกาศแก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถานต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.6) โบราณสถานที่อธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ก่อนวันที่พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งถูกทิ้งร้างไว้ ยังพบเห็นได้อยู่ทั่วไปตามป่าเขา เมื่อได้มีการตรวจสอบแล้วเห็นว่าสมควรจะขึ้นทะเบียนเพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานก็ให้อำนาจอธิบดีกรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนได้ นอกจากประกาศขึ้นทะเบียนตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว กฎหมายยังให้อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้

4.2.4 ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยทั่วไปแล้ว โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี รวมทั้งบันทึกประวัติศาสตร์และจดหมายเหตุ ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมนั้น จัดเป็นสิ่งสูงค่าทำนองเดียวกับทรัพยากรธรรมชาติประเภทแร่ธาตุและน้ำมันปิโตรเลียมซึ่งหากใช้อย่างไม่ระมัดระวังแล้วก็จะหมดไปอย่างสิ้นเชิงโดยไม่มี

วิธีการใดจะสร้างขึ้นมามาทดแทนใหม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องช่วยกันอย่างเต็มกำลัง ในการอนุรักษ์และสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมให้เป็นสมบัติตกทอดแก่รุ่นลูกหลานสืบไป อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันดีว่า ในทุกประเทศกำลังประสบปัญหาเรื่องการเสื่อมสลาย หรือปัญหาในการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โบราณสถาน โบราณวัตถุและแหล่งโบราณคดีหากจะกล่าวอย่างกว้างๆ แล้ว การเสื่อมสลายของมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมักเกิดจากสาเหตุต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) การเสื่อมสลายไปเนื่องจากกระบวนการทางธรรมชาติและกาลเวลากรณีนี้ได้แก่ การพังทลายของดิน การชะล้างดิน เนื่องจากการกระทำของน้ำฝน น้ำท่วม แผ่นดินยุบตัว แผ่นดินไหว รวมทั้งจากการกระทำของลมและภูมิอากาศ รวมทั้งความชื้น ความร้อน อุณหภูมิ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังเกิดเนื่องจากการเป็นกฎของธรรมชาติที่เมื่อกาลเวลาผ่านไปวัตถุต่างๆ ย่อมผุพังเสื่อมสลายรูปลักษณะเดิม แต่โดยทั่วไปแล้วการเสื่อมสลายเนื่องจากกาลเวลามักเป็นไปอย่างช้าๆ แม้ว่ากระบวนการทางธรรมชาติสามารถทำให้มรดกทางวัฒนธรรมทุกประเภท ต้องเสื่อมสลายไปในที่สุด แต่ก็สามารถใช้ความรู้ทางวิชาการมาดำเนินการเพื่อชะลอการเสื่อมสลายหรือป้องกันการเสื่อมสลายไปก่อนเวลาที่สมควรได้

2) การเสื่อมสลายเนื่องจากการกระทำของคนการเสื่อมสลายของมรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี บันที่ก่ประวัติศาสตร์ และจดหมายเหตุ เนื่องจากการกระทำของคน นับเป็นปัญหาใหญ่และมีผลในการทำลายมากที่สุดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การกระทำที่นำไปสู่การทำลายนั้นก็มีทั้งทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การก่อสร้างสิ่งใหม่ๆ ทับแหล่งโบราณคดีหรือโบราณสถาน การขุดดินบริเวณโบราณสถานเพื่อใช้ในการก่อสร้าง หรือการพยายามซ่อมแซมโบราณสถานโบราณวัตถุโดยขาดความรู้ เป็นต้น และที่นำไปโดยจงใจ เช่น การลักลอบขุดหาโบราณวัตถุเพื่อนำไปขายหรือเก็บเป็นของส่วนตัว เป็นต้น

3) การเสื่อมสลายเนื่องจากการกระทำของพืชและสัตว์รากของพืชที่ขึ้นอยู่ตามแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน หรือสิ่งก่อสร้างที่มีความงดงามทางศิลปะสามารถงอกขึ้นไปตามช่องว่างและรอยต่อส่วนต่างๆ ของสิ่งก่อสร้างได้ เมื่อพืชเหล่านี้เติบโตมีรากใหญ่ขึ้นก็จะดันให้สิ่งก่อสร้างเกิดรอยแยกจนกระทั่งร้าวและแตกหักหลุดออกไปส่วนสัตว์ประเภทมด ปลวก มอด ก็สามารถทำลายส่วนประกอบของโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เป็นไม้และอินทรียวัตถุให้สูญสลายไปได้อย่างรวดเร็วมาก รวมทั้งสามารถทำลายบันที่ก่ประวัติศาสตร์และจดหมายเหตุที่ทำด้วยกระดาษในบรรดาสาเหตุเหล่านี้ก็กล่าวได้ว่าในปัจจุบันการเสื่อมสภาพเนื่องมาจากการกระทำของคนมีมากที่สุด หรือก่อให้เกิดการทำลายรุนแรงที่สุดต่อมรดกทางวัฒนธรรมทุกประเภท

4.3 จิตสำนึก

4.3.1 ความหมายของจิตสำนึก (Consciousness) ได้มีผู้ให้นิยามความหมาย ไว้ดังนี้

จิตสำนึก หมายถึง ภาวะจิตที่ตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า หรือ ภาษาอังกฤษว่า 1. The State Of Being Conscious; Awareness 2. The Totality of One's Thoughts and Feeling ซึ่งหมายถึง สภาวะจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดชนิดใดชนิดหนึ่งที่เรา มีอยู่ ที่เราตื่นตัวรู้ตัวตลอดเวลา เมื่อไปพบเห็นกับเหตุการณ์ใดก็สามารถแสดงออกมาได้ทันทั่วทั้งที่ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากที่จะหยุดหรือหายไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, 81)

จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึกในการกระทำหรือการรู้ตัวว่าตัวเองมีอยู่หรือมีคนอื่นอยู่ด้วย และตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

จิตสำนึก หมายถึง สภาวะจิตใจ หรือความรู้สึกนึกคิดซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) ความเห็น (Opinion) ความสนใจ (Interests) ของบุคคล คำว่า “จิตสำนึก” เป็นคำมีความหมายใกล้เคียงที่สุดกับคำว่า “ความเชื่อ (Beliefs)” ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวบรวมและสัมพันธ์กันของประสบการณ์ของคนทำหน้าที่ ประเมินค่าของจิตใจว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่สำคัญ หากปราศจากความเชื่อ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่คนมีอยู่นั้น ก็จะอยู่เพียงในความทรงจำ ไม่มีส่วนใดมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมาแต่หากว่าประเมินค่าแล้วตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อสิ่งนั้น แสดงว่ามีจิตสำนึกต่อสิ่งนั้น เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นแล้ว

(สุพจน์ ทราญแก้ว, 2545, 45-57)

จิตสำนึกคือ เป็นสภาพที่รู้ตัวว่าคือใคร อยู่ที่ไหน ต้องการอะไร หรือกำลังรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งใด เมื่อแสดงพฤติกรรมอะไรออกไปก็แสดงออกไปตามหลักเหตุและผล แสดงตาม แรงผลักดันจากภายนอก สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง (Principle Of Reality) จิตสำนึกเป็นระดับเหตุผลภายในใจ ที่ส่งผลต่อการแสดงออกในพฤติกรรมต่าง ๆ โดยเลือกแล้วว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร เป็นการระลึกรู้ได้เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ของตนเองในโครงสร้างสังคม ดังที่เราจะได้อธิบาย ทั่ว ๆ ไป จิตสำนึกแห่งความเป็นครู จิตสำนึกของพลเมือง จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกของการเป็นคนดี จิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกจึงเกี่ยวข้องกับคุณธรรม และจริยธรรมของบุคคล ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า จิตสำนึก คือ สภาวะจิตใจ หรือความรู้สึกนึกคิดชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่บุคคลมีอยู่ ซึ่งภาวะที่สามารถรับรู้และเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นต่อตนเองและจากสังคม ภาวะที่ตื่นตัวและรู้ตัวเป็นภาวะที่เกิดขึ้นกับความรู้สึกหรือรับรู้ในสิ่งที่ เป็นอยู่และควรจะเป็น ซึ่งจิตสำนึกของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับพื้นฐานของจิตใจและพื้นฐาน

ของความรู้ ความเป็นผู้ที่มีศีลธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนี้พื้นฐานของจิตใจของแต่ละคน
ยังขึ้นกับพื้นฐานของครอบครัวและสภาพแวดล้อมด้วย (พัชรา ปัทมสิงห์, 2550)

จิตสำนึกเกิดจากระบบสังคม สังคมเป็นอย่างไร จิตสำนึกก็เป็น
เช่นนั้น ระบบสังคมก่อให้เกิดโครงสร้างตำแหน่งทางสังคมที่ซ้อนทับกันอยู่ เมื่อเรายังเด็ก
เราก็ได้เรียนรู้จิตสำนึกของความเป็นลูก จิตสำนึกของความเป็นนักเรียน พอโตขึ้นมีโครงสร้าง
และตำแหน่งหน้าที่ เราก็กลายเป็นจิตสำนึกตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งในโครงสร้างเราอาจมีอยู่
หลายหน้าที่ เช่นเป็นพ่อแม่ เป็นลูก มีตำแหน่งงานราชการ เอกชน สิ่งที่คุณได้เรียนรู้จาก
สังคมที่สำคัญที่สุดคือ อำนาจ ตอนเราเป็นเด็ก เราได้เรียนรู้ว่า ผู้ใหญ่นั้นมีอำนาจมากกว่าเด็ก
ครูมีอำนาจมากกว่าเด็ก ไม่ว่าเราจะอยู่ในโครงสร้างไหนก็ตาม สังคมจะมีการสร้างความรู้สึก
ยินยอมต่ออำนาจ หรือมีจิตสำนึกตามโครงสร้าง

4.3.2 ประเภทของจิตสำนึก แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การรู้สึกสัมผัส
(Sensation) ความรู้สึก (Feeling) และ จินตนาการ (Imagination) (Wundt, 1893 อ้างใน
พัชรา ปัทมสิงห์, 2550) ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานของจิต สิ่งเร้า ประสาทสัมผัส ระบบ
ประสาทในสมอง การรับรู้ การคิด อารมณ์ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการทางจิต ได้แก่
สิ่งเร้าภายนอก อวัยวะรับสัมผัส ระบบประสาท ประสบการณ์เดิม ค่านิยม ทักษะ
ความตั้งใจใฝ่ใจการเรียนรู้และการเรียนรู้ ส่วนคนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม
กับจิตสำนึก และใช้จิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ (สมพงษ์ สิงหะพล, 2542, 15 - 16)

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self-Consciousness) เป็น
จิตสำนึกเพื่อการพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นจิตสำนึกธรรมดา
ทั่วไปที่ทุกสังคมมีความพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยันหมั่นเพียร
ความมานะอดทน ความรับผิดชอบ เป็นต้น

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness)
เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความรัก
ความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น จิตสำนึกด้านนี้คนส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจาก
พื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทย

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social Or
Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึง
ถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน จิตสำนึกทางด้านนี้คนเรายังขาดกันอยู่มาก และ
สมควรที่จะต้องมีการพัฒนาให้มากขึ้นโดยเร็ว ได้แก่ จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ แบบช่วยเหลือกัน
แบบพึ่งตนเอง และเพื่อการแข่งขันในสังคมโลกจิตสำนึกด้านการเมืองมีประชาธิปไตยก้าวหน้า
การมีส่วนร่วมของประชาชน จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตสำนึก

ด้านสุขภาพ โดยการมีส่วนในการแก้ปัญหาของสังคม จิตสำนึกด้านวัฒนธรรม ความเป็นไทย การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมพื้นฐานไทย รวมทั้งจิตสำนึกการรวมกลุ่มด้วยเป็นต้น

4.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึก ประกอบด้วยปัจจัยแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอก (ธนิชชากร ปิตาระโพธิ์, 2558) ดังนี้

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยเกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรมกลุ่มเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดเล็กที่ละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้ เริ่มตั้งแต่ พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียน ไปทำงานดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน รับรู้เหตุการณ์บ้านเมือง ขบถฝ่าการจรรยาที่แออัด

ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรม และการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

จากปัจจัยดังกล่าวเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นไปในทิศทางที่ดีหรือไม่นั้น จะขึ้นอยู่กับบุคคลดังกล่าวจะได้รับการแนะนำ และอบรมสั่งสอนจากภาพแวดล้อมรอบข้างนั่นเอง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเติบโตในสภาวะแวดล้อมที่ไม่ค่อยดีมากนัก แต่บุคคลดังกล่าวจะสามารถอาศัยอยู่ในสังคมได้อย่างเข้าใจ และมีจิตสำนึกที่ดีขึ้นอยู่กับ การที่บุคคลคนนั้นได้รับการอบรมขัดเกลาอย่างถูกต้อง และสามารถทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เลวร้ายของสังคมได้อย่างเข้าใจ เมื่อเกิดความเข้าใจกับต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ ว่าเกิดขึ้นจากอะไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ทำให้บุคคลดังกล่าวได้ตระหนักว่าตนเองควรปฏิบัติอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือ การที่บุคคลดังกล่าวได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดี การเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ การอธิบายและทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่างของสังคมที่เลวร้ายอย่างเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิตวิทยาพัฒนาการของ Fischer and Gochros (1975) ได้สรุปหน้าที่ของตัวเอง เป็นสามลักษณะ คือ ประการแรก ทำหน้าที่สร้างพฤติกรรมใหม่ ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้เคยเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวพยายามพัฒนาให้ดีขึ้น ประการที่สองทำหน้าที่เสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ประการที่สามทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

4.3.4 แนวทางเพื่อการสร้างจิตสำนึกให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนในบริบทสังคมไทยการพัฒนาสังคมไทยไปสู่สังคมที่มีความสมดุลและยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง จริยธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น แนวทางการพัฒนาจะต้องพัฒนามาจากภายในก่อน แล้วค่อยบูรณาการปะทะสังสรรค์กับกระแสภายนอก ซึ่งการพัฒนาออกมาจากภายในนั้นมีความหมายว่า การพัฒนาระดับบุคคลต้องพัฒนาที่ระดับจิตสำนึก การพัฒนาชุมชนและสังคมต้องพัฒนาจิตสำนึกส่วนรวม และหมายความว่าไปถึงการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิสังคมของตนเอง อันได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น เมื่อจิตสำนึกระดับบุคคล ชุมชน สังคม สร้างมาจากพื้นฐานข้างในแล้วค่อยบูรณาการ ปะทะสังสรรค์กับปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบ เช่น เทคโนโลยี วัฒนธรรม ความเชื่อ ความรู้ ที่มาจากภายนอก เพื่อสร้างจิตสำนึกที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่มีความเป็นพลวัตร โดยยึดหลักการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมดุล เท่าเทียม มีความสุข

แนวทางการพัฒนาให้ผู้คนในสังคมไทยมีจิตสำนึกที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาไปสู่สังคมในอุดมคติ ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีแนวทางต่าง ๆ ดังนี้ (ปริตตา รอดนวล, 2555)

1) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันครอบครัว โดยการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และเครือญาติ ควรปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่างๆ ต่อลูกหลานของตนเอง โดยถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของครอบครัว

2) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านชุมชน โดยผู้คน กลุ่ม และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นต่อสมาชิกของชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ที่ถือเป็นกำลังสำคัญในอนาคต การสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านชุมชน อาจสร้างโดยการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบให้เกิดการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยกันสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง และรับผิดชอบร่วมกัน

3) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยบูรณาการให้หลักสูตรต่าง ๆ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่าง ๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ

4) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญ แผนนโยบายของรัฐ และวิถีทัศน์ขององค์กรต่าง ๆ

4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีดังต่อไปนี้

อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ์ และ อุษา ศรีจินดารัตน์ (2549) ได้พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาได้รับการสนับสนุนในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามเพศ โดยที่ปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญา สังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสำนึกทางปัญญาได้ ร้อยละ 69 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าทั้งปัจจัยทางจิตสังคมและจิตสำนึกทางปัญญา สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่นได้ร้อยละ 69 ข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็น ว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย แต่งานวิจัยเรื่องนี้ไม่ได้แสดงหลักฐานให้เห็นว่าการปลูกฝัง ปัญญาสังคม-อารมณ์ จากทางโรงเรียน ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนต่าง ๆ ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมตลอดจนส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงาม ในลักษณะที่ คล้ายคลึงกัน ทำให้เยาวชนรับรู้วิธีการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนแบบเดียวกัน จึงไม่ส่งผลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาเท่าที่ควร

สุรางคณา ณ นคร (2555) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการสื่อสารเพื่อการเชื่อมร้อยจิตสำนึกสาธารณะขององค์กรธุรกิจกับภาคประชาชน พบว่าการสื่อสารทุกรูปแบบ จะมีบทบาทในการเชื่อมร้อยจิตสำนึกสาธารณะของสมาชิกในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ การใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ แผ่นพับ วีซีดี วารสาร วิทย์ ทำให้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติ และการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ รวมถึงความตระหนัก ความสนใจ ความปรารถนา และการกระทำ นอกจากนี้ยังพบปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง เช่น ลักษณะของเนื้อหา (Messages) ช่องทางการสื่อสาร หรือตัวบุคคลนั้น

พัชรา ปัทมสิงห์ (2550) ได้ทำการศึกษาถึงจิตสำนึกของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีต่อการชำระคืนเงิน กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พบว่าเพศหญิงและเพศชายมีผลต่อจิตสำนึกในระดับที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากเพศหญิงมีจิตสำนึกในด้านความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง และความซื่อสัตย์มากกว่า ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว

เพศหญิงมีลักษณะที่แตกต่างกับเพศชายทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และการรับรู้ความสนใจส่งผลต่อการติดตามความเคลื่อนไหวถึงข่าวสารต่าง ๆ ผู้หญิงมักยึดถือประเพณีเคร่งครัดศาสนา มีระเบียบวินัยในขณะที่ผู้ชายมักสนใจในเรื่องอำนาจวาสนาการทำงานให้สำเร็จ

โยธิน มานะบุญ (2554) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการ ซึ่งพบว่า ปัจจัยนำที่เป็นสาระสำคัญได้แก่ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความอยู่รอดขององค์กร คำสอนทางพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรมและความเชื่อ โดยปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อพฤติกรรมซึ่งแสดงออกถึงความมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ผลผลิตที่ดี พนักงานเป็นคนดี และสังคมที่ดี

สาโรจน์ พาณิชชานนท์ และคณะ (2554) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกและพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงอันเกิดจากการมีส่วนร่วมในโครงการตามกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เชิงลึก และการสังเกตการณ์ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณด้วยวิธีการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในงานวิจัยนี้พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลบางประการ ได้แก่ รายได้ ขนาดที่ดินทำกิน และสิทธิถือครองที่ดิน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมจิตสำนึกและพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่า

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยอาศัยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ซึ่งมาจากประชากรที่เป็นคนชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

5.1 ศึกษาข้อมูล โดยศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.2 การเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ด้วยแบบสอบถาม

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ด้วยโปรแกรม SPSS และ Mplus

6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตามที่ได้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จำนวน 400 คน เมื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของแบบสอบถามพบว่าแบบสอบถามที่สามารถนำมาใช้ในการหาข้อสรุป ได้จำนวน 400 ชุด โดยมีข้อมูลปรากฏดังนี้

6.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

6.1.1. ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มตัวอย่าง 400 เป็น เพศหญิงจำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 และเป็นเพศชาย จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0

6.1.2 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมามีอายุระหว่าง 35-49 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5

6.1.3 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 70.8 รองลงมาเป็นศาสนาอิสลาม จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0

6.1.4 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายผสม จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 69 และมี เชื้อสายไทยแท้ จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31

6.1.5 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะอยู่กันเป็นครอบครัวเล็กอยู่กับเฉพาะพ่อแม่ ลูก จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 70.75 และอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.25

6.1.6 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจังหวัด นครศรีธรรมราชโดยกำเนิด จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 66.75 และเป็นคนปักษ์ใต้ที่ย้ายถิ่นฐานครอบครัวมาจากจังหวัดอื่น จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75

6.1.7 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 78.75 รองลงมาการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13

6.1.8 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ อิสระ จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมามีอาชีพพนักงานราชการ เอกชน จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.25

6.2 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าและถ่ายทอดได้ จำนวน 376 คน คิดเป็นร้อยละ 94

6.3 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าและถ่ายทอดได้จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43

6.4 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะไม่เคยเข้าร่วม 237 คน คิดเป็นร้อยละ 59.3 และที่เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27 เคยเข้าร่วมเป็นประจำทุกปี 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8

6.5 การรับรู้เรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องจากแหล่งที่มาต่างๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า แหล่งที่มาในการรับเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องมากที่สุดมาจากหนังสือ ตำรา และบทเรียนจากโรงเรียน และศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และสื่ออินเทอร์เน็ต

6.6 รูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องที่ความเหมาะสมกับยุคปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า รูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องที่ความเหมาะสมกับยุคปัจจุบันคือจากหนังสือ ตำรา และบทเรียนจากโรงเรียน จากสื่ออินเทอร์เน็ตและการบอกเล่าจากครอบครัว

6.7 รูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พบว่า รูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารคือ การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษของการช่วยกันดูแลวัดจากครอบครัว

6.8 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พบว่าทุกปัจจัยมีผลต่อการมีจิตสำนึกในระดับมาก และที่มีความสำคัญในระดับมากที่สุดคือ สื่อต่าง ๆ (สื่อกระดาษ ทีวี วิดีโอ อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึก	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
- เพศ	3.74	1.11	มาก
- อายุ	3.15	0.90	ปานกลาง
- เชื้อชาติ(ไทย, ไทยเชื้อสายจีน, ไทยเชื้อสายแขก, อื่นๆ)	3.60	1.13	มาก
- โครงสร้างครอบครัว (ครอบครัวเล็ก"หรือ"ครอบครัวใหญ่)	3.54	1.17	มาก
- ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว	3.69	1.09	มาก
- การศึกษา	3.67	1.05	มาก
- อาชีพ	3.64	1.10	มาก
- "วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ	3.71	1.11	มาก
- กฎระเบียบ ข้อบังคับ"และกฎหมาย	3.63	1.14	มาก
- สื่อต่างๆ (สื่อกระดาษ"ทีวี"วิทยุ"อินเทอร์เน็ต"และอื่นๆ)	3.75	1.09	มาก
- เกียรติบัตร ตำแหน่ง"หรือ"โล่รางวัล	3.43	1.11	มาก

6.9 การมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของกลุ่มเป้าหมาย พบว่ากลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในทุกประเด็นอยู่ในระดับมากใกล้เคียงกัน

6.10 การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การสร้างจิตสำนึกสามารถดูได้จากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัวประกอบ และแต่ละตัวประกอบพบว่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (b) อยู่ระหว่าง 0.743 ถึง 0.837 และมีค่านัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ทุกตัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถวัดได้ จากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัว และมีค่าความสัมพันธ์กันในระดับมาก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างจิตสำนึกจากตัวแปรสังเกตได้

การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	b	S.E.	P-Value
V1: ทิ้งขยะในถังขยะที่จัดเตรียมไว้เท่านั้น	0.787	0.026	0.000
V2: เมื่อพบเห็นขยะ จะเก็บขยะไปทิ้งในถังขยะเสมอ	0.793	0.023	0.000
V3: ไม่ทิ้งขยะในวัด แต่จะนำขยะกลับบ้านทุกครั้ง	0.799	0.022	0.000
V4: ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ และของมีเมาในวัด	0.822	0.018	0.000
V5: ไม่เล่นการพนัน หรือนำสิ่งที่เป็นอบายมุขเข้าภายในวัด	0.811	0.022	0.000
V6: ไม่ขีดเขียน หรือทำลายศาสนสถาน"สถานวัตถุภายในวัด	0.825	0.021	0.000
V7: ไม่นำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของส่วนตัว	0.802	0.020	0.000
V8: แจ้งเจ้าหน้าที่ของวัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นบุคคลอื่นนำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของส่วนตัว	0.781	0.023	0.000
การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	b	S.E.	P-Value
V9: มีส่วนรวมในการบูรณวัตถุเมื่อมีโอกาส	0.764	0.024	0.000
F1: แจ้งเจ้าหน้าที่ของวัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นทรัพย์สินของวัดเสียหาย	0.769	0.024	0.000
F2: สำนวณกาย"วาจา ไม่ส่งเสียงดัง"เอะอะ"ไวยวายน	0.837	0.019	0.000
F3: ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดอย่างเคร่งครัด	0.789	0.026	0.000
F4: แนะนำหรือตักเตือน หากพบว่าผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด	0.772	0.028	0.000
F5: ให้ความชื่นชมด้วยรอยยิ้มหรือคำพูด เมื่อเห็นผู้ที่ช่วยดูแล"รักษาวัด	0.743	0.027	0.000
F6: ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวตามความสามารถของตน	0.752	0.028	0.000
$\chi^2/df = 1.252$ P-Value = 0.0807" RMSEA = 0.025 SRMR = 0.017 CFI = 0.996 TLI = 0.994			

6.11 การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัวประกอบกับการสร้างจิตสำนึก ที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1) เพศ 2) อายุ 3) การศึกษา4)อาชีพ ซึ่งผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กัน แต่มีความสัมพันธ์กับในระดับน้อย โดยปัจจัยด้านอายุ จะมีระดับความสัมพันธ์มากที่สุด ดังรูปที่ 2

6.12 การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัวประกอบกับการสร้างจิตสำนึก ที่เป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมและสังคม ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1) โครงสร้างครอบครัว 2) เชื้อชาติ 3) ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว 4) ประเพณีและความเชื่อ 5) กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย ซึ่งผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กัน แต่มีความสัมพันธ์กับในระดับน้อย โดยปัจจัยด้านถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว จะมีระดับความสัมพันธ์มากที่สุด ดังรูปที่ 3

6.13 การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัวประกอบกับการสร้างจิตสำนึก ที่เป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมและสังคม ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1) สื่อต่างๆ (สื่อกระดาษ ทีวี วิทยู อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ) 2) เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล ซึ่งผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กัน แต่มีความสัมพันธ์กันในระดับน้อย โดยปัจจัยด้านสื่อจะมีความสัมพันธ์มากกว่าเกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล ดังรูปที่ 4

7. สรุปผลข้อมูลและอภิปรายผล

7.1 การศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลศาสนสถาน กรณีศึกษา: วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) เพศ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) อาชีพ 5) เชื้อชาติ เชื้อสาย 6) วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ 7) โครงสร้างครอบครัว 8) ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว 9) กฎระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย 10) สื่อต่างๆ (สื่อกระดาษ ทีวี วิทยู อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ) 11) เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล

จากปัจจัยดังกล่าวนี้สามารถจัดกลุ่มเป็นปัจจัยแวดล้อมภายในและปัจจัยแวดล้อมภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับธนิชชากร ปีตระโพธิ์ (2558) ที่ได้ระบุไว้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลกับจิตสำนึกประกอบด้วยปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพัชร ปัทมสิงห์ (2550) ที่ระบุว่าเพศที่แตกต่างกันจะมีผลต่อจิตสำนึกที่ต่างกัน สอดคล้องกับโยธิน มานะบุญ (2554) ที่ได้รับถึงความเชื่อ และหลักคำสอนทางศาสนาที่มีผลต่อจิตสำนึก และรวมถึง อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ และอุษา ศรีจินดารัตน์ (2549) ที่ระบุถึงสังคมครอบครัวมีผลต่อจิตสำนึกในด้านต่าง ๆ

7.2 ศึกษาถึงการสร้างจิตสำนึกในการในการดูแลศาสนสถาน กรณีศึกษา: พระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ารูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่เหมาะสมคือ การให้ความรู้ เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ ตระหนัก และรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งประกอบไปกิจกรรมลักษณะดังต่อไปนี้

- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากครอบครัว
- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากโรงเรียน
- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดผ่านสื่อต่างๆ จาก

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- วัดสร้างป้ายเพื่อเตือนสติ และแสดงให้เห็นถึงคุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัด
- การให้สังคมร่วมกันชื่นชมด้วยรอยยิ้ม หรือคำพูดกับผู้กระทำความดีที่ช่วยกัน

ดูแลวัด

- การให้สังคมร่วมกัน แนะนำ หรือว่ากล่าวตักเตือนกับผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด หรือผู้ที่ไม่ช่วยดูแลวัด
- การใช้กฎหมายควบคุม ลงโทษกับผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด
- การให้เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล เพื่อยกย่องเกียรติคุณกับผู้กระทำความดี ช่วยดูแลวัด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- การให้เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล เพื่อยกย่องเกียรติคุณกับผู้กระทำความดี ช่วยดูแลวัด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์จากการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารรวมถึงการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่อยู่คู่กับวัดมายาวนาน สามารถอนุมานได้ว่าคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

7.3 การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยฯ กับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยทางด้าน เพศ อายุ เชื้อชาติ โครงสร้างครอบครัว ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว การศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกทั้งหมด

8. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อดูบริบทในภาพรวมของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เกี่ยวกับการรับรู้และรูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่เหมาะสมกับคนในชุมชนแห่งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนในการสร้างจิตสำนึกที่เหมาะสมกับชุมชนนี้ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ ตระหนัก และรับผิดชอบของคนในชุมชนแห่งนี้ ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมในการดูแล รับผิดชอบเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2558). **มาตรฐานการดูแลโบราณสถาน**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=detail&ebookId=24&random=1362641767510 17 [สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2558]
- ชนิกา เจริญจิตต์กุล. (2557). **จิตวิญญาณ: การดูแล**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://www.academic.hcu.ac.th/forum/board_posts.asp?fid=33anduid [สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2557]
- ธนิชชากร ปิตาระโพธิ์. (2558). **จิตสำนึก**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://ktbws.blogspot.com/2013/08/blog-post_20.html [สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2558]
- ปรีดา รอดนวล. (2555). **จิตสำนึกเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนในบริบทสังคมไทย**. เข้าถึงได้จาก: <http://preedar.blogspot.com/2012/11/blog-post.html>. [สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2558]
- พัชรา ปัทมสิงห์. (2550). **จิตสำนึกของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีต่อการชำระคืนเงินกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา**.วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาการอุดมศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โยธิน มานะบุญ. (2554). **การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการ:การศึกษาแบบพหุกรณี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน).กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2525). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2542). **ศูนย์สารสนเทศ ราชบัณฑิตยสถาน**. เข้าถึงได้จาก : <http://rirs3.royin.go.th/word1/word-1-a0.asp>
- สาโรจน์ พานิชชานนท์ และคณะ. (2554). **การมีส่วนร่วมในโครงการตามกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึก และพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชาวไทยภูเขาเผ่า กะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าละอู**. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม** ปีที่ 7 เล่มที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2554 หน้า 59 – 74.
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). **ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่**. **สีมาจารย์**. 13(27) หน้า 15 – 16.

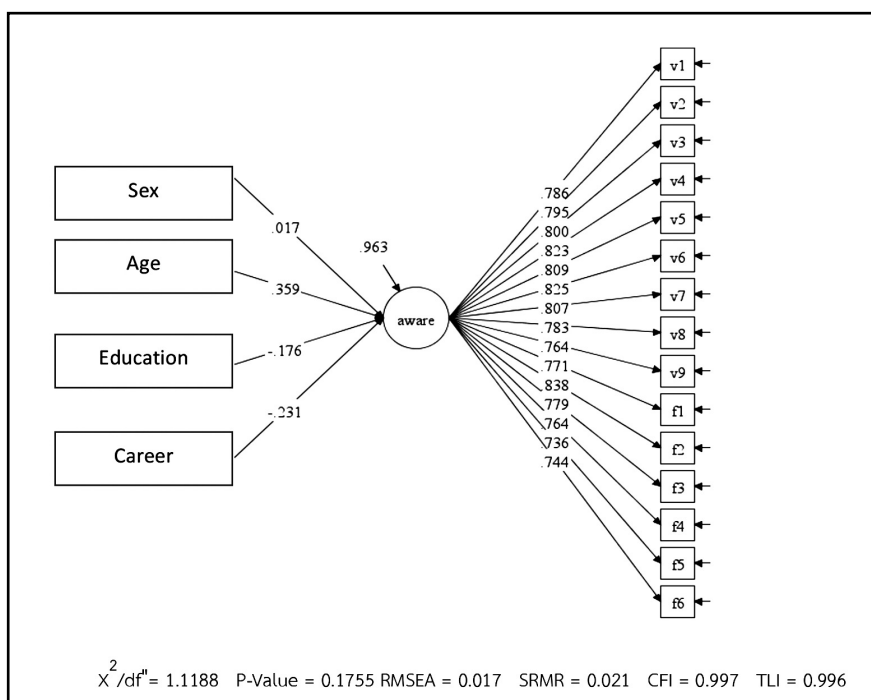
สุพจน์ ทรายแก้ว. (2546). จิตสำนึกสาธารณะ การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. วารสาร เพชรบุรี-วิทยาลัยการณ. 4(1): 46-55.

สุรางคณา ณ นคร. (2555). การสื่อสารเพื่อการเชื่อมร้อยจิตสำนึกสาธารณะขององค์กร ภาคธุรกิจกับภาคประชาชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

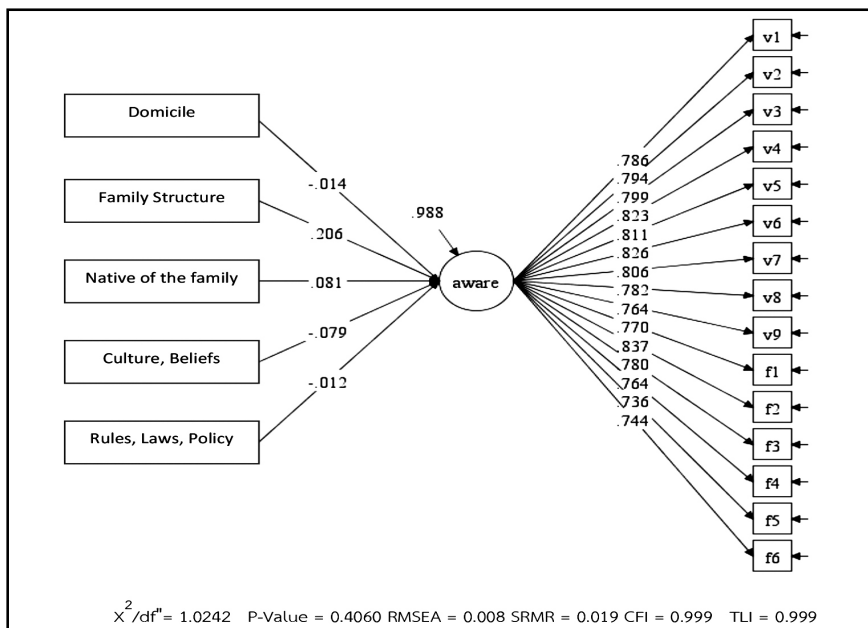
อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ และอุษา ศรีจินดารัตน์. (2549). การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Fischer, J. & Gochros, H. (1975). **Planned behavior change: Behavior modification in social work.** New York: The Free Press.

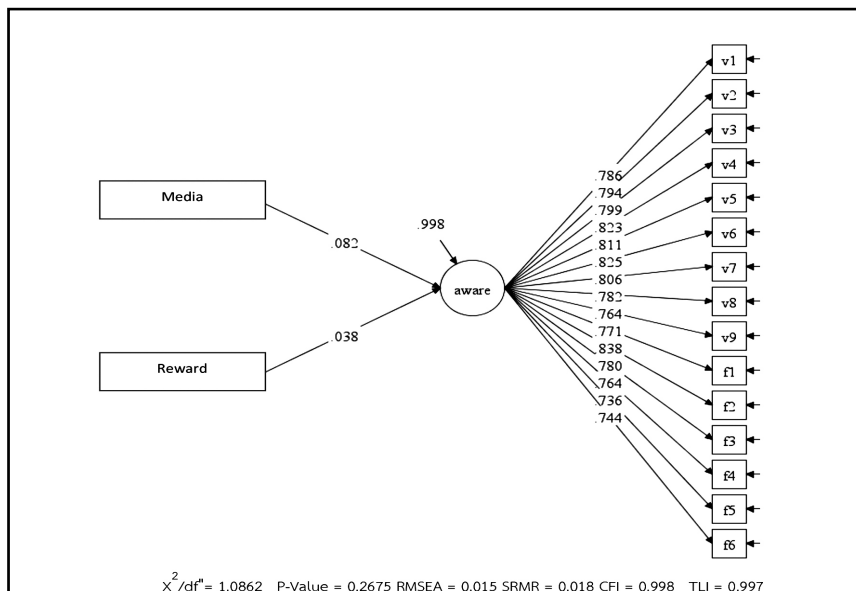
ภาคผนวก

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกกับปัจจัยด้านบุคคล

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกกับปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและสังคม

ภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกกับปัจจัยทางโอกาส

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/myATBV>

ศิลปะอุตสาหกรรมและนวัตกรรมการสร้างหัวโขน

Industrial Arts and the Innovation of Khon Mask Production

ธรรมรัตน์ ไถวสกุล¹

Tammarat Towasakul

E-mail : tammatowa@gmail.com

อาคม เสงี่ยมวิบูล²

Arkorn Sangiamviboon

วุฒิพงษ์ โรจนเชมศรี³

Wuttipong Rojkasemsri

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. ประจำภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ อาจารย์, ดร. ประจำภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

หัวโขน คือเครื่องประดับศีรษะประเภทหนึ่งที่ใช้สวมเพื่อประกอบการแสดง แต่เดิมหัวโขนถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการแสดงโขน บ่งบอกถึงลักษณะตัวละคร ต่อมาภายหลังหัวโขนกลายเป็นงานศิลปกรรมเพื่อการสะสมและเพื่อธุรกิจการค้า การสร้างหัวโขนจะแตกต่างกันไปตามยุคสมัย ขึ้นอยู่กับวัสดุ เทคนิคและวิธีการสร้างของช่างทำหัวโขน ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบการสร้างหัวโขน คือ ระยะเวลาและราคาของวัสดุที่ใช้ในการผลิต เป็นผลให้ผลิตหัวโขนได้น้อย ราคาสูง เมื่อเทียบกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเทคนิคและเทคโนโลยีที่ใช้ในการสร้างหัวโขนในอดีตและปัจจุบัน เพื่อทดลองสร้างหัวโขนด้วยวัสดุและวิธีการประกอบสร้างเชิงอุตสาหกรรม

งานวิจัยนี้ใช้กระบวนการออกแบบงานวิจัย ในลักษณะงานวิจัยและพัฒนา (R and D: Research and Develop) เชิงทดลอง (Experimental Research) โดยเลือกตัวอย่างหัวโขนที่จะทำการทดลองสร้างได้แก่ ศีรษะทศกัณฐ์ ขั้นตอนในการวิจัยประกอบด้วย (1) ศึกษาขั้นตอน กรรมวิธีและวัสดุในการสร้างหัวโขน ของช่างทำหัวโขนในอดีตและปัจจุบัน (2) ศึกษาวัสดุอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้หรือทดแทนได้ในการสร้างหัวโขน เพื่อเป็นข้อมูลนำมาทดลองใช้ทดแทนวัสดุเดิม เปรียบเทียบคุณสมบัติที่ได้ (3) ทดลองการสร้างศีรษะทศกัณฐ์ และการนำไปใช้ เพื่อหาจุดแก้ไขและสรุปผลต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า หัวโขนทศกัณฐ์ที่ทดลองสร้างขึ้นนั้นจะตัดทอนรายละเอียดลงบ้างแต่ยังคงความเป็นศีรษะทศกัณฐ์ไว้ โดยเลือกใช้วัสดุสังเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ ใช้วิธีการขึ้นหุ่นหล่อแบบเป็นศีรษะขนาดต่างๆ การประดับลายและการทำเครื่องประกอบศีรษะก็ใช้วิธีการหล่อแบบสำเร็จไว้เช่นกันแล้วนำมาประกอบเป็นศีรษะทศกัณฐ์ ขั้นตอนที่ยังคงต้องใช้ฝีมือของช่างทำหัวโขนคือการวาดหน้า ซึ่งในการสร้างศีรษะทศกัณฐ์หนึ่งหัวจะใช้ระยะลดลงจากเดิม 3 สัปดาห์ เหลือเพียงไม่เกิน 1 สัปดาห์ สำหรับต้นทุนโดยประมาณต่อหัวจะไม่เกิน 5,000 บาท สรุปได้ว่า การสร้างหัวโขนในปัจจุบันถึงแม้จะมีการนำนวัตกรรมและวัสดุสังเคราะห์มาใช้ เพื่อลดระยะเวลาและต้นทุนลง หัวโขนยังคงเป็นงานประณีตศิลป์ที่ต้องใช้ฝีมือในการสร้าง สิ่งหนึ่งที่ยังเห็นอยู่คือความนิยมในการแสดงโขนในสถานศึกษาต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ายังคงมีความต้องการใช้หัวโขน และถ้างานวิจัยนี้สามารถพัฒนาได้ดียิ่งขึ้นแล้วก็สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานนาฏกรรมขั้นสูงนี้ต่อไป

คำสำคัญ: หัวโขน, การสร้างหัวโขน, นวัตกรรม, ศิลปะอุตสาหกรรม

Abstract

Khon mask is a type of headdress, is worn for the art performance. Khon mask was originally created for used in a pantomime performance, and indicated of each character. Thereafter, Khon mask became an art work for collections and trading. An invention of Khon mask is varied on each period, which is depending on the materials, technique and methodologies in producing of Khon mask. The most problem is found on making Khon mask is time duration, cost of raw materials used in production, as a result, there is less production, high cost as compared to the increasingly demand.

The purpose on this research was to study an innovation, technology and materials were used to make Khon mask and as a model in the development of making Khon mask in accordance to the research questions. The research design process was based on an Research and Develop research (R & D) by selecting the Khon mask, which *Toasakanth* mask was selected into this experiment. The procedures of the research were: 1) studied the process and materials to make Khon mask from past and present craftsmen 2) studied other materials that could be used or substituted on making Khon mask and tried to substitute the original material, then compared the featured qualifications 3) making *Toasakanth* mask experiment and implementation in order to resolve and found out the conclusion.

The result was found that an experimental *Toasakanth* mask was deducted some procedure but kept the identity of *Toasakanth* mask which the synthesize materials were mostly used on its mask. There were making varied size of casting mock-up masks, decorative pattern and making mask composition by casting method as well, then compounded them as a *Toasakanth* mask. The procedure that was required the proficiency of craftsmen was facial drawing. In making a *Toasakanth* mask,

was reduced time length from 3 weeks to just no more than 1 week. The cost of production per mask was not over 5,000 Baht. It would be concluded that currently making Khon mask, will lead to innovate and the use of synthetic materials in order to reduce time and costs. Khon mask is still the delicate art that requires proficiency skill. One thing that is also seen; the popularity of pantomime performance in many institutions. This implies that there is still demand for Khon mask. If this research is able to have better develop, it will be able to continually respond to the needs of advanced conservative and inheritable dramatic works

Keywords: Khon mask, Khon Mask Production, Innovation, Industrial Arts

บทนำ

การแสดงโขนในสมัยโบราณนั้นจะจัดแสดงขึ้นเฉพาะในงานพระราชพิธีที่สำคัญมาตั้งแต่อดีต โดยจะจัดแสดงเฉพาะเรื่องรามเกียรติ์เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นซึ่งเป็นมหากาพย์ที่สำคัญเรื่องหนึ่งในลัทธิฮินดู สันนิษฐานว่าสืบทอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และเผยแพร่ไปทั่วเอเชีย ในประเทศไทยพระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์ทรงตระหนักถึงความสำคัญของวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ และได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นไว้หลายฉบับ ที่แพร่หลายมากคือฉบับพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งการแสดงโขนนอกจากเป็นการแสดงชั้นสูงแล้วยังต้องมียอดประกอบของศิลปะหลายแขนงและศิลปินจำนวนมาก เพื่อการแสดงเกิดความยิ่งใหญ่ สวยงามสมกับเป็นการแสดงสำหรับพระมหากษัตริย์ ดังนั้นในการแสดงแต่ละครั้งจึงจำเป็นต้องพิถีพิถัน และมีรายละเอียดของการแสดงมากมาย ไม่ว่าจะเป็น การฝึกซ้อมผู้แสดง เครื่องดนตรีที่พาทยประกอบการแสดง บทพากย์บทเจรจา เครื่องแต่งกาย และรวมไปถึงหัวโขนที่เป็นเอกลักษณ์ของการแสดง (กรมศิลปากร, 2500 : 10)

หัวโขน คือ ศิราภรณ์ประเภทหนึ่งที่ใช้ในการสวมใส่ศีรษะเพื่อประกอบการแสดงโขน คำว่า “ศิราภรณ์” เป็นคำที่มาจากคำสองคำคือคำว่า “ศิระ” แปลว่าศีรษะ และ “อาภรณ์” แปลว่าเครื่องประดับ เครื่องตกแต่ง ดังนั้นศิราภรณ์จึงมีความหมายว่าเครื่องแต่งหรือประดับศีรษะ หัวโขนก็เป็นศิราภรณ์ประเภทหนึ่งและสามารถจำแนกออกไปในลักษณะของสีลวดลาย และมงกุฎหรือศิราภรณ์อีก เพื่อให้ทราบยศศักดิ์ ของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ (ฝ่ายช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร, 2536 : 5)

ในการแสดงมหรสพไทยที่เรียกว่า “โขน” ผู้แสดงจะสวมหัวโขนในการแสดง หรือปิดบังหน้าผู้แสดงโดยจำแนกให้รู้ว่าเป็นตัวละครตัวใดด้วยลักษณะของใบหน้า เช่น หน้ายักษ์ หน้าลิง และยังบ่งบอกฐานะยศศักดิ์ของตัวละครโดยดูได้จากเครื่องตกแต่งสวมหัว ที่มีลักษณะเป็นยอดที่เรียกว่า เครื่องศิราภรณ์ มีรูปร่างและลักษณะลวดหลั่นกันตามฐานะ โดยทั่วไปแล้วมงกุฎที่เทวดาและมนุษย์ใช้ จะเรียกว่า ชฎายอดชัย หรือเรียกเป็นสามัญว่า ชฎายอดแหลม เพื่อให้ต่างจากชฎายอดบัต รูปทรงของชฎายอดชัย เป็นลักษณะเดียวกับพระมหามงกุฎ นอกจากนี้ ชฎาที่เครื่องสวมหัวของพระยายักษ์ พระยา力士สำหรับเล่นโขน ก็จะมียอดเป็นรูปต่างๆ กัน มีชื่อเรียกตามลักษณะของยอด สำหรับบ่งบอกลักษณะของตัวละครในรามเกียรติ์ ดังนั้นความสำคัญของหัวโขน จึงไม่ใช่เป็นแค่เพียงศิราภรณ์ เพื่อบ่งบอกถึงฐานันดรยศศักดิ์ของตัวละครเท่านั้น แต่ยังบอกถึงลักษณะประเภทพงศ์เผ่าและความสำคัญตามฐานะ โดยสังเกตได้จากลักษณะยอดที่อยู่บนศีรษะของหัวโขนเป็นสำคัญ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2532 : 199)

นอกจากหัวโขนจะมีความงดงามในด้านทางศิลปะแล้ว หัวโขนยังมีคุณค่าในด้านอื่นๆ ได้แก่

- คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม การสร้างหัวโขนแต่ละหัวเป็นการร่วมงานช่างของไทยไว้หลายแขนง ได้แก่งานปั้น งานเขียน งานรัก งานปิดทอง งานประดับกระจก และงานมุก ซึ่งช่างทำหัวโขนจะต้องมีความรู้ ความชำนาญในงานช่างเหล่านี้ ผ่านการถ่ายทอดงานศิลปะจากรุ่นสู่รุ่น กลายเป็นภูมิปัญญา และเป็นมรดกอันสำคัญของชาติ ที่แสดงถึงอารยธรรมทางด้านวัฒนธรรมของไทย

- คุณค่าทางด้านสุนทรียะ องค์ประกอบของหัวโขนล้วนมีความงามทางด้านศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นรูปทรง โครงสร้าง สัดส่วน สี ลวดลายนก และการเขียนลายไทย ซึ่งมีความสมดุลเมื่อมีการจัดวาง และมีความสง่างามในตัวหัวโขน อีกทั้งยังเป็นความงามเฉพาะทางที่เหล่าบรมครูคิดค้นขึ้นเพื่อให้เกิดความงามถ่ายทอดออกมาผ่าน เส้นสาย ลวดลายไทยบนใบหน้าหัวโขน

หัวโขนที่ถูกสร้างขึ้นมานั้น มีจุดมุ่งหมายหลักในการใช้งานเพื่อการแสดงโขน โดยผู้สวมแสดงจะสวมหัวโขนตามบทบาทของละครในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ซึ่งตัวละครก็มีมากมาย แบ่งออกเป็นรูปลักษณะตามประเภทของตัวละคร เช่น พระ ยักษ์ ลิง ทำให้ผู้ชมสามารถแบ่งแยกได้ทันทีว่านักแสดงที่สวมหัวโขนนั้น มีฐานะหรือรับบทบาทใดในรามเกียรติ์ นอกจากนี้หัวโขนยังมีความสำคัญนอกเหนือไปจากการแสดงอีก เช่นในการด้านความเชื่อและพิธีกรรม สำหรับหัวโขนกับสังคมไทยนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสูงค่า ในอดีตหัวโขนถูกนำมาใช้เป็นเครื่องราชูปโภค รวมถึงนักแสดงโขนก่อนที่จะเรียนรู้จำเป็นต้องกราบไหว้บูชา ให้การนับถือ หัวโขนโดยเฉพาะหัวโขนเทพเจ้า เปรียบดุจดังครูผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้จึงก่อให้เกิดพิธีกรรมไหว้ครูโขนละครขึ้นดังนั้นหัวโขนในการความเชื่อและพิธีกรรมจึงเป็นบุคลากรฐาน ตัวแทนของเทพเจ้าหรือครูบาอาจารย์ที่ประทานพรให้มีวิชาความรู้ด้านนาฏศิลป์ และดนตรี นักแสดงโขนก่อนที่จะนำหัวโขนสวมใส่แสดง จะต้องไหว้และอธิษฐานขอพรจากครูบาอาจารย์และเทพเจ้าต่างๆ เพื่อลดบันดาลให้การแสดงสำเร็จจุล่งปราศจากอุปสรรคทั้งปวง (นฤทธิ์ วัฒนภู, 2558 : 4)

นอกจากนี้การสร้างหัวโขนยังเป็นอาชีพหนึ่งของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มช่างที่ยึดเป็นอาชีพ แต่เดิมผู้ที่ประกอบอาชีพนี้จะได้รับการถ่ายทอดความรู้ ในลักษณะครอบครัว (ธีระยุทธ อมรพรหมภักดี, 2546 : 79) แต่ในปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาหลายแห่งที่ถ่ายทอดความรู้ทางการทำหัวโขนแก่บุคคลทั่วไป รวมทั้งเยาวชนในหลักสูตรการเรียนการสอน แต่ในปัจจุบันอาชีพการทำหัวโขนเริ่มซบเซาลงมาก เนื่องจากสังคมไทยไม่ค่อยให้ความสนใจกับการแสดงโขนมากเท่าที่ควร ทำให้ช่างทำหัวโขนลดน้อยลงไปด้วย แต่เพื่อความอยู่รอด

ได้มีการปรับเปลี่ยน โดยการย่อขนาดของหัวโขนให้มีขนาดและรูปแบบหลากหลายมากขึ้น โดยพัฒนาเป็นของที่ระลึกหรือหัวโขนสำหรับสะสม หรือเป็นสื่อการสอน ซึ่งทำให้ช่างทำหัวโขนยังคงดำรงอาชีพนี้มาได้ (ขรรค์ชัย หอมจันทร์, สัมภาษณ์ 18 มีนาคม 2557)

หัวโขนจึงถือได้ว่าเป็นงานศิลปกรรมประเภทประณีตศิลป์ ที่สร้างขึ้นด้วยความประณีตประณีตและประดับด้วยลวดลายอันวิจิตร มีการปิดทองประดับแวว การเขียนหน้าปั้นลายและแสดงเส้นให้ปรากฏเป็นความรู้สึกทางอารมณ์ แสดงออกให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยเมื่อมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างชาติ หัวโขนจะเป็นชิ้นงานที่ถูกคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของประเทศไทยเสมอ จนทำให้หัวโขนเป็นสิ่งแสดงถึงอารยธรรมประจำชาติ ชาวต่างชาติเมื่อได้พบเห็น มักชื่นชอบและรู้จักประเทศไทยผ่านหัวโขน โดยสรุปแล้วนั้น ความสำคัญหัวโขนมิได้เป็นเพียงแค่เครื่องสวมหัวเพื่อประกอบการแสดงเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่ทำให้คนไทยแสดงออกถึงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และยังเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมอันสูงค่าในระดับประเทศสู่สายตาทั่วโลก

ปัจจุบันการแสดงโขนเริ่มกลับเป็นที่นิยมมากขึ้น ด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงห่วงใยว่า โขนซึ่งเป็นสมบัติทางศิลปวัฒนธรรมอันงดงามของไทย จะเสื่อมสูญไป ทั้งที่โขนเคยใช้เป็นการแสดงพระราชทานแก่พระราชาคันตุกะของบ้านเมือง และเป็นที่ยื่นชมอย่างยิ่งเสมอมา จึงมีพระราชดำริที่จะฟื้นฟูความนิยมของคนไทย โดยมีพระราชเสาวนีย์ให้มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จัดสร้างเครื่องแต่งกายโขนขึ้นใหม่อย่างประณีตทั้งศิริภรณ์และพัสดราภรณ์ ให้ศึกษาวิธีการแต่งหน้าโขนที่เปิดหน้าให้สวยงามเหมาะสมแก่การแสดงบนเวทีสมัยใหม่ และให้ส่งเสริมนักเรียนนักศึกษาผู้ใฝ่ใจในการแสดงโขนให้มีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้น พระราชเสาวนีย์นี้ จึงก่อให้เกิดช่างฝีมือรุ่นใหม่อันเป็นจำนวนมาก ทั้งช่างทำหัวโขน ช่างทอผ้า ช่างปักสะตึงกรังไหม ช่างเงินช่างทอง ช่างแกะสลัก ช่างเขียน และช่างแต่งหน้าโขน (มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ, 2552 : 2)

จากการส่งเสริมการแสดงโดยมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทำให้เกิดกระแสนิยม การฝึกหัดการแสดงรวมทั้งการเรียนการสอนโขนขึ้นตามหน่วยงานการจัดการศึกษา ทั้งโรงเรียน มหาวิทยาลัย ภาครัฐและภาคเอกชนเป็นจำนวนมาก มีผลให้ความต้องการองค์ประกอบของการแสดงโขนมากขึ้นไปด้วย ได้แก่ เครื่องแต่งกายโขน และหัวโขน ซึ่งจะต้องใช้สวมใส่สำหรับการฝึกซ้อมและการแสดง แต่เนื่องจากเครื่องแต่งกายโขนและหัวโขนมีราคาแพง และข้อจำกัดเรื่องงบประมาณการจัดซื้อ ทำให้โรงเรียน สถาบันการศึกษาต่างๆ ใช้วิธีการเช่าจากหน่วยงานเอกชนหรือเรียกว่าบ้านเครื่อง ที่ให้บริการการเช่าเครื่องแต่งกายโขน ซึ่งก็ยังไม่เป็นที่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะ

หัวโขน ซึ่งผู้แสดงจำเป็นต้องใช้สวมใส่ในการฝึกซ้อมก่อนการแสดง จะมีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนที่ไม่เพียงพอต่อการใช้นักแสดงส่วนมากจึงไม่มีโอกาสสวมใส่หัวโขนระหว่างการฝึกซ้อม หรือถ้าจำเป็นจะต้องใส่ฝึกซ้อม จะมีโอกาสได้สวมใส่ฝึกซ้อมก่อนการแสดงจริงอย่างน้อย 1 วัน

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้การผลิตหัวโขนไม่เพียงพอต่อความต้องการในขณะนี้คือ จำนวนช่างทำหัวโขนที่มีน้อย ประกอบกับการผลิตหัวโขน 1 หัวต้องใช้ระยะเวลานาน และมีขั้นตอนมากมาย ทำให้การสร้างหัวโขนจึงมีข้อจำกัด ในประเด็นดังนี้

- การสร้างหัวโขนใช้ระยะเวลานาน เนื่องจากการสร้างหัวโขนในอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นเป็นการสร้างขึ้นสำหรับการแสดง และมักเป็นการสร้างหัวโขนสำหรับสรีระนักแสดงแต่ละคน

- ช่างทำหัวโขนส่วนมากมักทำหัวโขนทุกขั้นตอนและทำขึ้นทีละหัว ทำให้จำนวนการผลิตหัวโขนมีปริมาณออกมาน้อยในการผลิตแต่ละครั้ง

- วัสดุที่ใช้ในการสร้างหัวโขนเริ่มมีราคาที่สูงขึ้น วัสดุบางชนิดมีขั้นตอนการเตรียมวัสดุที่สลับซับซ้อน เช่นการเตรียมยางรัก การเคียวยางรัก การทำรักสมุก ต้องใช้ระยะเวลานานก่อนจะนำมาใช้งานได้

นอกจากนี้ความต้องการหัวโขนที่เพิ่มขึ้นจากวัตถุประสงค์ในการครอบครอง อาทิเช่น ความต้องการนำไปใช้งานด้านการแสดงของศิลปิน นักแสดง นักเรียนนักศึกษา ในสถานศึกษา ความต้องการบุคคลที่ชื่นชอบในงานศิลปะประเภทหัวโขนโดยการเก็บรวบรวมสะสม ความต้องการของกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับคุณลักษณะตัวละครโขน และความต้องการหัวโขนในลักษณะงานหัตถกรรมของที่ระลึกทางวัฒนธรรม จึงเกิดการขยายตัวความต้องการของหัวโขนทำให้เกิดประเด็นปัญหาเหล่านี้ตามมาคือ

- ความต้องการการใช้งานและการเป็นเจ้าของในหัวโขนเพิ่มขึ้น ในขณะที่ปริมาณการผลิตยังคงเดิม

- ราคาหัวโขนมีราคาสูงขึ้น และมีแนวโน้มของราคาที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามราคาของวัสดุ

จากประเด็นปัญหาเหล่านี้ จึงเกิดแนวทางการพัฒนาการสร้างหัวโขนโดยการศึกษาการมวีธีการสร้างหัวโขนในแบบโบราณของช่างทำหัวโขน จนถึงการสร้างหัวโขนในปัจจุบัน เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย และเทคนิคการสร้าง นำมาเป็นแนวทางเพื่อพัฒนางานในลักษณะนวัตกรรม และพัฒนาไปเป็นงานอุตสาหกรรมต่อไป โดยมีประเด็นที่จะแก้ไขในเรื่องของการสร้างหัวโขนได้แก่

1. การลดระยะเวลาในการสร้างหัวโขนให้น้อยลง

2. การเพิ่มจำนวนการผลิตหัวโขน
3. มีความแข็งแรงทนทานต่อการใช้งาน
4. ราคาที่เหมาะสม สามารถหาซื้อได้ในราคาที่ไม่แพง
5. และยังคงความงามตามลักษณะของหัวโขน

ซึ่งแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการสร้างหัวโขนในงานวิจัยนี้ นอกจากจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ยังสามารถที่จะนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดในลักษณะของงานศิลปะอุตสาหกรรม เพื่อตอบสนองต่อวงการแสดงโขนของไทย

- ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนสามารถมีหัวโขนไว้ใช้ในการแสดงในราคาที่ไม่แพง และสามารถขยายโอกาสไปยังส่วนภูมิภาคที่สามารถมีหัวโขนได้
- ด้านอาชีพ สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นสินค้า ของที่ระลึก ของสะสม แกนันทองเที่ยว

- ด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาหัวโขน ด้วยการคงไว้ซึ่งความงามของจารีตในหัวโขน และเกิดความภาคภูมิใจในมรดกของชาติ

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีแนวคิดในการแก้ไขประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับหัวโขนที่เป็นงานศิลปะ ในลักษณะของงานนวัตกรรมของหัวโขน โดยมีการศึกษาเทคนิคและเทคโนโลยีในการสร้างหัวโขน วัสดุ จากอดีตถึงปัจจุบัน และนำแนวคิดของงานศิลปะอุตสาหกรรมนี้ไปสู่การทดลองการสร้างหัวโขนด้วยนวัตกรรมที่ได้ทำการศึกษา ทั้งเทคนิควิธีสร้าง กรรมวิธี และวัสดุทดแทน เพื่อตอบโจทย์ของปัญหาที่เกิดขึ้นในศิลปะการแสดงโขน จากความต้องการใช้งานหัวโขนในการขยายโอกาสด้านการแสดงโขนโดยไปสู่งานงานการจัดเรียนการสอนในระดับชั้นพื้นฐานได้มากขึ้น และขยายขอบเขตความต้องการของหัวโขนของประชาชน ผู้มีความสนใจไปสู่ระดับประเทศในวงกว้างขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการวิจัยและพัฒนางานทางด้านศิลปกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเทคนิคและเทคโนโลยีที่ใช้ในการสร้างหัวโขนในอดีตและปัจจุบัน
2. เพื่อทดลองสร้างหัวโขนด้วยวัสดุและวิธีการประกอบสร้างเชิงอุตสาหกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากจากเอกสารแนวคิดทางนวัตกรรม แนวคิดการประกอบสร้าง หลักในการออกแบบผลิตภัณฑ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหัวโขน เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนางานนวัตกรรมหัวโขน

2. ศึกษาขั้นตอนการทำหัวโขน วัสดุที่ใช้ในการสร้างหัวโขน เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างหัวโขนจากอดีตถึงปัจจุบัน

3. ศึกษาวัสดุที่นำมาใช้ในการสร้างหัวโขน นวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และที่ยังคงอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลในการหาวัสดุและนวัตกรรม เทคโนโลยีที่เหมาะสม

4. การสัมภาษณ์ช่างทำหัวโขนในปัจจุบัน ที่ได้สร้างหัวโขนสำหรับเป็นงานศิลปะ สำหรับสวมใส่ในการแสดง และเป็นสินค้าที่ระลึกเพื่อจำหน่ายทั่วไป เพื่อศึกษาวิธีการสร้างหัวโขน การเลือกใช้วัสดุ นวัตกรรมและเทคนิคการสร้างหัวโขน

5. การมีส่วนร่วม ทั้งการลงมือปฏิบัติการสร้างหัวโขน สังเกตวิธีการสร้าง การเลือกใช้วัสดุ ขั้นตอน เทคนิควิธีการสร้าง ตลอดจนนวัตกรรมที่นำมาใช้

6. ทดลองการสร้างหัวโขน การใช้นวัตกรรม วัสดุที่นำมาใช้ เพื่อตอบโจทย์และปัญหาการสร้างหัวโขนในปัจจุบัน เป็นต้นแบบเพื่อนำใช้งานสำหรับการแสดงนาฏกรรมโขน ตอบสนองต่อความต้องการการใช้หัวโขนที่เพิ่มขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกในครั้งนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการหัวโขน 3 ลักษณะ ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants)

1. กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับหัวโขน การแสดงโขนหรือทางด้านงานศิลปะหัวโขน

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ กลุ่มของช่างทำหัวโขนในลักษณะงานแบบอนุรักษ์ ทั้งขั้นตอนการทำและวัสดุที่ใช้ และกลุ่มของช่างทำหัวโขนในลักษณะงานประยุกต์ ทั้งขั้นตอนการทำ วัสดุที่ใช้ในปัจจุบันที่สร้างหัวโขนเพื่อใช้ในการแสดงเป็นหลัก เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนการสร้างหัวโขน นวัตกรรมที่ใช้ในการสร้างเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงในลักษณะของงานศิลปะอุตสาหกรรม จำนวน 5 คน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกโดยเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับหัวโขนที่ทดลองสร้าง 3 กลุ่มได้แก่

3.1 กลุ่มศิลปิน ได้แก่นักแสดงโขนอาชีพ ซึ่งมีประสบการณ์การแสดงโขน ไม่น้อยกว่า 10 ปี ประกอบไปด้วยศิลปินจากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งเป็นหน่วยงานในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะการแสดงโขนที่มีการสืบทอดจากครูผู้เชี่ยวชาญทางด้านการแสดงโขนโดยตรง จำนวน 10 คน

3.2 นักเรียนชาย ระดับชั้นมัธยม ในงานวิจัยนี้กลุ่มตัวอย่างของนักเรียนชาย

ระดับชั้นมัธยม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหลักได้แก่ นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ ระดับชั้นมัธยม ซึ่งได้รับการถ่ายทอด ในหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เริ่มการฝึกหัดโขน และออกแสดงโขนในบางครั้ง จำนวน 50 คน

3.3 กลุ่มผู้ชมโขน ได้แก่ผู้ชมที่เข้ารับชมการแสดงโขน และได้เห็นการศึระโขนที่ทดลองสร้างขึ้น จากบนเวทีการแสดงโขน ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย จากการแสดงโขนพระราชทาน ชุด จองถนน ในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2555 จำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งตั้งข้อสมมติฐานในเรื่องของวัสดุทดแทน เวลา ราคา ความสวยงาม ความคงทน ความสะดวกสบายในการสวมใส่ ฉะนั้นเครื่องมือที่ใช้การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองสร้างหัวโขน เพื่อตอบข้อสมมติฐานดังกล่าวจากการศึกษาของข้อมูลต่างๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องมีการใช้เครื่องมืออื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลก่อนจะทำการทดลองในครั้งนี้ ได้แก่

- แบบสัมภาษณ์ที่โครงสร้าง (Structured Interviews) แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Un structured Interviews) เป็นการสอบถามข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวกับการวิจัย เช่นความเป็นมา ความสำคัญของหัวโขน การใช้งาน การเก็บรักษา ลักษณะของหัวโขนที่มีความต้องการใช้ จากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสัมภาษณ์นั้นมิตั้งลักษณะของแบบสอบถามที่เป็นเอกสาร และแบบสัมภาษณ์จากปากเปล่า

- แบบสังเกต (Observation) ทั้งแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนการสร้างหัวโขน เทคนิค วิธีต่างๆ โดยเฉพากลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาวัตกรรม สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติเพื่อทราบถึงเทคนิคการสร้างหัวโขน

- แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Guideline) ผู้วิจัยแยกประเด็นการสนทนา จากกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ จะเป็นประเด็นการสนทนา ในเรื่องประเด็นความรู้ จากหัวโขน เกร็ดประวัติ ต่างๆ ความสำคัญที่ต้องกำหนดให้มีการสวมใส่หัวโขน เป็นต้น กลุ่มผู้ปฏิบัติ จะเป็นการสนทนาถึงขั้นตอนการทำ การเลือกวัสดุ วิธีการและเทคนิค ตลอดจนปัญหาที่พบจากการสร้างหัวโขน และกลุ่มทั่วไป จะเป็นการสนทนาในประเด็นของความคิดเห็น ความรู้ประสบการณ์ในเรื่องหัวโขน การสร้างหัวโขน รวมถึงนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการสร้างหัวโขน และสิ่งที่คาดหวังหรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงตามพลวัต

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการสร้างหัวโขน

1.1 ขั้นตอนการสร้างหัวโขนของช่างทำหัวโขนแบบดั้งเดิมหรือแบบโบราณ เพื่อศึกษาเทคโนโลยีในการสร้างหัวโขน จากภูมิปัญญาของช่างทำหัวโขนในอดีต รวมถึงการนำวัสดุมาใช้ในการสร้างหัวโขน มาวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียของกระบวนการสร้างและวัสดุที่ใช้

1.2 ขั้นตอนการสร้างหัวโขนของช่างทำหัวโขนในปัจจุบัน ทั้งลักษณะงาน การสร้างหัวโขนแบบอนุรักษ์และงานในลักษณะประยุกต์เพื่อการค้าจากช่างทำหัวโขน เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการผลิตหัวโขนในปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ และวัสดุที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการทดลองสร้างหัวโขนต่อไป

2. การทดลองสร้างหัวโขน

2.1 โดยศึกษาวัสดุที่สามารถนำมาใช้ทดแทนจากวัสดุเดิม หรือทดลองนำวัสดุที่ศึกษามาใช้สร้างหัวโขน โดยมีข้อมูลการสร้างหัวโขนทั้งแบบอดีต และแบบปัจจุบันเป็นแนวทาง มีศึกษาขั้นตอนที่ละขั้น วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย ปัญหาที่พบ เพื่อสรุปเป็นผลการทดลองในการสร้างหัวโขน

2.2 การทดลองคุณสมบัติอื่นๆ ได้แก่ ความแข็งแรง การระบายอากาศภายในหัวโขน ความสะดวกสบายในการสวมใส่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างทำการทดลองเพื่อสรุปผลการทดลอง เป็นแนวทางในการพัฒนาการนำไปใช้ต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

นวัตกรรมหัวโขน หมายถึง หัวโขนที่ศึกษาเทคนิคและเทคโนโลยีกระบวนการสร้างวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ตลอดจนขั้นตอนการสร้างของช่างทำหัวโขนตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมา โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในเรื่องของ เทคนิควิธีการสร้าง กรรมวิธี ขั้นตอนการสร้าง วัสดุที่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ มาสู่กระบวนการผลิตเชิงอุตสาหกรรมที่นำเอาแนวคิดการสร้างหัวโขนจากอดีต มาพัฒนาเปลี่ยนแปลง เกิดเป็นการทดลองสร้างหัวโขนด้วยการนำเทคโนโลยีในปัจจุบันมาใช้ รวมทั้งหาวัสดุทดแทนเพื่อผลิตหัวโขนในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ท้นต่อความความต้องการของผู้ใช้ในปัจจุบัน ทั้งนี้นวัตกรรมหัวโขนจากการผลิตด้วยเทคนิควิธีใหม่ ยังคงคุณค่าในงานศิลปะของหัวโขน ทั้งด้านความงาม ด้านจารีตของหัวโขน และการอนุรักษ์สืบสานการทำหัวโขนของช่างไทย

ศิลปะอุตสาหกรรม หมายถึง การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการผลิตผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งในด้านกายภาพและจิตใจ เป็นงานที่นำเอาวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เทคโนโลยีและศิลปะ ผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้มา

ซึ่งความสมบูรณ์สูงสุดต่อมนุษย์ผู้ใช้สอนในผลงานเหล่านั้น ในงานวิจัยนี้ศิลปะอุตสาหกรรม คือชิ้นงานหัตถ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางอุตสาหกรรม และวัฏจักรของการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ อันได้แก่ ศิลปิน นักแสดงโขน และผู้ที่สะสมงานศิลปะ โดยการผลิตหัตถ์ในลักษณะงานศิลปะอุตสาหกรรมนั้น จำต้องคำนึงถึงเรื่องขบวนการ การผลิตทุกขั้นตอน จนกระทั่งเชื่อมโยงถึงการตลาด ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้งานหัตถ์นั้น ถูกพัฒนาในเชิงอุตสาหกรรมต่อไป

สรุปผล

ผลการวิจัย เรื่องศิลปะอุตสาหกรรมและนวัตกรรมการสร้างหัตถ์ มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาเทคนิคและเทคโนโลยีที่ใช้ในการสร้างหัตถ์ในอดีตและปัจจุบัน และ 2) ทดลองสร้างหัตถ์ด้วยวัสดุและวิธีการประกอบสร้างเชิงอุตสาหกรรม จากนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ได้ศึกษา ตามลักษณะรูปร่างของหัตถ์ การออกแบบวิจัยนี้เป็นลักษณะงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อตอบโต้จากปัญหาที่พบ ซึ่งผลจากการวิจัยจะได้แบ่งหัวข้อได้ดังนี้

1. การสร้างหัตถ์แบบโบราณ ขั้นตอนการสร้างหัตถ์ตามโบราณนั้น เมื่อกำหนดว่าจะสร้างหัตถ์ชนิดใด แล้วก็จะนำไปปฏิบัติจัดสร้าง ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญๆ อยู่ 12 ขั้นตอนด้วยกัน (ฝ่ายช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร, 2536 : 27-30)

- 1) การปั้นหุ่นหัตถ์
- 2) การปิดหุ่น
- 3) การถอดหุ่น
- 4) การเย็บหุ่น
- 5) การปั้นหน้า
- 6) การปิดผิว
- 7) การทำเครื่องประกอบหัตถ์
- 8) การประดับลวดลาย
- 9) การปิดทอง
- 10) การเขียนหน้าโขน
- 11) การประดับแววหรือพลอย
- 12) การประกอบตา ฟันและเขี้ยว

ผู้วิจัยพบว่า กรรมวิธีในการสร้างหัตถ์แบบโบราณ ผู้สร้างต้องใช้องค์ความรู้ และภูมิปัญญาจากวัสดุท้องถิ่นและกรรมวิธีการผลิตที่สืบทอดกันมาของแต่ละสกุลช่าง

ด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ และแต่ละสกุลช่างจะมีกรรมวิธีเฉพาะซึ่งเป็นความลับที่ถ่ายทอดกันในสายสกุลนั้นๆ

นอกจากขั้นตอนในการสร้างหัวโขนในอดีตมีขั้นตอนมากถึง 12 ขั้นตอนแล้ว การสร้างหัวโขนยังถือว่าเป็นงานที่ทำขึ้นเฉพาะบุคคลสำหรับผู้ที่สวมใส่หรือนักแสดง จึงต้องสร้างขึ้นเพื่อสำหรับใช้ประกอบการแสดงมากกว่า การเก็บสะสม อีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นการแสดงฝีมือของสกุลช่าง ซึ่งจะได้ตกทอดมายังลูกหลานต่อไป ดังนั้นการสร้างหัวโขนแต่ละหัวจึงต้องเริ่มตั้งแต่กระบวนการแรกทุกครั้งไป และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การสร้างหัวโขนแต่ละหัวต้องใช้ระยะเวลา ในการศึกษาขั้นตอนการสร้างหัวโขนของช่างทำหัวโขนในอดีตจะพบว่าขั้นตอนของการสร้างหัวโขนล้วนแต่แฝงด้วยภูมิปัญญาของช่างทำหัวโขนไทย ซึ่งวิเคราะห์ทั้งเทคนิคและวิธีการ ออกมาเป็นประเด็นได้ดังนี้

1) ขั้นตอนการปั้นหุ่น ช่างทำหัวโขนไทยจะปั้นหุ่นต้นแบบ โดยใช้ดินเหนียวปั้นให้ขนาดของหุ่นมีความขนาดใหญ่กว่าศีรษะที่วัดเอาไว้ 2-3 นิ้ว แล้วจึงนำดินเหนียวที่ปั้นได้ขนาดมาเผาให้สุก ซึ่งการเผาหุ่นดินเหนียวนั้นเป็นเทคนิคเช่นเดียวกับงานเครื่องปั้นดินเผา การปั้นหุ่นจะต้องอาศัยความชำนาญของช่างทำหัวโขนไทยในการปั้น เมื่อหุ่นดินเหนียวผ่านการเผาให้แข็งตัว ขนาดจะลดลงมาเนื่องจากความชื้นภายในดินเหนียวหายไป และอีกประการคือขั้นตอนการปั้นจะปั้นหุ่นเพียงแค่ลักษณะภายนอกของศีรษะ โดยไม่มีเน้นส่วนรายละเอียดได้แก่ ลวดลาย คิ้ว ปาก ต่อมาจึงได้พัฒนาการปั้นหุ่นจากดินเหนียวแล้วหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์เพื่อความสะดวกและคงทนถาวร

2) ขั้นตอนการพอกหุ่นหรือปิดหุ่น ด้วยกระดาษ การทำหัวโขนเพื่อให้มีน้ำหนักที่เบาในการสวมใส่ ช่างทำหัวโขนจึงใช้กระดาษมาสร้างเป็นโครงศีรษะภายนอก โดยช่างทำหัวโขนโบราณจะใช้กระดาษข่อยที่มีเส้นใยให้ความเหนียวนำมาปิดหุ่นหัวโขน เมื่อแห้งจะมีน้ำหนักเบา ต่อมาในปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นกระดาษสาซึ่งหาได้ง่ายมาทดแทน สิ่งที่จะนำมาใช้ในการปิดกระดาษคือกาวแบ่งเปือก ทำมาจากแบ่งหมีผสมจุลินทรีย์ให้เป็นผงผสมน้ำ ซึ่งจะช่วยรักษาระดาษให้มีความคงทนและป้องกันแมลง

3) ขั้นตอนการถอดหุ่น เมื่อหุ่นที่พอกด้วยกระดาษแห้งสนิทแล้ว จะทำการถอดหุ่นหรือผ่าหุ่น โดยใช้มีดปลายแหลมขนาดเล็กกรีดด้านหลังของหุ่นกระดาษเป็นเส้นตรงตั้งแต่ด้านบนของศีรษะจนถึงขอบด้านล่างของศีรษะ แต่ถ้าเป็นศีรษะลิงโล้น จะกรีดตามแนวของร่องของศีรษะสองเส้น แล้วผ่าลงมาตามแนวเส้นตรงจนถึงขอบด้านล่างของศีรษะ จากนั้นจะค่อยๆ ขยับหรือแงะหุ่นกระดาษออกจากหุ่นปูนจนหลุดออกมา

4) ขั้นตอนการเย็บหุ่น เมื่อถอดหุ่นกระดาษออกจากหุ่นดินเผาแล้ว จะต้องทำการปิดรอยผ่าด้วยการเย็บด้วยด้ายเป็นลักษณะไขว้สลับฟันปลา ตลอดแนวและใช้กระดาษสาปิดทับรอยเย็บให้เป็นเนื้อเดียวกัน

5) ขั้นตอนการปั้นหน้า การปั้นหัวโขนและประดับลวดลาย ช่างทำหัวโขนโบราณ จะใช้ยางรักเป็นวัสดุสำคัญเรียกว่า “รักติลาย” ซึ่งเป็นส่วนผสมของ ยางรัก ผงสมุกใบตองแห้ง น้ำมันยาง และปูนแดง โดยนำส่วนผสมทั้งหมดมาผสมกันในภาชนะแล้วตั้งกวนบนไฟอ่อนๆ จนส่วนผสมทั้งหมดเหนียวเข้ากันดี ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมงและต้องมีการทดสอบคุณสมบัติการใช้งาน ซึ่งเป็นเคล็ดลับของช่างผู้ทำ ไม่มีสัดส่วนในการผสมแน่นอน ก่อนใช้ต้องนำรักติลายนั้นมาทุบด้วยค้อนให้เนื้อรักแน่น แล้วจึงนำมาคลึงเป็นเส้นกลมแล้วจึงใช้ปั้นหน้า หรือนำมากระแทกหยาบ คือการกดลายในแม่พิมพ์หินสบู โดยใช้รักเทือก (คือรักติลายผสม น้ำมันยางให้มีความเหลวมากกว่ารักติลาย) เป็นกาสำหรับติดลวดลาย

6) ขั้นตอนการปิดผิว ขั้นตอนนี้จะใช้ปิดสอพองผสมกับน้ำให้มีความชื้น ทาลงบนหน้าโขนที่ปั้นเสร็จแล้วประมาณ 2-3 ชั้น รอจนแห้งสนิทแล้วใช้กระดาษทรายละเอียดขัดหน้าโขนให้มีความเรียบเนียนเสมอกัน ดินสอพองจะเข้าไปปิดร่องขนาดเล็กหรือรูพองอากาศขนาดเล็กที่เกิดจากการปั้นหน้าด้วยรักติลาย

7) การทำเครื่องประกอบหัวโขน เช่น จอนหู ยอดของหัวโขน ช่างทำหัวโขนจะใช้วัสดุจากธรรมชาติเป็นหลักในการทำ ได้แก่ จอนหูทำจากหนังวัวหรือหนังควาย ซึ่งเป็นวัสดุที่มีความยืดหยุ่น ดัดโค้งงอได้ แดงหักยาก นอกจากนี้ยังใช้ไม้ที่มีน้ำหนักเบาคลึงเป็นยอดประกอบกับหัวโขน ซึ่งขั้นตอนนี้นอกจากจะใช้ความละเอียดของฝีมือในการทำแล้ว ยังต้องใช้ระยะเวลา กับประสบการณ์ความชำนาญของช่างทำหัวโขน ในการประดับลวดลายชิ้นเล็กๆ ลงบนจอนหูและยอดของหัวโขน

8) ขั้นตอนการประดับลวดลาย ลวดลายของหัวโขน ช่างทำหัวโขนต้องมีฝีมือในการแกะแม่พิมพ์ลวดลายด้วยหินสบู เป็นลวดลายต่างๆ ตามชนบทที่สืบทอดตามแบบที่กำหนดมาแต่โบราณ ลวดลายที่เป็นแม่ลายสำคัญที่ใช้มาก เช่น ลายกระจังตาอ้อยขนาดต่างๆ ลายช้างสิงห์ ลายดอกดาวล้อมเดือน ลายกนก ลายช่อกำมู่ ช่างทำหัวโขนจะใช้รักติลายดก ลงในแม่พิมพ์หินสบู แล้วนำไปติดประดับตามส่วนที่เป็น มงกุฎ จอนหู ของหัวโขน โดยใช้เทือกทาเป็นกาเชื่อมลวดลาย

9) ขั้นตอนการปิดทอง งานหัวโขนของไทยส่วนหนึ่งจะมีทองคำเป็นส่วนประกอบ ในการตกแต่ง อันเป็นเอกลักษณ์ของงานช่างไทย ซึ่งช่างทำหัวโขนโบราณจะใช้ยางรักนำเกลี้ยง ในการทา ก่อนการปิดทอง งานปิดทองถือว่าเป็นงานที่ต้องใช้ความชำนาญ ประสบการณ์ และยังต้องอาศัยสภาพอากาศในการทำ จากการสัมภาษณ์ช่างทำหัวโขน (ชรรค์ชัย หอมจันทร์, สัมภาษณ์ 18 มีนาคม 2557) ได้กล่าวว่า การปิดทองให้มีความแวววาว หรือที่ภาษาช่างทำหัวโขนเรียกว่า ทองสุก จะต้องปิดทองวันที่อากาศแห้ง มีแดด ซึ่งถ้าปิดทองวันที่อากาศครึ้ม ฝนตก หัวโขนที่ปิดทองจะไม่มีค่าแวววาวของทอง เนื่องจากทองคำเปลวมีความบางเมื่อ

สัมผัสกับอากาศชื้น โมเลกุลของทองคำเปลวจะจับตัวไม่เกิดการสะท้อนของแสง ดังนั้นบางครั้งช่างทำหัวโขนต้องรอวันที่ท้องฟ้าโปร่งมีแดดแรงจึงจะทำการปิดทอง ซึ่งช่วงฤดูฝนช่างทำหัวโขนต้องรอให้อากาศและท้องฟ้าโปร่งก่อน จึงทำให้ระยะเวลาการทำหัวโขนนานขึ้นกว่าเดิม

10) ขั้นตอนการเขียนหน้า หลังจากปิดทองแล้วจะมาสู่ขั้นตอนการเขียนหน้าตามลักษณะของตัวละคร ขั้นตอนนี้จะต้องนำสีซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากธรรมชาติมาบดให้ละเอียดเป็นส่วนผสมหลักเรียกว่าสีฝุ่น โดยจะใช้สีฝุ่นผสมกับกาวจากยางมะขวิดหรือกาวกระถิน ผสมบดสีให้ละเอียดในกะลามะพร้าว (บริษัทยูคอม จำกัด, 2543 : 359) การเลือกสีต่างๆ จากธรรมชาติ ช่างทำหัวโขนจะต้องทราบวิธีการนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ ซึ่งมักจะเป็นการถ่ายทอดกันภายในสายสกุลแต่ละช่าง อีกทั้งคุณสมบัติของวัสดุต่างๆ ที่ผสมกันแล้วก็จะให้สีต่างๆ กัน

11) ขั้นตอนการประดับแวหรือพลอย วัสดุที่ให้ความแวกับหัวโขนตั้งแต่โบราณที่ใช้กันมากคือ กระเจกเกรียบ เป็นการนำเอาวัสดุธรรมชาติมาใช้ด้วยกรรมวิธีภูมิปัญญาไทย ข้อดีของกระเจกเกรียบคือสามารถตัดได้ด้วยกรไกร เป็นชิ้นเล็กได้ และก็มีข้อเสียที่กรรมวิธีในการทำมีความยุ่งยากและไม่ได้มีการสืบทอดทำให้กรรมวิธีการทำกระเจกเกรียบได้สูญหายไป

12) ขั้นตอนการประกอบตา ฟัน และเขี้ยว เป็นขั้นสุดท้ายของการทำหัวโขน จะใช้เปลือกหอยมุกเป็นวัสดุหลักโดยนำมาฉลุให้เป็นรูปตา ฟันและเขี้ยว ติดลงบนหัวโขนและให้สีฝุ่นเขียนตกแต่งตามลักษณะของตัวละครแต่ละตัว

เมื่อวิเคราะห์กรรมวิธีการสร้างหัวโขนในแบบเก่า จะเห็นว่าช่างทำหัวโขนได้นำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในการสร้างหัวโขนทั้งสิ้น ประกอบกับกรรมวิธีการสร้างก็เป็นเทคนิคเฉพาะที่ได้รับการถ่ายทอดกันภายในครอบครัว ความงามของหัวโขนที่เป็นงานประณีตศิลป์ ประกอบกับการชมโขนก็มีระยะไม่ไกลมาก สามารถชื่นชมได้ทั้งความงามจากการแสดง และความงามจากองค์ประกอบของการแสดง

ข้อดีของกรรมวิธีแบบโบราณ คือ

(1) การสร้างหัวโขนด้วยความประณีต ไม่เร่งรัดในเรื่องของเวลา ช่างทำหัวโขนทำหัวโขนด้วยความประณีตเอาใจใส่ในรายละเอียดทุกขั้นตอน ทำให้ได้หัวโขนที่เป็นงานศิลปกรรมที่มีคุณค่า ตกทอดมาเป็นต้นแบบของงานศิลปะ

(2) วัสดุที่ใช้ล้วนได้มาจากธรรมชาติ เช่น ยางรัก ซึ่งจะต้องมีกรรมวิธีในการเตรียมยางรัก เคี้ยวยางรักก่อนนำมาใช้ ซึ่งใช้เวลานาน ทำให้หัวโขนมีความแข็งแรง ทนทาน และมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ไม่เป็นอันตราย หรือเป็นอันตรายน้อยแก่ผู้สวมใส่

(3) การสร้างหัวโขนเฉพาะสรีระของผู้ใช้ เนื่องจากเป็นงานประณีตศิลป์ การสร้างหัวโขนมักจะทำขึ้นเพื่อศิลปินนักแสดงโดยเฉพาะ ดังนั้นช่างทำหัวโขนจึงสร้างขึ้น

สำหรับนักแสดงเฉพาะบุคคล ซึ่งเมื่อสวมใส่แสดงจะเกิดความสวยงาม แก่ผู้ชมที่ได้รับชม ไม่ขัดสายตาหรือไม่สมสัดส่วนระหว่างศีรษะกับนักแสดง

(4) การเก็บรักษา ผู้ใช้หัวโขนโดยเฉพาะนักแสดง มักจะให้ความเคารพศีรษะโขนด้วยถือว่าเป็นของสูง ใช้สวมเฉพาะศีรษะเท่านั้น ซึ่งเป็นความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับสิ่งที่จะต้องอยู่บนศีรษะจะต้องเก็บไว้ให้สูง หรือเหนือพื้นดิน ไม่วางเรียราด และอีกประการ หัวโขนถือว่าเป็นของที่ได้มายาก มีค่า ใช้เวลานาน ทำให้ต้องจัดเก็บรักษาเป็นอย่างดี

2. การสร้างหัวโขนในปัจจุบัน การสร้างหัวโขนได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยน วัสดุตลอดจนถึงเทคนิคที่นำมาใช้ จากการศึกษาขั้นตอนการสร้างหัวโขนของช่างทำหัวโขนในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในเรื่องกรรมวิธีการสร้างหัวโขน ทั้งจากเอกสารที่ได้มีการบันทึกไว้ จากการสัมภาษณ์ช่างทำหัวโขนในปัจจุบัน และการมีส่วนร่วมของผู้วิจัยในการทำหัวโขนเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาถึงขั้นตอน กระบวนการสร้างหัวโขนของช่างทำหัวโขนในปัจจุบันที่ยังคงสร้างงานในลักษณะการอนุรักษ์ ควบคู่ไปกับการพัฒนา ซึ่งมีกรรมวิธีการสร้างรวมถึงวัสดุที่ใช้ในการทำสรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหุ่น (การปั้นหุ่น) คือการสร้างหุ่นของช่างทำหัวโขนตามตัวละครในรามเกียรติ์

ขั้นตอนที่ 2 การขึ้นหุ่นด้วยกระดาษ โดยใช้ กระดาษสาหรือ กระดาษงูขุน เป็นโครงหัวโขน

ขั้นตอนที่ 3 การปั้นหน้าและขัดหน้า

ขั้นตอนที่ 4 การประดับลวดลาย หรือการตีลาย กระหนะลาย

ขั้นตอนที่ 5 การลงรักปิดทอง

ขั้นตอนที่ 6 การสร้างเครื่องยอดและส่วนประกอบของหัวโขน

ขั้นตอนที่ 7 การเขียนหน้า

ขั้นตอนที่ 8 การประดับแวว ประกอบส่วนยอด ติดเชี้ยว ฟัน

รูปแบบการสร้างหัวโขนของช่างทำหัวโขนในปัจจุบันที่สืบทอดกันมากนั้นมีรูปแบบและกรรมวิธีใกล้เคียงกับการสร้างแบบเดิม เพียงแต่มีการรวมขั้นตอนบางขั้นตอนไว้ด้วยกันและเรียกเป็นขั้นตอนเดียว อีกทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ในการทำหัวโขน มาทดแทนวัสดุที่เริ่มหาได้ยาก มีราคาที่สูงขึ้นและขั้นตอนการเตรียมวัสดุที่ยุ่งยากใช้เวลานาน มาเป็นวัสดุที่มีอยู่ในปัจจุบันและหาได้ไม่ยาก ตลอดจนกรรมวิธีก็มีการพัฒนาเรื่องของนวัตกรรมการสร้างให้มีความรวดเร็วมากขึ้น

จากกรรมวิธีการสร้างหัวโขนในอดีต ช่างทำหัวโขนรุ่นต่อมาถึงได้พัฒนา เทคนิควิธีการสร้างหัวโขนเพื่อเพิ่มจำนวนในปริมาณมากขึ้น และใช้ระยะเวลาอันน้อยลง เพียงพอต่อ

ความต้องการของผู้ใช้ ดังนั้นจึงทำให้เกิดการพัฒนาการทำห้วยของช่างทำห้วยในปัจจุบัน โดยช่างทำห้วยเหล่านี้ได้พัฒนาการสร้างห้วย ซึ่งยังคงมีรูปแบบเป็นงานประณีตศิลป์ เช่นเดียวกับห้วยในอดีต แต่มีการปรับเปลี่ยนเรื่องของวัสดุทดแทนรวมไปถึงการพัฒนาเทคนิค กรรมวิธีการสร้าง เพื่อนำมาใช้ โดยลดขั้นตอนบางขั้นตอนลงและยุบรวบให้เป็นขั้นตอนเดียวกัน เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ดังสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1) การสร้างห้วย (ปั้นห้วยห้วย) ช่างทำห้วยจะเปลี่ยนวัสดุการปั้นห้วยจากดินเหนียวมาเป็นดินน้ำมัน เนื่องจากวัสดุไม่มีการหดตัวและหาซื้อง่าย โดยใช้ดินน้ำมันมาปั้นเป็นห้วยสำหรับการนำไปหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์อีกที เพื่อนำมาใช้เป็นห้วยสำหรับปิดกระดาดต่อไป ลักษณะของห้วยห้วยจะปั้นเพียงโครงสร้างแบบหยาบๆ ของห้วยห้วย ไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน

2) การขึ้นห้วยด้วยกระดาดผ่าห้วย เย็บห้วย กระดาดที่ใช้จะนิยมใช้กระดาด 3 ชนิด คือ กระดาดสา การดาดฟาง และกระดาดงูปูน แต่ที่นิยมนำมาใช้มากที่สุดคือ กระดาดงูปูน เนื่องจากไปต้องหาซื้อ จะใช้วิธีไปขอจากพื้นที่ที่มีการก่อสร้าง กระดาดมีความเหนียวและใช้ปิดห้วยเพียงแค่ 8 ชั้น ส่วนกระดาดสา จะมีราคาค่อนข้างสูง ส่วนกระดาดฟาง ราคาถูกแต่เมื่อกระดาดบางต้องปิดห้วยมากขึ้น 15 ชั้น จึงจะได้ความแข็งแรงของห้วยห้วย

3) การปั้นหน้า ขัดหน้า ในปัจจุบัน ช่างทำห้วยนิยมใช้วัสดุที่มีราคาถูก หาได้ง่าย ซึ่งได้แก่ ซีเมนต์ผสมกาวลาเท็กซ์ มาใช้สำหรับการปั้นหน้า แทนวัสดุที่ทำจากยางรักหรือรักสมุก ซึ่งมีราคาแพง และมีขั้นตอนการทำที่ยุ่งยาก ซีเมนต์ผสมกาวลาเท็กซ์มีคุณสมบัติที่เบา นำมาปั้นตกแต่งเป็นรูปร่างบนใบหน้าห้วยได้ แต่จะเก็บได้ไม่นาน เพราะฉะนั้นจะผสมซีเมนต์ใช้เฉพาะการปั้นแต่ละครั้งเท่านั้น

4) การประดับลาย ตีลาย กระแหนะลาย ช่างทำห้วยได้พัฒนาวัสดุที่ใช้ในการประดับลาย แทนการใช้ยางรัก หรือรักกระแหนะจากการศึกษาจะมีวัสดุที่นำมาใช้อยู่ 5 ชนิด ได้แก่ ปูนแคลเซียมผสมเยื่อกระดาด ซีเมนต์ ฝักรัก กาวอีพ็อกซี ดินญี่ปุ่น และสีโปว ซึ่งวัสดุที่นิยมนำมาใช้สำหรับประดับลายจะมีอยู่ 2 ชนิดคือ สีโปว และปูนแคลเซียมผสมเยื่อกระดาด เนื่องจากปูนแคลเซียมผสมเยื่อกระดาด มีต้นทุนต่ำ ทำได้ครั้งละจำนวนมาก คุณสมบัติแข็งแรงเมื่อแห้ง แต่จะเก็บได้ระยะเวลาหนึ่ง ส่วนสีโปว จะใช้ง่าย เพียงแค่เปิดฝาฝักรักให้สีเกือบแห้งก็นำมาใช้ได้ และสามารถเก็บไว้ใช้งานได้หลายครั้งโดยปิดฝาให้สนิท แต่จะมีกลิ่นค่อนข้างฉุน

5) การลงรักปิดทอง การลงรักปิดทองของช่างทำห้วยในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ในการลงรัก ซึ่งใช้วัสดุทดแทนที่นิยมกันได้แก่ แอลแล็ค และสีเพล็ค (สีน้ำมัน) ซึ่งหาได้ตามร้านขายสีทั่วไป มีคุณสมบัติแห้งไว โดยใช้แอลแล็คทารองพื้น 1-2 ชั้น จากนั้น

จึงใช้สีเฟล็ค (สีน้ำมัน) ผสมน้ำมันตังอ้ว ทาทับอีกครั้ง ใช้เวลารอสีแห้งหมาดประมาณ 3-4 ชั่วโมง จึงปิดทอง การปิดทองของช่างทำหัวโขนในปัจจุบันสามารถปิดทองได้ทุกสภาพอากาศ จากการสังเกตและสอบถามช่างทำหัวโขนที่มีประสบการณ์การทำหัวโขนมานาน จะมีการพัฒนาเทคโนโลยีแบบง่าย โดยใช้ตุ้บแสงหรือกล่องทึบแสง นิยมทำด้วยโลหะ ภายในจะติดหลอดไฟให้ความสว่างและความร้อน นำมาอบหัวโขนที่ทำด้วยแชลแล็คและสีเฟล็คก่อนการปิดทอง โดยสามารถปิดทองได้แม้ในช่วงที่มีอากาศชื้น ผ่นตก อย่างไรก็ตามการปิดทองในช่วงสภาพอากาศที่แจ่มใส มีความชื้นน้อย การปิดทองก็จะให้ความสดใสกว่า (วุฒิ จงดา, สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2555)

6) การสร้างเครื่องยอด เครื่องประกอบหัวโขน การทำส่วนประกอบของหัวโขน ได้แก่จอนหู ยอดหัวโขนในปัจจุบัน จะใช้วัสดุทดแทนโดยเฉพาะหนังสัตว์ จะนิยมใช้กระดาดออดผสมใบเซลลูโลส ที่เรียกว่า ปะเก็น มีราคาถูกกว่าหนังสัตว์ ตัดฉลุง่าย แต่อาจมีความเหนียวไม่เท่ากับหนังสัตว์ ซึ่งช่างทำหัวโขนส่วนใหญ่นิยมใช้ปะเก็นเป็นหลักในการสร้างเครื่องประกอบ

7) การระบายสี การเขียนหน้า ปัจจุบันมีสีสังเคราะห์มากมายที่ขายในท้องตลาด มีคุณสมบัติกันน้ำ ไม่หลุดลอกง่าย ราคาไม่แพง ซึ่งเป็นข้อดีที่ช่างทำหัวโขนสามารถเลือกนำมาใช้ได้ แต่สีสังเคราะห์ในปัจจุบันจะมีสีสันทัดมากกว่าสีตามธรรมชาติ ซึ่งช่างทำหัวโขนต้องมีความชำนาญในการผสมสีให้มีความใกล้เคียงกับสีตามธรรมชาติ

8) การประดับแวว ประกอบยอด ติดฟัน เขี้ยว การประดับแววของหัวโขนในปัจจุบัน ช่างทำหัวโขนในปัจจุบันได้เปลี่ยนวัสดุจากกระดูกเกรียบซึ่งไม่มีการทำแล้ว มาเป็นพลอยสังเคราะห์ที่ให้ความแวววาวมากกว่ากระดูกเกรียบ มีหลายราคาให้เลือกตามคุณภาพของพลอย และนำมาใช้งานได้รวดเร็ว

จากการพัฒนากรรมวิธีการสร้าง รวมถึงเทคนิคและวัสดุที่ใช้ในการสร้างหัวโขนของช่างทำหัวโขนในปัจจุบัน พบว่าสามารถลดระยะเวลาในการสร้างหัวโขนได้ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับสัดส่วนความต้องการหัวโขนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งราคาก็ยังคงสูงตามราคาของวัสดุที่นำมาใช้ แต่ทั้งนี้ช่างทำหัวโขนในปัจจุบันก็ยังคงมีการพัฒนากรรมวิธีการสร้างอย่างเนื่อง มีการนำวัสดุทดแทนจากวัสดุเดิม รวมทั้งเทคนิควิธี ที่จะลดระยะเวลาการสร้างให้น้อยลง

3. การทดลองสร้างหัวโขน จากการศึกษาคุณสมบัติวัสดุต่างๆ ที่สามารถนำมาขึ้นรูปในรูปแบบของหัวโขนประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ช่างทำหัวโขนในปัจจุบันจำนวน 5 คนได้ให้ความเห็นเดียวกันว่า “โพลีเอสเตอร์ เรซิน” (Polyester Resin) มีความเหมาะสมในการนำมาศึกษามากที่สุด ด้วยคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นวัสดุกึ่งสำเร็จรูป ที่มีความแข็งแรงและคงทนในระดับหนึ่ง น้ำหนักเบา 2) หาซื้อง่าย ราคาไม่สูง 3) สามารถสร้างรายละเอียดให้กับชิ้นงานได้สูง โพลีเอสเตอร์เรซิน เป็นพลาสติกชนิดหนึ่ง ปกติจะอยู่ในรูปของเหลว

ชั้นเหนียวเหมือนน้ำมันเครื่อง มีกลิ่นฉุน สามารถหล่อเป็นรูปต่างๆ ได้ตามแบบพิมพ์ โดยจะผสมกับเคมีบางอย่างเพื่อทำให้เกิดปฏิกิริยาแข็งตัวและเมื่อแข็งตัวแล้วจะไม่สามารถกลับคืนให้เหลวได้อีก คุณสมบัติของโพลิเอสเตอร์เรซิน คือน้ำหนักเบา ทนอุณหภูมิสูงกว่าพลาสติกแต่น้อยกว่าโลหะ และเมื่อเสริมด้วยใยแก้ว จะได้ความแข็งแรงที่เพิ่มมากขึ้น มีความเบา แข็งแรงเหนียว ไม่เปราะ ทนน้ำและแดดได้ดี (พิชิต เลี่ยมพิพัฒน์, 2537 : 5) ในการทดลองสร้างศีรษะทศกัณฐ์ ผู้วิจัยจึงทดลองจากวัสดุสังเคราะห์ดังกล่าวโดยมีขั้นตอนการทดลองสร้างที่ละขั้นตอน ได้แก่

1. การสร้างหุ่นต้นแบบ สำหรับเป็นแม่พิมพ์หุ่นหล่อ เริ่มต้นด้วยการปั้นหุ่นต้นแบบศีรษะทศกัณฐ์ (ลักษณะปากแฉะ ตาโพลง) โดยแยกออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนหัวสำหรับสวมส่วนยอด และส่วนประกอบของหัวโขน ได้แก่ จอนหู ทับจอน จอนหูเล็ก ซึ่งวัสดุที่ใช้ในปัจจุบันจะนิยมใช้ดินน้ำมันที่มีความหนืดน้อยกว่าดินเหนียว อีกทั้งยังหาซื้อได้ง่าย โดยช่างทำหัวโขนจะนำหุ่นปูนปลาสเตอร์ที่มีโครงสร้างเดิมเป็นหุ่นหัวโขนยักษ์ มาขึ้นรายละเอียดเพิ่มเติมให้แก่ส่วนยอด จะประดับกระจังตาอ้อยแต่ละชั้นด้วยการถอดพิมพ์แล้วติดบนส่วนยอด ส่วนหน้าจะปั้นโครงสร้างหน้าให้มีส่วนรายละเอียดตามแบบลักษณะของหน้าทศกัณฐ์ และส่วนเครื่องประกอบได้แก่จอนหู ทับจอน ก็ประดับลงรายละเอียดลงบนแผ่นหนังปะเก็นที่มีการฉลุ (ดังภาพที่ 1) ที่สำคัญการการด้วยหุ่นต้นแบบเมื่อปั้นด้วยดินน้ำมันเสร็จแล้ว สามารถนำไปทำเป็นแม่พิมพ์ได้ทันที

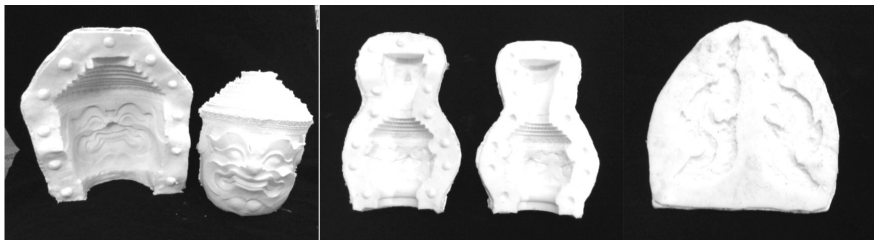
ภาพที่ 1 หุ่นต้นแบบที่ปั้นเสร็จเรียบร้อยแล้วพร้อมที่จะทำการหล่อเป็นแม่พิมพ์ต่อไป

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ธรรมรัตน์ โฉมสกุล

2. การทำแม่พิมพ์ ในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกทำแม่พิมพ์ยางซิลิโคน (Silicone Mold) ซึ่งเป็นแม่พิมพ์ที่คงทน สามารถนำมาหล่อชิ้นงานได้เป็นจำนวนมาก แม่พิมพ์มีความยืดหยุ่น และสามารถเก็บรายละเอียดของชิ้นงานต้นแบบได้เป็นอย่างดี ใช้ทำแม่พิมพ์ได้ตั้งแต่ขนาดเล็ก ไปจนถึงขนาดใหญ่ (สุวิทย์ วิทยาจักร, 2550 : 34) เนื่องจากสรีระทศกัณฐ์ที่ปั้นขึ้นมามีรายละเอียดมาก โดยเฉพาะลวดลายที่ประดับบนหัวโขน นอกจากนี้ยังมีขนาดของชิ้นงานสรีระตั้งแต่ขนาดเล็กได้แก่ ส่วนยอด ไปจนถึงส่วนชิ้นงานขนาดใหญ่ คือ ส่วนหัว และยังมีส่วนประกอบอื่นได้แก่ จอนหู ทับจอน จอนหูหลัง และจอนหูส่วนยอด ซึ่งมีขนาดต่างๆ อีกทั้งการหล่อสรีระจะต้องทำการหล่อซ้ำหลายๆ ครั้ง ดังนั้น แม่พิมพ์ยางซิลิโคน จึงเหมาะที่จะนำมาใช้เป็นวัสดุในการทำแม่พิมพ์ในการทดลอง

3. การหล่อพิมพ์สรีระทศกัณฐ์ จากการศึกษาวัสดุทดแทนผู้วิจัยเลือกใช้โพลีเอสเตอร์เรซิน (Polyester Resin) ในการหล่อสรีระทศกัณฐ์ทดแทนกระดาดที่ใช้การทำโครงสรีระ โพลีเอสเตอร์เรซิน เป็นพลาสติกเหลวที่นิยมนำไปหล่อเป็นผลิตภัณฑ์พลาสติกหล่อชนิดต่างๆ เนื่องจากมีคุณสมบัติที่แข็งแรง ง่ายต่อการหล่อ โดยผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากผู้ชำนาญการด้านการหล่อโพลีเอสเตอร์เรซิน ให้ทดลองนำโพลีเอสเตอร์เรซิน จำนวน 5 เบอร์มาใช้ในการทดลอง ได้แก่ เบอร์ 800 เบอร์ 700 เบอร์ 600 เบอร์ 355E และเบอร์ 200 มากำหนดเป็นตัวแปร เพื่อทดสอบด้านความแข็งแรง ความยืดหยุ่นที่เหมาะสมกับการสร้างหัวโขน

4. การหล่อพิมพ์ส่วนประกอบอื่นๆ ได้แก่ จอนหู จอนหูหลัง จอนหูเล็ก เขี้ยว ซึ่งใช้แม่พิมพ์ชนิดเท เป็นแม่พิมพ์ยางซิลิโคนนำมาหล่อ

ภาพที่ 2 แม่พิมพ์ซิลิโคนสำหรับการหล่อด้วยโพลีเอสเตอร์เรซิน

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ธรรมรัตน์ ไกลสกุล

ปัญหาที่พบจากการหล่อเรซิน ในการทดลองสร้างสรีระทศกัณฐ์ด้วยวิธีการหล่อด้วยวัสดุสังเคราะห์ โพลีเอสเตอร์เรซิน จะพบปัญหาที่เกิดจากการหล่อ คือ

- 1) ปัญหาของกลิ่นจากเรซิน สรีระที่หล่อจะมีความเหนียว ไม่สามารถนำไป

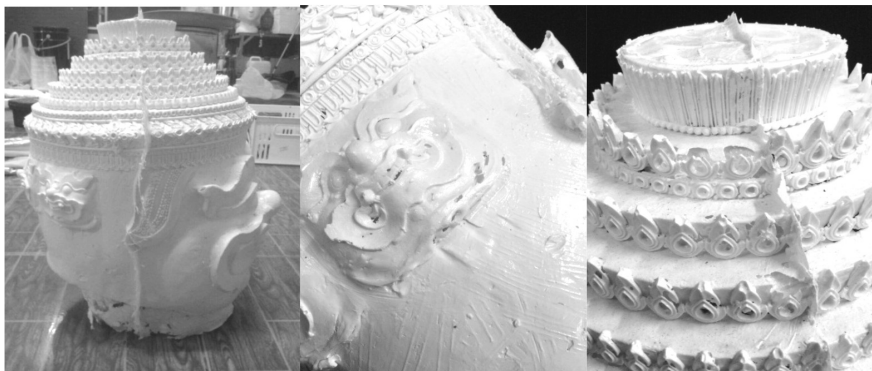
ใช้งานได้ทันที วิธีแก้ไขการนำศีรษะที่หลุดด้วยเรซินไปแช่น้ำที่ผสมโซดาไฟ นอกเมื่อนำศีรษะที่หลุดด้วยเรซินและแช่น้ำที่ผสมโซดาไฟทิ้งไว้และนำผึงลมให้แห้ง

2) ขอบรอบศีรษะไม่เรียบ เมื่อทำการหล่อด้วยเรซิน จะมีส่วนเกินบริเวณขอบรอบศีรษะ ทั้งศีรษะใหญ่ และศีรษะเล็ก จะต้องทำการตัดด้วยกรรไกรให้เรียบเสมอกันขัดด้วยกระดาษทรายละเอียดเพื่อลดความคมของเรซิน

3) ส่วนเกินรอยต่อของศีรษะ ในการหล่อเรซินแบบแม่พิมพ์ 2 ซีก จะมีรอยเชื่อมต่อของชิ้นงานหรือศีรษะที่หลุดซึ่งมีเรซินที่เกินออกมา เป็นลักษณะแผ่นบางยื่นออกมาติดกับรอยต่อของขอบ จะทำการตกแต่งด้วย การใช้มีดขนาดเล็ก หรือคัตเตอร์ ตัดออกให้เสมอกัน แล้วตกแต่งด้วยคัตเตอร์ โดยชุบให้เนื้อเรซินมีความเรียบเสมอกัน

4) รูฟองอากาศ ในการหล่อเรซิน จะพบปัญหาอย่างหนึ่ง คือ ฟองอากาศที่เกิดจากการหล่อเรซิน ทำให้ศีรษะและส่วนประกอบอื่นๆ เกิดรูขนาดเล็กบ้าง ขนาดใหญ่บ้าง บนพื้นผิว ฉะนั้นจะต้องมีการซ่อมแซมรูที่เกิดจากฟองอากาศ ซึ่งนิยมใช้กาวยีพ็อกซี เป็นกาวประเภทหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติแห้งเร็วและยึดติดวัสดุได้ทนทานมาก มีความยืดหยุ่นพอสมควร กาวชนิดนี้มีสองหลอดต้องผสมรวมกันเหมือนครีมาสีฟันแล้วนำมาปะหรือทาตรงรอยต่อหรือรอยร้าวที่ต้องการทิ้งไว้สักครู่ โดยเมื่อนำกาวทั้งสองหลอด มาผสมกันแล้วใช้ทาอุดรูฟองอากาศของศีรษะโขนได้

5) ลายกระจิงที่หัก หรือหล่อไม่เต็มแบบ เป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่พบในการหล่อด้วยเรซินคือ ลายกระจิง ที่ประดับติดกับศีรษะโขนเกิดการหัก หรือเป็นรูฟองอากาศทำให้ลายขาดหายไป ฉะนั้นการซ่อมแซมก็ใช้วิธีเช่นเดียวกับการซ่อมรูฟองอากาศ โดยใช้กาวยีพ็อกซี มาปั้นติดส่วนที่ขาดหายไป

ภาพที่ 3 ปัญหาที่เกิดจากการหล่อด้วยโพลีเอสเตอร์เรซิน ขอบไม่เรียบ เกิดฟองอากาศ ลายกระจิงหัก

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ธรรมรัตน์ โถวสกุล

ในการสร้างศรัทธาทศกัณฐ์จากวัสดุเรซิน ผู้วิจัยได้ทดลองหล่อด้วยโพลีเอสเตอร์เรซินจำนวน 5 เบอร์ ซึ่งมีคุณสมบัติที่ต่างกัน ได้แก่ เรซินเบอร์ 800 เบอร์ 700 มีคุณสมบัติให้ความแข็งแรงมาก เมื่อหล่อเสร็จจะมีน้ำหนักค่อนข้างมาก แตกหัก เปราะง่ายเมื่อหล่นจากที่สูง เบอร์ 600 มีคุณสมบัติที่ให้ความยืดหยุ่น และน้ำหนักเบา เป็นรอยฉีกขาดง่าย เบอร์ 355E มีคุณสมบัติแข็งแรงและมีความยืดหยุ่น น้ำหนักเบา และเบอร์ 200 คุณสมบัติมีความยืดหยุ่นอ่อนนุ่ม ไม่คงรูปเป็นหัวโขน และมีน้ำหนักเบา เมื่อหล่อด้วยโพลีเอสเตอร์เรซินทุกเบอร์และทดสอบคุณสมบัติจากการสังเกต ผู้วิจัยได้เลือกศรัทธาทศกัณฐ์ ที่หล่อด้วยเบอร์ 355E มาทำการทดลองขั้นต่อไป เนื่องจากคุณสมบัติของเรซิน 355E มีความแข็งแรง เช่นเดียวกับเบอร์อื่นๆ แต่จะมีความยืดหยุ่น สามารถจับบิดได้ ไม่แข็งจนเปราะ หรืออ่อนนิ่มจนเกินไป และเป็นเรซินที่นิยมนำมาใช้หล่อแบบทั่วไป

เมื่อได้ศรัทธาโขนทศกัณฐ์แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการทดลองคุณสมบัติต่างๆ เพื่อหาข้อดีข้อเสียเปรียบเทียบกับศรัทธาโขนแบบโบราณว่ามีความแตกต่างอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทดลองการนำไปใช้จากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมา ได้แก่ กลุ่มศิลปินนักแสดง จำนวน 10 คน กลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยม จำนวน 50 คน และแบบสอบถามจากกลุ่มผู้ชมที่มาชมโขนจำนวน 100 คน จึงสรุปผลออกมาได้ดังนี้

1. การทดสอบความสะดวกสบายในการสวมใส่ การทดสอบโดยให้ศิลปินนักแสดงโขน จำนวน 10 คน และนักเรียนระดับมัธยม จำนวน 50 คน ได้ทดลองสวมใส่จริง และมีการสวมใส่หลายๆ ครั้ง เพื่อทดสอบเวลาหิบบีบจับสวมใส่และถอด เพื่อเปรียบเทียบความยากง่าย ในการสวมและถอดหัวโขน สังเกตและสอบถามในการใส่หัวโขน พร้อมกับจดบันทึกเป็นข้อมูลเพื่อสรุปผลการทดลอง พบว่านักแสดงไม่มีความยุ่งยาก สามารถสวมใส่และถอดได้ง่าย เช่นเดียวกับหัวโขนทั่วไป ซึ่งทั้งศิลปินนักแสดงและนักเรียนก็รู้จักวิธีการสวมหัวโขนอยู่แล้ว ทำให้การทดสอบการสวมใส่และถอด ระหว่างหัวโขนที่ทดลองสร้างขึ้น กับหัวโขนแบบเดิมไม่แตกต่างกัน แต่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เนื่องจากศรัทธาโขนที่ทดลองสร้างขึ้นบางศรัทธา มีขนาดรอบศรัทธาอยู่ที่ 24 นิ้ว ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยของรอบศรัทธาของนักเรียนมัธยม ทำให้ศิลปินนักแสดงบางท่าน มีปัญหาในการสวมใส่ในครั้งแรก แต่หลังจากเมื่อได้ลองสวมและถอดหลายๆ ครั้ง ก็จะเริ่มรู้สึกชินและปัญหาเหล่านี้หมดไป

2. การทดสอบการระบายอากาศของหัวโขน การทดสอบโดยให้ศิลปินนักแสดงโขน และนักเรียน สวมใส่ศรัทธาโขนและทำท่าทางโขน ในการแสดงบนเวทีตามบทบาทและระยะเวลาในการแสดงแต่ละฉาก มีการวัดอุณหภูมิเพื่อดูความแตกต่างของอุณหภูมิ การมองเห็น การได้ยิน ผู้วิจัยทำการสังเกตและสอบถามพร้อมทั้งจดบันทึกเป็นข้อมูลเพื่อสรุปผลการทดลอง ผลการทดลองแบ่งออกเป็น

2.1 การระบายอากาศ ของศิระโชนที่สร้างขึ้นโดยไม่มีการเจาะหรือการฉลุใดๆ ในหัวโชน พบว่าผู้ทดสอบคือศิลปินนักแสดง และนักเรียนระดับมัธยม มีความเห็นว่า ศิระโชนที่ไม่มีการเจาะและการฉลุ จะไม่แตกต่างกันในเรื่องของการระบาย เพราะการสวมหัวโชน ผู้แสดงจะต้องหายใจออกทางจมูกและอากาศจะถ่ายเทออกทางด้านล่างสุด ทำให้ภายในหัวโชนยังมีความร้อน ซึ่งความร้อนที่ได้จากการวัดอุณหภูมิภายในหัวโชน ไม่ต่างกันระหว่างหัวโชนแบบเดิม กับหัวโชนที่สร้างทดลองสร้างขึ้น

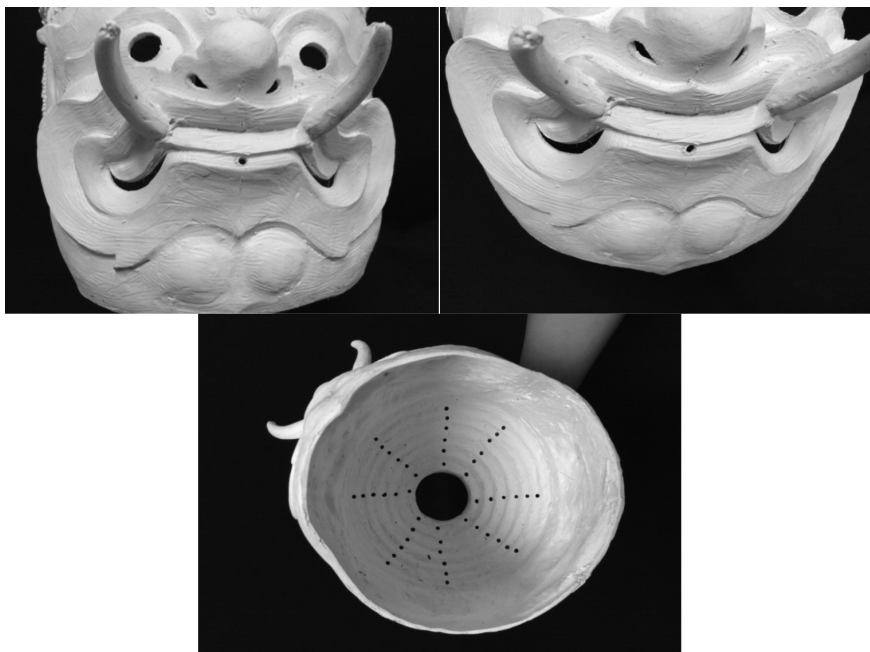
2.2 การระบายอากาศ สร้างขึ้นโดยมีการเจาะและการฉลุ ที่บริเวณคิ้ว รูจมูก ปาก บริเวณชั้นตึงลายกระบังของหัวโชน ผู้ทดสอบมีความเห็นว่า ศิระโชนที่มีการเจาะและการฉลุน่าจะให้ความรู้สึกในการระบายอากาศได้ดีกว่า หัวโชนแบบเดิม แต่การทดลองการวัดอุณหภูมิภายในหัวโชนที่มีการเจาะและการฉลุ พบว่าอุณหภูมิลดลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ลักษณะของหัวโชนที่มีการเจาะ การฉลุ อาจทำให้หนักเรียน มีความเข้าใจว่าสามารถทำให้ อุณหภูมิลดลงได้ ส่วนศิลปินนักแสดงให้ความเห็นว่า หัวโชนไม่ว่าจะมีการเจาะ การฉลุ หรือ ไม่มีการเจาะ ก็รู้สึกว่าจะไม่มีความแตกต่างในเรื่องของการระบายอากาศหรือจะทำให้อุณหภูมิภายในลดลงได้ เนื่องจาก ประสบการณ์ทางการแสดงทำให้ศิลปินเกิดความเคยชินจากการสวมใส่หัวโชนเป็นประจำ

2.3 การมองเห็น การได้ยิน ของศิระโชนที่มีการเจาะการฉลุ ตรงบริเวณตาให้กว้างขึ้น ซึ่งผลการทดสอบ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าไม่มีความแตกต่างจากหัวโชนเดิม ส่วนหนึ่งมาจากการแสดงบนเวทีที่ต้องมีเครื่องขยายเสียง ทำให้นักแสดงได้ยินอยู่แล้ว ส่วนการมองเห็น นักแสดงให้ความเห็นว่า การแสดงในสถานที่ที่มีการจัดไฟ ต้องมีการเปิดไฟ ทำให้นักแสดงต้องใช้ทักษะและประสบการณ์ การแสดง การฝึกซ้อมกับสถานที่จริง ทำให้ไม่เห็นข้อแตกต่างระหว่างศิระหัวโชนเดิม กับศิระที่ทดลองสร้างขึ้น แต่ทั้งนี้ก็มีข้อเสนอแนะว่า ในกรณีที่แสดงในสถานที่ๆ ไม่มีไฟ เช่นแสดงตอนกลางวัน ในสถานที่โล่ง อาจทำให้มองเห็นได้ดีขึ้นถ้ามีการเจาะตาให้กว้างมากขึ้นกว่าเดิม

3. การทดสอบความแข็งแรงของหัวโชน การทดสอบจะทำโดยให้ศิลปินนักแสดง โชน และนักเรียน สวมใส่ศิระโชน ออกแสดงบนเวทีในแต่ละครั้งที่ทำการแสดงโชน และการถอดจัดเก็บ ตลอดจนการขนย้าย เพื่อดูความแข็งแรง การแตกหัก โดยการสังเกต พร้อมทั้งจดบันทึกเป็นข้อมูลเพื่อสรุปผลการทดลอง จากการสังเกตในเรื่องของความแข็งแรงของหัวโชน ที่สร้างขึ้นจากวัสดุทดแทน ด้วยการใช้งานของศิลปินนักแสดงและนักเรียนชั้นมัธยมในการแสดงโชน อย่างต่อเนื่อง ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ตลอดเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2555 จำนวน 30 รอบ โดยใช้งานอย่างต่อเนื่องทุกรอบ พบว่าสภาพของหัวโชนโดยรวมมีความเสียหายน้อย สามารถใช้งานได้ แต่จะมีบางจุดที่ชำรุดได้แก่ ลายกระบังที่หัก ซึ่งเกิด

การกระแทกจากการสวมใส่ การแสดงบนเวที การกระทบกันระหว่างศีรษะไขนด้วยกัน บางครั้งศีรษะหล่นจากที่สูง ทำให้ลายกระจิงชำรุดหัก หรือจอนหูบริเวณปลายเกิดการแตกหักบ้าง นอกจากนี้ยังพบว่าเกิดรอยของสีที่เขียน หลุดลอก โดยเฉพาะบริเวณขอบศีรษะ จะหลุดลอกเนื่องจากเงื่อของผู้แสดงและการเสียดสีของระหว่างใบหน้าของผู้แสดง แต่โดยภาพรวมยังไม่พบปัญหาที่เกิดจากการแตกของศีรษะทั้งศีรษะ หรือการฉีกขาด หรือการการกระแทกอย่างแรง ทั้งนี้เป็นเพราะผู้แสดงเมื่อเสร็จสิ้นจากการใช้งานก็จะนำมาจัดเก็บทันที และมีความระมัดระวังการเคลื่อนย้าย

4. ความสวยงามรูปลักษณ์ของหัวไขน การทดสอบจะใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มศิลปินนักแสดงไขน กลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยม และกลุ่มผู้ชม ซึ่งเป็นผู้ชมที่เข้ารับชมการแสดงไขน และได้เห็นการศีรษะไขนที่ทดลองสร้างขึ้น บนเวทีการแสดงไขน ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย จากการแสดงไขนพระราชทาน ชุด จอณน ในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ.2555 จำนวน 100 คน โดยรวบรวมแบบสอบถามและประเมินผลพบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในเรื่องของความสวยงามของศีรษะไขนที่ทดลองสร้างจากวัสดุทดแทน ในระดับพอใจมาก

ภาพที่ 4 การทดลองศีรษะทดแทน เพื่อทดสอบการระบายอากาศด้วยการเจาะและฉลุ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ธรรมรัตน์ โถวสกุล

ภาพที่ 5 ศีรษะทศกัณฐ์ที่ทดลองสร้างขึ้นและศีรษะทศกัณฐ์ในปัจจุบัน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ธรรมรัตน์ โถวสกุล

อภิปรายผล

หัวโขนในปัจจุบันมีปัญหาสำคัญในเรื่องผลิตที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ซึ่งนำมาเป็นเหตุผลของการทดลองสร้างศีรษะโขนขึ้นเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้น โดยเมื่อทดลองการสร้างหัวโขนศีรษะทศกัณฐ์ จะพบการเปลี่ยนแปลงการหลายอย่าง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

1. วัสดุทดแทน จากเดิมศีรษะโขนจะสร้างขึ้นวัสดุตามธรรมชาติเช่นกระต่ายสา ยางรัก หนังสัตว์ สีสจากธรรมชาติ มาประกอบสร้างเป็นหัวโขนขึ้นมา แต่ปัจจุบันวัสดุบางชนิดหายาก ราคาสูง การจัดเตรียมที่ยุ่ยยาก จึงจ้องวัสดุอื่นมาทดแทน เช่น กระต่ายถุงปูน รักเทียม สีโปวรถยนต์ ดินญี่ปุ่น ปะเก็น เพื่อลดต้นทุนในผลิตและประหยัดเวลาการเตรียมวัสดุ จนมาถึงการทดลองสร้างศีรษะทศกัณฐ์นั้น พบว่า “โพลีเอสเตอร์เรซิน” สามารถนำมาเป็นวัสดุทดแทนที่ใช้ในการสร้างรูปร่างตามแบบใกล้เคียงมากที่สุด และที่สำคัญเป็นวัสดุที่หาซื้อได้ง่าย ราคาไม่สูง และสามารถนำมาใช้สร้างงานได้หลายครั้ง

2. ลดระยะเวลาในการสร้างหัวโขน จากอดีตกระบวนการสร้างหัวโขนเป็นงาน

ประณีต ไม่เร่งรีบในเรื่องของเวลา จึงทำให้การสร้างหัวโขนมีระยะเวลานาน ซึ่งตรงกันข้ามกับความต้องการของผู้ใช้ในปัจจุบันที่เพิ่มขึ้น การทดลองสร้างศีรษะโขนด้วยนวัตกรรมจึงเป็นอีกหนทางที่ทำให้ระยะเวลาการสร้างรวมเร็วขึ้นและสามารถผลิตได้ครั้งจำนวนมาก ท้นต่อความต้องการ จากระยะเวลาในการผลิตหัวโขน 1 หัว ซึ่งให้ระยะเวลาเฉลี่ย 30 วัน ก็สามารถลดระยะเวลาลงได้เหลือเพียง 10 วัน ต่อ 1 หัว ซึ่งสามารถพัฒนาการผลิตหัวโขนในลักษณะงานอุตสาหกรรมได้ต่อไปในอนาคต

3. ความแข็งแรงทนทาน หัวโขนที่ทดลองสร้างขึ้นได้ถูกนำมาทดสอบการใช้งานในเรื่องของความแข็งแรงทนทาน เมื่อทดสอบจากการใช้งานหลายครั้ง จะพบข้อแตกต่างระหว่างศีรษะโขนที่ทำด้วยโครงสร้างกระดาษ กับศีรษะโขนที่ทดลองสร้างจากเรซินเห็นได้ชัดคือ บริเวณขอบศีรษะทั้งหมด ของศีรษะโขนที่ทำด้วยกระดาษ จะเกิดความชื้นจากเหงื่อของนักแสดงทำให้บริเวณขอบศีรษะโขน เกิดการเปื่อยและขาด กระดาษแต่ละชั้นที่ปิดจะค่อยๆ หลุดออกมาทีละชั้น ซึ่งเหตุการณ์นี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อใช้ศีรษะโขนในการแสดงอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน แต่ศีรษะโขนที่ทดลองสร้างขึ้น แก้ปัญหาตรงจุดนี้ได้ โดยเรซินจะไม่ละลายน้ำหรือเกิดการเปื่อยขาด เมื่อถูกเหงื่อของนักแสดงติดต่อกันนานๆ เป็นข้อดีอย่างหนึ่ง อีกทั้งการหล่นจากที่สูง ปัญหาการแตกหักจะน้อยกว่าโดยเฉพาะลดตายกระงังที่ติดบนหัวโขน จะใช้วิธีการหล่อทั้งศีรษะ แทนการติดลายทีละดอก ซึ่งมีความยืดหยุ่นดีกว่า การประดับลดลายทีละดอกแบบโบราณ

4. ความสวยงามของศีรษะโขนเมื่อสวมใส่แสดงบนเวที ซึ่งการสร้างหัวโขนนี้ได้คำนึงถึงความสวยงามตามจารีตของลักษณะหัวโขน ผู้ชมก็ได้ชมการแสดงจากการสวมใส่หัวโขนที่ทดลองสร้างขึ้น ผลการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง มีความพอใจ และชื่นชอบกับความงามของหัวโขน

5. ราคาของศีรษะโขนที่ลดลง การคำนวณราคาศีรษะทศกัณฐ์ ต่อ 1 หัว เมื่อทดลองสร้างจะมีต้นทุนอยู่ที่ศีรษะละ 3,328 บาท และตั้งราคาขายไว้ที่ศีรษะละ 8,320 บาท เมื่อเทียบกับราคาศีรษะทศกัณฐ์ ในปัจจุบัน จะมีราคาถึง 15,000 บาท จะเห็นได้ว่าราคาถูกกว่าถึง 6,000 กว่าบาท ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับทั้งเวลาการผลิตก็สั้นกว่า เพียงแค่ 10 วัน นอกจากนี้ยังสามารถผลิตเป็นจำนวนมากได้ ในราคาที่ไมสูงมากนัก

6. หัวโขนสำหรับใส่ซ้อม การทดลองสร้างศีรษะทศกัณฐ์จากวัสดุทดแทน ซึ่งทำจากเรซิน เป็นวัสดุที่มีความคงทน แข็งแรง สามารถสร้างได้ในระยะเวลาอันสั้น และทำได้จำนวนมาก ซึ่งเมื่อหล่อศีรษะโขนและตกแต่งแล้วก็จะได้รับร่างของศีรษะพร้อมที่จะนำไปลงสีวาดหน้า และใช้งานต่อไป ซึ่งก่อนถึงขั้นตอนการวาดหน้า ก็จะได้ศีรษะโขนหรือโครงศีรษะก่อน ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นศีรษะสำหรับฝึกซ้อมได้ ที่สำคัญคือราคาไม่แพง

7. หัวโขนเฉพาะสรีระ เมื่อนำนวัตกรรมการหล่อพิมพ์มาใช้ในการสร้างศีรษะโขน สิ่งหนึ่งที่สามารถทำได้คือ หัวโขนสำหรับนักแสดงเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะสรีระผู้สวมใส่ ซึ่งเป็นวิธีการสร้างหัวโขนสำหรับศิลปินนักแสดงในสมัยโบราณ เป็นการย้อนวิธีที่สามารถทำได้ ด้วยระยะเวลาอันสั้น และสามารถทำได้จำนวนมาก อีกทั้งมีขนาดที่เฉพาะสำหรับนักแสดงแต่ละบุคคลได้

ในการทดลองสร้างศีรษะโขน สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถตอบโจทย์ข้อสมมติฐานได้ นั่นคือการระบายอากาศ การลดอุณหภูมิภายในหัวโขน เมื่อทดลองการเจาะและการฉลุ ส่วนต่างๆ ของหัวโขนเพื่อตั้งสมมติฐานในเรื่องของการระบายอากาศนั้น ก็ยังไม่สามารถตอบโจทย์ตรงนี้ได้ดีพอ จากการวิเคราะห์โครงสร้างของศีรษะโขน ซึ่งภายในกลวงสำหรับให้ศีรษะสวมเข้าไปได้ แต่เมื่อสวมเข้าไปแล้ว ศีรษะของนักแสดงกับศีรษะโขนจะใกล้ชิดกันมากจนเหลือพื้นที่ภายในน้อย โดยเฉพาะการเจาะรูด้านบนของชั้นศีรษะ ซึ่งเป็นหนึ่งวิธีที่คาดการณ์ว่าจะสามารถแก้ปัญหการระบายอากาศได้ แต่ในความเป็นจริง เมื่อเจาะรูด้านบน ของแต่ละชั้น และสวมใส่ศีรษะเข้าไป รูที่เจาะเหล่านั้น จะถูกปิดทับด้วยเส้นผม หรือบางครั้งนักแสดงนำผ้าหรือฟองน้ำหนูนภายในศีรษะ เพื่อสวมให้พอดีกับช่องสายตาที่มองเห็น เป็นผลทำให้การระบายอากาศ และอุณหภูมิภายใน ไม่แตกต่างกับการศีรษะหัวโขนแบบเดิม

หัวโขนมิได้เป็นเพียงแค่เครื่องสวมหัวเพื่อประกอบการแสดงเท่านั้น แต่ยังถือได้ว่าเป็นงานศิลปกรรมประเภทประณีตศิลป์ ที่ต้องอาศัยความประณีตในการประดิษฐ์และเอาใจใส่รายละเอียดทุกขั้นตอน แสดงออกให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย รวมไปถึงบ่งบอกถึงความเป็นชาติ โดยหัวโขนมักถูกคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของประเทศไทยเสมอ ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม จนทำให้ชาวต่างชาติเข้าใจในหัวโขน ว่าเป็นสิ่งแสดงถึงอารยธรรมประจำชาติไทยเมื่อได้พบเห็น และผู้ที่อยู่เบื้องหลังความงดงามของหัวโขนทุกหัว คือบรรดาช่างทำหัวโขนที่ผ่านการฝึกฝนทักษะและรับการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อธำรงไว้ซึ่งงานช่างของไทยมิให้สูญหาย ไม่ว่าจะอยู่สภาพเศรษฐกิจบ้านเมืองเป็นเช่นไร การรักษามรดกก็ยังคงไว้ โดยมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามสภาพทางสังคม เพื่อให้หัวโขนยังคงอยู่คู่กับคนไทยไปตราบนานเท่านาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ในปัจจุบันความต้องการในการใช้หัวโขนมีเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากกระแสการแสดงโขนมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ทำให้ประชาชน รวมไปถึงเยาวชนรุ่นใหม่ให้ความสนใจการแสดงมาก สถานศึกษาต่างๆ ก็เห็นความสำคัญ มีการจัดการแสดงโขนเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่ตามมาคือความต้องการในเครื่องแต่งกายโขน ทั้งศิราภรณ์และพัสดราภรณ์ ซึ่งยังคงเป็น

สิ่งที่หลายหน่วยงานยังขาดแคลนในสิ่งนี้อยู่ และนอกจากนี้ยังมีช่างทำหัวโขนรุ่นใหม่ ที่พยายามเรียนรู้พัฒนาฝีมือให้สามารถสร้างหัวโขน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพิ่มขึ้นคือ

1.1 ความรู้การสร้างหัวโขนของช่างทำหัวโขนรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี ในเรื่องของวิธีการเรียนรู้กรรมวิธีการสร้างหัวโขน วัสดุที่ใช้ เทคนิควิธีการสร้างหัวโขน แหล่งจำหน่ายสินค้าของช่างทำหัวโขน

1.2 การนำเอาความรู้เรื่องนวัตกรรมการสร้างหัวโขน มาพัฒนาต่อยอดในรูปแบบอื่นๆ เพื่อความหลากหลาย และเป็นการพัฒนานวัตกรรมขึ้นอีกระดับหนึ่ง ด้วยการศึกษาวสดุอื่นๆ ที่สามารถลดต้นทุนให้ถูกลง สามารถผลิตในลักษณะงานอุตสาหกรรมได้

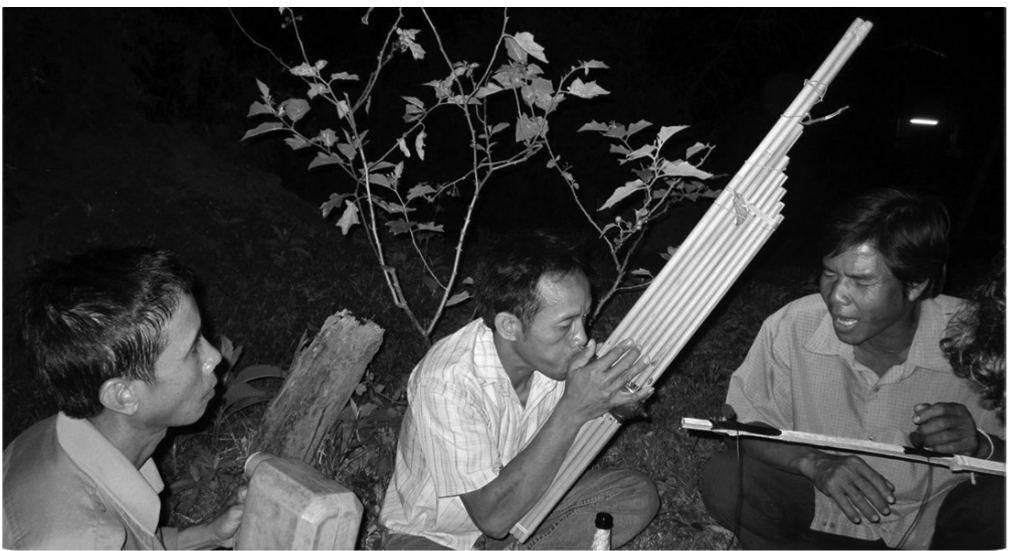
การวิจัยยังไม่สิ้นสุดเพียงศักราชเท่านั้น เนื่องจากเทคโนโลยีได้ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นการพัฒนา ทั้งในเรื่องของวัสดุ และนวัตกรรมจึงยังคงพัฒนาได้ต่อไป โดยหากมีนวัตกรรมและวัสดุที่ดีกว่าก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา

ฉะนั้นการทดลองสร้างหัวโขนทดแทนในงานวิจัยฉบับนี้ จึงเป็นเพียงต้นแบบ ของการวิจัยเชิงทดลองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานนาฏกรรมอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดต่อไปได้โดยอาจเป็นการเพิ่มมูลค่าให้สินค้าประเภทนี้ และยังคงเป็นอนุรักษ์มรดกไทยควบคู่กันด้วย

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2500). โขน. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเชตรมมงคล. พระนคร: สหอุประการพิมพ์.
- กรมศิลปากร, ฝ่ายช่างสิบหมู่. (2536). เครื่องศิราภรณ์ (ศึกษาเฉพาะกรณีหัวโขน). กรุงเทพฯ: ศิลปากร.
- ขรรค์ชัย หอมจันทร์, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. สัมภาษณ์วันที่ 18 มีนาคม 2557.
- ธีระยุทธ อมรพรหมภักดี. (2546). การศึกษาวิเคราะห์การสร้างสรรค์หัวโขนของช่างผู้ชำนาญการทำหัวโขนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาศิลปศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นฤทธิ์ วัฒนภู. (2558). หัวโขน สัญลักษณ์แห่งรามเกียรติ์. สมุทรสาคร: แอ๊บป้าพรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- พิชิต เลียมพิพัฒน์. (2537). เอฟอาร์พี. กรุงเทพฯ : ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ. (2552). คู่มือการแสดงโขนชุด พรหมมาศ. กรุงเทพฯ: แพลนโมทีฟ.

- ยูคอม, บริษัท จำกัด (มหาชน). (2543). หัวโขน สมบัติแผ่นดินไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์
พริ้นตึงแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วุฒิ จงดา, ช่างทำหัวโขน. สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2555.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2532). ร้องรำทำเพลง ดนตรีละนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- สุวิทย์ วิทยาจักร. (2550). การสร้างสรรค์แม่พิมพ์เพื่องานหล่อ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตร
สัมพันธ์กราฟฟิค.

ขอขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/XAnLzE>

เพลงร้องของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภาคใต้ ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Vocal Music of Ethnic groups in Southern Laos, the Lao PDR

กฤษฎา สุขสำเนียง¹

Krissada sooksumnieng

Email : nengnengpk@hotmail.com

เจริญชัย ชนไพโรจน์²

Charoenchai Chonpairoj

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี³

Chalerm Sak Pikulsri

¹ PhD. candidate in musicology at College of Music, Mahasarakham University Khamriang Sub-District, Kantarawichai District, Maha Sarakham

² Assistant Professor PhD. College of Music Mahasarakham University

³ Associate Professor PhD. Faculty of Fine and Applied Arts Khon Kaen University

Abstract

At present, traditional music of many ethnic groups have been existed in Laos. People, however, in their nowadays modern life, have generally neglected to preserve their music culture from which its trend reflects popularity lose. Though the Laos people fail to preserve their music cultures, the performance commonly still practice. Musical contexts and music characteristics should be investigated and documented by means of the qualitative research.

From the research, it is found that two main ethnic groups have been inhabited in the southern area of the country identified as lowland Laos and middle Laos. Most of the vocal music of these two ethnic people are in the form of strophic structure, repeating of a similar short melodic section. Variation might be appeared during performing by ornamental elaboration. Each section song texts are improvised by a singer. The meaning of the text content is depended on circumstance or any particular topic presenting such as native history, natural context, religious faithful story, courting, or teaching of moral. The performing of the singing is generally in moderate or fast tempo and mostly accompanied by Khan playing. The seven-tone diatonic scale system is used in lowland Laos melodic line while the pentatonic is prevailed among the ethnic groups of the middle land Laos people. In addition, the function of the lowland Laos' vocal music is customarily applied for entertainment aspects. On the other hand, for the middle land Laos, the vocal music is mostly employed in the religious worship.

Keywords: Music, Musicology, Ethnomusicology, Laos Music, Vocal Music

Introduction

The Lao Kingdom of Lan Xang was a colony of the Kingdom of Thailand during the reign of King Taksin the Great. Towards the end of the era of its ruler, King Suriyawongsatammikaraj, power struggles took place and the Kingdom of Lan Xang was divided into two sides, namely Luang Phabang and Vientiane and in 1713, the third city, Champasak came into existence. Until the European colonization period, the entire Lan Xang Kingdom was colonized by France in 1887. Subsequently, Lao and other countries in Indo-China were intervened by the USA in 1954. Until 1975 independence was gained and declared and the Lao People's Democratic Republic was founded (Potisan Sumet and Pommachan Nuxai, 2003). The administration was set up into 3 regions, i.e. the North, the Central and the South, locally known as the Northern Lao, the Central Lao and the Southern Lao, comprising following various districts:

Northern Region – comprising those districts of Pongsalee, Oudomxai, Luangnamtha, Bor-keow, Xaiyabuli, Huapan, Xiangkwang and Luang Phabang.

Central Region – comprising those districts of Vientiane, City Wall of Vientiane, Bolikamxai, Xaisomboon special District, Kam-muan and Sawannakhet.

Southern Region – comprising those districts of Salawan, Champasak, Xekong and Uttapue. (Donsakda Thongmee and Xaiyawong Boonyang, 1997)

The main area of the southern land was the former Champasak, with diverse ethnic population and the wealth of its culture still remains. The demography of various tribes in Laos (Kaewmaewong Xinxai & team, 2008), indicated that the tribal ethnic of Mon-Khmer scattered throughout various districts in Laos, with 10 tribes in the North, 12 in the Central, and

the majority 17 tribes (out of 32) in the South, with the Lao tribe spreading all over the country, and the Putai tribe, the only population of the Lao-Tai, while other tribes are the ancestry of Mon-Khmer. It is noteworthy that the Northern and Central regions hold the mixture of population of all tribes and roots of different dialects.

In order to further gather the cognitive knowledge of music and culture of those diverse ethnic groups who are at the high risk of gradually disappearing, effected by various factors such as politics, war, the flow of trendy external culture etc. the researcher is of high interest in pursuing the Musical analysis of music of different ethnic groups in the Southern Region of the Lao PDR. A Doctoral Thesis is hereby prepared, titled “The Vocal Music of Southern Laos”.

Research objectives

1. To study the components of vocal music of the Southern Regional of the Lao PDR.
2. To study the social roles of vocal music of the Southern Regional of the Lao PDR.

Methods

The Ethnomusicological Qualitative Research is used, comprising document/data collection and information gathered from the field study, in the forms of survey, observation, interview and group discussions. All facts and figures are further analyzed and the descriptive appraisal is presented.

The central question addressed in this study was, “What are barriers that Thai doctoral music students encounter in doctoral socialisation?” The findings presented in this paper resulted from in-depth interviews with 12 doctoral students and graduates from four different

stages of doctoral education across four universities that launch PhD programs in music. The four different stages include 1) first year of studying, 2) finishing the coursework, 3) completing the qualification exam and doing a dissertation, and 4) finishing the degree. The interviews took place in the interviewees' schools, homes, or other locations of their choice. The Thai language was used for convenience in communication between the researcher and the participant. The interviews were recorded and the important points during the interview were noted.

After the data was collected, the researcher transcribed the recording. The transcribed text was sent to each participant the transcription to check for accuracy. After the data had been verified and approved, the pertinent parts of the interviews were translated into English. Then, I used hand analysis of qualitative data, which is a way to analyse the data by reading through, marking, and dividing the data into parts by hand. The next process of analysing was coding, or organising the data into categories and segments. During this process, I marked specific themes which each interviewee had in common. After that, I encoded the raw data into categories that had similarities with the contents of the document. To better understand the findings, I reread the transcriptions and literature.

Literature Review

Laos has contiguous area with different countries. The north is adjacent to China and Myanmar. The east is adjacent to Vietnam. The south is adjacent to Cambodia, and the west is adjacent to Thailand. The area of the country is about 236,800 square kilometers, Three in four of the whole area, or about 177,000 square kilometers is rich in forest resources. The Mekong River is the most important river that runs through Laos in a distance of 1500 kilometers. (Charnvit Kasetsiri. 2001)

The only four provinces in the southern district, the areas of research including Champasak province, Salavan province, Sekong Province and Attapeu province which contextual information of these areas is as below

Champasak Province

On the year 1713 the city Champassaknagaburi has been established, and was decreased as the only Champasak Province during the period under French rule in 1904. (Onmaneesorn Thongkhum.1998) The information on the year 2003, population was 622,400 people, covering approximately 15,415 square kilometers. The border is contiguous to Salavan province, Sekong Province, Attapeu province, Thailand and Cambodia. Most areas is on the Champasak plains and the Boriwein plateau. The productivities is tea, coffee, rice, rubber, fish, sugarcane and marble. There is an important archeological source called “Wat Poo” stone castle.

Salavan Province

It was found that the area of the present Salavan province had ever been the place that The community has been inhabited since 1500. Most of them dwell at Pha Taem on the area of Phoolahid (Seehajuck Phosai and team. 2000) The population surveyed in 2546, with 318,100 people, approximately 10,691 square kilometer. The border is contiguous to Savannakhet Province, Champassak Province, Sekong Province, Vietnam and Thailand. The area is the lowland plain along the Mekong River and the Sedoan River. The part area on the Boriwein plateau is an important agricultural productivities source for rice, tea, coffee, bamboo, sugarcane etc. The eastern part is area of high mountains that is rich in minerals such as coal.

Sekong Province

From the year 2003 census there was a population of 79,000 people, and

the area of about 7665 square kilometers. The border closed to Salavan Province, Champasak Province, Attapeu Province and Vietnam. The terrain is mountainous and highland area with high traffic problems during the rainy season. Most products were the agricultural crops include rice, taro, yam, corn, tobacco, cotton, sugarcane, tea, coffee, pigs, goats, forests and several kinds of minerals, such as gold.

Attapeu Province

Areas of Attapeu Province while under the rule of the Khmer was called “ Ra-ma-rug-ong-karn” is appear as an important evidence of the Khmer castle, built in 5-7 century. (Chanthacote SungKhaya. Nd.) Attapeu Province, surveyed in 2003 had a population of 108,300 people, an area of 10,320 square kilometers. The borders close to Sekong Province, Champassak Province, Vietnam and Cambodia. The terrain is mostly mountainous, but fertile plains of the Sekaman River. The main products are rice, corn, green beans, sugarcane, cattle, poultry, timber and minerals, including gold, silver, coal, etc. (Pantaba Sitha and team. 2005)

The believe of Laos people that had linked with Ethnomusicological values traditions and rituals appeared in the story of Thao Hung or Thao Jueng, the important Lao ancient literature that depicted about the use of music for the entertainment in the parties of the ruling elite and the royal court.. (Royal Academy, 2005).

In sector of the villagers, music also plays a vital role in everyday life as well. Furthermore if it can be one of the four factors, then it is shown to be more important. The factors that was used as a cure, such as in the ceremony of "Lum-Song" which is a type of singing performance. This singing show also aims to serch for the cause of illness. The Northeast believed that the cause of illness is from a mysterious power called Phee / ghost. (Jaruwan Tharmwatra. n.d.)

Phaiboon Phang-ngeun (1999), said that "Mor-Lum – Mor-Khan

/ dancing – singing performance artiste is a creative artist in the field of entertainment knowledge of life various traditions, moreover, is also a source of intellectual folklore for the inhabitants that can be applied in their everyday life as well. "

All of this Mr. Onmaneesorn Thongkhum(1998) have discussed about the role of the singing performance in conclusion that it is the most active cultural performance that role in Lao society. They use for entertainment, inheritance the wisdom of literary heritage, transfer the knowledge and as well as a tool to communicate with the public

It is seen as Lao society and culture in the level of the high court people down to the ordinary people all focus on the musical. Whether the activity is due to the rituals, beliefs or the recreation activities to entertain, it's hard to deny that "music" is an important part assimilated in the life of the Lao people that cannot be separated from each other.

In addition, the musical instruments had been recorded as historical information, can be found in almost every Lao literature and also appears that the inheritance in using many kinds of instruments continuing to the present day. According to the verse in the literature Thao-Nokkaba-Pheuk. (Anatole-Roger PELTIER, 1995 A) and the literature Nang-Phom-Hoam another story which has rewritten by Anatole-Roger PELTIER, it appears the citing of the musical instruments, musical bands and entertainments as well. (Anatole-Roger PELTIER, 1995 B)

The reason that Khan (free Reed) has been widely popular among the Lao people is because Khan is a public looks musical instrument accompanying to cultural life of general public. Because of the simplicity making, Inexpensive outlay and the ease of portability so that Khan was immensely popular among the Lao people as in Lan-Chang period. It also was reasoned about the popularity's declination of the instruments like

Gongs or drums that in addition to a high art value, difficult making, expensive and heavy to transport to different places are also considered as sacred which represent power and class society, so that it is not required by tradition, be cherished and difficult to be possible for one to convey freely in any evacuation route. Even the idea of starting up new production to spread out widely will be more difficult because of the changes with age of belief, faith, basis of social and tastes.

What to verify the musical bond between the Northeastern Thai and the Lao people demonstrated in the ritual of the Northeastern Thai and Lao people to have a musical component. Both of them had the mutual cultural belief in the "Heat-Sib-Song" (The Twelve traditions) as below.

The Boon Koon Lan of the second month when Buddhist monks had finished chanting continued a preachment and that night the entertainment was the "Mor-Lum-Kloan" "Mor-Lum-Moo" or drum playing as well as the amusement activities of young people

The Boon Pha-wed of the forth month "...Most of these special preachment were woven bamboo baskets carried in parade around the village together with the band of gongs drum lyres and tambourines..."

The Boon Songkran of the fifth month "...in the afternoon everyone joined the sand forming activity then continued with dancing, singing and folk plays for the celebration..."

The Boon Bank Fai of the sixth month "...A lot of people rally together within many small parades procession. Some arrays carried "Bank Fai" (the rocket) and some others were singing, dancing and delightfully ..." (Wimonpan Pitathawatchai. 2005)

In this research other than the Ethnic Lao, the researcher also studied the Middle Lao ethnic groups with the Katu tribe.

The Katu people have lived in Laos for many centuries, but their

exact origins are relatively unknown. The historical background and origin of this ethnic group is similar to those of other members of the Mon-Khmer languages group. Many researchers believe that the Katu migrated from Southeast India and southern parts of China. In these regions, there are still people who speak Mon-Khmer languages such as the Moondah and Koln people.

Presently, the majority of Katu live in the Southern provinces of Laos such as Kaleum, Darkcheung and Thataeng districts of Sekong province, Laongam districts of Salavan province and Paksong and Bachiengchalernsook of Champassak province. In addition, Katu ethnic people also live in Vietnam in Quang Nam, Danang, and Theua Thian Hue provinces.

The total population of Katu people living in Laos is 17,024 people. The Katu share 0.4% of the country's total population, according to the second population census in 1995. (Kaewmaewong Xinxu & team, 2008)

Findings

Role and Functions of the Vocal Music in Southern Laos, the Lao PDR

Vocal music in Lao PDR is grouped in 2 categories, “khab” and “lam” (Khab is the term used to call the vocal music in the area of Northern Laos and Lam in the area of Southern Laos), with melodic variations, compiled and divided in accordance with administrative district zones of the Lao PDR. They are:

Khab Toom Luang Phabang	- Luang Phabang District
Khab Sum Nua	- Hua Pun District
Khab Ngum	- Vientiane District
Khab Xiang Kwang/Khab Puan	- Xiang Kwang District
Khab Muei Lhuk 20	- Bolikumxai District
Lam Putai/Lam Tangwai/Lam Bansok/Lam Donsawan	- Sawannakhet District

Lam Salawan	- Salawan District
Lam Tangwai	- Blu Tribe
Lam Sipandon	- Champasak District, Muang Khong, Pakse
Lam Mahaxai	- Kammuan District, Muang Mahaxai

(Nettawong Kongduen.2002:36)

In view of the above context, it could be construed that “khab” is used for vocal music in the Northern Region and “Lam” is used for vocal music in the Southern Region of the Lao PDR, from Vientiane downwards (Sujit Wongthes, 2542:49) and those performers/singers are called “Chang Khab” and “Mor Lam” respectively.

“Mor Lam” – as mentioned earlier, there are many kinds of Vocal music singers in the Southern Region of Lao PDR, and is moreover the joint Thai-Lao culture (Terry Ellis Miller, 1985). The vocal music that gained wide popularity and became famous amongst the Laotians, with its prominent identity and known as “Lam Tai” is “Lam Sipandon” cultivated from “Lam Soam”. The word “Sipandon” derived from “Si + Pan + Don” each word bearing its own meaning as shown below:

Si	=	beauty, prosperity
Pan	=	thousand
Don	=	island

Therefore, the significant sense of Sipandon is “the prosperity of the inhabitants in those thousand islands, in other words, the song admiring the natural beauty of those islands (Wutisuk Duangchampi, 2004).

As previously stated, Lam Sipandon was developed from the Lam Soam, the development of which was a result of a progress derived from the olden-time palm-leave-bind literatures, originated in Don Soam, one of the big islands in the Mekong River, Mekong Urban, Champasak District. Depicted verses touched upon the beauty of the nature, like the

scenery along those isles of the Mekong Urban. It is believed that the original melodies were rather tardy, unlike in the current time when they are more compact and swift. (Onmaneesorn Thongkhum.1998)

Lowland Lao Song: Lam Salawan

$\text{♩} = 70$

Voice

Instrument

8

Voice

Instrument

14

Voice

Instrument

20

Voice

Instrument

26

Voice

Instrument

31

Voice

Instrument

o — na — sa lawan eiy

chay eiy — nong nee fark sieng hong pen korn lam nor song khaow de nor. chay eiy

nong phu nao yu dai ka nueng ay yu bor way say jai eiy

(“F”= Passing Notes)

Picture 1 The Mor Lam show of the "Si Pan Don".
Photograph recorded by Mr.Krissada Sooksumnieng

Another popular vocal music that gained wide recognition in the Salawan District and was named after the District itself is “Lam Salawan”, derived from the Lam Pitai. Prior to reaching the final name of “Lam Salawan”, it was known as “Lam Somsakidsudti-ao” which was part of the “Luep-pa-soon Message”, the Royal Writing of King Anuwong during the war with Siam. “Lam Salawan” was known in the year 1960 by General Mr.Ma, the Lao Air Marshall who had applied the western music into its original local tunes. (Supachai Singhayabus & Team, n.d.)

Other than those is the vocal music of the Middle Lao main Group, i.e., the Ethnic Tribe of Katu, one of the groups of the Mon-Khmer emigrating from the South-eastern region of India and the Southern region of China respectively. The majority of those immigrants settled in the Southern region of Lao PDR scattered in different urban of Ka-Leum, Dak-jeung, Ta Dang in Xekong District, Lao-ngam Urban in Salawan District and Pakxong & Bajiengjaroensook in Champasak District.

The Katu's regime has high persistency in their customs and tradition, including the belief and worship of sacred objects and spirits, via vows/prayers and violation of the tradition, the latter of which is called "kha-lam".

Religious ceremonies of the Katu engaged in musical activities and vocal music for various ceremonies namely the merit making of mother goddess of grain, funeral, a ritual of buffalo slaughter/consumption. Almost similar music is performed, i.e. a variety of vocal music, together with other instruments like drum, flat gongs, Khan, etc. Only Lam-ra-roy and Lam-ya-yua are reserved for funeral ceremonies.

While the role and functions of vocal music are not clearly specified, however, according to the rhythm and melody as well as performance and social-related activities that encompass the vocal music, they can be categorized as follows:

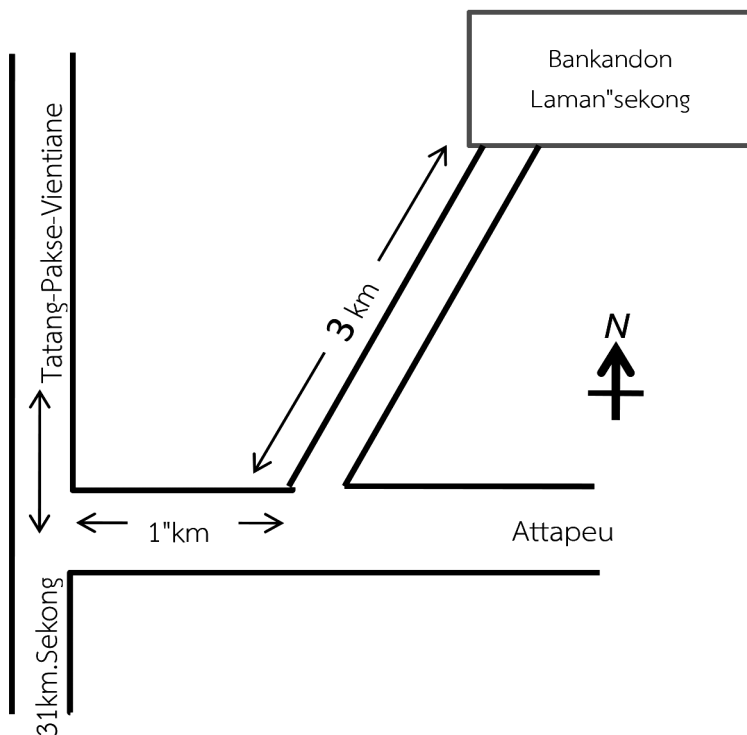
Middle Lao Song: Lam Pa-noj-tan-kong

(+30) (+30)
 Voice
 leng leng leng lang gan gan don lang lang leng leng lang lang lang gan lang yurakeid kan
 Instrument
 5
 Voice
 kor prus eiy phue yurakeid kan kor prus eiy phue yurakeid kan krong yam ma krong see der mai ma krong
 Instrument
 10
 Voice
 sue der mai eiy phue leng leng lang lang lang tang lang tang tang lang lang tang lang ma ha tang ma ek
 Instrument
 16
 Voice
 lang pana ner ma ha tang ma yang ha raet ae kan tang cheng kan leang
 Instrument
 22
 Voice
 kerd mae ka joam ta khua bung kerd mae ka joam ta chung ka chae lang
 Instrument
 26
 Voice
 lang lang lang eiy phue lang lang lang tang tang lang
 Instrument

Ceremonious role

The musical and vocal music duties for ceremony are not found (Lam Soam, Lam Sipandon and Lam Salawan), but were apparent in the Katu's notion related to the buffalo consumption rite by striking the flat gongs.

The Katu tribal community has strong belief in the “buffalo slaughter/consumption ceremony” entailing the significance of the animal affecting their sustainable livelihoods in cultivation. “Buffalo” is regarded as highly valuable resource and is used as an exchange for other items like Pa-had and Pa-noh (flat gongs) which are precious musical instruments.

Picture 2 The map for the route to the Kan don village, the current location of the Katu tribes.

In his interview in 2011 Mr.Hur Gee had cited the importance of the buffalo that not only it is used in farming, but also is the source of protein that can be distributed amongst villagers. Apart from the consumption, the left over organs can be transformed into other commodities such as the skin that is used for the drum head.

Such “buffalo slaughter/consumption ceremony” is found in a range of nature, i.e. treating patients, religious ceremony and/or rectifying the misconduct of certain tradition such as tying of the buffalo to the pole of someone else’s compound. In such a case, the violator is subject to a fine of a buffalo as an offering to that landlord.

The researcher has examined the “buffalo slaughter/consumption ceremony” as part of the annual religious ritual of the Katu Community of the Don Mai Village, the tradition of which takes place on every fifth of March with a feast to celebrate the anniversary of their existing habitation, under the following sequential order:

On the second of March, upon completion of the preparatory work and decoration, after 1600 hours – around sunset, a buffalo is tied up to the pole at a ceremonial pavilion of the village. The villagers leisurely enjoy the party of the night.

On the third of March, at 04.00 hours a group of men of unlimited numbers lead the striking of the flat gongs – Pa-had and Pa-noh.

Picture 3 The Pa-had playing by the Katu tribes.

Photograph recorded by Mr.Krissada Sooksumnien

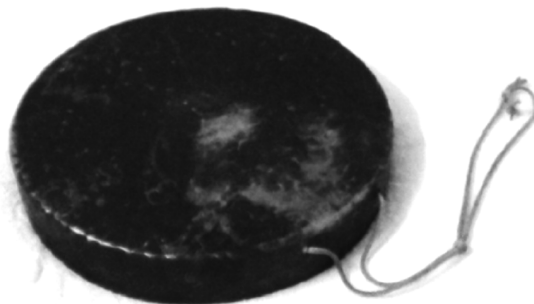
The striking of these flat gongs – Pa-had and Pa-noh, Mr. Hur Gee had shared his view, at the interview given in 2011 that it is considered part of the signals reaching out for everyone’s early rise to be ready for full participation in the ritual. Given the importance of the ceremony, a special permission to use “Pa-had”, an outstanding musical instrument, is granted.

At dawn, a buffalo is slaughtered, with a knife stabbed at its neck, then dissected for equal distribution amongst villagers. One portion is retained for luncheon preparation for the entire tribe of the Katu people and visiting guests from other neighbouring tribes, district leaders (governors).

A big feast would start at midday, with the vocal music of the Katu tribe. The musicians and performers are from the local tribe who could recall the rhythm and lyrics carried down from generation to generation, and some could even improvise. They are non-professional traditional singers, only pure amateurs.

At night, a banquet is again taken place at every house in the village. There was the stage in the central area of the village for dance. Tickets are sold to attendants joining in the dance for each round. Vocal music and Lao popular music are played. The foreign music is prohibited for this kind of function.

Flat Gong (Pa-noh)

Flat Gong (Pha-had)

Picture 4 The Pa-noh and the Pa-had.

Photograph recorded by Mr.Krissada Sooksumnieng

Entertaining role

The researcher found out that the entertaining role of the vocal music can be seen in every type of such music, including the Lowland Lao and the Middle Lao, the Lao Terng (Katu Tribe). Any competent individuals can take up this vocal music as their primary occupation, with the main intention to entertain the audience and the lyrics may touch upon their daily life, history narration of their past and present soil. The melodies may be plain and ears-catching and easy to sing along, compact and cheerful and rejoiced by all.

Although bearing the same entertaining desire, the basis is different. For the Low-land Lao – the host would hire the singers, out of his own trust and confidence, according to the character and style of the occasion and the price varies, depending on the ability and reputation of the singers and Khan player. The entertainment of the Middle Lao main group derives from the individuals in the society of the Katu Tribe. The singers can perform in various events such as:

Auspicious occasion: House-blessing, Wedding, Rice Dole-out

Religious occasion: Buddhist Lent, Presentation of robes to the monks

Inauspicious occasion: Funeral

With the exception of only Lam-ra-roy and Lam-ya-yua of the Katu Tribe that are exclusively reserved to be performed at the funeral only.

Many factors contributed to entertaining pleasure are as follow:

1. Lyrics

The audience could sense the pleasure through the words of

the songs. The Low-land Lao songs are finely rhymed with well-defined wordings and quite rhythmic while the songs of the Middle Lao main group are less versed, i.e. Sipandon by Tongbang Kaewsuwan.

เมื่อจันทอนได้เฝ้า	พัฒน์เงางามแว่น
ค้นเป็นแหวนอยากใส่ก้อย	เป็นสร้อยอยากใส่คอ
พุ่มเดชาเยย	

Phonetics

Meṭṭh cān thxn dī wēā	phad mī ngeā ngām wæn
khān pēn hǣwn xyāk sī kxy	pēn sīxy xyāk sī khx
phūnde sāy xey	

The lyrics said about being suitable partnership and need to be together between two lovers.

The above song clearly proved that Tongbang, the vocal music singer is an impromptu poet whose wordings are well depicted, and perfectly tuned in-between phrases.

Another example of Pa-noj-tan-kong song of the Katu which was sung by Mr.Veena Moonjaikaew.

ยूरเกิดกันกอ ปรุส เอยเพื่อ ยूरเกิดกันกอ ปรุส เอยเพื่อ
 ยूरเกิดกันโกรงเยียม
 มาโกรงสีเตอะไม มาโกรงชินเตอะไม เอยเพื่อ
 มาแฮเติง มาเอิกกลาง ปะนะเนาะ มาแฮเติง มายั้วหแร
 แดะกันแดง เซงกันลึง
 เกิดแมปะโจม ตะคุกาบุง เกิดแมปะโจม ตะซุงกะซี

Phonetics

Yū r keid kạn kx prūs xey pheūx yū r keid kạn kx prūs xey pheūx
yū r keid kạn ko rng yeīy m
mā krong sū texa mị mā krong sūn texa mị xey pheūx
..... Mā hæ teing mā xeik lāng pa na neā a mā hæ teing
māy yawh ræ dæa kạn deng se ngkạnlung
keid mæ pa com da khu kā bung keid mæ pa com da
sung ka sī

The lyrics described the nature of the beautiful forests, mountains and the livelihood of people in which to be involved as well.

A special words-repetitive technique is engaged in composing the Pa-noj-tan-kong song of Katu Tribal group. They are repeat words with a slight touch of rhyme.

Picture 5 The performance of Pa - noj - tan - kong for the Can-blowing of the Katu tribes including with hands clapping stroke by Mr. Vipad the Kandorn village's leader.

Photograph recorded by Mr.Krissada Sooksumnieng

Moreover, people find much pleasure in those songs describing their livelihood, social and locality of both present and past history, i.e. Lam Soam by Mrs. Tongbang Kaewsuwan.

ตานเหลื่อง เจ้าผู้ตันตานเหลื่อง	
เหลียวเห็นพุดแดนเมือง	ไหลผ่านดาววันอยู่หลายหลาย
ฟังเดอ นางซิจาไฟผอ	ขอจาดั่งต่อ (โอ้ย น่อ)
ไปแก่งพิน้อง ให้จำแจ้งจื่อเสียง	สำเนียงแท้แท้ได้ ลาวหลานสีพันดอน
ไผอยากเมื่อนอนซ้อน	น้องเฮียกซ้อนเงินอ้าย
เงินเดอ เงินไปกินป่าเต้ากก	เมืองโขงหายาก (ไปเดออ้าย)
ถ้าบ่แหงนหน้าหัน เซินอ้ายให้แม่ย่าน	เซินไปกินข้าวด้าน แกวแถบดอนโขง
แล้วจึงลงมือเหือน	ให้ช่วยกันนอนซ้อน

Phonetics

Tān hēlǔxng cēā pǔ tū tǎn lēuxng

hēliyw hǐen phū dǎen meǔxng	hīl pǎn tā wǎn xyū hīlāy hīlāy
fǎng dex nǎng sī cǎ pǐ pǐx	Khx cǎ tǎng tx (xoy nǎx)
pī kǎe phng phīkǎxng hī cǎ cǎeng cǔ xǎeīng	sǎneīyng thǎe thǎe tī lǎw hīlǎn sī phǎn dxn
pǐ xyāk meǔx nxn sǎx	kǎxng hēiy k sǎx sei nǎy
seindex sein pī kǐn pǎ tēā kk	meǔxng khong hīā yāk (pī de xǎy)
thǎ b hǎengng hǎy hīkǎ sei nǎy hī mǎe xǎn	sein pī kin khǎw dǎn thǎw thǎeb dxn
khong lǎew cǔng lng meǔx hēuxn	hī hǔw mǎn nxn sǎx

The lyrics are said to invite to watch the nature of the land on the islands called " See Phan Dorn " a beautiful and fertile area.

One more characteristic of the song that is very entertaining is the one that directly senses through the audience with great excitement, triggering spontaneous interaction or rebuke to the opponents, thus causing humiliation. However, it is mostly found in the temporization of the Low-land Lao vocal songs. Middle would normally memorize the

existing verses like the Sipandon Song by Mrs. Tongbang Kaewsuwan, Reprimanding songs by Wanna Kaewpilom.

2. Rhythm

The rhythm encompasses those of the chanting of the songs and the musical cadence. In his interview in 2554 BE (2011 BC), Mr. Vipad revealed that there are 2 types of entertaining rhythm.

(i) Plain, and melodious – can be slow-to-medium and/or a solo, without any musical instruments which can be found in the Lam Soam of the Low-land Lao, Kan-trus-kan-til, Pa-noj-tan-kong and Lam Ka-leoy of the Middle. The songs describe the beauty of the nature, general coaching and lullabying.

(ii) Swift beat – fast and stimulating and fun-oriented. The Khan, tube free reed is the main player to control the tempo, associated with drums, cymbal and shaken, which can be found in the Lam Sipandon and Lam Salawan of the Low-land Lao, the La-rien-kan-trus-kan-til and La-loh-ha-tan-joy of the Middle. The songs touch upon the present-day tale, merriment, and courting.

3. Performance

In addition to the above-cited lyrics and rhythm, any song can never be successful in the absence of the singers performed. All are inter-related, mainly from the song itself. The Low-land Lao enjoy direct pleasure from the singers. In the interview given by the singer, Mrs. Kaewsuwan Tongbang in 2011, it was emphasized that the success of the singer, apart from the lyric and rhythm, the ability of perform and entertain well, is inevitable.

The highly capable singers with long years of experience need to be observant, attentive to the audience's interest and desire and inviting their participation in the songs performed. Interaction with the audience through courting and teasing songs, encouraging them to join in the dancing

and singing with the singers, making use of their own talent, would not only add more pleasure to the entire show, but also merit in getting monetary prize from the audience as well.

Middle Lao are entirely opposite from the Lowland Lao. Their pleasure does not start from the listening or watching the show, but rather from the tribal activity from the feast, to the degree that when all are in the drunken mode, one would begin singing, and more would join in, with whatever musical instruments that might be readily available.

Other roles/functions

1. Sustaining and dissemination of religious/cultural/ceremonial belief and tradition as well as preservation of social norm as their livelihood bears deep religious bond. Furthermore, it is significant in determining private and social vision, i.e. faith in the good and bad deeds, and leading one life's dutifully.

2. Serving as a mean of communication to the locals and imparting knowledge and understanding to those illiterates in the community. Interlocutory approach had proven the best practice. Vocal music is a media reaching out to the society as a journalist, a press conveying to non-specific audience/recipients. Through vocal music, people at the bottom level are seamlessly furnished with the news update of the country, inclusive of the chronicles from past to present as a historical record of time.

3. Acting as educational role model – as there was no proper curriculum in place, self-acquiring learning process in gaining knowledge was formulated amongst the society members where everyone was obliged to have common learning system in order to get to know the world on a self-natural basis as well as by observations and to apply in daily life as applicable. There were no fixed rules and regulations. Syllabus did not exist and the only non-formal education leading to ethical

behaviour and loyal to their tribal ancestry was commonly adopted. Vocal music could be regarded as a school or teacher with its mobility to different communities sharing knowledge to the people – be they geography, history, doctrines/faith/belief, moral standard, ideas, etc. Furthermore, composition of any rhyming lyrics is a good course of expertise in poetry sphere and at the same time enhancing general knowledge on a regular basis and the vocal music singer would become a resource person and could pass on his skill to others.

4. Supporting country's unity political notion – through various performances which are influential to the audience/listeners and the views expressed by the vocal music singers, including politics and government tend to be widely acceptable by people at large. Therefore, the Government would find this purposeful that they represent the country as effective public relations tools conveying the Government's concept and principle to the mass. Mr.Wanna Kaewpilom, a vocal music singer stated that during the conflicting regime, vocal music carried out a publicized role to the extent that people were aroused to comply with the Government, resulting in the exemption of those vocal music singers from being drafted and sent to the battle fields but operating as an official Government's Public Relations Bureau.

Conclusion/ Discussion/ Suggestions

The transfer of knowledge and skills of the vocal music is informal, independent, and self-promoted, based on the oral form of self-interest and talents. Modern lyrics are written to reach people of all ages and groups. In other words, it links idea of people of each level together, to ably communicate and to bring out peace and happiness in the society, connecting the minds of people of various classes to co-exist mutually in harmony. The government should pay more attention in prioritizing

to these cultural art with the systematical research study , provide the promotional supports the performances show in the next other occasions and induce to the teaching process for the sustainable succession.

References

- Anatole-Roger PELTIER. (1995 A). **L'ENGOULEVENT BLANC**. Chiang Mai: Ming Muang Nawarat Printing.
- Anatole-Roger PELTIER. (1995 B). **NENG PHOM HOM**. Chiang Mai: Ming Muang Nawarat Printing.
- Chanthacote SungKhaya. (n.d.). **Pawat Kwam Pen Ma Khong Khweang Attapeu**. Vientiane: Samnak Phim Lea Jamnaay Puem Heang Lud.
- Charnvit Kasetsiri. (2001). **Hom Klin Jumpa Burk Fa Meung Lao**. Bangkok: Phakkhathat Ltd.
- Donsakda Thongmee and Xaiyawong Boonyang. (1997). **Beab Hien Witthayasad Sun Matthayom Pee Thee Sam**. Vientiane: Hoang Phim Heang Lud.
- Hur Gee. Scholar. Arts Education collge of Laos. Interviewed on March 24, 2011.
- Jaruwan Tharmwatra. (n.d.). **Khati Chao Barn Isar**. Bangkok: Aksorn Watthana.
- Kaewmaeewong Xinx & Team. (2008). **The Ethnic Groups in Lao P.D.R.** Vientiane: Mantatulad.
- Kaewsuwan Thongbang. Artist. Champasak Province. Interviewed on May 2, 2011.
- Nedatwong Kongduan. (2002). **Kan Lea Sieng Kan**. Vientiane: Num Lao.
- Onmaneesorn Thongkhum. (1998). **Lam Sipandon**. Vientiane: Na Kora Luang.
- Pantaba Sitha and Team. (2005). **Phoom Sad Sun Matthayom Pee Thee Hok**. Vientiane: Sueksa.
- Phaiboon Phang-ngeun. (1999). **Klaun Lum Phoom Punya Khong Isarn**. Bangkok: O.S.printing house.
- Potisan Sumet and Poommachan Nuxai. (2003). **Pawat Sad Lao**. Vientiane: Hoang Phim Heang Lud.

- Royal Academy. (2005). **Podjananukrom Wannakum Thong Thin Thai Phark Isarn Rueng Thoa Hung Rue Thoa Jueng Lem1**. Bangkok: Arun Karn Phim.
- Saengmanee Vipad. Community leader. Sekong Province. Interviewed on May 7, 2011.
- Seehajuck Phosai and Team. (2000). **Pawat Sad Khweang Salawan**. Vientiane: Hoang Phim Heang Lud.
- Sujit Wongthes. (1999). **Rong ram tham phleng : Don tree lae nad ta sin chaow sa yam**. Krung thep : bor ri sat phik kha net printing center jam kad.
- Supachai Singhyabus & Team. (n.d.). **Southern Lao Documentary Project, “Sawannakhet, Salawan, Xekong, Champasak and Uttepue: 5 districts of Southern Lao”**. Bangkok: Dream Catcher Graphic Company Limited.
- Terry Ellis Miller. (1985). **Traditional music of the Lao : kaen playing and mawlum singing in Northeast Thailand**. English: 219 WorldCat member libraries worldwide.
- Wimonpan Pitathawatchai. (2005). **Heat Sib Song** . Bangkok: Guru Sapha Ladproaw.
- Wutisuk Duangchampi. (2004). **Lam Sipandon, 5th Music Symposium**, College of Music, Mahidol University, 20-21 September 2004. Nakhorn Pathom.

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/onDKOg>

กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี : เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

The tourism development strategy of Kanchanaburi Province :
the key link between Thailand and the City of Dawei
of Republic of the Union of Myanmar

เฉลิมพล ศรีทอง¹

Chaloempon Sritong

E-mail: Chaloempons@hotmail.com

เสรี วงษ์มณฑา²

Seri Wongmonta

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพรวมการท่องเที่ยว วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี โดยมีจุดเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทย และเมืองทวายสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ การเก็บข้อมูลมีทั้งแบบปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชากร 3 กลุ่ม จำนวน 26 คน ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ 10 คน 2) หน่วยงานภาคเอกชน 9 คน 3) ประชาชนในพื้นที่ 7 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ใช้เทคนิคการเลือกแบบลูกโซ่ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดกาญจนบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากและกระจายทุกอำเภอ ส่วนเมืองทวาย มีแหล่งท่องเที่ยวน้อยส่วนใหญ่เป็นโบราณสถานและวัด กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงเมืองทวายประกอบด้วย 6 ประเด็น คือ 1) กลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ และชุมชนแบบบูรณาการ 2) กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน 3) กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในจังหวัด และระหว่างประเทศ 4) กลยุทธ์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และเส้นทางท่องเที่ยวปลอดภัย 5) กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิมอย่างสมดุลและยั่งยืน และ 6) กลยุทธ์การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศ

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา, การท่องเที่ยว, เขตเศรษฐกิจพิเศษ, การค้าชายแดน

Abstract

This study explored a general review of tourism environment, internal and external (SWOT Analysis) analyses for developing and promoting tourism in Kanchanaburi Province, which is a link between Thailand and Dawei of Republic of the Union of Myanmar. Primary and secondary data were collected through in-depth interviews from 26 representatives of 3 sectors: 1) 10 government officials 2) 9 officials of private sectors and 3) 7 local people. The samples were chosen specifically to interview by using the semi-structural use, participatory observation data analysis and content analysis techniques.

This study revealed that Kanchanaburi Province is composed of many tourist attractions which are located in every district, where as Dawei of Republic of the Union of Myanmar has not many tourist attractions and most of them are ancient temples. The tourism development strategy is to link Kanchanaburi Province to Dawei in six dimensions 1) area-based tourism and integrated community management strategy 2) goods and tourism services developments strategy to meet the standard level 3) Kanchanaburi and Dawei tourism linkages developments strategy 4) infrastructure, facilities and travel routes developments strategy 5) new tourist attractions and sustainable improvement of existing tourist attractions developments strategy and 6) tourism marketing developments strategy to meet the needs of both local and foreign tourists.

Keywords: Development Strategies, Tourism, Special Economic Zone, Border Trade

บทนำ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยนับตั้งแต่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจโลก ในปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา นอกจากการท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ที่มีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าและการบริการมวลรวมของประเทศแล้วยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องในประเทศอีกมาก อาทิ โรงแรมและที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

นโยบายการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย (พ.ศ. 2558–2560) ตลอดจนมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย เพื่อการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้า พ.ศ.2579 มุ่งการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการการท่องเที่ยว พัฒนาโครงสร้าง พัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ สร้างสมดุลในนักท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและบูรณาการของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลสถิติการท่องเที่ยว ในปี 2558 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว

2.23 ล้านล้านบาท สอดคล้องกับการท่องเที่ยวโลกที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.5 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558, หน้า 4) และสอดคล้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี ปี พ.ศ. 2558 โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 18,945.11 ล้านบาท มีผู้มาเยี่ยมเยือน 7,574,278 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ 12,176,968 ไร่ หรือ 19,483.15 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นของรัฐที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทหาร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีแหล่งท่องเที่ยวจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติ 45 แห่ง 2) ประวัติศาสตร์ 27 แห่ง 3) ศิลปวัฒนธรรม/วิถีชีวิต 7 แห่ง และ 4) สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น 14 แห่ง ปัจจุบันมีห้องพักประมาณ 20,000 ห้อง มีผู้ประกอบการ 1,200 ราย นอกจากนี้จังหวัดกาญจนบุรียังมีพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ระยะทางประมาณ 370 กิโลเมตร มีช่องทางการเข้า-ออก ตามแนวชายแดนประมาณ 43 จุด โดยมีจุดชายแดนที่สามารถเข้า-ออกได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย 2 จุด คือ จุดผ่านแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2556 เป็นต้นมา และจุดผ่อนปรนทางการค้าและการท่องเที่ยว คือ ด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งปัจจุบันด่านผ่อนปรนดังกล่าวถูกควบคุมการเข้า-ออก จึงเหลือเพียงจุดผ่านแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน เท่านั้น โดยจุดผ่านแดนถาวรดังกล่าว ยังเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี และเขตเศรษฐกิจพิเศษโครงการท่าเรือน้ำลึกทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ด้วย

นโยบายของจังหวัดที่ผ่านมาให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหลักภายในจังหวัด และส่งเสริมการค้าชายแดน ภายใต้ยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและวิถีวัฒนธรรมชุมชนอย่างยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี, 2559) ปัจจุบันการท่องเที่ยวจังหวัดเปิดโอกาสให้สามารถเดินทางท่องเที่ยวไปยังเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้ ผ่านช่องทางบ้านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี แต่ยังไม่เกิดการเชื่อมโยงของการท่องเที่ยวระหว่างกัน เป็นเพียงการเชื่อมโยงเพื่อการค้าและการลงทุนเท่านั้น อีกทั้งยังไม่มีรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ คือการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนานขึ้น ส่วนใหญ่รูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นแบบเข้าไป-เย็นกลับ และเดินทางมาเพื่อพักผ่อนในวันหยุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ มายีรา โคบอส (2553) ความมุ่งหมายหลักของการเดินทางของนักท่องเที่ยว คือ ต้องการพักผ่อนในวันหยุด ช่วงเวลาหยุดงาน พักผ่อนวันว่าง

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรี นิยมท่องเที่ยว

เป็นหมู่คณะ ชอบเดินทางพร้อมกับครอบครัว เพื่อน หรือที่ทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษิณา कुमारักษ์ (2543) กล่าวว่า ความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวซึ่งมีปัจจัยมาจาก ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางเพื่อพักผ่อนในวันหยุด และส่วนใหญ่จะเริ่ม วางแผนการเดินทางท่องเที่ยวโดยอาศัยคำบอกเล่าเพื่อน/ญาติ ทั้งนี้พบว่าพฤติกรรม นักท่องเที่ยวให้ความสนใจทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน หรือศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ ภัษมณี แก้วสง่า (2555) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการสร้างคุณค่าด้านประสบการณ์ การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและ การออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยวได้ โดยจังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวที่สนับสนุนการท่องเที่ยว เชิงประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก อาทิเช่น การท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต เป็นต้น สอดคล้องกับ นิศา ชัดกุล (2557) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีคุณค่า มนุษย์สร้างขึ้น ที่หมายถึง ชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนนั้นๆ รวมถึงวัฒนธรรม เทศกาล งานประเพณี สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นสิ่งดึงดูดใจ หรือเป็น “จุดขาย” ของการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือน เป็นสิ่งที่เพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวเหล่านั้น การท่องเที่ยวของจังหวัดหลายแหล่งเน้นปริมาณนักท่องเที่ยว จนบางแหล่งไม่สามารถรองรับ นักท่องเที่ยวในปริมาณมากได้ โดยเฉพาะช่วงวันหยุดเทศกาล หรือช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์ บางแหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแลจนเสื่อมโทรม

แม้ปัจจุบันจะมีการเปิดด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเชื่อมโยง และยกระดับของการท่องเที่ยวไปสู่เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ กลับพบว่า มีการประชาสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบถึงขั้นตอน วิธีการ และไม่ทราบ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ อีกทั้งความ ไม่เชื่อมั่นด้านความปลอดภัย จึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวเมืองทวาย มีจำนวนน้อยหากเทียบกับสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งนี้การเดินทางไปยังเมืองทวาย สามารถเดินทางผ่านรถตู้หรือรถโดยสารของบริษัทนำเที่ยว ด้วยระยะทาง 147 กม. ใช้เวลา 4-5 ชั่วโมงในการเดินทาง ผ่านถนนลูกรังขดอัด จึงเป็น อุปสรรคต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวไทย ระยะทางระหว่างเดินทางนั้นไม่มีจุดพัก เช่น ห้องน้ำ หรือ ร้านอาหาร ตลอดระยะทางยังมีด่านของชาวกระเหรี่ยงหรือชนกลุ่มน้อย ส่งผล ให้ไม่สะดวกต่อการเดินทางอีกทั้งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจด้านความปลอดภัย จึงถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญมากในการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ทั้ง 2 แห่ง

นอกจากนี้หากเป็นนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาร์ ที่ประสงค์ข้ามมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ยังได้รับข้อจำกัดในเหตุผลเดียวกัน ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวเมียนมาร์ มีขั้นตอนและระยะเวลาการทำเอกสารเพื่อเดินทางเข้า-ออกที่ไม่แตกต่างกัน อนุญาตให้ใช้ Visa ผ่านแดนจากประเทศไทย หรือการอนุญาตให้ใช้ Border pass หรือ Temporary Border pass แทนการใช้ Passport สำหรับคนไทย และคนเมียนมาร์ มีระยะเวลาเข้า-ออกได้ 7 วัน และการเข้า-ออกช่องทางดังกล่าวหากเป็นคนไทยที่เดินทางไปที่ยังสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จะอยู่ได้เฉพาะบริเวณเมืองทวาย เท่านั้น ส่วนชาวเมียนมาร์ที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยอยู่ได้เฉพาะบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีเช่นกัน อย่างไรก็ตามข้อกฎหมายได้มีการผ่อนปรนให้นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี สามารถเดินทางโดยใช้ Border pass ไปยังเมืองทวายมีระยะเวลา 1 เดือนได้ ปัจจุบันมีการเจรจาโดยรัฐบาลเมียนมาร์ คือขอให้นักท่องเที่ยวชาวเมียนมาร์ สามารถเดินทางท่องเที่ยวไปได้ทุกอำเภอของจังหวัดกาญจนบุรี และอนุญาตให้นักท่องเที่ยวชาวไทย ได้ท่องเที่ยวในเขตภาครัฐตะนาวศรี อาทิเช่น เมืองมะริด ซึ่งมีอาณาเขตเชื่อมโยงกับด่านสิงขร (จุดผ่อนปรนพิเศษของไทย) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ แต่ยังอยู่ในช่วงของการเจรจาต่อรอง

แหล่งท่องเที่ยวในเมืองทวายที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย วัด วิถีชีวิตของคนที่ย้ายจากประเทศไทยไปเมื่อ 40-50 ปี สถาปัตยกรรมสมัยอังกฤษปกครอง รวมถึงหมู่เกาะทางทะเลแต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสาธารณะ และความนิยมที่นักท่องเที่ยวชอบไปเมืองทวายต้องมีในกิจกรรมการท่องเที่ยว คือการทานกุ้ง ล็อบสเตอร์ ถือเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชื่นชอบ ด้วยแหล่งท่องเที่ยวของเมืองทวาย ยังไม่ได้รับการพัฒนาและมีไม่มาก จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่สนใจ รู้เป็นเพียงเฉพาะกลุ่มและมีจำนวนจำกัด ส่วนใหญ่เมื่อเดินทางไปแล้วจะไม่กลับไปท่องเที่ยวอีก นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดอีก 1 ประการ คือ หากนักท่องเที่ยวที่เป็นประเทศที่ 3 อาทิเช่น นักท่องเที่ยวชาวยุโรป รัสเซีย ประสงค์จะเดินทางไปท่องเที่ยวโดยผ่านจังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย ไปยังเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ยังไม่อำนวยความสะดวกต่อการเดินทางผ่านช่องทางดังกล่าว โดยเฉพาะ กฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติในการดำเนินการด้านเอกสารผ่านแดน ซึ่งปัจจุบันอนุญาตให้ใช้ Passport ได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เป็นประเทศที่ 3 ส่วนใหญ่ทราบกฎ และข้อปฏิบัติดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงหลีกเลี่ยงการเดินทางผ่านจุดผ่านแดนดังกล่าว

นักท่องเที่ยวประเทศที่ 3 หากประสงค์เดินทางไปท่องเที่ยวที่เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มักใช้การเดินทางผ่านสายการบินของประเทศเมียนมาร์ ณ กรุงย่างกุ้ง ก่อนเดินทางมายังเมืองทวาย ซึ่งจะได้รับความสะดวกมากกว่าการเดินทาง

ผ่านช่องทางในจังหวัดกาญจนบุรี จึงเห็นได้ว่าข้อจำกัดต่างๆ ของการท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์นั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมของรัฐบาลไทยกับการพัฒนา เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่าง 2 เมือง ดังนั้นการศึกษาวิจัยจึงกล่าวถึงบริบท จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทยกับจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาภาพรวม การท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และ2) เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยง ประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาสถานการณ์ การท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี และจุดเชื่อมโยงประเทศไทย กับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยใช้การ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจด้วยเทคนิค SWOT Analysis เอกชัย บุญยาธิฐาน (2553) ทำการสอบถามกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ประกอบด้วย หน่วยงาน ราชการ หน่วยงานเอกชน และประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบในการวางแผน กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จากนั้นสร้างกลยุทธ์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix Analysis และกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทย กับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย ผู้แทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักกาญจนบุรี รองนายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดกาญจนบุรี วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์และ ข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี ผู้กำกับตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดกาญจนบุรี ผู้แทน ภาคเอกชน เช่น ประธานหอการค้าจังหวัด ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัด นายกสมาคม ส่งเสริมการท่องเที่ยวกาญจนบุรี นายกสมาคมการค้าอาหารจังหวัด และปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ รวมจำนวน 26 ราย

เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกจาก ตำแหน่งงานผู้บริหาร ผู้มีประสบการณ์ หรือเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากชุมชน ท้องถิ่น และมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี จากนั้นใช้การคัดเลือก

แบบลูกโซ่ (Snowball Selection) โดยอาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้วต่อไป จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่าง หรือข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องมีความยินดี และสมัครใจให้ข้อมูลเท่านั้น ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในรูปแบบของการสนทนา และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยจะให้ความสนใจในข้อมูล และพฤติกรรมของผู้ถูกสัมภาษณ์อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เห็นถึงความถูกต้อง และเกิดการเชื่อมโยงของข้อมูล

มีการเก็บรวบรวมข้อมูล จาก 2 แหล่ง ทั้งแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้อง 5 ข้อ ได้แก่ 1) ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยว 3) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนา 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไข และการพัฒนา และ 5) นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการค้นคว้าเอกสารทั้งหน่วยงานของภาครัฐบาล และภาคเอกชน ประกอบด้วย บทความวิชาการ บทสัมภาษณ์ผ่านสื่อ แผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี รายงานการดำเนินงานโครงการ เอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบการสัมภาษณ์ใช้การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Member Checks) ผู้วิจัยอ่านสรุปผลการสัมภาษณ์ทุกครั้งเมื่อจบประเด็น เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรวจสอบว่าข้อความที่ผู้วิจัยบันทึกตรงกับที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์หรือไม่ รวมถึงข้อความเพิ่มเติมเพื่อให้ประเด็นมีความสมบูรณ์ ต่อมาเป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ต่างกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลหลัก และวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากนั้นใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแหล่งปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ นำมาจำแนกประเภทของข้อมูล และสรุปรายงานผลการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาภาพรวมการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ พบว่า จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ 12,176,968 ไร่ หรือ 19,483.15 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นของภาครัฐ จังหวัดมีวิสัยทัศน์ คือ เมืองแห่งการท่องเที่ยว ศูนย์กลางการค้าภาคตะวันตกสู่สากล สังคมอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว คือ พัฒนา พื้นฟู อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืน สอดคล้องกับวิถีชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี, 2559) แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรีกระจายอยู่ทุกอำเภอของจังหวัด ประกอบด้วยดังนี้

ตารางที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี			
อำเภอ	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี/วิถีชุมชน
เมือง	1. ด่านเจดีย์มหารัชมังคลาภิเษก 2. สวนหินสามแคว 3. หาดทรายขาว 4. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ	1. สุสานทหารพันธมิตรดอนรัก 2. พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟไทย-พม่า 3. พิพิธภัณฑ์สงครามอักษะและเชลยศึก 4. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า 5. สะพานข้ามแม่น้ำแคว 6. หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่ 2 7. สุสานทหารพันธมิตรช่องไก่ 8. โบราณสถานในเขตเมืองกาญจนบุรีเก่า 9. อุทยานประวัติศาสตร์สงคราม 9 ทัพ 10) วัดถ้ำพุทรา 11) วัดถ้ำพุน้ำ 12) วัดถ้ำมอก 13) หอพระประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก	1. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี
ท่าม่วง	1. บ่อน้ำร้อนวัดวังขนาย 2. หาดทรายขาว	1. วัดบ้านเก่า 2. วัดถ้ำเสือ	1. ศูนย์วัฒนธรรมที่บ้านหนองขาว
ท่ามะกา	1. อุทยานแห่งชาติวังหลวง	1. โบราณสถานพม่า 2. วัดและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านพระแก้ว	1. ศูนย์วัฒนธรรมที่บ้านหนองขาว
พนมทวน	1. พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช		

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี			
อำเภอ	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี/วิถีชุมชน
ทองผาภูมิ	1. อุทยานแห่งชาติลี้ดล่อง 2. อุทยานแห่งชาติทิวเขาภูมิจึง 3. น้ำตกจ๊อกกระตึง 4. น้ำพุร้อนหิมดาต 5. น้ำตกทุ่งนางครวญ 6. น้ำตกภูเดียว 7. เขาช้างเผือก 8. เขื่อนช้างศึก 9. เขาช้างเผือก 10. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร 11. จุดชมวิวกว๊านป้อมปี่	1. บ้านอิต้อง	1. เพื่อนวิจิตรลภกรณ์ 2. เอเวอร์เรสต์ (อุโมงค์เหมืองตะกั่วเก่า) 3. วัดท่าขนุน
ไทรโยค	1. อุทยานแห่งชาติไทรโยค. 2. น้ำตกไทรโยคใหญ่ 3. น้ำตกไทรโยคน้อย 4. ถ้ำสวรรค์วังบาดาล 5. ถ้ำละว้า 6. ถ้ำดาวดงส์ 7. ถ้ำกระแซ 8. ปางช้างไทรโยค 9. แคมป์ช้างวังไพร	1. ทางรถไฟสายประวัติศาสตร์ 2. อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ 3. ของเขาขาดและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 4. ถ้ำสวรรค์วังบาดาล 5. ถ้ำละว้า 6. ถ้ำดาวดงส์ 7. ถ้ำกระแซ 8. ปางช้างไทรโยค 9. แคมป์ช้างวังไพร	1. เมืองมัลลิกา รศ.124 1. มหัศจรรย์เขาวงกตต้นข้าวโพด
สังขละบุรี	1. อุทยานแห่งชาติเขาแหลม 2. น้ำตกเกริงกระเวีย 3. น้ำตกไคของถ้อง 4. น้ำตกกระตึกเง้ง 5. น้ำตกตะเคียนทอง	1. ด้านเจดีย์สามองค์ 2. สะพานอุตตมานุสรณ์ 3. วัดวังกวีเขากาม 4. เมืองบาดาล (วัดจมน้ำ) 5. วัดสมเด็จ (เก่า)	

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี			
อำเภอ	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี/วิถีชุมชน
ศรีสวัสดิ์	1. อุทยานแห่งชาติเอราวัณ 2. อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ 3. อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ (อุทยานแห่งชาติถ้ำธารลอด) 4. น้ำตกเอราวัณ 5. น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น 6. ถ้ำสุวรรณคู่วังบาดาล 7. ถ้ำน้ำมุด 8. ถ้ำพระปรารักษ์ 9. ถ้ำพระธาตุ 10. น้ำตกนางสาว 11. น้ำตกผาดาด 12. สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าเขาฉกรรจ์		1. เชื้อนครินทร์ครินทร์
บ่อพลอย			1. สวนสัตว์เขาฟ้าปริศนาคะ 2. ไร่คุณมน
ด่านมะขามเตี้ย	1. น้ำตกสาคูห้วยขาแข้ง		
หนองปรือ			1. โครงการห้วยมงคลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ห้วยกระเจา			1. วัดสระลงเรือ
เลาขวัญ		1. โบสถ์เก่าสรีระจิตตาน (โบสถ์เก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา)	

จังหวัดกาญจนบุรีมีรายได้จากการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2558 18,945.11 ล้านบาท มีนักท่องเที่ยว 7,574,278 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) มีจุดเชื่อมโยงที่สามารถไปท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คือ ด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน มีระยะทาง 147 กม. ใช้เวลา 4-5 ชม. ด้วยถนนลูกรังบดอัด สามารถเดินทางเข้า-ออก ด้วยการใช้ Border pass หรือ Temporary Border pass มีระยะเวลาเข้า-ออกได้ภายใน 7-14 วัน และเดินทางด้วยรถตู้เช่า ปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเมืองทวาย		
ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี/วิถีชุมชน
1. ขวหาดมอเมกัน 2. บ่อน้ำแร่	1. อาคารบ้านเรือนยุคอาณานิคม 2. พิพิธภัณฑ์เมืองทวาย 3.อนุสาวรีย์นายพลองซาน	1. หมู่บ้านประมงและตลาดโลกริมชายหาด 2. ตลาดร้อยปี (3 ตลาด) 3. งานเทศกาล 28 เจดีย์เมืองทวาย (งานคืนวันพระจันทร์เต็มดวงหลังสิ้นสุดฝน) 4. ระเบียบำตักน้ำทวาย

สิ่งที่มีนุษย์สร้างขึ้น

สกุลเงินค่าใช้จ่ายในเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นเงินจัต (Kyat) อัตราแลกเปลี่ยนประมาณ 30 จัต ต่อ 1 บาท หรือ 950-1,000 จัต ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ และสถานที่สนับสนุนการท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ที่พักขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ยังรับเงินบาทไทย แต่หากเป็นธุรกิจที่สนับสนุนการเดินทางไปท่องเที่ยวเมืองทวาย เพราะกระแสของการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษโครงการท่าเรือท่าลิทวาย และไปเพื่อที่ผ่านความนิยมของคนไทยส่วนใหญ่เดินทางไปท่องเที่ยวเมืองทวาย และเปิดโอกาสให้นักลงทุนชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีคนไทยบางกลุ่มที่ศึกษาช่องทางทางการลงทุน ซึ่งเมียนมาร์ในปัจจุบันได้แก้ไขกฎระเบียบ และเปิดโอกาสให้นักลงทุนชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีคนไทยบางกลุ่มที่เข้าไปท่องเที่ยวเพราะต้องการไปแสวงหาประสบการณ์ ตลอดจนเริ่มจับบริษัทยักษ์ใหญ่ที่เหมือนกันในประเทศไทยในอดีต เพราะเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ณ ปัจจุบัน เปรียบเหมือนประเทศไทยเมื่อย้อนกลับไป 25-30 ปีที่แล้ว เช่น ความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม การผลิตสินค้าด้วยมือ การมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ก่อนที่บริษัทยาสูบเหล่านั้นจะเลิกล้มหายไป

สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี ดังแสดงในตารางที่ 3 จากนั้นกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix Analysis การท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวายสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทย และ เมืองทวาย สาธารณรัฐ
 แห่งสหภาพเมียนมาร์

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
1. มีรูปแบบและแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ 2. แหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ทุกอำเภอ 3. มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน 4. มีประเพณี และวิถีชีวิตที่มีชื่อเสียงเป็นทุนเดิม 5. มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตลอดทั้งปี 6. มีด้านชายแดนถาวรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเมืองชายแดน 7. ราคาที่พักมีความหลากหลายสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มได้ 8. สภาพแวดล้อมทางกายภาพเอื้อต่อการพักอาศัย มีความปลอดภัยทั้งทางกายกรรม และภัยพิบัติ 9. สนาม หรือ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถชมวิถีชีวิตของชาวทวายได้ 10. กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถชมวิถีชีวิตของชาวทวายได้ 11. กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถชมวิถีชีวิตของชาวทวายได้ 12. กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถชมวิถีชีวิตของชาวทวายได้ 13. กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถชมวิถีชีวิตของชาวทวายได้ 14. กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถชมวิถีชีวิตของชาวทวายได้	1. ทรัพยากรท่องเที่ยวบางแห่งไม่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาจึงมีความเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา 2. แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งถูกทำลายด้วยความไม่รับผิดชอบของผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว 3. การกำหนดราคาค่าบริการท่องเที่ยวยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน 4. แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่มีจุดบริการระหว่างทางให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตนเอง 5. ที่พักขนาดเล็กกลาง และขนาดเล็กกลางประชาชนสัมพันธ์ และส่งเสริมการตลาด 6. ที่พักหลายแห่งขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านภาษา และทักษะการบริการให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 7. ขาดการบริหารนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งต้องใช้ผู้ดำเนินการอนุรักษ์ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรือผู้มีความรู้เฉพาะเกี่ยวกับโบราณสถาน และโบราณวัตถุในพื้นที่ 8. ขาดป้ายสื่อความหมายในภาษาต่างประเทศทั้ง ภาษาอังกฤษ ภาษาเมียนมาร์ และภาษากลุ่มอาเซียน 9. ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวขาดการอธิบายความหมาย และเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ 10. ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายมีน้อยและไม่ครอบคลุม 11. ขาดการทำโปรแกรมท่องเที่ยวและการจัดเส้นทางทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ และพื้นที่เชื่อมโยง 12. บางชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวขาดความตระหนักถึงพื้นที่ทำกินที่นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว 13. การมีส่วนร่วมในชุมชนยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว 14. นโยบายการท่องเที่ยวขาดการต่อเนื่องเมื่อเกิดการปรับเปลี่ยนผู้บริหารระดับนโยบายของจังหวัดฯ

15. ขาดการประชาสัมพันธ์ การโฆษณา และการทำการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ของจังหวัดฯ
16. ขาดการจัดการด้านขยะบริเวณชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานก่อให้เกิดมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว
17. แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งขาดการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมจึงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งของชุมชน
18. ขาดการประชาสัมพันธ์ การโฆษณา และการทำการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

โอกาส (Opportunity)

1. กระแสการท่องเที่ยวชุมชน/การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และกิจกรรมท่องเที่ยวความสนใจพิเศษมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น
2. โครงการก่อสร้างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉพาะทางทำเรือน้ำลึกทวาย
3. โครงการก่อสร้างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉพาะทาง CLMV มีจำนวนเพิ่มขึ้น
4. นักท่องเที่ยวกลุ่ม CLMV มีจำนวนเพิ่มขึ้น
5. แนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวยาวนานขึ้น
6. รัฐบาลมีนโยบายผลักดันแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
7. รัฐบาลมีการพัฒนาเส้นทางทางมอเตอร์เวย์บางใหญ่-กาญจนบุรี
8. รัฐบาลมีการพัฒนาเส้นทางเชื่อมระหว่างบ้านพุน้ำร้อน กาญจนบุรี-เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา
9. รัฐบาลให้การส่งเสริมการท่องเที่ยว 2 เมือง คือ เมืองกาญจนบุรี และเมืองทวาย กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวมากขึ้น
10. มีการกำหนดโซนของการท่องเที่ยวเพื่อวางแผนการท่องเที่ยวและกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว
11. รัฐบาลเมียนมาให้การสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เร่งสร้างสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก

อุปสรรค (Threat)

1. ที่พักติดตัวเนื่องจากกระทำได้กฎหมาย บุกรุกพื้นที่ของราชการ
2. แหล่งท่องเที่ยวใกล้กรุงเทพฯ ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการเดินทางแบบเข้ามา-เย็นกลับ แต่ไม่พักค้าง
3. งบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางมีจำกัดในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับครอบครัวทุกแหล่งท่องเที่ยว
4. นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมและความต้องการท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบ
5. งบประมาณการสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว มีน้อยและไม่ต่อเนื่อง
6. พื้นที่ติดชายแดนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา จำนวน 43 ช่องทาง ก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว
7. ไม่สามารถสร้างควมมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาได้
8. การเดินทางท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ต้องใช้รถยนต์เข้าของคนในพื้นที่ หรือโดยสารสาธารณะในประเทศเป้าหมายของการท่องเที่ยว และไม่อำนวยความสะดวกต่อการเดินทางด้วยตนเองได้
9. เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมายังไม่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย
10. การเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกาญจนบุรี ไปยังเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มีระยะทางที่ไกล ขาดห้องน้ำ และจุดพักกันท่องเที่ยวระหว่างทาง

โอกาส (Opportunity)

- การท่องเที่ยว เช่น ถนน โรงแรม ร้านอาหาร ร้านของฝากของที่ระลึก เป็นต้น
12. นโยบายภาครัฐ ให้การสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเมืองชายแดนกาญจนบุรี
เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

อุปสรรค (Threat)

11. ข้อกฎหมายไม่เอื้อต่อการท่องเที่ยว เช่น กำหนดให้นักท่องเที่ยวชาวเมียนมาร์ และไทย
ทำหนังสือผ่านแดน (Border Pass หรือ Temporary Border pass) ซึ่งชาวเมียนมาร์
สามารถท่องเที่ยวได้เฉพาะอำเภอเมืองกาญจนบุรี และนักท่องเที่ยวชาวไทยไปท่องเที่ยว
ได้เฉพาะเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียร์ โดยนักท่องเที่ยวทั้ง 2 ประเทศ
มีระยะเวลาการท่องเที่ยว 7-14 วัน
12. การเดินทางยังไม่อำนวยความสะดวก และปลอดภัย เส้นทางเชื่อมระหว่างบ้านพุน้ำร้อน
กาญจนบุรี-เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ยังเป็นลูกรังบดอัด และ
เดินทางไม่สะดวกในช่วงฤดูฝน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวใช้เวลาเดินทาง 4-5 ชม.
13. โครงการก่อสร้างเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทย และเมืองทวาย สาธารณรัฐ
แห่งสหภาพเมียนมาร์ชłodตัว เนื่องจากความไม่แน่นอนทางการเมืองทั้งประเทศไทย
และเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ตารางที่ 4 กลยุทธ์ TOWS Matrix Analysis การท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยและเมืองทวายสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

กลยุทธ์ (SO) เชิงรุก	กลยุทธ์ (WO) เชิงปรับปรุง
- ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ กิจกรรมท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ เพิ่มขึ้น - ส่งเสริมการท่องเที่ยว 2 เมือง (เมืองกาญจนบุรี ประเทศไทย และเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์) - เร่งสร้างถนนมอเตอร์เวย์ไปยังกาญจนบุรี - เชื่อมโยงเส้นทางการบินจากโคราช-กาญจนบุรี ให้ครอบคลุมการจราจรทางบกและทางอากาศในจังหวัดกาญจนบุรี - สร้างผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวทำในแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน - สร้างผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวในนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งจังหวัดกาญจนบุรี และเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ - จัดบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับภายในแหล่งท่องเที่ยว - สร้างสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และสื่ออำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบอย่างทั่วถึง เช่น สถานีพัก เส้นทางการเดินทาง ร้านอาหาร สถานพยาบาล ทารณบริการขนส่ง เป็นต้น - สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อดิจิทัล และอิเล็กทรอนิกส์ - พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายแดนบ้านพุน้ำร้อน และเชื่อมโยงท่องเที่ยวไปเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์	- จัดโครงการท่องเที่ยว และสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับระยะเวลาเดินทางของนักท่องเที่ยว - การปรับปรุง สนาม รักษา พื้นที่ และควบคุมแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม ให้คงสภาพไว้เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้มากที่สุดหรือตลอดไป - ให้ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวต่อผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว สร้างการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน - ส่งเสริมให้เจ้าของพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น ร่วมมือกันให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง - ส่งเสริมและพัฒนาสินค้า และบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน เช่น ค่าบริการ ค่าอาหาร ค่าที่พักในระดับต่างๆ เป็นต้น - เพิ่มป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออธิบายความหมายและเรื่องราวประวัติศาสตร์ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาเมียนมาร์ และภาษาอาเซียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ - เพิ่มจุดบริการนักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี - ส่งเสริมความรู้ด้านภาษาและบริการ ให้แก่บุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว - สร้างความต่อเนื่องในนโยบาย พร้อมทั้งการบูรณาการท่องเที่ยวให้เกิดการมีส่วนร่วมและพัฒนาอย่างยั่งยืน - ส่งเสริมกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาลงทุนในโครงการทวาย ให้ท่องเที่ยวและพักค้างในจังหวัดกาญจนบุรีเพิ่ม และอยู่นานวันขึ้น

กลยุทธ์ (ST) จึงรับ	กลยุทธ์ (WT) จึงเปลี่ยนแปลง
- ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ เพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่เสื่อมโทรม และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น - ปรับปรุงข้อกำหนดให้ภาคเอกชนสามารถสร้างและพัฒนาโรงแรม ที่พัก แหล่งท่องเที่ยวใหม่ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกบนพื้นที่ของรัฐในจังหวัดกาญจนบุรี - สร้างและส่งเสริมกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พำนักรวันขึ้น เช่น กิจกรรมยามค่ำคืน เป็นต้น - ให้ความรู้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองเพื่อการมีส่วนร่วมและเกิดความยั่งยืน - จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และประสานงานการท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ - ตรวจสอบและปรับปรุงอาคาร สิ่งปลูกสร้าง เครื่องเล่น สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค ในแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปตามมาตรฐาน และความปลอดภัย - ปรับปรุงข้อกำหนดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่าง 2 เมือง จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย และเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (จาก 7 วันเป็น 14 วัน ขยายพื้นที่การท่องเที่ยว จาก อำเภอเมืองกาญจนบุรี ไป ท่ออำเภอ หรือ ไปต่างจังหวัด เช่น วัดพระแก้ว พระนครคีรียุธา และจากเมืองทวาย ไปทุกเมืองในภาครัฐตะนาวศรี เช่น เมืองมะริด เป็นต้น)	- สร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวและชุมชนมีส่วนร่วมให้เกิดการเรียนรู้ และใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า - ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งกลุ่ม CLMV กลุ่มอาเซียน และกลุ่มนักท่องเที่ยวยุโรป เพิ่มมากขึ้น - กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (carrying capacity) ให้กับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรและให้เกิดความยั่งยืน - จัดตั้งศูนย์ประสานงาน ประชาสัมพันธ์ ให้ความช่วยเหลือ และให้ข้อมูลการเดินทางต่อนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

การกำหนดกลยุทธ์โดยใช้วิธี TOWS Matrix

จากการประเมินกลยุทธ์ด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สามารถสร้างเป็นกลยุทธ์ ได้ 6 ประเด็น ดังนี้

1. กลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ และชุมชนแบบบูรณาการ

1.1 ให้ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ต่อผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว สร้างการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

1.2 ส่งเสริมให้เจ้าของพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น ร่วมมือให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง

1.3 ให้ความรู้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองเพื่อมีส่วนร่วมและเกิดความยั่งยืน

1.4 เพิ่มจุดบริการนักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี

1.5 จัดบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับภายในแหล่งท่องเที่ยว

1.6 กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (carrying capacity) ให้กับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรและให้เกิดความยั่งยืน

1.7 ดำเนินการตามนโยบายที่ต่อเนื่อง พร้อมทั้งการบูรณาการการท่องเที่ยวให้เกิดการมีส่วนร่วม และพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน

2.1 มีการปรับปรุง บำรุงรักษา พื้นฟู พร้อมทั้งควบคุมแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเสื่อมโทรม ให้สามารถนำทรัพยากรกลับมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว และเกิดความยั่งยืน

2.2 ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน เช่น ค่าเช่าบริการ ค่าอาหาร ค่าที่พักในระดับต่างๆ ให้มีราคาที่เหมาะสม เป็นต้น

2.3 ส่งเสริมความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ และการบริการ ให้แก่บุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว

2.4 ตรวจสอบและปรับปรุงอาคาร สิ่งปลูกสร้าง เครื่องเล่น สิ่งอำนวยความสะดวก และสาธารณูปโภค ในแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปตามมาตรฐาน และมีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว

3. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในจังหวัด และระหว่างประเทศ

3.1 จัดโครงการท่องเที่ยว และสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับระยะเวลาการเดินทางของนักท่องเที่ยว

3.2 เพิ่มป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออธิบายความหมายและเรื่องราวประวัติศาสตร์ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเมียนมาร์ ให้ครอบคลุมทุกแหล่งท่องเที่ยว

3.3 ปรับปรุงข้อมูลหมายเหตุส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่าง 2 เมือง จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย และเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (จาก 7-14 วัน เป็น 1 เดือน ขยายพื้นที่การท่องเที่ยว จาก อ.เมืองกาญจนบุรีไป ทุกอำเภอ หรือ ไปต่างจังหวัด เช่น วัดพระแก้ว พระนครศรีอยุธยา และจากเมืองทวาย ไปทุกเมืองในภาครัฐตะนาวศรี เช่น เมืองมะริด เป็นต้น)

4. กลยุทธ์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และเส้นทาง การท่องเที่ยวปลอดภัย

4.1 เร่งสร้างถนนมอเตอร์เวย์ (บางใหญ่-กาญจนบุรี)

4.2 เชื่อมโยงเส้นทางการขนส่งหลักจากโครงการมอเตอร์เวย์ (บางใหญ่-กาญจนบุรี) ให้ครอบคลุมการจราจรทุกแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดกาญจนบุรี

5. กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิม อย่างสมดุลและยั่งยืน

5.1 ปรับปรุงข้อมูลหมายเหตุภาคเอกชนสามารถสร้าง และพัฒนาโรงแรม ที่พัก แหล่งท่องเที่ยวใหม่ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกบนพื้นที่ของรัฐได้

5.2 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายแดนบ้านพุน้ำร้อน และเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ไปเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

6. กลยุทธ์การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศ

6.1 สร้างผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการ นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวพักในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

6.2 สร้างสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบอย่างทั่วถึง เช่น สถานที่พัก เส้นทาง การเดินทาง ร้านอาหาร สถานพยาบาล ทารถบริการขนส่ง เป็นต้น

6.3 สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ ด้วยสื่อดิจิทัล และอิเล็กทรอนิกส์

6.4 ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และกิจกรรมท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ เพิ่มขึ้น

6.5 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว มุ่งใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น้อยไม่เสื่อมโทรม และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

6.6 ส่งเสริมกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาลงทุนในโครงการทวายให้ท่องเที่ยวและพักค้างในจังหวัดกาญจนบุรี และอยู่นานวันขึ้น

6.7 ส่งเสริมกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักนานวันขึ้น เช่น สร้างให้มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่และมีกิจกรรมยามค่ำคืน เป็นต้น

6.8 สร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวและชุมชนมีส่วนร่วมให้เกิดการเรียนรู้ และใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า

6.9 ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งกลุ่ม CLMV กลุ่มอาเซียน และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวยุโรป เพิ่มมากขึ้น

6.10 ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว 2 เมือง (เมืองกาญจนบุรี ประเทศไทย และเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์)

6.11 สร้างผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ครอบคลุมทั้งจังหวัดกาญจนบุรีกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

6.12 จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล เพื่อการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และประสานงาน การท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทย กับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์จาก SWOT Analysis จากการสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ประกอบด้วย หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบ ในการวางแผนกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทย กับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จากนั้นสร้างกลยุทธ์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix Analysis และกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยง ประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ผลการวิจัย พบว่า จังหวัดกาญจนบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย รองรับ

นักท่องเที่ยวตามกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้ และสามารถจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี สอดคล้องกับ เลิศพร ภาระสกุล (2559) กล่าวถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวปัจจุบันที่มีรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษเพิ่มขึ้น โดยแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี มีทั้ง ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น แม้จังหวัดกาญจนบุรี จะมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดยังขาดความพร้อม ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมขาดการดูแล รวมทั้งขาดการบริหารจัดการ และมีความขัดแย้งของชุมชน โดยจังหวัดกาญจนบุรีมีการเชื่อมโยงและส่งเสริมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ บริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ระยะทาง 147 กม. ใช้เวลา 4-5 ชั่วโมง

เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์มีแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท เช่นเดียวกับจังหวัดกาญจนบุรี แต่มีจำนวนน้อยกว่าและยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขาดการส่งเสริม จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่สนใจมีเฉพาะบางกลุ่ม และจำนวนน้อยไม่เกิน 1,000 คนต่อปี อีกทั้งการเข้า-ออก ต้องทำ Border pass หรือTemporary Border pass ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวเมียนมาร์ แต่การทำ Border pass หรือTemporary Border pass ดังกล่าวยังไม่เอื้อต่อนักท่องเที่ยวประเทศที่ 3 มีระยะเวลาเดินทางเข้า-ออก 7-14 วัน และการท่องเที่ยวจะสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวชาวไทย ไปท่องเที่ยวได้เฉพาะเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เท่านั้น ส่วนนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาร์ นั้นสามารถท่องเที่ยวได้เฉพาะอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ภาครัฐจึงควรพัฒนากลยุทธ์ และเชื่อมโยงการพัฒนากับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 ประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พลอยศรี โปษณานนท์ (2544) ซึ่งกล่าวว่า การดำเนินงานวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวมักถูกเตรียมการโดยหน่วยงานกลางของภาครัฐ เป็นการกำหนดนโยบายและดำเนินการวางแผนจากส่วนกลางลงไปสู่ท้องถิ่น (Top down) ซึ่งตามหลักแล้วในการที่ชุมชนใดจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ควรจะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ เพราะถ้าขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนก็จะทำให้การท่องเที่ยวไม่ประสบผลสำเร็จด้วยเช่นกัน โดยมีกลยุทธ์การท่องเที่ยวดังนี้

1. กลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ และชุมชนแบบบูรณาการ โดยมุ่งเน้น การให้ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ต่อผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว สร้างการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ส่งเสริมให้เจ้าของพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ นักท่องเที่ยว

ประชาชนในท้องถิ่น ร่วมมือให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง ให้ความรู้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองเพื่อการมีส่วนร่วม และเกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Phillips,A (1988) กล่าวถึงการสร้างความมีส่วนร่วมด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน นักท่องเที่ยวควรได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม พันธุ์ไม้และสัตว์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติในท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยว ควรช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เพิ่มรายได้ และเพิ่มคุณค่าและการใช้ประโยชน์ของโครงสร้างประวัติศาสตร์และดูแลพื้นที่ที่ถูกทอดทิ้ง ต้องเกิดการวางแผนและการจัดพื้นที่สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้พื้นที่ในท้องถิ่น ควบคุมการท่องเที่ยวโดยการกระทำของคนในพื้นที่โดยที่ผลประโยชน์สามารถกระจายได้อย่างทั่วถึง และผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ควรมีส่วนในการส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการลงทุนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว สนับสนุนเศรษฐกิจในพื้นที่ และการกระจายตัวของกิจกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงความหนาแน่นและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวควรช่วยสร้างความเข้าใจของคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อมูล การศึกษาและการศึกษา โดยมีการเพิ่มจุดบริการนักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี จัดบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับภายในแหล่งท่องเที่ยวกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (carrying capacity) ให้กับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรและให้เกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับ ภาณุรังษี เตือนไธสง (2550) กล่าวว่า แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่ดีต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสมบูรณ์และความบริสุทธิ์ ชะลอการเสื่อมโทรมให้มากที่สุด ทั้งในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อจะได้สร้างความยั่งยืนดำเนินการตามนโยบายที่ต่อเนื่อง พร้อมทั้งการบูรณาการการท่องเที่ยว ให้เกิดการมีส่วนร่วม และพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน มีการปรับปรุงบำรุงรักษา พื้นฟู พร้อมทั้งควบคุมแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเสื่อมโทรม ให้สามารถนำทรัพยากรกลับมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว และเกิดความยั่งยืนส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน เช่น ค่าเช่าบริการ ค่าอาหาร ค่าที่พักในระดับเดียวกัน ให้มีราคาที่ไม่แตกต่างกัน เป็นต้น ส่งเสริมความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ และการบริการ ให้แก่บุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และตรวจสอบและปรับปรุงอาคารสิ่งปลูกสร้าง เครื่องเล่น สิ่งอำนวยความสะดวก และสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปตามมาตรฐาน และมีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยว มีการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าและ

บริการด้านการท่องเที่ยวให้เพียงพอและได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ กนกพร สีดอกไม้ (2559) รัฐบาลเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนากลไกในการบริหารจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวมีเอกภาพมีการบูรณาการร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อนของภาระกิจด้านการท่องเที่ยว ควรให้การส่งเสริมงานด้านบริการไปสู่ระดับท้องถิ่นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้ง การปรับปรุงงานการท่องเที่ยวในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น มัคคุเทศก์ บริษัทนำเที่ยว เพื่อให้มีมาตรฐานที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติประเทศได้

3. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในจังหวัดและระหว่างประเทศ จัดโซนการท่องเที่ยว และสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับระยะเวลาการเดินทาง ของนักท่องเที่ยว เพิ่มป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออธิบาย ความหมายและเรื่องราวประวัติศาสตร์ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเมียนมาร์ ให้ครอบคลุมทุกแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงข้อมูลกฎหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่าง 2 เมือง จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย และเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สอดคล้องกับ อรสิริ ปาณินท์ (2553) กล่าวถึงการเชื่อมโยงพื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยว อื่นๆ จะเป็นตัวเพิ่มแรงดึงดูดการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวมีความสอดคล้องต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับองค์การยูเนสโก กล่าวว่า การเชื่อมโยงเมืองต่างๆ เข้าด้วยกัน ถือเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities)

4. กลยุทธ์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และเส้นทาง การท่องเที่ยวปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภานุรังษี เตือนไธสง (2550) กล่าวว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวควรมีการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานด้าน การท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น เส้นทางคมนาคม ถนน รถบริการสาธารณะ ที่สะดวกต่อการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับ มนัส สุวรรณ (2538) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มีสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาประเมินคือ ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง

5. กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิม อย่างสมดุลและยั่งยืน ปรับปรุงข้อมูลกฎหมายให้ภาคเอกชนสามารถสร้าง และพัฒนาโรงแรม ที่พัก แหล่งท่องเที่ยวใหม่ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกบนพื้นที่ของรัฐได้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ วรณวิมล ภูนาศ (2558) และ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่า แนวทาง การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน สามารถดำเนินการ ตั้งแต่การรักษาอัตลักษณ์

ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว การรักษาสีงแวดล้อม การเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การวางแผนการจัดการการท่องเที่ยว และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

6. กลยุทธ์การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการ นักท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศ สอดคล้องกับ สมวงศ์ พงศ์สถาพร (2546) เสรี วงษ์มณฑา (2547) และ Shimp, T.A. (2000) กล่าวว่า การสื่อสารตลาดเชิงบูรณาการ เป็นการใช้เครื่องมือ การสื่อสารการตลาดร่วมกัน เพื่อสร้างให้เกิดผลกระทบทางการสื่อสารที่มีพลังหรือเป็นการ ประสมประสานเครื่องมือสื่อสารการตลาดหลายๆ อย่างเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมเพื่อ ดำเนินการส่งเสริมการตลาด ซึ่งให้ความสำคัญกับวิธีการสื่อสารเพื่อการจูงใจทุกรูปแบบ และ แสดงบุคลิกภาพของสินค้านั้นอย่างชัดเจนหรือเป็นกระบวนการของการพัฒนาแผนงาน การสื่อสารการตลาดที่ต้องการใช้การสื่อสารเพื่อการจูงใจหลายรูปแบบกับกลุ่มเป้าหมาย อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สามารถดำเนินการโดยสร้างผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวพักในแหล่งท่องเที่ยว นานวัน สร้างสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวทราบอย่างทั่วถึง เช่น สถานที่พัก เส้นทางเดินทาง ร้านอาหาร สถานพยาบาล ทารถบริการขนส่ง เป็นต้น สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมส่งเสริม การขาย การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อดิจิทัล และอิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และกิจกรรมท่องเที่ยวตามความสนใจ พิเศษ เพิ่มขึ้น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ เพื่อตอบสนองความ ต้องการของนักท่องเที่ยว มุ่งใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น้อยไม่เสื่อมโทรม และมีรายได้จาก การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ส่งเสริมกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาลงทุนในโครงการทวาย ให้ท่องเที่ยวและพักค้างในจังหวัดกาญจนบุรี และอยู่นานวันขึ้น ส่งเสริมกิจกรรมที่ตอบสนอง ความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักนานวันขึ้น เช่น สร้างให้มี แหล่งท่องเที่ยวใหม่และมีกิจกรรมยามค่ำคืน เป็นต้น สร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวและชุมชน มีส่วนร่วมให้เกิดการเรียนรู้ และใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่าส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งกลุ่ม CLMV กลุ่มอาเซียน และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวยุโรป เพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว 2 เมือง (เมืองกาญจนบุรี ประเทศไทย และ เมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์) สร้างผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งจังหวัดกาญจนบุรีกับเมืองทวาย สาธารณรัฐ แห่งสหภาพเมียนมาร์ จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล เพื่อการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และประสานงาน การท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เชื่อมโยงประเทศไทยกับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

1.1 ควรดำเนินการให้นโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดมีการสานต่อ หรือมีคณะกรรมการกำกับนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และเกิดผลสำเร็จ พบว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารที่กำกับนโยบายของจังหวัดทำให้นโยบายการท่องเที่ยวมีการหยุดชะงัก ไม่ได้มีการสานต่อจากเดิม หรือนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องจากความสนใจด้านการท่องเที่ยวของผู้บริหารที่แตกต่างกัน บางท่านสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บางท่านสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น

1.2 ควรให้หน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัดมีการบูรณาการการท่องเที่ยวร่วมกัน ลดความขัดแย้งของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนสามารถช่วยกันบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยว ร่วมใช้และดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาศักยภาพ และเปรียบเทียบศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี กับเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

2.2 ศึกษาปัจจัยการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองทวาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ผ่านจังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร สีดอกไม้. (2559). นโยบายการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกรณีศึกษาเกาะสมุย. วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. 21(1): 9-11.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ฉบับที่ 1. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2560, จาก http://www.mots.go.th/more_news.php?cid=397
- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). สถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2558. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2560, จาก <http://tourism2.tourism.go.th/home/details/11/221/25767>
- ทักษิณา คุณารักษ์. (2543). ปัจจัยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวและที่พักของเยาวชนไทย กรณีศึกษา: นักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ประจำปี 2543 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- นิตา ชัดกุล. (2557). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- พลอยศรี โพษณานนท์. (2544). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภาณุรังษี เดือนไธสง. (2550). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหารให้เป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดน**. ปรินญาวิทยาสาสตรมหาบัณฑิต (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ภัยมณี แก้วสง่า. (2555). **การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวไทย**. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี. 6(1): 97.
- มนัส สุวรรณ. (2538) **นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- มายร่า โคบอส. (2553). **ศักยภาพของตลาดตะวันออกกลางในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต).การจัดการบริการและการท่องเที่ยว (หลักสูตรนานาชาติ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2559). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณวิมล ภู่านาค. (2558). **ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา**. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 26(1): 72.
- สมวงศ์ พงศ์สถาพร. (2546). **Practical IMC การสื่อสารการตลาดแบบผสมผสานภาคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แบรนต์ เอจ บัคส์.
- สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี. (2559). **ข้อมูลและสารสนเทศ “วิสัยทัศน์จังหวัดกาญจนบุรี” สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2560**, จาก <http://kanchanaburi.go.th/au/vision.php>
- เสรี วงษ์มณฑา. (2547). **ครบเครื่องเรื่องการสื่อสารการตลาด**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- อรสิริ ปาณินท์. (2553). **คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพประเภทวัด**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกชัย บุญยาภิธาน. (2553). **คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- Phillips,A. (1988). **The countryside as a leisure product**. Proceedings of the Conference on Rural Tourism. London: English Tourist Board.
- Shimp, T.A. 2000. **Advertising, promotion, and supplemental aspects of integrated marketing communication**. 5th ed., Fort Worth, TX: Dryden Pres.

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/98khre>

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้า เชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

Communication for Development of The Hmong Cultural Products
and Sustainable Concept in Kheknoi Sub - District Phetchabun Province

ณัฐพัชร ไชยทิพย์¹

Nathapat Chaitip

E-mail: nathapat33arm@gmail.com

พูนสุข ภาระมรทัต²

Poonsuk Pramorat

อัจฉรา ศรีพันธ์³

Atchara Sriphan

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสาร คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการจัดการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 15 คน ได้แก่ ตัวแทนวัฒนธรรมอำเภอเขาค้อ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย นักพัฒนาชุมชนในตำบลเข็กน้อย ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนปราชญ์ชาวบ้านในตำบลเข็กน้อยและผู้ผลิตสินค้าวัฒนธรรมม้ง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า 1. ผู้ส่งสารมีสภาพการสื่อสาร คือ 1) รูปแบบการสื่อสารแบบเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ ทิศทางการสื่อสารแบบแนวดิ่ง แนวตั้ง แนวนอน แนวไขว้ และมีวิธีการสื่อสารแบบทางเดียว และสองทาง 2. สาร คือ 1) ข่าวสารการจัดโครงการในชุมชน 2) ข่าวสารการปักผ้าม้ง 3) ข่าวทั่วไปในชุมชน 3. สื่อที่มีในชุมชน คือ 1) สื่อบุคคล 2) สื่อพื้นบ้าน 3) สื่อใหม่ 4) สื่อเฉพาะกิจ 5. อุปสรรคหรือปัญหาทางด้านการสื่อสารและการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งของคนในชุมชนม้ง คือ 1) ปัญหาทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) ปัญหาด้านสารของการจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จัดอบรมอยู่ยังไม่เป็นที่สนใจของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมในชุมชน 3) ปัญหาด้านการสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังไม่ตรงกับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบหรือโมเดลการสื่อสาร ที่มีชื่อว่า 6Ps Communication Model จากแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาและแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้ 1) P1 Problem คือ ปัญหาทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ปัญหาด้านสารของการจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จัดอบรมอยู่ยังไม่เป็นที่สนใจของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ปัญหาด้านการสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังไม่ตรงกับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย 2) P2 Participant คือ ผู้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ทั้ง 4 กลุ่มหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้ส่งเสริมสนับสนุน กลุ่มนักพัฒนา กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง ซึ่งทั้ง 4 กลุ่ม

จะต้องมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันทุกฝ่าย 3) P3 Public areas creation คือ การสร้างพื้นที่สาธารณะ ในรูปแบบของการการประชุมหรือเสวนา จะต้องมีการประชุมก่อนจัดโครงการอบรมเพื่อการวางแผนและหลังจัดโครงการอบรมเพื่อเป็นการติดตามและประเมินผล 4) P4 Problem Analysis คือ การวิเคราะห์ถึงปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม 5) P5 Planning คือ การวางแผนหาวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเชิงวัฒนธรรมมุ่งไปในทิศทางที่เหมาะสมและยั่งยืน 6) P6 Project หมายถึง โครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนชาวม้งตำบลเข็กน้อย เป็นโครงการเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนชาวม้งไปในทิศทางที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบการสื่อสาร, การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The research on communications for development of The Hmong cultural products and sustainable concept in Khek Noi sub-district, Phetchabun province, is aimed to study the current communications for development of The Hmong cultural products and sustainable concept in Khek Noi sub-district, Phetchabun province, and to create a communications model for development of The Hmong cultural products and sustainable concept in Khek Noi sub-district, Phetchabun province.

This piece of work is a qualitative research using in-depth interviews and group discussions with 15 primary informants i.e. representatives from culture sector of Khao Kho district, the chief executive of Khek Noi sub-district, the community developer of Khek Noi sub-district, the headman of Khek Noi sub-district, the scholar of Khek Noi sub-district and the producers of Hmong's cultural products.

Result of 1st objective, the current communications state for development of The Hmong cultural products and sustainable concept in Khek Noi sub-district, Phetchabun province, reveals the Communication as follows : 1. Sender – 1) Formal Communication, Informal Communication, Downward Communication, Upward Communication, Horizontal Communication, Diagonal Communication Two-way Communication and

One-way Communication. 2. Message – Project for Community News 2) The Hmong Cultural Products New 3) Information New. 3. Media – Human Media 2) Folk Media 3) New Media 4) Specialized Media. 4. Receiver - 1) Formal Communication, Informal Communication, Downward Communication, Upward Communication, Horizontal Communication, Diagonal Communication Two-way Communication One-way Communication. 5. Feedback - reveals the obstacles and problem as follows : 1) problems of product design 2) problems of the substance of the product development training being of no interest to the group of cultural products producers in the community 3) problems of communications or public relations or the projects of the products training not yet meeting the target group needs.

Result of 2nd objective, a communications model for development of The Hmong cultural products and sustainable concept in Khek Noi sub-district, Phetchabun province. The researchers have come up with a communication model so called "6Ps Communication Model" which is based on the concept of communications for development and the concept of participatory communication. The model consists of the following : 1) P1 Problem - problems of product design, problems of the substance of product development training which are not yet in the interest of the producers of the cultural products in the community, problems of communications or public relations activities or projects of the products training not yet in line with the target group needs. 2) P2 Participants - participants from all 4 groups or the major informants i.e. promoter group, developer group, scholar group and group of producers of Hmong's cultural products and all 4 group have participation equality. 3) P3 Public area creation - creation of public spaces open for free communications in the form of meetings or seminars so as to brainstorm ideas in identifying problems, before the First form of meetings for planning

and after the final form of meetings for monitoring and Evaluation
4) P4 Problem analysis - meaning analysis of causes, factors and problems of Hmong's products or of cultural products in addition to finding of appropriate solutions. 5) P5 Planning - meaning setting up of development solution plans for Hmong's products or cultural products in a suitable and sustainable direction. 6) P6 Project - meaning training projects of product development for Hmong in Khek Noi sub-district in order to solve problems of and to develop Hmong's products in Khek Noi sub-district community in the sustainable direction.

Keywords: communication model, participatory communication

บทนำ

อำเภอเขาค้อมีสภาพภูมิประเทศที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า และภูเขาใหญ่น้อย สลับซับซ้อนคล้ายกับทะเลภูเขา บางแห่งสูงชันมาก มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีชื่อเสียงมากอีก อำเภอหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งศูนย์รวมเรื่องราวสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจและมีชื่อเสียงคือ เทศกาลปีใหม่ม้ง ซึ่งมีการจัดประเพณีนี้ขึ้นในทุกๆปีของชาวม้ง ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ชาวม้งตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บนภูเขาสูงหรือที่ราบสูง และอาศัยรวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเรียกได้ว่าเป็น หมู่บ้านวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย หมู่บ้านวัฒนธรรมของชาวม้งนี้เป็นศูนย์รวมประเพณีวัฒนธรรม กิจกรรม สินค้าบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชนเผ่าที่น่าสนใจ คือ งานฉลองเทศกาลปีใหม่ม้ง สามารถชมการจำลองวิถีชีวิตชาวม้ง ชมการแสดงทางวัฒนธรรม อาทิ วิถีชีวิต 12 เดือนของม้ง รำแคน ระบายกระดัง ระบายสลุ่ย เดินแบบชุดม้ง การเล่นเกมช่วงการตีลูกข่าง การร้องเพลงม้ง และเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นอีกอย่างหนึ่ง คือ ผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกของชาวม้งที่มีการผลิตมาจากผ้าปักลายพื้นเมืองของชาวม้ง โดยในอดีตเริ่มจากผู้หญิงในชุมชน จะใช้เวลาว่างหลังจากการทำกรเกษตรมาปักผ้าเพื่อใช้สวมใส่ในงานฉลอง เทศกาลปีใหม่ม้ง ต่อมามีการปักเพื่อประยุกต์ใช้ในการผลิตเป็นสินค้าของชุมชน ซึ่งเป็นงานปักด้วยมือหรืองานสิ่งทอหัตถกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน โดยสินค้าของฝากจากผ้าพื้นเมืองของชาวม้งนี้จะมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์

ประจำท้องถิ่น มีลวดลายการปักที่ประณีตละเอียดและสวยงาม แต่ละลวดลายส่วนใหญ่ นั้นจะได้รับอิทธิพลมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่น คน พืช สัตว์ ความเชื่อ และการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งสินค้าของผากประจำชุมชนชาวม้งที่มีจัดจำหน่าย ได้แก่ เสื้อผ้า สตรี กุญแจ กระเป๋าสะพาย กระเป๋าเป้ กระเป๋าใส่สตางค์ ถุงโทรศัพท์มือถือ พวงกุญแจ เป็นต้น เป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงที่ชาวม้งทำเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนชาวม้ง หลังจากทำการเกษตร

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากผ้าปักลายพื้นเมืองของชาวม้งนั้น พบปัญหาด้านการออกแบบของผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ การผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งนั้น ผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง ยังมีการผลิตสินค้าที่ยังเป็นรูปเดิมๆ ไม่แปลกใหม่ ไม่ดึงดูดใจผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว ปัญหาด้านเนื้อหาสาระของการจัดโครงการอบรม คือการจัดโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากกลุ่มผู้ส่งเสริมสนับสนุนหรือกลุ่มนักพัฒนาจากองค์การบริหารส่วนตำบล เข็กน้อยนั้น ยังไม่ตอบโจทย์และไม่เป็นที่สนใจของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งในชุมชน และปัญหาด้านการสื่อสารยังไม่ตรงต่อกลุ่มเป้าหมายหลัก คือการจัดโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากกลุ่มผู้ส่งเสริมสนับสนุนหรือกลุ่มนักพัฒนา คือองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยนั้น ทำการสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์โครงการอบรมต่างๆไปยังผู้รับสารที่เป็นชาวบ้านทั่วไป แต่ยังไม่ถึงผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก คือกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งในชุมชนชาวม้งตำบลเข็กน้อย ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องหรือทำการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าโดยตรง

การสื่อสารเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่มีความสำคัญต่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลง และพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง หรือการพัฒนาสิ่งต่างๆภายในชุมชน การสื่อสารจะเป็นเครื่องมือของการพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนไปทิศทางที่ยั่งยืน แต่การพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนนั้น ไม่ใช่แค่ให้คนในชุมชนมีความร่วมมือกันเพียงอย่างเดียว แต่คนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้น ทราบถึงอุปสรรค ปัญหา และหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผ่านการคิด การแลกเปลี่ยน และระดมความคิด ผ่านพื้นที่สาธารณะหรือเวทีการประชุมเสวนา เพื่อให้เกิดการนำไปสู่การวิเคราะห์ หวังแผน และการปฏิบัติกิจกรรมทางการสื่อสาร จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ภายในชุมชนและภายนอกชุมชนให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือมีความรู้สึกร่วมในกระบวนการ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อกระตุ้นให้การพัฒนาสิ่งๆ ต่างๆ ภายในชุมชน ให้มีทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจจึงศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนา

สินค้าเชิงวัฒนธรรมมีอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมีอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนในการนำรูปแบบการสื่อสารพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของม้งในตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ไปใช้ในการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมีอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมีอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Communication for Development) เป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิด ทฤษฎีการสื่อสารและแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนา โดยเป็นการเปิดพื้นที่ให้การสื่อสารเข้าไปมีบทบาทในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมหรือความด้อยพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อการพัฒนาประเทศที่ทําหน้าที่การให้ข่าวสาร การพัฒนาด้านการศึกษา สาธารณสุข การเกษตร การเมือง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม เป็นต้น โดย Lerner and Schramm (1967) ให้ความเห็นเรื่องเงื่อนไขที่กำหนดประสิทธิภาพของการสื่อสารเพื่อพัฒนานั้น ประกอบไปด้วย

- 1) การวางแผนอย่างเหมาะสม
- 2) การเข้ากันได้กับวัฒนธรรมของประชาชน
- 3) การสื่อสารให้เข้าถึงประชาชนเป้าหมาย
- 4) การสื่อสารแบบสองทาง
- 5) การสื่อสารต่อเนื่องสม่ำเสมอและให้ผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือและอยู่ในความสนใจของผู้รับสาร
- 6) สอดคล้องใช้ตัวอย่าง
- 7) การปฏิบัติ

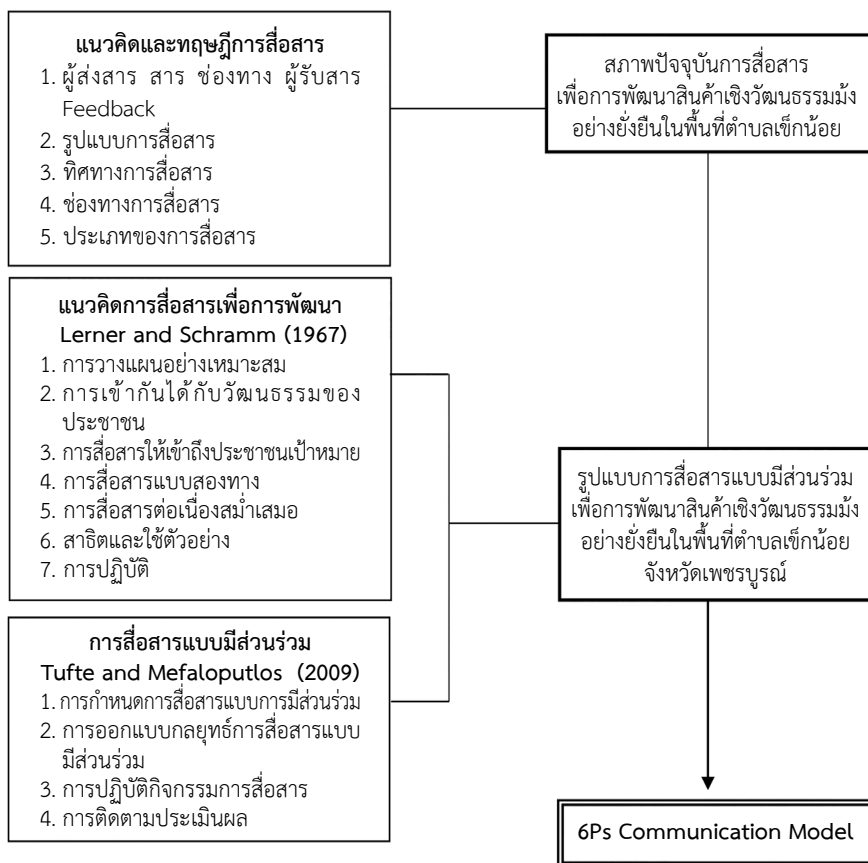
เงื่อนไขที่กำหนดประสิทธิภาพของการสื่อสารเพื่อพัฒนานี้เมื่อนำแนวคิดนี้ใช้ในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งนั้นจะต้องศึกษาถึงสภาพปัจจุบัน บริบท และปัจจัยของปัญหาในพื้นที่ชุมชนชาวม้ง และเลือกใช้การวางแผนที่เหมาะสม การสื่อสารให้เข้าถึงประชาชน

กลุ่มเป้าหมาย การสาธิต ใช้ตัวอย่างและการปฏิบัติที่เหมาะสมของวิธีการแก้ไขปัญหาการสื่อสารและการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง

แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดการสื่อสาร ดังนั้นในการที่จะทำความเข้าใจการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมได้นั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจทั้งแนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดการสื่อสาร ในที่นี้จะยึดความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมตามคำนิยามของสหประชาชาติ (1983) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (participation) คือกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน ซึ่งประชาชนจะต้องระบุปัญหาและความต้องการขั้นปฏิบัติการ ขั้นประเมินผล ตลอดจนขั้นการบำรุงรักษา ในส่วนของคำว่า การสื่อสาร (Communication) นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ในที่นี้จะขอสรุปว่า การสื่อสาร คือกระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดสารจากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่ส่งสารผ่านสื่อหรือช่องทางต่างๆ ไปยังผู้รับสาร เพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดโดย Tufte & Mefaloputlos (2009) ได้เสนอแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 2) การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 3) การปฏิบัติกิจกรรมการสื่อสาร 4) การติดตามและประเมินผล

โดยสิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมนั้นคือ กิจกรรมต่างๆที่ประชาชนทุกคนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผน รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการ การปฏิบัติกิจกรรมการสื่อสาร และการประเมินผล ซึ่งการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้จะสามารถนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเช็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเช็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเช็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ ในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. **วัตถุประสงค์ที่ 1** เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย

1) กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุน ได้แก่ ตัวแทนวัฒนธรรมอำเภอเขาค้อ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการอำเภอเขาค้อ และผู้ใหญ่บ้านในชุมชน

2) กลุ่มนักพัฒนาชุมชน ได้แก่ นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย

3) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ สมาชิก อบต.และกลุ่มแม่บ้านการปักชุดชุมชนชาวม้ง และคุณครูในพื้นที่

4) กลุ่มผู้ผลิตสินค้าวัฒนธรรมมั่งในตำบลเข็กน้อย ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งต่างๆ ในชุมชน

1.2 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถพร้อมที่จะให้ข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ คือ ผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมของคนในชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

1) กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุน ได้แก่ นักวิชาการชำนาญวัฒนธรรมอำเภอเขาค้อ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนชาวม้ง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการอำเภอเขาค้อ โดยคัดเลือกจากบทบาทหน้าที่และความรู้และเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆของชุมชน โดยมีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆภายในชุมชน ให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประเพณี และการสร้างอาชีพ โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน และมีข้อมูลต่างๆทางด้านแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าประจำชุมชน จำนวน 4 คน

2) กลุ่มนักพัฒนาชุมชน ได้แก่ นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย โดยคัดเลือกจากบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาโครงการต่างๆในชุมชนตำบลเข็กน้อย โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ของศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน และมีข้อมูลต่างๆ ทางด้านแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าประจำชุมชน การจัดกิจกรรมการแสดง ด้านการประเพณี วัฒนธรรม การท่องเที่ยวของชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง เช่น เทศกาลปีใหม่ม้งที่มีการจัดขึ้นทุกๆ ปี เป็นต้น จำนวน 2 คน

3) กลุ่มผู้มีความรู้ในด้านสินค้าวัฒนธรรมมั่ง ได้แก่ สมาชิก อบต.และกลุ่มแม่บ้านการปักชุดชุมชนชาวมั่ง ผู้ประกอบการร้านพิพิธภัณฑผ้าปักมั่งและคุณครูประจำโรงเรียนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย โดยคัดเลือกจากการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของการผลิตสินค้าวัฒนธรรมมั่ง และสามารถถ่ายทอดความรู้ประวัติความเป็นมาของการผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง กระบวนการผลิต วิธีการผลิต และเป็นวิทยากรประจำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้สู่คนในชุมชนและมีประสบการณ์ในการผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งมากกว่า 1 ปีเป็นต้นไป จำนวน 2 คน

4) กลุ่มผู้ผลิตสินค้าวัฒนธรรมมั่ง ในตำบลเข็กน้อย ได้แก่ กลุ่มอาชีพสตรีบ้านเข็กน้อย ผู้ประกอบการร้านวลีลายปักชาวเขา ผู้ประกอบการร้านผ้าปักชาวเขาเผ่ามั่ง ผู้ประกอบการร้านสุภาวดี ผู้ประกอบการร้านขายเสื้อผ้ามั่ง ผู้ประกอบการร้านควผู้ประกอบการร้านเสื้อผ้ามั่งและของที่ระลึก โดยคัดเลือกจากเป็นกลุ่มผู้ผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าวัฒนธรรมมั่งในชุมชนชาวมั่งในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 7 คน

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (Interviewing) และมีวิธีการสัมภาษณ์คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-Depth Interview) ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุน กลุ่มนักพัฒนาชุมชน กลุ่มผู้มีความรู้ในด้านสินค้าวัฒนธรรมมั่ง กลุ่มผู้ผลิตสินค้าวัฒนธรรมมั่ง ในตำบลเข็กน้อย จำนวน 15 คน

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ ส่งเสริม สนับสนุน ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างเป็นการสัมภาษณ์ไม่จำกัดคำตอบเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) จะใช้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุน กลุ่มนักพัฒนาชุมชน กลุ่มผู้มีความรู้ในด้านสินค้าวัฒนธรรมมั่ง กลุ่มผู้ผลิตสินค้าวัฒนธรรมมั่ง ในตำบลเข็กน้อย โดยผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ในชุมชนมั่งตำบลเข็กน้อยเพื่อไปพบกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีพร้อมอธิบายถึงความเป็นมา ความสำคัญ วัตถุประสงค์และประโยชน์ของงานวิจัย อีกทั้งผู้วิจัย

ได้พูดคุยแบบเป็นกันเองและใช้ภาษาในการสื่อสารที่เข้าใจง่ายเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน นำไปสู่การสร้างความร่วมมือที่ดีในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยได้จัดทำตารางการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อจะทำการสัมภาษณ์ข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในครั้งต่อไป

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

การสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลของการดำเนินการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 1 คือข้อมูลของสภาพปัจจุบันทางการสื่อสารที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลหลักมาวิเคราะห์ตามแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และจัดทำเป็นร่างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วนำมาเสนอต่อการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อวิเคราะห์ร่างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสนทนากลุ่มได้แก่

1) กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุน ได้แก่ ตัวแทนวัฒนธรรมอำเภอเขาค้อ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ผู้ใหญ่บ้านในชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการอำเภอเขาค้อ

2) กลุ่มนักพัฒนาชุมชน ได้แก่ นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย

3) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ สมาชิก อบต.และกลุ่มแม่บ้านการปักชุดชุมชนชาวม้ง คุณครูและผู้ประกอบการร้านพิพิธภัณฑผ้าปักม้ง

4) กลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง ในตำบลเข็กน้อย ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งต่างๆ ในชุมชน

โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเหล่านี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เนื่องจากเป็นผู้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง มีบทบาทและหน้าที่ในการจัดโครงการกิจกรรมอบรม การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ การบรรยายให้ความรู้และเป็นกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง ซึ่งเป็นประชาชนกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมในชุมชน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

และศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ าร่างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

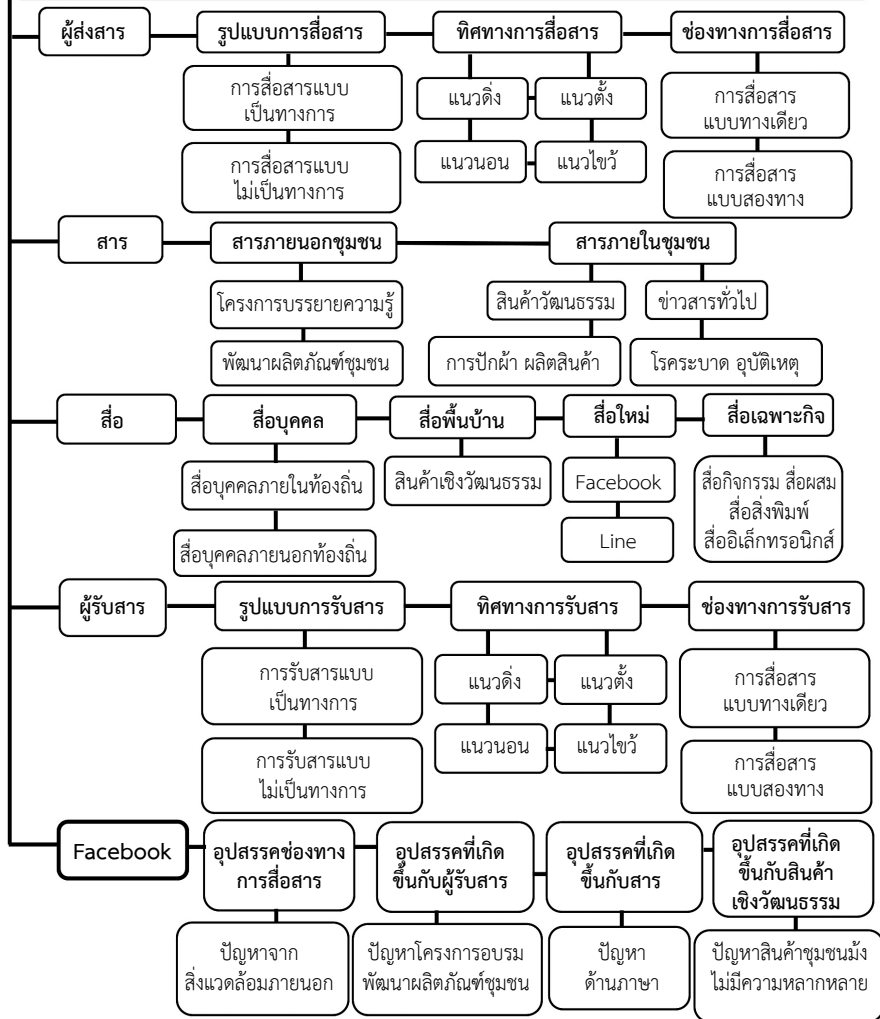
2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุน กลุ่มนักพัฒนาชุมชน กลุ่มผู้มีความรู้ในด้านสินค้าวัฒนธรรมมั่ง กลุ่มผู้ผลิตสินค้าวัฒนธรรมมั่ง ในตำบลเข็กน้อย ร่วมกันจำนวน 1 ครั้ง โดยผู้วิจัยทำการนำเอกสารขอใช้สถานที่ในการจัดสนทนากลุ่มเพื่อยื่นขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรมต่อนายกองคการบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และทำการนัดหมายวันและเวลาด้วยวิธีการโทรศัพท์ไปแจ้งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนการจัดสนทนากลุ่ม และติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยเพื่อขอจัดเตรียมความพร้อมในการจัดสนทนากลุ่ม โดยครั้งนี้การสนทนากลุ่มจัดขึ้น ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ชั้นที่ 2 ในตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลของการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบันการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปผลการวิจัยออกมาเป็นแบบจำลององค์ประกอบการสื่อสารทั้ง 5 องค์ประกอบได้ดังนี้

องค์ประกอบการสื่อสารของสภาพปัจจุบันทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง
อย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพที่ 2 แบบจำลององค์ประกอบการสื่อสารของสภาพปัจจุบันทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

1. ผู้ส่งสาร

1) ผู้ส่งสารหลัก ได้แก่ นายกองคการบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และผู้ใหญ่บ้าน มีรูปแบบการสื่อสารแบบเป็นทางการ โดย มีทิศทางการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ

ทิศทางการสื่อสารแบบแนวดิ่ง และใช้การสื่อสารแบบทางเดียว ทิศทางการสื่อสารแบบแนวดิ่ง และใช้การสื่อสารแบบสองทาง

2) **ผู้ส่งสารรอง** ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชน ประกอบไปด้วย กลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรม ประชาชน ชาวบ้านในชุมชน มีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ โดยมีทิศทางการสื่อสารแบบแนวนอน และใช้การสื่อสารแบบสองทาง

3) **ผู้ส่งสารจากภายนอก** ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พัฒนาชุมชนอำเภอเขาค้อ วัฒนธรรมอำเภอเขาค้อ มีรูปแบบทางการสื่อสารแบบเป็นทางการ โดยมีทิศทางการสื่อสารแบบแนวไขว้และใช้การสื่อสารแบบสองทาง

2. สาร

โดยสารฯ ต่างๆ ที่ถูกส่งจากผู้ส่งสารทั้งภายในและภายนอกชุมชน ผ่านสื่อ ไปยังผู้รับสารภายในชุมชน สารนั้นจะมีความแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ว่าผู้ส่งสารนั้นจะอยู่ในสถานะใด ตำแหน่งใด มีหน้าที่ความรับผิดชอบอะไรในชุมชน เช่น

1) **ข่าวสารทั่วไป** หมายถึง ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคระบาด ไข้เลือดออก อุบัติเหตุ หรือคนเสียชีวิต

2) **ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ** หมายถึง ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน

3) **ข่าวสารกิจกรรม** หมายถึง ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น งานประเพณีปีใหม่ม้ง

ซึ่งข่าวสารทั้ง 3 ประเด็นนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย มีหน้าที่ในการบริหารจัดการหรือมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานต่างๆ ให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีการจัดทำแผนพัฒนา โครงการต่างๆ กิจกรรมและการจัดทำสนับสนุนงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นผู้ส่งสารในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์และอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบต่อไป

4) **สารเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวม้ง** ซึ่งข่าวสารประเภทนี้จะเป็นข่าวสารของคนในชุมชนชาวม้งสื่อสารกัน ส่วนมากจะเป็นเรื่องวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีอาชีพหลัก คือการทำเกษตรกรรม และเวลาว่างหลังจากทำเกษตรกรรมแล้วผู้หญิง เช่น ภรรยา ลูกสาว จะทำการนึ่งปักผ้า เพราะการปักผ้าของคนม้งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นสิ่งสำคัญของวิถีชีวิตของความเป็นม้ง การปักผ้าม้งเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นสวยงามของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจ มีความประณีต มีความอดทน ใช้ระยะ

เวลาที่นาน ซึ่งการปักผ้ามั่งนี้ชาวมั่งในตำบลเข็กน้อยทุกคนที่เป็นผู้หญิง ลูกสาว หลานสาว จะถูกอบรม สั่งสอน ถ่ายทอดวิธีการปักมาจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น และเป็นสิ่งที่ชาวมั่งจะต้อง ทำกันทุกคน ทุกบ้านเพื่อนำมาดัดเป็นเสื้อผ้าใช้สวมใส่ในงานปีใหม่มั่ง อีกทั้งยังเป็นสินค้า ประจำชุมชน ที่สร้างรายได้ให้กับผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งในชุมชนชาวมั่งตำบลเข็กน้อย ในปัจจุบัน สาร ส่วนใหญ่มักจะเป็นสารที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น ก็คือ การปักผ้ามั่ง

5) สารการนำบุคลากรเข้ามาบรรยายในชุมชน สารนี้จะป็นสารจาก ภายนอกชุมชนในลักษณะการนำวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญเข้ามาบรรยายให้ความรู้กับคน ในชุมชน โดยมีการประสานงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย เพื่อจัดสรรวิทยากร จากภายนอกชุมชนเข้ามาจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้กับชาวบ้านในชุมชน โดยรับ ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชนภายในจังหวัด

3. สื่อ

สื่อที่ใช้ในการสื่อสารภายในชุมชนชาวมั่งตำบลเข็กน้อยเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับ คนในชุมชน เพราะการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของชาวมั่งที่ใช้ติดต่อ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ แสดงความคิดเห็น ผ่านกระบวนการสื่อสารภายในสังคมและสื่อก็เป็นช่องทางที่สำคัญของ ชาวมั่งที่ต้องอาศัยสื่อต่างๆ ในการติดต่อสื่อสารกันภายในชุมชน โดยมีสื่อหรือช่องทางในการ สื่อสารกันภายในชุมชนชาวมั่งตำบลเข็กน้อยดังต่อไปนี้

1) สื่อบุคคล

(1) สื่อบุคคลภายในชุมชน เป็นสื่อที่เป็นแกนนำหรือผู้นำในชุมชน ได้แก่ นายองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

(2) สื่อบุคคลภายนอกชุมชน เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ เช่น นักวิชาการ วัฒนธรรมชำนาญการ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ เจ้าหน้าที่จากการท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทยหรือพัฒนาฝีมือแรงงาน และกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

2) สื่อเฉพาะกิจ

(1) สื่อกิจกรรม แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

- การพบปะและการประชุม เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่าย ในตำบลเข็กน้อยพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

- การจัดประเพณีปีใหม่มั่ง โดยชุมชนชาวมั่งในตำบลเข็กน้อย จะมีประเพณีที่สำคัญของชนเผ่าก็คือ ประเพณีปีใหม่มั่ง ซึ่งส่วนมากจะจัดใกล้ๆ ปลายปี ของทุกปี หลังจากทีชาวบ้านในชุมชนได้ทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรจนเสร็จแล้ว ก็จะมาร่วมตัวกันในงานปีใหม่นี้พร้อมกับการแต่งกายชุดมั่งประจำชนเผ่าที่มีความสวยงาม

โดยระยะเวลาในการจัด 9 คืน 9 วัน ซึ่งในงานจะมีการแสดงทางวัฒนธรรม การละเล่น และการประกวดสาวงามประจำชุมชน

- **การจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน** เป็นการประสานงานจากหน่วยงานภายนอกให้นำวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในการ ดีไซน์หรือออกแบบผลิตภัณฑ์ เข้ามาสอนให้กับคนในชุมชนชาวมังด่าบลเช็กน้อย

(2) **สื่อกระจายเสียง** คือ สื่อที่มีช่องทางการสื่อสารหลายๆ ช่องทางมาใช้ร่วมกันในการส่งข่าวสารไปยังผู้รับสาร โดยคำนึงถึงธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิด ความเหมาะสมที่จะจัดการให้การสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ นั้นเป็นไปอย่างสอดคล้องและเสริมซึ่งกันและกัน สื่อที่สามารถนำมาใช้ร่วมกันในรูปแบบสื่อผสม ซึ่งภายในชุมชนมังด่าบลเช็กน้อยมีการสื่อสารโดยใช้สื่อผสมดังต่อไปนี้

- **หอกระจายข่าว** เป็นสื่อชุมชนชนิดหนึ่งที่สำคัญเป็นสื่อหลักที่กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเช็กน้อย และผู้ใหญ่บ้านในชุมชนใช้ในการประกาศข่าวสารต่างๆ ไปยังผู้รับสารหรือชาวบ้านในชุมชนมังด่าบลเช็กน้อยให้รับทราบ โดยทั่วกันเป็นประจำ โดยการประกาศจะมีการประกาศเป็น 2 ภาษา คือ ภาษามัง และภาษาไทย เนื่องจากในชุมชนชาวมังด่าบลเช็กน้อยนั้นยังมีความคนไทยเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชน จึงต้องมีการประกาศเป็น 2 ภาษา

- **วิทยุชุมชน** วิทยุชุมชนในตำบลเช็กน้อยจะมีอยู่ 2 สถานี โดยสื่อวิทยุจะเป็นสื่อสื่อชุมชนที่กลุ่มผู้นำชุมชนได้ใช้เป็นช่องทางอีกช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเช็กน้อย ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนเพื่อให้ประกาศข่าวสารต่างๆ ไปยังผู้รับสารหรือชาวบ้านในชุมชนมังด่าบลเช็กน้อยให้รับทราบ

(3) **สื่อสิ่งพิมพ์** เป็นสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่สามารถนำไปใช้เป็นสื่อเพื่อการพัฒนาได้เป็นอย่างดี คือ การตอบสนองวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างชัดเจน โดยมีเนื้อหาหรือสารจะมีความชัดเจน รูปแบบมีความน่าสนใจ มีการใช้สี การจัดหน้า ขนาดตัวอักษร และมีภาพสื่อความหมายชัดเจน เช่น ป้ายประกาศประชาสัมพันธ์งานปีใหม่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเช็กน้อยตามติดประกาศตามสถานที่ต่างๆ ภายในหมู่บ้าน

(4) **สื่ออิเล็กทรอนิกส์** คือ สื่อเฉพาะกิจที่ผลิตออกมาในรูปแบบแสงและเสียง เช่น วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกเสียง สปอตวิทยุ เป็นต้น สื่อประเภทนี้จะมีลักษณะ การนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยการจัดรูปแบบนำเสนอที่น่าสนใจ เช่น การจัดอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับคนในชุมชนเช็กน้อย นอกจากจะมีวิทยากรในการบรรยายแล้ว ยังใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือ สไลด์ประกอบในการบรรยายเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3) **สื่อพื้นบ้าน** สื่อพื้นบ้านของชุมชนชาวม้งที่มีชื่อเสียงโดดเด่นมากที่สุดคือการปักผ้าม้งที่เป็นเอกลักษณ์ มีประวัติความเป็นมาและมีลวดลายในการปักที่สวยงาม ซึ่งการปักผ้าม้งนี้ชาวม้งในตำบลเข็กน้อยทุกคนที่เป็นผู้หญิง ลูกสาว หลานสาว จะถูกอบรม สั่งสอนถ่ายทอดวิธีการปักมาจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น และเป็นสิ่งที่ชาวม้งจะต้องทำกันทุกคน ทุกบ้านเพื่อนำมาดัดเป็นเสื้อผ้าใช้สวมใส่ในงานปีใหม่ม้ง หรือพิธีสำคัญต่างๆ

4) **สื่อใหม่** หรือ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร คือ สื่อใหม่ที่ชุมชนม้งตำบลเข็กน้อยใช้ได้แก่ Facebook และ Line

4. ผู้รับสาร

1) **ผู้รับสารหลัก** ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง มีรูปแบบทางการรับสารแบบเป็นทางการ โดยมีทิศทางการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ ทิศทางการรับสารแบบแนวดิ่ง และใช้ช่องทางการรับสารแบบทางเดียว ทิศทางการรับสารแบบแนวนอน และใช้ช่องทางการรับสารแบบสองทาง

2) **ผู้รับสารรอง** ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชน มีรูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ โดยมีทิศทางการสื่อสารแบบแนวนอน และใช้ช่องทางการสื่อสารแบบสองทาง

3) **ผู้รับสารจากภายนอก** ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พัฒนาฝีมือแรงงานพัฒนาชุมชนอำเภอเขาค้อ วัฒนธรรมอำเภอเขาค้อ มีรูปแบบทางการรับสารแบบเป็นทางการ โดยมีทิศทางการรับสารแบบแนวนอน และใช้ช่องทางการรับสารแบบสองทาง

5. Feedback

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันทางการสื่อสารของชุมชนม้งตำบลเข็กน้อย พบว่ากระบวนการสื่อสารของคนชุมชนเข็กน้อยนั้น พบอุปสรรคทางการสื่อสารของคนในชุมชน อันเห็นได้จาก Feedback หรือผลสะท้อนกลับของคนในชุมชนที่มีต่อสารหรือข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารภายในชุมชน สามารถสรุปได้ออกมาได้ออกมาดังนี้

1) อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร ประกอบไปด้วย

(1) **ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกหรือ สิ่งรบกวนจากภายนอก** สื่อหรือช่องทางการสื่อสารผ่านหอกระจายข่าวหรือเสียงตามสายของชุมชน คือ Noise สิ่งรบกวนจากภายนอก เช่น เมื่อมีองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยประกาศผ่านเสียงตามสาย ผู้รับสารหรือชาวบ้านจะไม่ค่อยได้ยินเสียงประกาศได้ชัดเจน เนื่องจากจะได้ยินเสียงสะท้อนของลำโพงทำให้ชาวบ้านฟังและได้ยินไม่เข้าใจ หรือมีคนเข้าไปทำรังในลำโพงจึงทำให้ได้ยินเสียงไม่ชัดเจน และเกิดจากสภาพดินฟ้าอากาศ เกิดเหตุการณ์ฟ้าผ่าลำโพงทำให้ลำโพงเสียงหาย

2) **อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากผู้รับสาร** ตัวผู้รับสารเองนั้น ถ้าตัวผู้รับสารขาดความเข้าใจในตัวสาร หรือปิดกั้นไม่ให้ความใส่ใจการรับสาร สารที่ผู้ส่งสารสื่อสารไปนั้น

ก็จะเกิดล้มเหลว และอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับผู้รับสารที่ทำให้การสื่อสารเกิดความล้มเหลวได้นั้น ประกอบไปด้วย ผู้รับสารขาดความรู้ในสารที่จะรับ ผู้รับสารขาดความพร้อมที่จะรับสาร ผู้รับสารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ส่งสาร ผู้รับสารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสาร ผู้รับสารมีความคาดหวังในการสื่อสารสูงเกินไป และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากผู้รับสารภายในชุมชนม้งตำบลเข็กน้อยนั้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยโครงการอบรมนี้เป็นโครงการที่ทาง องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยได้ทำการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกชุมชน โดยจะวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในด้านการออกแบบ ดีไซน์ โดยใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชนก็คือ ผ้าปักลายม้ง ที่คนในชุมชนชาวม้งปักเพื่อใช้สวมใส่หรือค้าขายยึดเป็นอาชีพในชุมชนมาทำเป็น กระเป๋า หรือหมอน เป็นต้น โดยโครงการนี้สามารถแบ่งผู้รับสารออกเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้รับสารหลัก คือ ผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง และผู้รับสารรองคือ ชาวบ้านในชุมชน สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

- ผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง หรือผู้รับสารหลัก มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสาร กล่าวคือ ผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมไม่ได้ให้ความสนใจ ในโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนนี้ เพราะเห็นว่า การอบรมทำกระเป๋า หรือหมอน เป็นสิ่งที่ผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมนั้นทำเป็นกันอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องไปเข้าร่วมโครงการ

- ชาวบ้านหรือผู้ส่งสารรอง โครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ชาวบ้านให้ความสนใจในโครงการนี้ โดยนักพัฒนาชุมชนกับปราชญ์ชาวบ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยได้กล่าวว่า มีชาวบ้านให้ความสนใจในโครงการนี้ จึงมีชาวบ้านมาสมัครเป็นจำนวนมากเกินกำหนดที่ อบต. ได้ทำการสำรองคนเข้าอบรมไว้

3) อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากตัวสาร

(1) ปัญหาทางด้านภาษา คือ อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษา การใช้คำคลุมเครือไม่ชัดเจน ภาษายาก สำนวนฟังอ่านไม่เข้าใจ ทำให้เกิดการตีความหมายผิด เช่น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยทำการประกาศข้อมูลข่าวสารผ่านหอกระจายข่าว แต่เกิดปัญหาการไม่เข้าใจทางด้านภาษา เนื่องจากเวลาทำการประกาศจะใช้ภาษาม้งเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร เพราะคนในพื้นที่ส่วนมากจะเป็นชาวม้ง แต่ในปัจจุบันในชุมชนชาวม้งตำบลเข็กน้อยไม่ได้มีแค่คนม้งอาศัยอยู่กลุ่มเดียว ยังมีคนไทยที่เข้าไปทำงานในชุมชนนั้น ทำให้เกิดการไม่เข้าใจในข้อมูลสารจากผู้ส่งสาร

4) อุปสรรคที่เกิดขึ้นกับสินค้าเชิงวัฒนธรรม

(1) ปัญหาสินค้าชุมชนชาวม้งไม่มีความหลากหลาย คือ สินค้าภายในชุมชนชาวม้งตำบลเข็กน้อยนั้นยังไม่มีมีความหลากหลาย ถึงแม้ว่าสินค้าจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

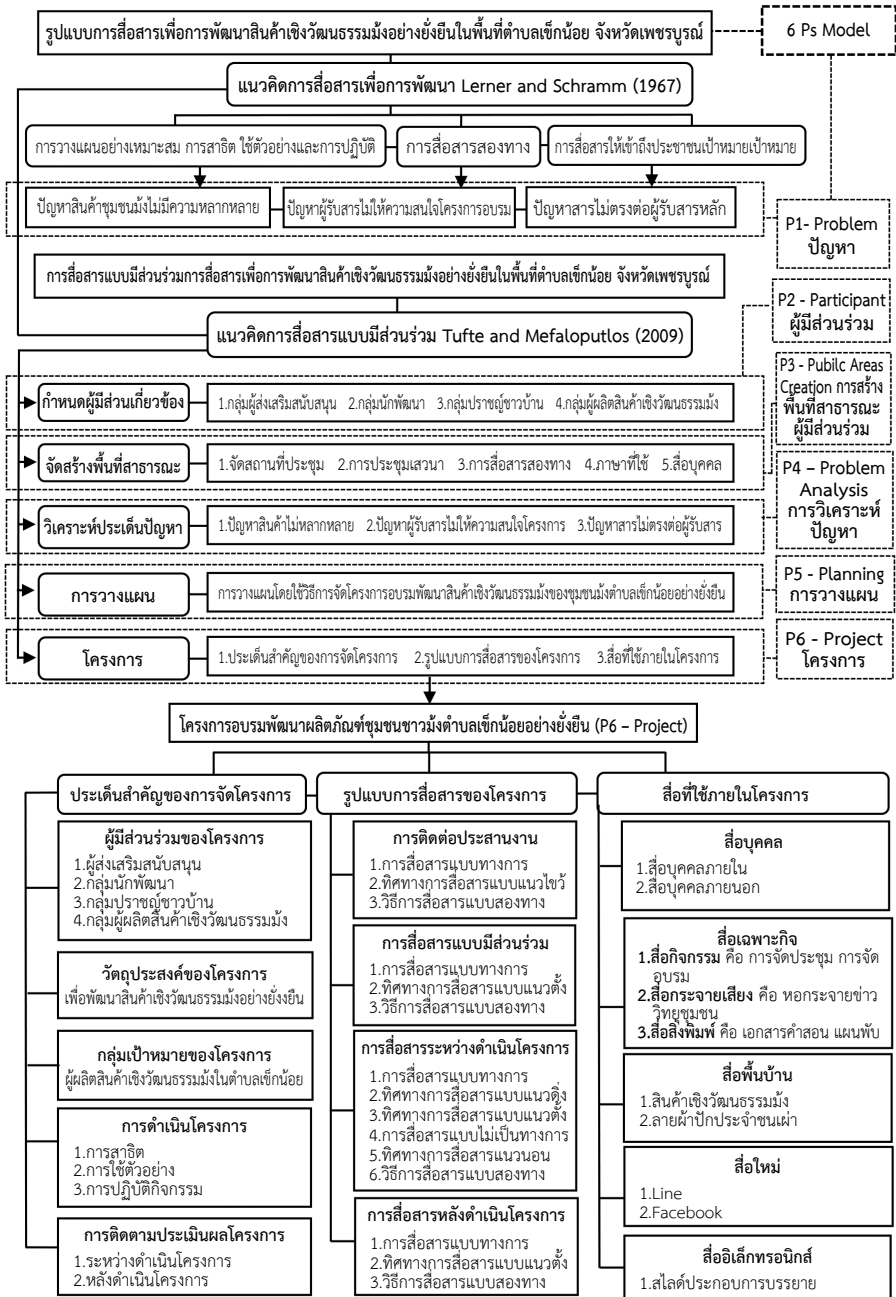
ที่ผลิตมาจากลายผ้าปักประจำชนเผ่าชาวม้ง แต่สินค้าที่พบเห็นกันอยู่ปัจจุบันตามร้านค้าทั่วไป ยังคงผลิตสินค้าที่ความคล้ายคลึงกัน จึงทำให้ไม่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวที่จะมาเลือกซื้อสินค้าเป็นของที่ระลึกกลับไป

โดยผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 นี้ สามารถสรุปออกมาเป็นแบบจำลององค์ประกอบการสื่อสารของสภาพปัจจุบันทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีองค์ประกอบขั้นพื้นฐานทางการสื่อสารในชุมชน คือ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร จะมีรูปแบบการส่งสารและการรับสารที่สอดคล้องกันทั้งรูปแบบการสื่อสาร ทิศทางการสื่อสารและช่องทางการสื่อสาร สารจะเป็นสารที่เกิดขึ้นจากผู้ส่งสารทั้งภายในและภายนอกชุมชน สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร พบว่าในชุมชนมีสื่อที่หลากหลาย คือ สื่อบุคคล สื่อพื้นบ้าน สื่อใหม่ สื่อเฉพาะ Feedback หรือผลสะท้อนกลับ พบว่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้น คือ อุปสรรคทางการสื่อสาร ได้แก่ ปัญหาทางด้านผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง และอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับผู้รับสาร ได้แก่ ปัญหาที่คนในชุมชนไม่เข้าใจในภาษาที่ใช้สื่อสารกันภายในชุมชน และปัญหาที่รับกวนจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อสื่อหรือช่องทางการสื่อสารภายในชุมชน นอกจากนี้การวิจัยในเรื่องนี้ เป็นการวิจัยทางด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมชุมชนและพบว่าในชุมชนชาวม้ง มีปัญหาทางด้านการสื่อสารและการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง ผู้วิจัยจึงสร้างรูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการแก้ไขและพัฒนาปัญหาทางด้านการสื่อสารและการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งให้เหมาะสมและยั่งยืน โดยนำแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา องค์ประกอบการสื่อสารภายในชุมชน มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและแนวทางในการพัฒนา ร่วมกับใช้แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งให้มีทิศทางการพัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืนสืบต่อไป

2. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ของการวิจัย คือ เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์” โดยหัวข้อการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง หรือการพัฒนาสิ่งต่างๆภายในชุมชน การสื่อสารจะเป็นเครื่องมือของการพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนไปทิศทางที่ยั่งยืน แต่การพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนนั้น ไม่ใช่แค่ให้คนในชุมชนมีความร่วมมือกันเพียงอย่างเดียว แต่คนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้น ทราบถึงอุปสรรค ปัญหาและหาวิธีการแก้ไขปัญหา ผ่านการคิด การแลกเปลี่ยน และระดมความคิด ผ่านพื้นที่สาธารณะ

หรือเวทีการประชุมเสวนา เพื่อให้เกิดการนำไปสู่การวิเคราะห์ วางแผน และการปฏิบัติ กิจกรรมทางการสื่อสาร จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือมีความรู้สึกร่วมในกระบวนการ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ของชุมชน เพื่อกระตุ้นให้การพัฒนาสิ่งๆ ต่างๆ ภายในชุมชน ให้มีทิศทางการพัฒนา ที่เหมาะสมกับชุมชนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

จากการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 สามารถสรุปผลของการดำเนินการ วิจัยออกมาได้ คือ รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง อย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ หรือรูปแบบการสื่อสารที่มีชื่อว่า “6Ps COMMUNICATION MODEL” ซึ่งมีกระบวนการดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 แบบจำลองกระบวนการของรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

โดยผลการวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัยนำเสนอในรูปแบบของโมเดลการสื่อสาร ที่มีชื่อว่า 6Ps Communication Model สามารถอธิบายความหมายได้ดังต่อไปนี้

1) P1 Problem หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งในชุมชนชาวม้งตำบลเข็กน้อย

2) P2 Participant หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ส่งเสริมสนับสนุน กลุ่มนักพัฒนา กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง

3) P3 Public areas creation หมายถึง การสร้างพื้นที่สาธารณะ เพื่อเปิดโอกาสให้มีพื้นที่เสรีทางการสื่อสารในรูปแบบของการประชุมหรือเสวนา เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหา และหาแนวทางทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งไปในทิศทางที่เหมาะสมและยั่งยืน

4) P4 Problem Analysis หมายถึง การวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ปังจัย ปัญหาของผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาย่างเหมาะสม

5) P5 Planning หมายถึง การวางแผนจากการระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ที่ได้ทำการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัจจัยของปัญหา นำไปสู่หนทางในการเลือกใช้วิธีการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งไปในทิศทางที่เหมาะสมและยั่งยืน

6) P6 Project หมายถึง โครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมั่งตำบลเข็กน้อย เป็นโครงการเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่ง ซึ่งประกอบไปด้วย การกำหนดประเด็นสำคัญของการจัดโครงการ ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย การดำเนินโครงการ การติดตามประเมินผล และเลือกใช้รูปแบบการสื่อสาร ทิศทางการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสาร สื่อที่มีความหลากหลายมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ในการดำเนินโครงการอบรมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมั่งตำบลเข็กน้อยบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ค้นพบข้อมูลและประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ เป็นข้อสังเกตที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งของชุมชนชาวม้งในตำบลเข็กน้อย ดังต่อไปนี้

1. **วัตถุประสงค์ที่ 1** เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาสภาพปัจจุบันการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่ามีอุปสรรคหรือปัญหาทางด้านการสื่อสารและการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งของคนในชุมชนชาวมั่ง ได้แก่ 1. ผู้ส่งสารและผู้รับสารภายในชุมชน มีวิธีการสื่อสารแบบสองทางและทิศทางการสื่อสารแบบแนวนอนเป็นรูปแบบที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกับงานวิจัยของบุษบา หินเธาว์ (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ ตำบลหนองโสน อำเภอสางาม จังหวัดพิจิตร ในส่วนของการพัฒนารูปแบบการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ารูปแบบการสื่อสารที่ชาวบ้านใช้เป็นวิธีการสองทางแบบแนวนอนหรือแนวนอน 2. สื่อ ที่ใช้ภายในชุมชนมั่งตำบลเข็กน้อย พบว่า 1) สื่อบุคคล เป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญมากภายในชุมชน เช่น นายก อบต. นักพัฒนาชุมชนและวิทยากรจากภายนอกชุมชน อีกทั้งยังมีสื่อเฉพาะกิจที่ใช้ภายในชุมชน คือ การจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและการจัดประชุม ซึ่งสอดคล้องกับกับงานวิจัยของบุษบา หินเธาว์ (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ ตำบลหนองโสน อำเภอสางาม จังหวัดพิจิตร ในส่วนของการพัฒนารูปแบบการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สื่อบุคคลภายในชุมชน คือนักพัฒนาชุมชนมีบทบาทมากในชุมชนและมีรูปแบบการจัดฝึกอบรมและการจัดประชุมสมนาเพื่อระดมทุนการทบทวนตนเอง 3. อุปสรรคทางการสื่อสาร คือ 1) ปัญหาทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) ปัญหาด้านสารของการจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จัดอบรมอยู่ยังไม่เป็นที่สนใจของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมในชุมชน 3) ปัญหาด้านการสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังไม่ตรงกับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย โดยปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น สินค้าส่วนมากจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ยังไม่มีรูปแบบสินค้าที่แปลกใหม่น่าดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทองเจือ เขียดทอง (2558) ศึกษาเรื่อง ผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง: การออกแบบเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กล่าวว่ สภาพปัญหาของงานปักผ้ามั่ง ผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ชาดผู้สืบทอดและชาดการพัฒนาลายใหม่ๆ แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง ควรเน้นที่คุณค่าและการสร้างมูลค่าเพิ่ม และควรมีการรวบรวมลายผ้าปักมั่งเพื่อเป็นต้นแบบ ในการพัฒนาลายต่อไปได้ง่ายขึ้น และควรมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

ยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ ส่วนปัญหาด้านสารของการจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จัดอบรมอยู่ยังไม่เป็นที่สนใจของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมในชุมชนกล่าวคือ เนื้อหาการจัดการเรียนสอนในการจัดโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่ชาววังทุกคนมีความรู้ในเรื่องที่จะสอนอยู่แล้วทำให้ชาววังไม่ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการ โดยดิเรก ยศขรัตน์ (2558) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลคลองพิไกร จังหวัดกำแพงเพชร กล่าวว่า หากเทศบาลตำบลคลองพิไกรจะดำเนินการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่มีผลต่อประชาชนนั้น ให้งานหน่วยงานทำการสำรวจความคิดเห็นและให้ความรู้สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในเบื้องต้นก่อนดำเนินการจัดกิจกรรม เพื่อให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น ทำให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายรู้สึกถึงการเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความสำคัญในกิจกรรมที่หน่วยงานนั้นจัดขึ้น และปัญหาด้านการสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังไม่ตรงกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายนั้นเกิดจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยทำการสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์โครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไปยังชาววังแต่ยังไม่ทั่วถึงและไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ คือกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดิเรก ยศขรัตน์ (2558) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลคลองพิไกร จังหวัดกำแพงเพชร ในส่วนของจุดอ่อนทางการสื่อสารของการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลคลองพิไกร ยังมีพื้นที่หลายจุดที่ประชาชนในพื้นที่บางส่วนไม่ได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารทำให้การสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์ไม่ถึงกลุ่มเป้าหมาย

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการสื่อสารเพื่อพัฒนาและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านสินค้าภายในชุมชนทั้งหมด 6 องค์ประกอบ คือ

1) Problem คือ ปัญหาด้านสินค้าเชิงวัฒนธรรมม้ง
 2) Participant คือ ผู้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ได้แก่ กลุ่มผู้ส่งเสริมสนับสนุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน กลุ่มนักพัฒนา กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรม จะต้องส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน

3) Public areas creation คือ การสร้างพื้นที่สาธารณะ เปิดโอกาสทางการสื่อสารอย่างเสรีในการแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีการประชุมเสวนา และควรมีการ

จัดประชุมก่อนดำเนินโครงการเพื่อการวางแผนและหลังดำเนินการจัดโครงการเพื่อการติดตามและประเมินผล

4) Problem Analysis คือ การร่วมกันวิเคราะห์ถึง สาเหตุและปัญหา

5) Planning คือ การวางแผน หาทางออกหรือแนวทางการพัฒนา

6) Project คือ การสร้างโครงการหรือสื่อกิจกรรมทางการสื่อสารในการแก้ไขปัญหาย่างเหมาะสมและยั่งยืน

โดยมีการกำหนดประเด็นสำคัญของโครงการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการดำเนินโครงการ การติดตามและประเมินผล รวมถึงการเลือกใช้รูปแบบทางการสื่อสาร ทิศทาง ช่องทาง และสื่อที่ใช้ในโครงการอบรมอย่างเหมาะสมตามแนวคิดของ Tufte และ Mefaloputlos (2009) ได้เสนอแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 2) การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 3) การปฏิบัติกิจกรรมการสื่อสาร 4) การติดตามและประเมินผล ด้วยทั้ง 6 ประกอบดังกล่าวนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของตามหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นให้มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ โดยเริ่มจากประชาชนต้องระบุถึงปัญหาและความต้องการ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และการติดตามประเมินผลของโครงการ เพื่อให้การพัฒนานั้นตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง อันนำไปสู่หนทางพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนตามแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐวุฒิ สมยาโรน (2556) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้านของกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ในผลการวิจัยเรื่องนี้ว่า กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้านของกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยมีรูปแบบทางการสื่อสาร คือ Play Model ประกอบไปด้วย 1) Participatory Communication คือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 2) Learning คือ การเรียนรู้วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา 3) Activity คือ กิจกรรมที่ใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา 4) Youngers คือ กลุ่มผู้รับสารภายในชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิภู อกิษฐ์ (2557) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของตลาดย้อนยุคนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร โดยผลการวิจัยกล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของตลาดย้อนยุคนครชุม จังหวัดกำแพงเพชรนั้น การมีส่วนร่วมจะต้องมีหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการก่อตั้งเป็นภาคีตลาดย้อนยุคนครชุม จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น การจัดประชุมประจำเดือนเป็นการเปิดโอกาสให้ตัวแทนพ่อค้าแม่ค้า ตัวแทน

จากภาครัฐฯ รวมไปถึงตัวแทนจากกลุ่มวิจัยชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมแสดงความคิดเห็น ในการประชุมทุกๆ เดือนจะเป็นการช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยจะรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวแทนต่างๆ ที่เข้ามาประชุม และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดิเรก ยศรัตน์ (2558) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลคลองพิไกร จังหวัดกำแพงเพชร ในส่วนของผลการวิจัย โดยการใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในการสร้างการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะหรือการจัดการขยะของเทศบาลตำบลคลองพิไกรภายใต้กรอบแนวคิดด้านการมีส่วนร่วม คือ กลยุทธ์การใช้นักเรียน ครู บุคลากร ในโรงเรียนมามีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ และขยายวงกว้างไปสู่ชุมชน โดยเริ่มจากนักเรียนไปสู่พ่อแม่ ผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังใช้กลยุทธ์ในการแก้ไขหลายด้าน ได้แก่ การใช้สื่อสื่อสารเสียงตามสายในการประชาสัมพันธ์โครงการ การใช้กิจกรรมทางการสื่อสาร คือ การจัดโครงการเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ การจัดฝึกอบรม การประชุมเสวนา การรับฟังความคิดเห็นประชาชนจากการใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น การใช้สื่อบุคคล จากหน่วยงานภาครัฐเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาการจัดการขยะในตำบลคลองพิไกร และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ บุษบา หินเธาว์ (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ ตำบลหนองโสน อำเภอสามงาม จังหวัดพิจิตร ในส่วนของการพัฒนารูปแบบการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ารูปแบบการสื่อสารสองทางแบบแนวระนาบหรือแนวนอน โดยรูปแบบกิจกรรมที่ใช้การสื่อสารได้แก่ การจัดประชุมเสวนา การระดมความคิดเห็น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ผลการทดลองรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมพบว่า รูปแบบการสื่อสารผ่านกิจกรรมฝึกอบรมเป็นรูปแบบการสื่อสารสองทางแบบแนวระนาบที่ดีที่สุด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้พบว่ากลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมักไม่ค่อยให้ความสนใจกับการจัดโครงการอบรมพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมจากกลุ่มผู้ส่งเสริมสนับสนุนมากนัก ส่วนมากผู้ที่เข้าร่วมโครงการจะเป็นชาวบ้านที่ไม่ได้ประกอบกิจการการผลิตสินค้าโดยตรง จึงทำให้การจัดกิจกรรมอบรมพัฒนาสินค้าไม่ตรงต่อกลุ่มเป้าหมายหลักของการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรม กลุ่มผู้ส่งเสริมสนับสนุนหรือหน่วยงานภาครัฐฯ ในท้องที่ ควรทำการสื่อสารให้หลากหลายช่องทางให้มากขึ้นเพื่อสร้างความสนใจ อีกทั้งทำการสื่อสารให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายในเข้าร่วมโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หน่วยงานภาครัฐฯ จัดขึ้น

2. นอกจากหน่วยงานภาครัฐฯในท้องถิ่นจะมีการจัดโครงการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนแล้ว ควรใช้รูปแบบกิจกรรมทางการสื่อสารอื่นๆที่มีความหลากหลายและดึงดูดใจ เช่น การนำผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งไปศึกษาดูงาน การจัดนิทรรศการ เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์และมุมมองใหม่ๆ ในการนำความรู้ที่ได้จากการไปศึกษาดูงานของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งมาปรับและประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้าของตน

3. จากการวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ หากมีผู้สนใจทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในพื้นที่นี้ ควรศึกษาบริบท วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่หรือติดต่อขอคำแนะนำจากผู้นำชุมชน นักพัฒนา หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐฯในท้องถิ่นเพื่อความสะดวกราบรื่นต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

4. จากการวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมมั่งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ หากมีผู้สนใจทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องอาจจะไปศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ที่มีการผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย ทรัพยากร วัฒนธรรม มีรูปแบบวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน และนำผลมาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกัน รวมไปถึงข้อดีและข้อเสีย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในชุมชนอื่นต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). **สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2543). **การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น**. นครปฐม: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ติเรก ยศขรัตน์ (2558). **กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลของพิไกร จังหวัดกำแพงเพชร**. พิษณุโลก: ปริญญานีเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ณัฐภูมิ สมยาโรน. (2556). **กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของเล่นพื้นบ้านของกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ตำบลป่าแดดอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย**. พิษณุโลก: วิทยานิพนธ์ปริญญานีเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทองเจือ เขียดทอง (2558). **ผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง: การออกแบบเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

- บุษบา หินเธาว์ (2555). การพัฒนาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ ตำบลหนองโสน อำเภอสามงาม จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก: คณะวิทยาการจัดการ เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ.
- บุษบา หินเธาว์ (2555). รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, จังหวัดพิษณุโลก.
- พิภู อภิชัย. (2557). การสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของตลาด ย้อนยุคนครชุมจังหวัดกำแพงเพชร. พิษณุโลก: ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุรัตน์ ตรีสกุล. (2548). **หลักนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุนันทา.
- เสนาะ ดิยาว์. (2535). **การสื่อสารในองค์กร** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2554-2555). กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย. **วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์**. 7(1) : 6-19.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2555). **เอกสารประกอบการสอนการสื่อสารเพื่อการพัฒนา**. ภาควิชา นิเทศศาสตร์คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Lerner, Daniel & Schramm, Wilbur. (1967). **Communication and change in the Developing Countries**. Honolulu: East-west Center.
- Servaes, J. (1996). **Participatory Communication for Social change**. Sage Publication.
- Tufte, T. and Mefaloputlos, P. (2009). **Participatory Communication: A practical guide**. Washington D.C.: The World Bank.
- United Nation. (1983). **Popular participation as a strategy for promoting community level action and nation development**. New York: United Nations.

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/KZb7ck>

การกลายเป็นเมืองและระดับการมีส่วนร่วม ของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา¹

Urbanization and Ladder of Citizen Participation
in the communities surrounding the University of Phayao

ดาร์รัตน์ คำเป็ง²

Dararat Khampeng

E-mail: Dararat.kh@up.ac.th

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การกลายเป็นเมืองและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของกระบวนการกลายเป็นเมืองและการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา และ 3) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยาตามทฤษฎีตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation ของ Sherry Arnstein

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยามีการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองเกิดขึ้น จากการยกฐานะรูปแบบการปกครองท้องถิ่นเป็น “เทศบาลตำบล” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับช่วงระยะเวลาของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยหลังกระบวนการกลายเป็นเมือง เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของ Sherry R. Arnstein พบว่าอยู่ในระดับที่ 5 คือ ระดับการปลอบใจ (Placation) ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชนเริ่มที่จะมีอิทธิพลในการตัดสินใจร่วมกับรัฐ ในการให้คำปรึกษาหรือเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนได้อย่างไม่มีขอบเขต แต่การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายยังเป็นดุลยพินิจของผู้มีอำนาจที่สามารถนำเอาคำปรึกษาหรือคำแนะนำของประชาชนมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจ โดยผ่านลักษณะการรวมกลุ่มทั้งที่เป็นทางการ และไม่ใช่วิธีการ พฤติกรรมการเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้าน และการเลือกตั้งของประชาชน

คำสำคัญ: ระดับการมีส่วนร่วม, การกลายเป็นเมือง, พะเยา

Abstract

This article entitled “Urbanization and Ladder of Political Participation in Communities around University of Phayao” has three objectives including (1) to study political dimension of urbanization in Maeka communities surrounding the University of Phayao (2) to study relations between the urbanization and public participation (3) to study the level of citizen participation in the communities regarding Sherry Arnstein’s Ladder of Citizen Participation model.

Two findings are concluded. One is that the surrounding communities are politically urbanized. Evidently, Maeka local government is upgraded to sub-district municipality amidst the urbanization caused by the establishment of the University of Phayao. Another is that, according to Sherry Arnstein's framework, public participation in effect of the urbanization is at level 5 (Placation). This means that citizens are influential in the government's decision-making, consultation and planning without limits. However, final decisions are under discretion of those in power. They gather advices from citizens through activities such as formal and informal group discussion, village meeting and local elections. These advices are eventually taken into their consideration to make a final decision.

Keywords: Ladder of Political Participation, Urbanization, Phayao

บทนำ

ตามนโยบายการกระจายโอกาสและการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ประกอบกับการเคลื่อนไหวจากตัวแทนภาครัฐและเอกชน ในการแก้ไขปัญหาเรื่องรายได้ และการศึกษาของประชาชนในจังหวัดพะเยาที่เฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ จึงนำมาสู่การพิจารณาการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา ตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2539 โดยได้มีการใช้อาคารของโรงเรียนพะเยาพิทยาคม (ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา) เป็นที่ตั้งชั่วคราว และต่อมาได้ย้ายมาทำการถาวร ณ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ใน พ.ศ.2542 โดยมีเนื้อที่ 5,727 ไร่ (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2559) และก่อให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ตั้งและเขตติดต่อกับมหาวิทยาลัยพะเยา คือ หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 16 ตำบลแม่กา เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองการปกครอง และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้นำไปสู่กระบวนการกลายเป็นเมือง (Urbanization) เกิดขึ้นในพื้นที่

จากการศึกษากระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย บุญนาค ตีวกุล (2546) ได้กล่าวถึงการศึกษาดัชนีตัวชี้วัดความเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครอง โดยอาศัย

ข้อมูลเชิงประจักษ์อันหนึ่ง คือ “เขตเทศบาล” ซึ่งสอดคล้องกับการกลายเป็นเมืองของตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา สู่การเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น “เทศบาลตำบลแม่กา” เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 พร้อมกับวิสัยทัศน์ที่ว่า “แม่กาเมืองน่าอยู่” โดยทั้งนี้ การยกฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลตำบลตามข้อบัญญัติพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นพื้นฐานของการแสดงเจตนารมณ์ในเรื่องดังกล่าวด้วย ดังนั้น การยกฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมเป็นสิ่งสะท้อนถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชน Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) ได้กล่าวว่า เป็นอำนาจประเภทหนึ่ง และเป็นกระบวนการจัดสรรอำนาจ (Redistribution of Power) โดยส่งเสริมให้ประชาชนที่อาจเป็นผู้ไร้ซึ่งอำนาจ (The Have -Nots) มักไม่มีโอกาสถูกกีดกัน หรือถูกแยกออกจากกระบวนการทางการเมืองและเศรษฐกิจ ให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการมากขึ้น ซึ่งประชาชนสามารถช่วยกำหนดแนวทางในการรับรู้ แบ่งปันข้อมูลข่าวสาร กำหนดเป้าหมายนโยบายสาธารณะ จัดสรรการใช้จ่ายรายได้ ภาษีอากร ดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ และให้มีการเปิดเผยการกระจายผลประโยชน์มากขึ้น

ดังนั้น จากกระบวนการกลายเป็นเมืองและการเปลี่ยนแปลงฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ จึงเป็นที่มาของการศึกษา “ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของกระบวนการกลายเป็นเมืองและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา ตามทฤษฎีตัวแบบขั้นบันไดของพลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation ของ Sherry Arnstein อันจะนำไปสู่การศึกษากระบวนการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองเชิงลึก และเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเปลี่ยนผ่านจากชุมชนชนบทเป็นชุมชนเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์

ในบทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ

- 1) เพื่อศึกษาการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของกระบวนการกลายเป็นเมืองและการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

3) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยาตามทฤษฎีตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation ของ Sherry Arnstein

พื้นที่และขอบเขตของการศึกษา

ในการวิจัยเรื่อง ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยามีขอบเขตการศึกษาการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครอง ที่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามตัวแบบขั้นบันได การมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation ของ Sherry Arnstein ในชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา พื้นที่บ้านห้วยเคียน (หมู่ 2) และบ้านแม่กาห้วยเคียน (หมู่ 16) ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลทางด้านบริบทพื้นที่ สภาพการเมืองการปกครอง ประชาชน และกลุ่มผู้นำในพื้นที่ โดยใช้เครื่องมือในการดำเนินการเก็บข้อมูล 3 แบบ ได้แก่

1) การวิจัยเอกสาร โดยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น จากห้องสมุด หน่วยงานราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยพะเยา โดยข้อมูลต่างๆ อาจอยู่ในรูปแบบสิ่งพิมพ์ หรือรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2) การสนทนากลุ่ม (focus group) ประกอบด้วยตัวแทนจากผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านในชุมชนจากหมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 16 โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็นแบบโควตา (Quota sampling) และใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่กา (จำนวน 4 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากส่วนงานทุกส่วนของเทศบาลตำบลแม่กา) ผู้บริหารของเทศบาลตำบลแม่กา (จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ) ผู้นำชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน (จากหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 16 จำนวนหมู่บ้านละ 5 คน) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยการเลือกผู้สัมภาษณ์จะอาศัยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็นแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีแบบสอบถามกึ่งมีโครงสร้าง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการศึกษานี้ มีการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นในบริบทของพื้นที่เพื่อตีกรอบโดยสังเขป เพื่อแยกประเด็นคำถามตามแบบสัมภาษณ์ตามกลุ่มประชากรที่ศึกษา เก็บข้อมูลเชิงลึก เชิงกว้าง นำข้อมูลมาเปรียบเทียบแล้วเชื่อมโยงข้อมูลพื้นฐาน เพื่อใช้ในการดำเนินการเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมในด้านอื่นๆ หรือบุคคลอื่นที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องต่อไป โดยระหว่างเก็บข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัยเพื่อสร้างข้อสรุปเบื้องต้น (Working Hypothesis) และใช้การวิเคราะห์โดยการจำแนกและอธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเปรียบเทียบ (Constant Comparative)

กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการดำเนินการวิจัย

ในการวิเคราะห์เรื่อง ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา สามารถนำทฤษฎีมาวิเคราะห์ได้ 2 คือ 1) ทฤษฎีการกลายเป็นเมือง 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนตามทฤษฎีตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation ของ Sherry Arnstein

1. ทฤษฎีการกลายเป็นเมือง

ในการศึกษานี้ได้รวบรวมความหมายของการกลายเป็นเมือง และได้สังเคราะห์ถึงการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครอง อันหมายถึง เขตเทศบาลซึ่งเป็นชุมชนที่มีประชากรหนาแน่น สามารถมีการปกครองท้องถิ่นสนองตามความต้องการของประชาชน โดยการกำหนดเทศบาลเป็นประเภทใดนั้น ขึ้นกับจำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากร และรายได้ของเทศบาล (บุญนาค ตีวงกุล, 2546)

ทั้งนี้ การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลถือว่า เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญและใช้ในการบริหารเมืองเป็นหลัก ซึ่งหลายประเทศประสบความสำเร็จในการใช้เทศบาลเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปกครองโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย สำหรับสังคมไทยเทศบาลเป็นรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในเขตชุมชนเมืองที่เข้ามาตั้งแต่เริ่มมีการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ตามพระราชบัญญัติการจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ทำให้เกิดการจัดตั้งเทศบาล 3 รูปแบบ คือ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล และมีฐานะเป็นนิติบุคคล (โกวิท พวงงาม, 2548: 190) ทั้งนี้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ 1) จำนวนและความหนาแน่นของประชากรในท้องถิ่นนั้น 2) ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงการจัดเก็บรายได้ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น และ 3) ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่นนั้นว่าจะสามารถพัฒนาความเจริญ

ได้มากนักน้อยเพียงใด ทั้งนี้ในบางประเทศยังได้นำเอาสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่และ ส่วนประกอบของการเป็นประชากรในท้องถิ่นนั้น ได้แก่ คนต่างด้าว และความเป็นไปได้ที่ ประชากรจะมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบในการพิจารณา (โกวิทย์ พวงงาม, 2548 :196)

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนตามตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของ พลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation

โดย ภาวินี ช่วยประคอง และ ดารารัตน์ คำเป็ง (2553) ได้สรุปแนวคิดดังกล่าว ไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งออกได้ 8 ระดับ

1) ระดับการถูกจัดการได้ (Manipulation) อันเป็นลำดับขั้นต่ำสุด ซึ่ง หมายถึง การที่ประชาชนรวมตัวกันในรูปแบบการเกิดคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการ ตรวจสอบ ซึ่งจะเปรียบเสมือนการเป็นตรายางที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือการแสวงหา การสนับสนุนแทนที่จะเป็นการเข้าร่วมอย่างแท้จริง

2) ระดับการรักษาบำบัด (Therapy) โดยเปรียบเสมือนการที่คนไร้ซึ่งอำนาจ (Powerlessness) เป็นผู้ป่วยทางจิต (The mental illness) ซึ่งเมื่อมีการเปิดโอกาส ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นก็เพื่อรักษาความป่วยทางจิตใจโดยไม่ได้เป็นไปเพื่อการ เปลี่ยนแปลงความไม่ถูกต้อง หรือความยุติธรรมแต่ประการใด

3) ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) โดยระดับการมีส่วนร่วม ในขั้นนี้ เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทางเลือกนโยบายแก่ ประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นขั้นแรกของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

4) ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation) เป็นการชักชวนให้ประชาชน ออกมาแสดงความคิดเห็น เช่น การสำรวจความคิดเห็น การประชุมชุมชน การทำ ประชาพิจารณ์ ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าวเป็นวิธีการพยายามดึงดูดประชาชนให้มาเข้าร่วม เชิงปริมาณ

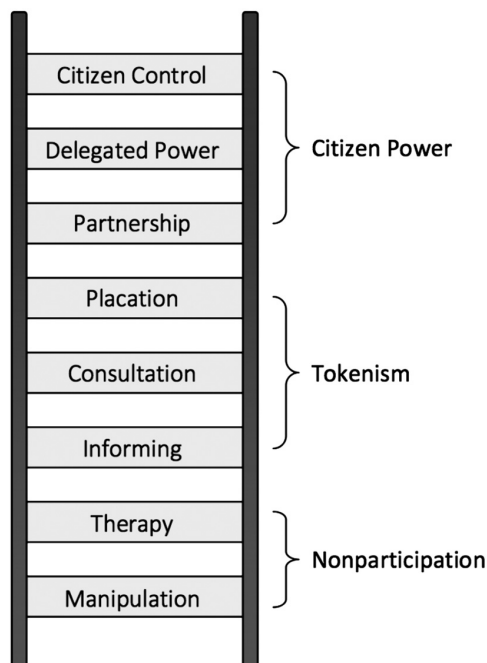
5) ระดับการปลอบใจ (Placation) ประชาชนสามารถให้คำปรึกษาหรือ เข้าร่วมในกระบวนการวางแผนได้อย่างไม่มีขอบเขต แต่การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายยังคงเป็น ดุลยพินิจของผู้มีอำนาจที่สามารถนำเอาคำปรึกษาหรือคำแนะนำของประชาชนมาพิจารณา ประกอบการตัดสินใจ

6) ระดับความร่วมมือ (Partnership) อำนาจถูกจัดสรรผ่านการต่อรองระหว่าง ประชาชนกับผู้มีอำนาจ ทั้งสองฝ่ายมีความรับผิดชอบในการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน ภายใต้รูปแบบของคณะกรรมการนโยบายร่วม (Joint Policy Boards)

7) ระดับอำนาจการเป็นตัวแทน (Delegated Power) ประชาชนสามารถมี บทบาทนำในการตัดสินใจวางแผนและการดำเนินการตามแผนงานต่างๆ ได้ประกันถึงการรับ

ผิดชอบต่อสังคม เกิดการตัดสินใจในนโยบายของรัฐแตกต่างไปจากความคิดเห็นร่วมกันของประชาชนและภาครัฐ ที่เกิดจากการต่อรองกับประชาชนระหว่างกันการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม

8) ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) นโยบายและการบริหารแผนงานหรือโครงการใดๆ ก็ตามที่ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นเป็นไปในทิศทางที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริง รวมทั้งยังสามารถต่อรองข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และไม่มีใครสามารถมาเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดเหล่านั้นได้ภายหลัง

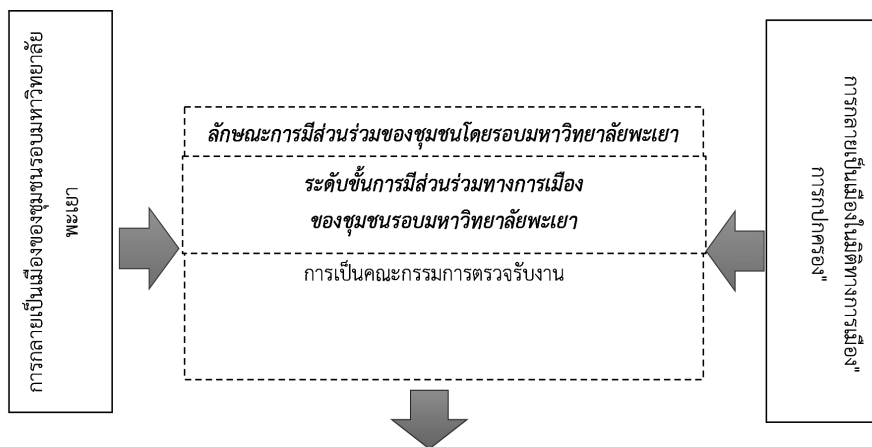

ภาพที่ 1 ขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมืองของ Arnstein

ที่มา: Kitty S Jones. (2016). The government need to learn about the link between correlation and causality. Denial of culpability is not good enough. Retrieved March 15 2017, from <https://kittysjones.wordpress.com/2015/09/30/the-government-need-to-learn-the-difference-between-causation-and-correlation-denial-of-culpability-is-not-good-enough/>

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึง ระดับขั้นบันไดที่สูงขึ้นเป็นสิ่งที่สะท้อนอำนาจของประชาชนที่มากขึ้น สำหรับ Arnstein นั้นขั้นบันไดที่ 1 และขั้นที่ 2 ถือว่ายังไม่เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้เลย ที่เรียกว่า Nonparticipation ส่วนขั้นที่ 3 ถึงขั้นที่ 5 เรียกว่า Tokenism หมายถึง ประชาชนมีโอกาสนำเสนอความคิดเห็นแต่ยังไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ส่วนขั้นที่ 6 ถึงขั้นที่ 8 ถือว่าประชาชนมีอำนาจตัดสินใจเรียกว่า Citizen Power ที่สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในระดับเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) เป็นจุดเริ่มของบทบาทและอำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง (อรทัย ก๊กผล. 2552: 22)

จากทฤษฎีแล้วแนวคิดขั้นต้น จึงนำมาสู่การพัฒนากรอบการศึกษาและทำความเข้าใจ ของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อวิเคราะห์การกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครอง และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกระบวนการกลายเป็นเมืองกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา ตามทฤษฎีตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง ของ Sherry Arnstein สามารถสรุปได้ใน 2 ประเด็นหลัก ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. กระบวนการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองของตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

จากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา ณ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ใน พ.ศ.2542 สามารถแบ่งช่วงระยะการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยจนถึงปัจจุบันได้ ดังนี้

ระยะที่ 1: พ.ศ. 2542 – 2549 การจัดตั้ง มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา

ระยะที่ 2: พ.ศ. 2550 – 2552 การเปลี่ยนฐานะเป็น มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา

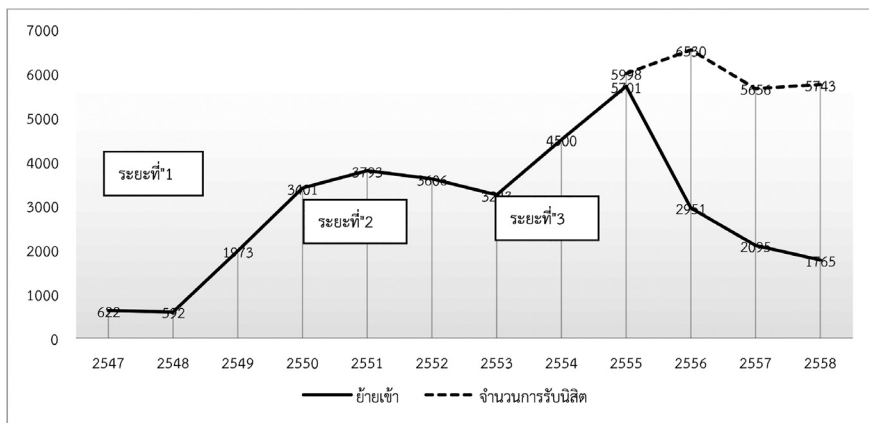
ระยะที่ 3: 2553 – ปัจจุบัน การเปลี่ยนฐานะเป็น มหาวิทยาลัยพะเยา

โดยการตั้งมหาวิทยาลัยในพื้นที่ตำบลแม่กา ได้มีผลต่อการเพิ่มจำนวนประชากร การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อการยกฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา เป็น “เทศบาลตำบลแม่กา” เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 และถือเป็นการปกครองในรูปแบบเมือง ซึ่งตรงกับความหมายของการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครอง ดังนิยามของ โกวิท พวงงาม (2548) และบุญนาค ตีวกุล (2546) สามารถแบ่งพิจารณาในรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านโครงสร้างประชากร

จากการศึกษาอัตราการย้ายเข้า ตั้งแต่ พ.ศ.2547-2558 (ดังแผนภูมิที่ 1) และสถิติประชากรในตำบลแม่กา ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 - พ.ศ. 2557 (ดังแผนภูมิที่ 2) พบว่า ในระยะที่ 1 (พ.ศ. 2542 – 2549) และระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550 - 2552) พื้นที่ตำบลแม่กามีอัตราการย้ายเข้าเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะใน พ.ศ. 2549 มีอัตราการย้ายเข้าก้าวกระโดดเกือบ 2 เท่าจาก พ.ศ. 2548 ซึ่งระยะเวลาดังกล่าว ถือว่าเป็นช่วงการเข้าสู่ระยะที่ 2 ที่มหาวิทยาลัยจะมีการเปลี่ยนฐานะเป็น มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา โดยจะมีการจัดการเรียนการสอน ณ ที่ตั้งอย่างเต็มรูปแบบนั่นเอง

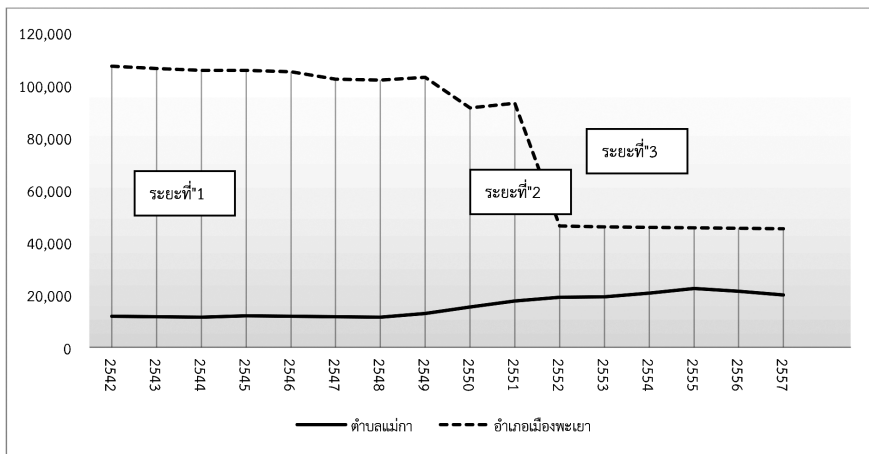
แผนภูมิที่ 1: อัตราการย้ายเข้า (พ.ศ.2547 - 2558) และจำนวนการรับรายงานตัวของนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา (ปีการศึกษา 2555 - 2558)

ที่มา: ทะเบียนราษฎรอำเภอเมืองพะเยา. (2559). สถิติการย้ายเข้า – ย้ายออก แยกรายเดือน ระดับตำบล ของตำบลแม่กา อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา. พะเยา: ที่ว่าการอำเภอเมืองพะเยา. และ กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). รายงานการประเมินตนเอง การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน CUPT QA. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

สำหรับในระยที่ 3 (พ.ศ. 2553 – ปัจจุบัน) อัตราการย้ายเข้าในช่วงต้น ยังมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึง พ.ศ. 2555 ซึ่งเป็นปีที่มีอัตราการย้ายเข้าสูงที่สุด (5,998 คน) และหลังจากนั้นการย้ายเข้าได้มีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากการที่มหาวิทยาลัยพะเยาไม่ได้มีกฎบังคับให้นิสิตแจ้งย้ายทะเบียนบ้านเข้ามา ในเขตตำบลแม่กา ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถรวบรวมข้อมูลสถิติการย้ายเข้าได้ ตามจริง เช่น พ.ศ. 2558 เทศบาลตำบลแม่กา มีจำนวนการย้ายเข้าเพียง 1,765 คน ในขณะที่รายงานการประเมินตัวเอง การประกันคุณภาพการศึกษาภายในมหาวิทยาลัยพะเยา (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. 2559) ได้รายงานจำนวนนิสิตที่เข้ามา รายงานตัวในปีการศึกษา 2558 มีจำนวนถึง 5,743 คน

แผนภูมิที่ 2: สถิติประชากรตำบลแม่กาเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรอำเภอเมืองพะเยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 – 2557

ที่มา: นิตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์. (2559). ผลกระทบทางสังคมจากการกลายเป็นเมืองของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยพะเยา. พะเยา: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยพะเยา.

อย่างไรก็ตาม แม้อัตราการย้ายเข้าในพื้นที่ตำบลแม่กาจะลดลง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรในอดีต จะเห็นได้ว่าตำบลแม่กามีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปัจจุบันมีจำนวนถึง 20,019 คน ในขณะที่จำนวนประชากรในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีอัตราที่ลดลงและประชากรในตำบลแม่กาก็มีสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรทั้งหมดในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา (ดังแผนภูมิที่ 2)

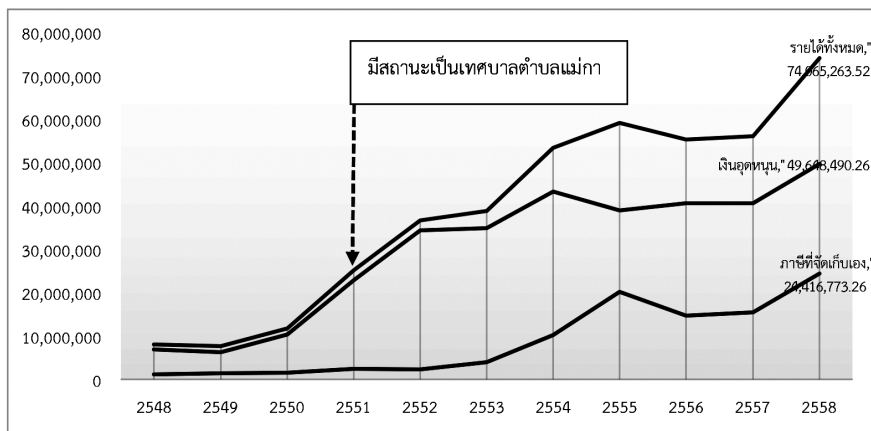
ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า นับตั้งแต่มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในเขตตำบลแม่กา ได้ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่ โดยสามารถพิจารณาจากความสอดคล้องของช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ช่วง กับการเพิ่มจำนวนประชากรที่เกิดขึ้น และประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญกับต่อรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลแม่กา ซึ่งถือว่าเป็นการปกครองรูปแบบเมือง ดังจะกล่าวในหัวข้อที่ 1.2

1.2 ด้านรายได้

ในการพิจารณาถึงกระบวนการกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครอง โดยพิจารณาจากการยกฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลนั้น จำเป็นต้องพิจารณาถึงรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย สำหรับกรณีตำบลแม่กา

พบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2558 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้รวมเพิ่มขึ้นทุกปี (ดังแผนภูมิที่ 3) จากทั้งจำนวนภาษีที่จัดเก็บเองและเงินอุดหนุนจากรัฐบาล อันเนื่องมาจากการที่ตำบลแม่กามีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น นำมาสู่การเป็นเหตุผลขอยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ตามเอกสารข้อมูลรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย คณะที่ 2 ครั้งที่ 47/2551 ในการพิจารณาร่างประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยประเด็นการขอจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา เป็นเทศบาลตำบลแม่กา มีเนื้อหาสรุปตามมติของคณะกรรมการว่า องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา มีสภาพความเจริญอันเหมาะสม ประกอบกับมีสัดส่วนรายได้จริงไม่รวมเงินอุดหนุนต่อค่าใช้จ่ายเงินเดือนประโยชน์ตอบแทนอื่น และเงินค่าจ้างของพนักงานส่วนท้องถิ่นและลูกจ้างตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 คิดเป็นร้อยละ 83:17 เมื่อหักรายจ่ายประจำแล้วมีเงินเหลือประมาณ 9.02 ล้านบาท จึงเห็นได้ว่า มีรายได้เพียงพอที่จะใช้ในการพัฒนาและดำเนินกิจการให้บริการสาธารณะ และมีมติให้มีการจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลแม่กาได้

แผนภูมิที่ 3 รายได้ของเทศบาลตำบลแม่กาตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2558

ที่มา: กองคลังเทศบาลตำบลแม่กา. (2559). ข้อมูลรายได้เทศบาลตำบลแม่กา. พะเยา: เทศบาลตำบลแม่กา.

ดังนั้น จากข้อมูลจำนวนประชากรและการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา ซึ่งนำมาสู่การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแม่กาใน พ.ศ.2551 สามารถนำมาสู่ข้อสรุปได้ว่า การเกิดขึ้นของการปกครองรูปแบบเมืองซึ่งถือว่าเป็นการกลายเปลี่ยนเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองของตำบลแม่กา มีความสัมพันธ์กับช่วงระยะเวลาการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา ในปี พ.ศ.2542 และการเปลี่ยนฐานะของมหาวิทยาลัยใน พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2553

2. ความสัมพันธ์ของกระบวนการกลายเปลี่ยนเมืองและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

2.1 ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

จากกระบวนการกลายเปลี่ยนเมืองในชุมชนตำบลแม่กา โดยเฉพาะใน หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 16 ก่อให้เกิดความแตกต่างของลักษณะการมีส่วนร่วมจากประชากรในชุมชนสองกลุ่มที่เห็นได้ชัดเจน คือ “กลุ่มชาวบ้านเก่า” ซึ่งเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลแม่กา ก่อนมีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในพื้นที่ และ “กลุ่มชาวบ้านใหม่” ซึ่งเป็นประชากรที่ย้ายเข้ามาอยู่ในตำบลแม่กา เพราะการจัดตั้งของมหาวิทยาลัย เช่น บุคลากรทางการศึกษา ผู้ประกอบการ เจ้าของธุรกิจต่างๆ โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลให้ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา มีลักษณะที่ดังนี้

2.1.1 การรวมกลุ่มในชุมชน

จากการศึกษาของ ขวัญ สงวนเสริมศรี (2554: 97-98) พบว่า ชาวบ้านแม่การ้อยละ 36.2 เป็นสมาชิกกลุ่มที่เป็นทางการในชุมชน และจำนวนถึงร้อยละ 63.8 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด โดยสามารถแบ่งประเภทของการรวมกลุ่มในชุมชน จากการศึกษาสัมภาษณ์และการศึกษาทางเอกสารได้ ดังนี้

กลุ่มเครือญาติ จากเดิมที่แม่กาเป็นสังคมจารีตและมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรม จึงทำให้มีการรวมกลุ่มที่มีพื้นฐานจากการปฏิสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือเหมือนเครือญาติเกิดขึ้น ทั้งนี้ชุมชนแม่กามีนามสกุลดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่ เช่น เงินเย็น ปิงเมือง เฉพาะธรรม งามจิต สุริยะ และ กัณธะคำ และนอกจากนี้มีการรวมกลุ่มที่เรียกว่า “ป๊อกบ้าน” (หมายถึงครัวเรือน 6-7 หลังคาเรือน ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน) ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มและเกิดการสื่อสารทางการเมืองเกิดขึ้น ซึ่งกลุ่มป๊อกบ้านนี้จะมิพบปะที่ชัดเจน ในการประสานความร่วมมือในการดำเนินนโยบายของทางการโดยเฉพาะการประสานงานจากท้องที่สู่ชุมชน

กลุ่มอาชีพ ในพื้นที่ตำบลแม่กาได้มีการรวมกลุ่มทางอาชีพเกษตรกรรมเกิดขึ้นในแต่ละหมู่ แต่เป็นการรวมตัวแบบหลวมๆ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์

เครื่องปั้นดินเผาบ้านบัว หมู่ที่ 7 ผลิตภัณฑ์กลุ่มจักสานตะกร้าจากเชือกมัดฟาง หมู่ที่ 11 ผลิตภัณฑ์กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง หมู่ที่ 8 เป็นต้น

กลุ่มอาสาสมัคร เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ที่ดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสุขในพื้นที่โดยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสตรี, กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการกับงานป้องกันบรรเทาสาธารณภัยของหมู่บ้าน, กลุ่มอาสาสมัครป้องกันไฟป่าหมู่บ้าน เช่น ในหมู่ที่ 14 แม่กานาไร่เดียว, อาสาสมัครตำรวจบ้าน (สตบ.), ชุติรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)

กลุ่มเยาวชน ในชุมชนแม่กามีการรวมกลุ่มเยาวชนที่เป็นทางการ คือ กลุ่มแอฟริกันน้ำโดยเน้นการพัฒนาเยาวชนเรื่องเอดส์ เพศศึกษา และอนามัยเจริญพันธุ์ มีการสร้างนวัตกรรมใหม่ที่เป็นสื่อการเรียนรู้ในกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน และกลุ่มสภาเยาวชน ทั้ง 18 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นการจัดตั้งโดยเทศบาลตำบลแม่กา

กลุ่มการเมือง การตั้งกลุ่มทางการเมืองของชุมชนแม่กา ไม่ได้มีลักษณะการจัดตั้งจากชุมชน มีเพียงการจัดตั้งของกลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งท้องถิ่น เช่น กลุ่มแม่กาพลังใหม่ แม่กาพัฒนา และกลุ่มแม่กาท้าวหน้า และในช่วงหลังเลือกตั้ง กลุ่มดังกล่าวก็ลดบทบาทลง เหลือเพียงกลุ่มผู้นำท้องถิ่น สมาชิกสภาเทศบาล และผู้นำท้องที่ เท่านั้น ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยมีการสื่อสารกันผ่านการประชุมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นต้น

กลุ่มเงินออม โดยส่วนมากจัดตั้งตามวัตถุประสงค์เฉพาะต่างๆ เช่น กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน และกองทุนกั๊ยืมในรูปแบบต่างๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน เป็นต้น

กลุ่มอื่นๆ เช่นกลุ่มผู้สูงอายุ โดยได้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ขึ้น 2 แห่ง ณ วัดแม่กาห้วยเคียน และ วัดแม่กาโทกวาก เพื่อตอบสนองนโยบายสังคมสูงวัย และเป็นที่รวบรวมความรู้ทางภูมิปัญญาของตำบลแม่กา

จากกระบวนการกลายเป็นเมืองที่เกิดขึ้นของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา มีผลต่อลักษณะการรวมกลุ่มในชุมชนกล่าวคือ การรวมกลุ่มต่างๆ ยังคงจำกัดอยู่ในเฉพาะชาวบ้านเก่า เช่น กลุ่มป่อกบ้าน กลุ่มอาสาสมัคร ส่วนชาวบ้านใหม่ส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้สึกร่วมกันในพื้นที่ และยังไม่มีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้น ยกเว้นแต่การรวมกลุ่มเงินออมบางประเภท เช่น กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงอาชีพที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็ทำให้การรวมกลุ่มบางกลุ่มมีจำนวนสมาชิกไม่เพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรและบางกลุ่มก็มีจำนวนที่ลดลง

2.1.3 การทำประชาคมหมู่บ้าน

ในกระบวนการทำประชาคมหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น ทุกปีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ – มีนาคม เพื่อทำแผนชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเสนอต่อเทศบาลตำบลแม่กา และเพื่อจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลต่อไป โดยทั้งนี้การมีส่วนร่วมในการทำประชาคมหมู่บ้านจะเริ่มขั้นตอนจากการกำหนดวันทำประชาคมหมู่บ้านโดยเทศบาล และแจ้งผ่านผู้ใหญ่บ้านเพื่อทำการประชาสัมพันธ์ไปยังลูกบ้านให้ทราบถึงกำหนดการของการมีประชาคมหมู่บ้าน ทั้งโดยการสื่อสารผ่านหัวหน้าปึกบ้าน (หัวหน้าปึกบ้านมาจากการเลือกของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นบุคคลทำงานด้วยจิตอาสา เป็นตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการและไม่ได้รับค่าตอบแทน), การประกาศเสียงตามสาย หรือแม้แต่การแจ้งข่าวสารทางไลน์ (Line) ของกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการกระจายข่าวที่ทั่วถึง และเมื่อถึงวันทำประชาคมก็จะมีตัวแทนจากฝ่ายนโยบายและแผนของเทศบาลตำบลแม่กาเข้าร่วม เพื่อชี้แจงการทำยุทธศาสตร์และนำแผนดังกล่าวไปประกอบการทำแผนยุทธศาสตร์ 3 ปีของเทศบาลต่อไป

แต่จากกระบวนการกลายเป็นเมืองที่เกิดขึ้น ได้ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมการทำประชาคมหมู่บ้าน โดยในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 16 มีจำนวนผู้เข้าร่วมลดลง อันเนื่องมาจากการที่ผู้ใหญ่บ้านติดต่อสื่อสารลูกบ้านได้ยากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีชาวบ้านใหม่ จึงทำให้บางครั้งจำนวนผู้เข้าร่วมในการทำประชาคมหมู่บ้านมีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ประกอบกับชาวบ้านเก่าบางส่วนได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรม การหาของป่า หรือการรับจ้างอยู่บ้าน เป็นการรับจ้างตามร้านค้าหรือเป็นแม่บ้านในมหาวิทยาลัยพะเยา และค้าขาย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเวลาทำงาน โดยเฉพาะผู้หญิงซึ่งปกติจะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประชาคมหมู่บ้านมากกว่าผู้ชาย เพราะเนื่องจากเป็นสมาชิกของกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ เช่น กลุ่ม อสม. หรือ กลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเมื่อหลังเวลาเลิกงานก็ต้องดูแลบ้านและครอบครัวเป็นหลัก จึงทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมการทำประชาคมได้เหมือนในอดีต

นอกจากนี้ชาวบ้านเก่าได้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายทางการเมือง และไม่มีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมการทำประชาคมหมู่บ้าน เพราะรู้สึกว่าการเดินที่เสนอไปไม่ได้รับการตอบสนองจากทางท้องถิ่น จนบางคนรู้สึกว่ปัญหาของตนไม่มีความสำคัญเท่ากับชาวบ้านใหม่ที่เป็นฐานเสียงสำคัญในการเลือกตั้งท้องถิ่น เช่น การสร้างประปาหมู่บ้าน การส่งเสริมงานประเพณีดั้งเดิมของชุมชน เป็นต้น

ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชาวบ้านใหม่จะมีการเคลื่อนไหวในการร้องเรียนกับทางราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยอาจทำเป็นหนังสือแจ้งหรือโทรศัพท์เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ในประเด็นปัญหาด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนนชำรุด

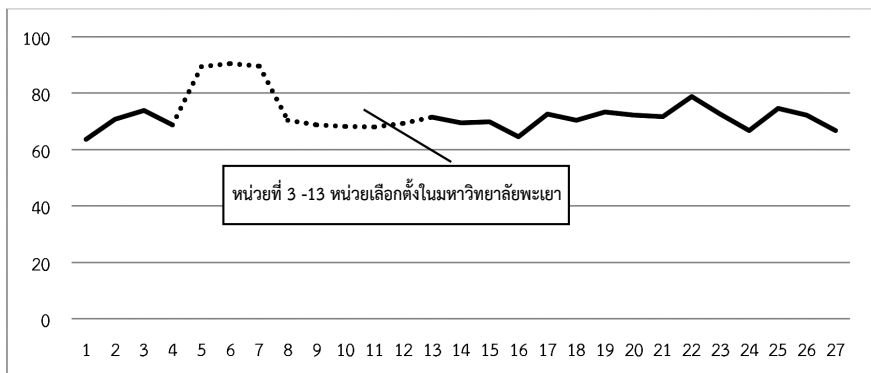
ไฟฟ้าสาธารณะไม่สว่าง ที่รกร้างข้างบ้าน เสียงรบกวนจากหอพัก น้ำเน่าเสีย เป็นต้น โดยหากพิจารณาถึงการแสดงบทบาทของชาวบ้านใหม่ จะพบว่าเป็นลักษณะของการสะท้อนความคาดหวังหรือความต้องการที่แตกต่างออกไปจากชาวบ้านเก่า

2.1.4 การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของชุมชนพบว่า ประชาชนชาวแม่กามีความตื่นตัวในการใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นอย่างมาก โดยจากการศึกษาข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา (2559) พบว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 ประชาชนแม่กามีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 16,218 คน และไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 12,537 คิดเป็นร้อยละ 77.30 โดยเฉพาะในหน่วยเลือกตั้งที่ 3-13 ซึ่งเป็นหน่วยเลือกตั้งในมหาวิทยาลัยพะเยามีจำนวนผู้ใช้สิทธิสูงสุดในหน่วยที่ 6 ถึงร้อยละ 90.38 (ดังแผนภูมิที่ 3) สอดคล้องกับงานของ ขวัญ สงวนเสริมศรี (2555) ที่พบว่าชาวบ้านแม่กามีส่วนร่วมในใช้สิทธิเลือกตั้ง ถึงร้อยละ 56.5

แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนแต่ละกลุ่มได้มีความตื่นตัวในการเลือกตั้งที่ต่างกัน เช่น กรณีของชาวบ้านเก่าจะมีความตื่นตัวและใส่ใจกับการเลือกผู้ใหญ่บ้านหรือ “ป้อหลวงบ้าน” เป็นอย่างมาก เนื่องจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมาจากการประชุมเลือกโดยลับหรือเปิดเผย และมีวาระในการดำรงตำแหน่งถึงเกษียณอายุราชการ (เมื่ออายุครบ 60 ปี บริบูรณ์) การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเการู้สึกตื่นตัวกับการเลือกผู้ใหญ่บ้าน เพราะป้อหลวงบ้านสำหรับชาวบ้านเก่านั้นเปรียบเสมือนตัวแทนของชุมชนในการเรียกร้องสิทธิหรือต่อรองกับทางเทศบาล และการเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายการวางแผน และใช้งบประมาณของหมู่บ้านที่ได้จากทางราชการส่วนภูมิภาค เช่น กรณีกองทุนหมู่บ้าน หรือเรื่องงบประมาณต่างๆ ในขณะที่ชาวบ้านใหม่จะมีความกระตือรือร้น หรือมีความสนใจในการเลือกป้อหลวงบ้านน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ โดยสามารถเห็นได้จากการที่ชาวบ้านใหม่บางรายยังไม่ทราบชื่อป้อหลวงบ้านของตนเอง

แผนภูมิที่ 4 จำนวนร้อยละของผู้ไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554

ที่มา: คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา. (2559).
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554.
 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดพะเยา.

นอกจากนี้การกลายเป็นเมืองในมิติทางการเมืองการปกครองของชุมชนตำบลแม่กา ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสภาท้องถิ่น ที่จากเดิมเคยมีสมาชิกสภาตำบลได้จำนวน 36 คน จากตัวแทน 18 หมู่บ้าน (หมู่บ้านละ 2 คน) เป็นเพียง 12 คน ตามสัดส่วนจำนวนของประชากรในพื้นที่ โดยลักษณะดังกล่าวส่งผลให้ผู้แทนสภาเทศบาลตำบลมีลักษณะการทำงานเป็นทีม มากกว่าการเป็นตัวแทนของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน เหมือนเช่นการเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับเขตการเลือกตั้งในตำบลแม่กา ได้มีการแบ่งการเลือกตั้งเป็น 2 เขต ซึ่งเขตเลือกตั้งที่หนึ่งนั้นประกอบเพียงแค่ 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 16 (มีประชากรรวมจำนวน 9,061 คน) และเขตเลือกตั้งที่สอง ประกอบด้วย 16 หมู่บ้านที่เหลือ (มีประชากรรวมจำนวน 9,766 คน) จากการแบ่งเขตการเลือกตั้งดังกล่าวทำให้เป็นเขตเลือกตั้งที่หนึ่ง มีความสำคัญในฐานะการเป็นตัวแทนของชาวบ้านใหม่อย่างชัดเจน และส่งผลให้ฐานเสียงของเขตหนึ่งมีความสำคัญต่อการเลือกตัวแทนสมาชิกสภาเทศบาลเป็นอย่างมาก

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ยังได้ส่งผลต่อความคาดหวังทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ผ่านการลงคะแนนเสียงการเลือกตั้งท้องถิ่น โดยทั้งชาวบ้านเก่าและชาวบ้านใหม่ต่างมีความคาดหวังต่อผู้สมัครว่าควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ

มีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับสูง มากกว่าการเป็นชาวบ้านธรรมดา หรือเป็นเพียงแค่นคนในชุมชนที่ทราบปัญหาและรู้จักชุมชนเดิมเพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีตที่ผ่านมา โดยตัวอย่างดังกล่าวเห็นได้จากการที่นายกเทศมนตรีที่ชนะการเลือกตั้งในปัจจุบันมีคุณวุฒิการศึกษาถึงระดับปริญญาเอก และได้ชูนโยบายการหาเสียงที่เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม คือ “สร้างเมืองด้วยปัญญา ชาวแม่กำมีส่วนร่วม”

2.1.5 การเป็นคณะกรรมการตรวจรับงาน

พบว่าประชาชนในตำบลแม่กำได้มีการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจรับงานโดยการจัดตั้งของเทศบาล ในลักษณะการเป็นคณะกรรมการร่วมกับทางเทศบาลตำบลแม่กำ ทั้งนี้ยังไม่มีกรณีการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบในด้านอื่นๆ

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยพะเยา

เมื่อนำตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation ของ Arnstein มาวิเคราะห์กับลักษณะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเก่าและชาวบ้านใหม่ในชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า การมีส่วนร่วมดังกล่าว มีลักษณะที่ประชาชนเริ่มที่จะมีอิทธิพลในการตัดสินใจร่วมกับรัฐ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการให้คำปรึกษาหรือเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนได้อย่างไม่มีขอบเขต แต่อย่างไรก็ตามการตัดสินใจในขั้นสุดท้ายยังเป็นดุลยพินิจของผู้มีอำนาจ โดยบางครั้งผู้มีอำนาจดังกล่าวก็นำเอาคำปรึกษาหรือคำแนะนำของประชาชนมาพิจารณาประกอบ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจของนโยบายในส่วนของท้องที่และท้องถิ่นต่อไป เช่น การเข้าร่วมประชาคมและการเลือกตั้งที่ชาวบ้านสามารถเสนอความต้องการผ่านเวทีและพื้นที่ดังกล่าวได้

จากลักษณะดังกล่าว ทำให้สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา อยู่ในระดับที่ 5 คือ การปลอบใจ (Placation) ของตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยการมีส่วนร่วมดังกล่าวถือเป็นเพียงการทำให้ประชาชนตระหนักถึงความชอบธรรมของภาครัฐ (Tokenism) อันหมายถึง การที่ประชาชนมีโอกาสนำเสนอข้อมูลความคิดเห็น ทั้งนี้ ประชาชนยังไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ และยังไม่มีอำนาจในการมีส่วนร่วมในระดับเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ที่จะถือว่าเป็นจุดเริ่มของบทบาทและอำนาจของประชาชน (Citizen Power) อย่างแท้จริง ทั้งนี้โอกาสที่ประชาชนจะได้รับการปลอบใจนั้นขึ้นอยู่กับ คุณภาพของความช่วยเหลือที่ประชาชนจะจัดลำดับนโยบาย (Policy Prioritization) และระดับการรวมตัวกันของกลุ่มประชาชน เพื่อกดดันให้ท้องถิ่นรับฟังและตัดสินใจตามการจัดลำดับความสำคัญของนโยบายที่ได้เสนอให้ไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในพื้นที่ตำบลแม่กา เมื่อ พ.ศ. 2542 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จนสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนฐานะเป็น “เทศบาลตำบลแม่กา” เมื่อ พ.ศ. 2551 โดยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบดังกล่าว สอดคล้องกับความหมายของคำว่า “เมือง” ตามความหมายของการปกครองและบริหารประเทศ และได้ส่งผลทำให้โครงสร้างของสภาและอำนาจหน้าที่เปลี่ยนแปลงตามมาด้วยเช่นกัน

โดยกระบวนการกลายเป็นเมืองที่เกิดขึ้น มีผลต่อลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา เช่น การรวมกลุ่มในชุมชนที่ยังคงจำกัดอยู่เฉพาะกับกลุ่มชาวบ้านเก่า ซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์ที่อาศัยกลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มเสมือนเครือญาติ หรือแม้แต่ว่าความตื่นตัวของการทำประชาคมหมู่บ้านที่มีจำนวนการเข้าร่วมลดลง เพราะชาวบ้านเก่าได้มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และพบว่ากลุ่มชาวบ้านใหม่ไม่ได้มีความรู้สึกผูกพันในพื้นที่ และยังไม่มีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงความต้องการในเรื่องนโยบายที่แตกต่างกันออกไปจากชาวบ้านเก่าอีกด้วย

สำหรับการใช้สิทธิ์เลือกตั้งชาวบ้านเก่าและชาวบ้านใหม่ต่างมีความตื่นตัวที่แตกต่างกัน โดยชาวบ้านเก่ามีความตื่นตัวกับการเลือกผู้ใหญ่บ้านและการเลือกตั้งท้องถิ่น ในขณะที่ชาวบ้านใหม่จะตื่นตัวเฉพาะกับการเลือกตั้งท้องถิ่น โดยมีความคาดหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถาบันการเมืองหลักในการดูแลการเติบโตของตำบลแม่กา แต่อย่างไรก็ตามทั้งชาวบ้านเก่าและชาวบ้านใหม่ต่างก็มีความคาดหวังต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในตัวผู้นำท้องถิ่นที่ต้องเป็นบุคคลที่มีการศึกษาในระดับสูงและมีวิสัยทัศน์ในการบริหารชุมชนที่จะมีการกลายเป็นเมืองเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ชาวบ้านใหม่ยังมีส่วนสำคัญในเชิงปริมาณช่วงเวลาเลือกตั้ง หรือการทำประชาคมอย่างเห็นได้ชัดเจน อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง การต่อรองทางนโยบายและงบประมาณเป็นอย่างมาก จึงส่งผลให้ชาวบ้านเก่ารู้สึกว่าการไม่ใช้ผู้มีอำนาจเหมือนเดิมอีกต่อไป และนำไปสู่ความรู้สึกเบื่อหน่ายในการมีส่วนร่วมในชุมชน

ดังนั้น จึงสามารถสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นของกลุ่มชาวบ้านเก่าและชาวบ้านใหม่ในชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา ว่ามีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ Ladder of Citizen Participation ของ Sherry Arnstein คือ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่ 5 ซึ่งเป็นเพียงการปลอมใจโดยเป็นสร้างความเท่าเทียมขอขบธรรม (Degree of Tokenism) ให้ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมและเปิดโอกาสให้ต่อรองได้ แต่สุดท้ายการตัดสินใจจะทำโดยตัวแทนของรัฐเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่ในระดับที่ 5 คือ การปลอบใจ (Placation) นั้น หากพิจารณาศักยภาพการเติบโตของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยพะเยา ที่มีสถาบันศึกษาตั้งถึงสองแห่ง (ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยพะเยา และ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา) รวมถึงคุณภาพประชากร การเติบโตของเศรษฐกิจ อัตราการรู้หนังสือที่เพิ่มมากขึ้นของประชาชน และนโยบายที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ตามคำขวัญของผู้บริหารคือ “สร้างเมืองด้วยปัญญา ชาวแม่กามีส่วนร่วม” จะสามารถเป็นปัจจัยบวกที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้ เช่น การเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมให้กับชุมชน โดยอาจให้ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มโครงการ วางแผน และตัดสินใจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐ เช่น การเกิดคณะกรรมการนโยบายร่วม (Joint Policy Boards)

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยพะเยาควรมีลักษณะการดำเนินงานที่เน้นการบูรณาการ กับท้องถิ่นและท้องถิ่นให้มากขึ้น เช่น การสื่อสารถึงกิจกรรม โครงการต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ให้ชุมชนและท้องถิ่นได้รับทราบ เพื่อนำไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดังที่มหาวิทยาลัยพะเยาได้ตั้งปณิธานไว้ว่า “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”

ดังนั้นการพัฒนาเมืองแม่กาสู่การเป็น “แม่กาเมืองน่าอยู่” ตามวิสัยทัศน์ของเทศบาล และการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น ต้องอาศัยการขับเคลื่อนขององค์กรหลักที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน อันประกอบด้วย สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา ฯลฯ และที่สำคัญคือการสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ผ่านการมีสัมพันธ์ภาพระหว่างภาคีต่างๆ โดยต้องอาศัยการสื่อสาร การพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยน ประชุมทำงานแบบสร้างสรรค์ หรือจัดเวทีสาธารณะในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทศนะ และปฏิบัติการกิจกรรมตามพันธกิจร่วมกัน รวมถึงการส่งเสริมการเกิดนวัตกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กองคลังเทศบาลตำบลแม่กา. (2559). ข้อมูลรายได้เทศบาลตำบลแม่กา. พะเยา: เทศบาลตำบลแม่กา.

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). รายงานการประเมินตนเอง การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน CUPT QA. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

โกวิทย์ พวงงาม. (2548). การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ขวัญ สงวนเสริมศรี. (2554). วิถีชุมชนแม่กา. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

- คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา. (2559). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดพะเยา.
- ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์. (2559). ผลกระทบทางสังคมจากการกลายเป็นเมืองของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยพะเยา. พะเยา: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยพะเยา.
- ทะเบียนราษฎรอำเภอเมืองพะเยา. (2559). สถิติการย้ายเข้า – ย้ายออก แยกรายเดือนระดับตำบล ของตำบลแม่กา อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา. พะเยา: ที่ว่าการอำเภอเมืองพะเยา.
- บุญนาท ติวกุล. (2546). เมืองและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภาวิณี ช่วยประคอง และ ดารารัตน์ คำเป็ง. (2553). โครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะ: เทศบาลเมืองน่าน. กองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ.
- มหาวิทยาลัยพะเยา. (2559). ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยพะเยา. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2559, จาก http://www.up.ac.th/About_Background.aspx.
- อรรถัย กักผล. (2552). คู่คิด คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า
- Kitty S Jones. (2016). The government need to learn about the link between correlation and causality. Denial of culpability is not good enough. Retrieved March 15 2017, from <https://kittysjones.wordpress.com/2015/09/30/the-government-need-to-learn-the-difference-between-causation-and-correlation-denial-of-culpability-is-not-good-enough/>
- Sherry R. Arnstein. (1969, July). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, Vol. 35, No.4: 216-224. Retrieved March 15 2017, from <http://www.participatorymethods.org/sites/participatorymethods.org/files/Arnstein%20ladder%201969.pdf>

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/p5RUXe>

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้าน ในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา

The Changing Ways of Life of The Villagers
in Maekahuaikein Village No. 2 and No. 16 Maeka Sub-District,
Maung Phayao, Phayao Province after the University of Phayao Established

ไพรินทร์ ขัดธิพงษ์¹

Pairin Khadtipong

E-mail: Pirin_10@yahoo.com

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอมือง จังหวัดพะเยา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบ่งเป็นเชิงคุณภาพ จำนวน 20 คน และกลุ่มตัวอย่างในเชิงปริมาณ จำนวน 99 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนทั้งสองหมู่บ้านก่อนการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลแม่กาหลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านมี 6 ประการ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงลักษณะการสร้างบ้านเรือน จากบ้านไม้ เป็น บ้านปูน และอาคารพาณิชย์ 2) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร 3) การเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านจากพึ่งพาอาศัยกันเป็นต่างคนต่างอยู่ 4) การลดลงของจำนวนชาวบ้านในการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรม 5) การลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น จำนวนของป่าไม้ รวมถึงคุณภาพและปริมาณน้ำที่ลดลง และ 6) การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรมเป็นรับจ้าง ค้าขาย และผู้ประกอบการหอพัก

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลง, วิถีชีวิต, หมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน, มหาวิทยาลัยพะเยา

Abstract

This research has the main objective to understand the changing of villagers' lives in Maeka Huaikain No. 2 and Maeka Huaikain No. 16 Maeka Sub-District, Mauang Phayao District, Phayao Province after the University of Phayao established. Whereas, the samples used are the 2 groups, the first one is the 20 qualitative cases and the second group is the 99 quantitative cases. The methodology of this research is guided in-depth interviews and questionnaires.

This research found that, there are 6 obvious patterns of changing of villager's lives, 1) the housing patterns, 2) the popular increasing, 3) the patterns of villager relations, 4) the participation in traditions and cultures, 5) the decreasing of quality and quantity natural recourses such as forest and fresh water and 6) the changing of livelihood; from famers to labors, merchants and dormitory's entrepreneurs.

Keywords: Changing, Ways of life, Maeka Huaikain village, University of Phayao

บทนำ

หมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนนับได้ว่าเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลแม่กาที่มีความเก่าแก่แต่เดิมพื้นที่ของบ้านแม่กาห้วยเคียนมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูง สลับกับเขา ลักษณะของหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สวนและพื้นที่ป่าซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนบ้านแม่กาห้วยเคียนแต่ก่อนบ้านแม่กาห้วยเคียนอยู่ภายใต้การปกครองของตำบลจำปาหวาย และต่อมาปี 2516 ได้แยกตัวออกมาอยู่ในการปกครองของตำบลแม่กา ชื่อ “บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2”

และปี พ.ศ. 2538 มหาวิทยาลัยนเรศวรได้จัดทำโครงการกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่จังหวัดพะเยาขึ้น ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีในสมัยนั้น ให้ก่อตั้งเป็นวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยนเรศวร เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2538 ที่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยชื่อว่า “วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา” ใช้อาคารเรียนโรงเรียนพะเยาพิทยาคมเป็นอาคารเรียนชั่วคราว และเริ่มเปิดการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการใน ปี พ.ศ. 2542 ณ บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 ในขณะนั้น แต่เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้แยกตัวเป็นอีกหมู่บ้าน คือ บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 16 เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2542 อันเป็นที่ตั้งปัจจุบันของมหาวิทยาลัยพะเยา

และในวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2550 คณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยนเรศวร ได้มีมติให้เปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา เป็น มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา เพื่อเตรียมยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเอกเทศ และในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ. 2553 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 มหาวิทยาลัยพะเยา มีวัตถุประสงค์และค่านิยมร่วมทั้งทางด้านจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษาได้เรียนอย่างมีความสุข จบไปมีงานทำและเป็นคนดีของสังคม เน้นการวิจัยเพื่อสร้างปัญญารวมหมู่เคียงคู่ชุมชน บริการวิชาการเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ทำนุบำรุงภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นสู่สากล และเพื่อบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยึดมั่นในธรรมาภิบาล ดังปณิธานของมหาวิทยาลัย “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน” ตลอดระยะเวลาเกือบ 20 ปีที่มหาวิทยาลัยพะเยา เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของคนในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนทั้ง 2 บ้านทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วซึ่งจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการแปรสภาพของพื้นที่ป่าและพื้นที่เกษตรกรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะความสัมพันธ์ และลักษณะของอาชีพที่เปลี่ยนไป ซึ่งจากประเด็นสำคัญดังกล่าวจึงเป็นที่มาของความสนใจที่จะศึกษาว่าการเข้ามาของมหาวิทยาลัยพะเยาส่งผลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16 อย่างไร เพื่อนำเอาผลการศึกษามาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหมู่บ้าน และพื้นที่ตำบลแม่กาให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

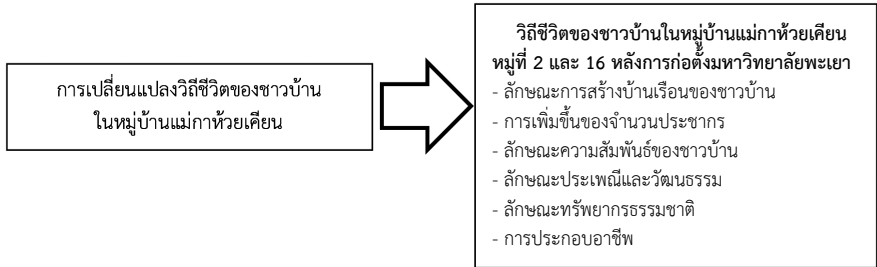
เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาหลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างในเชิงปริมาณ จำนวน 99 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างจากการศึกษา เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลแม่กาหลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 18 หมู่บ้าน วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน และตัวแทนนั้นต้องอาศัยอยู่ในหมู่บ้านก่อนการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งครัวเรือนทั้งหมดของตำบลแม่กา มีจำนวน 5,989 ครัวเรือน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเรื่องดังกล่าว จำนวน 379 คน แต่เนื่องจากผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างศึกษาในบทความวิจัยเรื่องนี้เพียง 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 และ 16 จึงคัดเลือกตัวแทนในการศึกษาบ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 จำนวน 53 คน/ครัวเรือน และหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 16 จำนวน 46 คน/ครัวเรือน รวมเป็น 99 คน/ครัวเรือน และกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ จำนวน 20 คน ได้แก่ 1. ตัวแทนของชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านจำนวน 15 คน มีคุณลักษณะ คือ 1) ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านก่อนการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา 2) ผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน 3) ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลแม่กาที่ทำงานในหน่วยงานมากกว่า 5 ปี และ 4) ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้าน และ 2. ตัวแทนของผู้ที่มีบทบาทสำคัญกับหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนทั้งสองหมู่บ้าน จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้บริหารของเทศบาลตำบลแม่กา เจ้าอาวาสวัดแม่กาห้วยเคียน ตัวแทนโรงเรียนในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน ตัวแทนผู้นำของหมู่บ้านและตัวแทนผู้บริหารจากอำเภอเมืองพะเยา การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือ 1. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร เน้นการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และ 2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย 1) การสอบถามชาวบ้านโดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านหลังจากมีมหาวิทยาลัยพะเยาเข้ามาก่อตั้ง 2) การสัมภาษณ์ผู้นำและชาวบ้านที่อาศัยอยู่ก่อนการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา และ 3) การสนทนากลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อหมู่บ้าน

แม่กาห้วยเคียนทั้ง 2 บ้าน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาหาค่าร้อยละ รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมารวบรวมและวิเคราะห์สรุปเป็นภาพรวมของงานวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

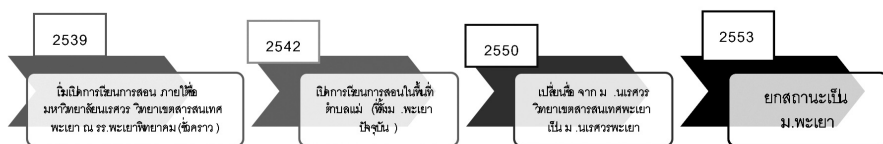
ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า

การเข้ามาก่อตั้งของมหาวิทยาลัยพะเยาเริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม 2553 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ.2553 ขึ้น และประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 16 กรกฎาคม 2553 จึงถือว่า “มหาวิทยาลัยพะเยา” ได้แยกออกจากมหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่ไม่เป็นส่วนราชการ อย่างเต็มรูปแบบ

มหาวิทยาลัยพะเยาก่อนได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้ อยู่ภายใต้การดูแลของมหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งได้ตระหนักถึงความสำคัญของการกระจายโอกาสและการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ประกอบมหาวิทยาลัยได้พิจารณาร่วมกับ ผู้ว่าราชการจังหวัดและสมาชิกผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา รวมทั้งผู้แทนจากภาครัฐและ เอกชน ในการแก้ปัญหาเรื่องรายได้และการศึกษาของประชากรในจังหวัดพะเยา โดยเฉลี่ย อยู่ในระดับต่ำ จึงได้จัดโครงการกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่จังหวัดพะเยาขึ้น เพื่อตอบสนองนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยขยายเขตการศึกษา ออกสู่ภูมิภาค โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเอกเทศในอนาคต ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้พิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ ต่อมา คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2539 ได้มีมติให้ใช้ชื่อว่า วิทยาเขตสารสนเทศ

พะเยา การจัดการเรียนการสอนระยะเริ่มแรกได้ใช้อาคารของโรงเรียนพะเยาพิทยาคม เป็นการชั่วคราว สำหรับสถานที่ตั้งถาวร มหาวิทยาลัยนเรศวรได้ร่วมกับทางจังหวัดพะเยา จัดหาสถานที่ตั้ง ณ บริเวณ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยที่ดินจำนวน 5,727 ไร่ เมื่อการก่อสร้างได้แล้วเสร็จ จึงได้ย้ายมาสถานที่ตั้งถาวรและเปิดการเรียนการสอน ตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา และต่อมา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2550 ในคราวประชุมครั้งที่ 13 (4/2550) สภามหาวิทยาลัยนเรศวร ได้มีมติให้เปลี่ยนชื่อ “มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา” เป็น “มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา”

ภาพที่ 1 แสดงความเป็นมาของมหาวิทยาลัยพะเยาตั้งแต่ปี 2539-2553

ที่มา: งานประชาสัมพันธ์ กองกลาง มหาวิทยาลัยพะเยา

จากการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยาจนถึงปัจจุบันทำให้หมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน ทั้ง 2 หมู่บ้าน เกิดการขยายตัวทั้งภาคเศรษฐกิจ สังคม รวมถึง จำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป ซึ่งจากการศึกษา การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งสองหมู่บ้าน มีผลการศึกษาดังนี้

1. ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16 ในอดีตนั้น เป็นที่ราบเนินเขาและเป็นพื้นที่ป่าสลับกับพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน โดยสร้างบ้านแบบไม้ยกสูง หรือ กึ่งปูนกึ่งไม้ กระจัดกระจายเต็มพื้นที่ของหมู่บ้านทั้งที่เป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรในการทำมาหาเลี้ยงชีพ การก่อตั้งของมหาวิทยาลัยพะเยาส่งผลให้ ลักษณะพื้นที่ในหมู่บ้านแปรเปลี่ยนไปโดยเฉพาะมูลค่าที่ดินในหมู่บ้านมีราคาสูงขึ้น จนทำให้เกิดการกว้านซื้อที่ดินเพื่อนำมาลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ ทั้งอาคารพาณิชย์ หอพัก และ สิ่งอำนวยความสะดวก ชาวบ้านที่เคยใช้ที่ดินเป็นแหล่งอาศัยและทำมาหากินก็ขายเนื่องจาก มีราคาสูง แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ การแผ้วถางพื้นที่ป่าห้วยหมู่บ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยใหม่ ส่งผลให้หมู่ 2 และ 16 มีพื้นที่ป่าห้วยหมู่บ้านเหลืออยู่จำนวนไม่มากเพราะถูกบุกรุกไปเป็น ที่อยู่อาศัย ซึ่งจะเห็นได้จากพื้นที่ติดกับมหาวิทยาลัยและริมสองฝั่งถนนหนาแน่นไปด้วย สิ่งก่อสร้างเรียงรายทั่วพื้นที่ จากการพูดคุยกับตัวแทนชาวบ้านถึงการตั้งบ้านเรือนในสมัยก่อน จะปลูกบ้านแบบห่าง ๆ กระจัดกระจายตามพื้นที่ของชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นบ้านของ

เครือญาติและอยู่ในละแวกเดียวกัน มีพื้นที่ใช้สอย และไปมาหาสู่กันได้สะดวกเพราะคนและรถไม่มากและพลุกพล่านเหมือนปัจจุบัน ตัวอย่างคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 “เมื่อก่อนบริเวณหน้ามอมีแต่ป่าไม้เต็มไปด้วยหมด สร้างบ้านเป็นแบบบ้านไม้ยกสูงบ้าง บ้านปูนสลักกับไม้บ้างแล้วแต่เงินของแต่ละคน แต่จะอยู่ห่างกันเพราะที่บ้านกว้างและบริเวณแถวนี้ไม่ค่อยมีคนมาอยู่เพราะเป็นป่าช้าเก่า ถนนก็มีอยู่สองเลนส์เวลาจะข้ามไปหาลูกหลานก็เดินข้ามได้สะดวกรถไม่เยอะเหมือนเดี๋ยวนี้นี้แต่ตอนนี้เปลี่ยนไปมากมีแต่ตึกกับผู้คนที่เต็มหมด คนส่วนใหญ่จะเป็นคนต่างถิ่นที่มาซื้อที่ซื้อตึกบางที่เราก็ไม่รู้จึกเค้าด้วยซ้ำว่าเป็นใคร” ซึ่งจากการสอบถามลักษณะการสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านในหมู่ที่ 2 พบว่า แต่เดิมส่วนใหญ่จะสร้างบ้านเป็นแบบบ้านไม้ยกสูง คิดเป็นร้อยละ 83.3 และปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็น บ้านปูน และบ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ร้อยละ 50 และ ร้อยละ 38.9 ตามลำดับ เช่นเดียวกับ หมู่ที่ 16 แต่เดิมส่วนใหญ่จะสร้างบ้านแบบบ้านไม้ยกสูง คิดเป็นร้อยละ 83.3 และเปลี่ยนมาเป็นบ้านปูน และ บ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ ร้อยละ 66.7 และ ร้อยละ 33.3 ตามลำดับ โดยรูปแบบเดิมของชาวบ้านส่วนใหญ่จะสร้างบ้านแบบไม้ยกสูงเนื่องจากสร้างให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่เดิมซึ่งเป็นที่ราบเนินเขา แต่เนื่องจากปัจจุบันอาชีพและสภาพพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การสร้างบ้านแปรเปลี่ยนมาเป็นบ้านปูนและบ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ตามฐานะและเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว

ตารางที่ 1 ลักษณะการสร้างบ้านเรือนของหมู่ที่ 2 และที่ 16

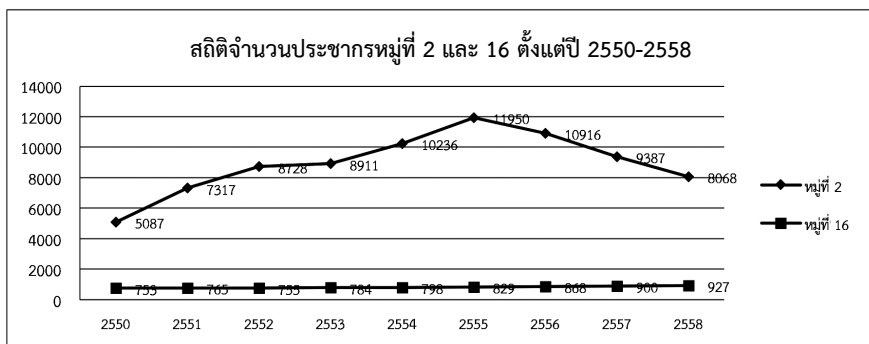
การสร้างบ้านเรือนหมู่ที่ 2		ลักษณะการสร้างบ้านเรือน (จำนวน) %	
ไม่เปลี่ยนแปลง (35 คน) 66%		บ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ (17) 48.6 %	
		บ้านปูน (10) 28.6 %	
		บ้านไม้ยกสูง (8) 22.9 %	
Total (35) 100%			
เปลี่ยนแปลง (18 คน) 34%	รูปแบบเดิม(จำนวน)%	รูปแบบใหม่(จำนวน) %	
	บ้านไม้ยกสูง (15) 83.3 %	บ้านปูน (9)50 %	
	บ้านปูน (2) 11.1 %	บ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ (7) 38.9 %	
	บ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ (1) 5.6 %	อาคารพาณิชย์ (1) 5.6 %	
		บ้านไม้ยกสูง (1) 5.6 %	
Total(53)100%		Total (18) 100 %	
การสร้างบ้านเรือนหมู่ที่ 16		ลักษณะการสร้างบ้านเรือน (จำนวน) %	
ไม่เปลี่ยนแปลง (34 คน) 73.9%		บ้านปูน (23) 67.6 %	
		บ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ (10) 29.4 %	
		อาคารพาณิชย์ (1) 2.9 %	
Total(34) 100%			
เปลี่ยนแปลง (12 คน) 26.1 %	รูปแบบเดิม(จำนวน)%	รูปแบบใหม่(จำนวน) %	
	บ้านไม้ยกสูง (10) 83.3 %	บ้านปูน (8) 66.7 %	
	บ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ (2)16.7 %	บ้านกึ่งปูนกึ่งไม้ (4) 33.3 %	
Total(46)100%		Total (12) 100 %	

2. การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ตั้งแต่มีมหาวิทยาลัยพะเยาเข้ามาก่อตั้ง ยิ่งทำให้เกิดการหลั่งไหลของประชากรทั้งในและนอกจังหวัดมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้พบว่า จำนวนของประชากรเพิ่มสูงขึ้นทั้งสองหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นที่ตั้งและติดกับมหาวิทยาลัยพะเยา ประกอบกับแรงจูงใจและความหลากหลายทางเศรษฐกิจที่มีจำนวนมากยิ่งส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นและเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ ซึ่งคนส่วนใหญ่ที่เข้ามาอยู่จะเป็นคนต่างถิ่นทั้งมาศึกษาและประกอบอาชีพ ส่งผลให้พื้นที่โดยรอบของมหาวิทยาลัยมีความหนาแน่น ทั้งนี้เมื่อจำนวนประชากรมากขึ้นส่งผลให้การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ ต้องมีการจัดสรรเพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของประชาชน ยิ่งภาคเศรษฐกิจในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดก็ตามยังเป็นที่ต้องการมากขึ้น ซึ่งผลจากการขยายตัวดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของประชากร ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดการปรับตัวเนื่องจากนิสิตเข้าไปอยู่อาศัย บางครั้งมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น เสียงดัง ทะเลาะวิวาท ดื่มสุรา ขับรถเร็วส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุในหมู่บ้าน ตลอดจนปัญหาเรื่องทิ้งขยะ ตัวอย่างคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 “เป็นการพัฒนาแบบก้าวกระโดด คือ ไม่มีการเตรียมความพร้อมไว้ก่อนโดยเฉพาะหมู่บ้านที่อยู่หน้ามือ คือ หมู่ที่ 2 และ 16 แต่ในพื้นที่อื่นๆ ยังจะมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ปัจจุบันคนเยอะขึ้นมากโดยเฉพาะนักศึกษาмаากันเต็มไปหมด คนในชุมชนก็เปลี่ยนไปเนื่องจากทางด้านเศรษฐกิจ ต่างคนต่างอยู่เห็นแก่ตัวมากขึ้นเพราะต้องทำมาหากิน เกิดการบุกรุกแผ้วถางป่ามากขึ้นเพื่อมาทำหอพัก ร้านค้าบ้าง สมัยก่อนตอนที่ยังไม่มีมหาวิทยาลัย เน้นอยู่แบบเกษตรกรรมทำนาทำไร่อยู่แบบพี่แบบน้อง อาหารการกินก็เก็บจากริมรั้ว แต่ปัจจุบันมีสิ่งอำนวยความสะดวกร้านค้ามากขึ้น ทำให้คนฟุ่มเฟือยเป็นหนี้เป็นสินกันมาก ยิ่งตอนนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนก็เยอะ ทั้งขยะ ทะเลาะวิวาท อุบัติเหตุเมื่อเทียบกับเมื่อก่อนปัญหาพวกนี้แทบจะไม่มีเลย” ทั้งนี้จากการสอบถามชาวบ้านจำนวน 99 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ชาวบ้านที่เข้ามาอาศัยในหมู่บ้านมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้ง 2 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 100 ในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และร้อยละ 87 ในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 16

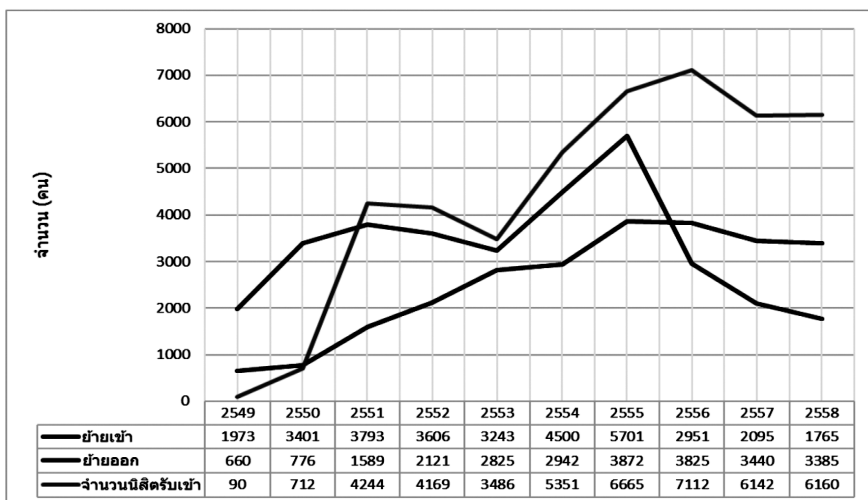
ตารางที่ 2 จำนวนของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 2 และ 16

จำนวนของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	หมู่ที่ 2 จำนวน (%)	หมู่ที่ 16 จำนวน (%)
มากขึ้น	53 คน (100%)	40 คน (87%)
เท่าเดิม	-	6 คน (13%)
Total	53 (100%)	46 (100%)

ประกอบกับสถิติของจำนวนประชากรในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16, ข้อมูลการย้ายเข้า-ย้ายออกของจำนวนประชากรในตำบลแม่กา, ข้อมูลจำนวนนิสิตรับเข้า ปีการศึกษา 2549-2550 และข้อมูลจำนวนนิสิตรับเข้า ปีการศึกษา 2551-2558 จะเห็นว่าจำนวนของประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา แต่ในช่วงภายหลังปี 2555 จะเห็นว่าจำนวนประชากรในหมู่ที่ 2 มีจำนวนลดลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับจำนวนรับเข้าที่มีจำนวนสูงขึ้น เนื่องจากในช่วงแรกนั้นนิสิตที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยพะเยาต้องแอ่งย้ายภูมิลำเนาเข้ามาอยู่ในทะเบียนบ้านของมหาวิทยาลัยพะเยาเพื่อใช้สิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า แต่เนื่องจากภายหลังปี 2555 เป็นต้นมาทางมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามความสมัครใจของนิสิตที่จะแอ่งย้ายหรือไม่จึงทำให้จำนวนประชากรที่ปรากฏในสำนักทะเบียนของเทศบาลตำบลแม่กาไม่สอดคล้องกันกับจำนวนรับเข้าของนิสิตที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 2 แสดงจำนวนของประชากรตำบลแม่กาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2558
ที่มา : สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลแม่กา

ภาพที่ 3 แสดงจำนวนรับเข้านิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา สถิติการย้ายเข้า - ย้ายออก
ประชากรในตำบลแม่กา พ.ศ. 2549-2558

- ที่มา: 1) ข้อมูลการย้ายเข้า-ย้ายออก ของประชากรในตำบลแม่กา 2549-2558 ข้อมูลจาก
สำนักทะเบียน เทศบาลตำบลแม่กา
- 2) ข้อมูลจำนวนนิสิตรับเข้า ปีการศึกษา 2549-2550 ข้อมูลจากระบบรายงานจำนวนนิสิต
DSS มหาวิทยาลัยพะเยา
- 3) ข้อมูลจำนวนนิสิตรับเข้า ปีการศึกษา 2551-2558 ข้อมูลจากระบบ Business Intelligence
มหาวิทยาลัยพะเยา

จากกราฟข้อมูลสถิติการแจ้งย้ายเข้า-ย้ายออก และการรับเข้าตั้งแต่ปี 2549-2558 จะเห็นว่าจำนวนของประชากรที่เข้ามาอาศัยในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนทั้ง 2 หมู่บ้าน มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งจากปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้าน ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป

3. ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา แต่เดิมเป็นแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตามวิถีชีวิตของคนชนบท เช่น เมื่อถึงเวลาทำนา ก็มักจะรวมกลุ่มญาติพี่น้องเพื่อนฝูงไปช่วยเหลือ เมื่อทำเสร็จก็นั่งพูดคุยสังสรรค์ตามประสาชาวบ้าน เมื่อมีงานบุญบ้านใครก็ช่วยกันเตรียมของ ทำกับข้าว อยู่แบบพี่น้องไปมาหาสู่กันตลอด แต่เนื่องด้วยการขยายตัวของหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนทั้งสองหมู่บ้านในปัจจุบันทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนไป อาชีพเคยทำอย่างเกษตรกรรมก็ทำไม่ได้เนื่องจากที่ดินถูกแปรสภาพไปเป็นหอพัก ร้านค้า และขายให้กับนักลงทุนไปหมด ประกอบกับบางบ้านที่ยังคงมีพื้นที่อยู่ก็ไม่สามารถทำได้เพราะน้ำไม่เพียงพอหรือแม้แต่หาของป่าจากป่าชุมชนก็ลดลง เนื่องจากป่าถูกแปรสภาพเป็นมหาวิทยาลัย ทำให้ชาวบ้านต้องเปลี่ยนอาชีพไปตามรูปแบบของเศรษฐกิจที่มีในหมู่บ้าน จากเกษตรกรรมมาเป็นแม่บ้านตามหอพัก รับจ้าง ค้าขาย เจ้าของหอพัก ทำให้เวลาส่วนใหญ่ต้องอยู่ก็ทำงานตั้งแต่เช้ายันค่ำ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของชาวบ้านเริ่มแปรเปลี่ยนกลายเป็นต่างคนต่างอยู่ตามหน้าที่ ไม่เป็นอิสระแยกเช่นการทำเกษตรกรรมเหมือนแต่ก่อน หากแม้ใครมีวันหยุดจากงานก็จะเข้าไปช่วยเหลือร่วมงานบุญงานประเพณีของหมู่บ้านเป็นครั้งคราว เช่น งานศพก็เข้าไปร่วมได้เฉพาะตอนกลางคืนเท่านั้น ตัวอย่างคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 “คนเยอะขึ้นปัญหาก็เยอะขึ้นตามไปด้วย เมื่อก่อนอยู่กันแบบบ้านพี่เมืองน้อง ใครเข้ามาแม่กาถามใครก็จะรู้จักกันหมดแต่ปัจจุบันเข้ามาถามใครก็มักจะไม่รู้จักรักกันแล้ว วิถีชีวิตของชาวบ้านจากทำไร่ทำสวนหาของป่าเปลี่ยนเป็นรับจ้างในมือ การเป็นอยู่ทางด้านสังคมดีขึ้น จิตใจแย่งเกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันมากขึ้น ไม่รักกัน เมื่อก่อนไปศพทุกบ้านก็จะมาช่วยกัน ตอนนี้อะไรต่างคนต่างอยู่ เริ่มกลืนเกือบทุกหมู่บ้าน เมื่อก่อนจะกระจุยเฉพาะหมู่ 2 กะหมู่ 16 เท่านั้นแต่ตอนนี้เริ่มกระจายไปหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลด้วยแล้ว เพราะคนเริ่มมาซื้อบ้าน ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่อยู่ติดริมถนนเมื่อที่ดินได้ราคาดีก็ขาย ไปซื้อที่สปก.อยู่กันแทน คนที่พ่อแม่ที่ดินไว้ให้ก็ขายหมด” นอกจากนี้จากการได้ทำการสอบถามชาวบ้านในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านทั้งหมู่ 2 และ 16 พบว่า ในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถึง ร้อยละ 76.2 เปลี่ยนเป็น ต่างคนต่างอยู่ ถึง ร้อยละ 81.8 และหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 16 พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้าน

จะมีลักษณะเป็นแบบสังคมเมืองเนื่องจากพื้นที่ของหมู่บ้านติดกับหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ทำให้ลักษณะความสัมพันธ์จะแตกต่างจากหมู่บ้านที่ 2 คือจะต่างคนต่างอยู่เป็นส่วนใหญ่ และปัจจุบันก็เปลี่ยนเป็นต่างคนต่างอยู่มากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 77.8 ซึ่งจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าชาวบ้านในหมู่บ้านทั้งสองมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไป คือ ต่างคนต่างอยู่มากขึ้นเนื่องจากรูปแบบเศรษฐกิจของชาวบ้านที่เปลี่ยนไป

ตารางที่ 3 ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านในหมู่บ้านที่ 2 และ 16

ลักษณะความสัมพันธ์ หมู่ที่ 2	ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้าน (จำนวนคน) %
ไม่เปลี่ยนแปลง (42) 79.2 %	ต่างคนต่างอยู่ (7) 16.7 %
	ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (32) 76.2 %
	เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนบ้าง (3) 7.1 %
	Total (42) 100 %
เปลี่ยนแปลง (11) 20.8 %	ต่างคนต่างอยู่ (9) 81.8 %
	เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนบ้าง (2) 18.2 %
Total (53) 100 %	Total (11) 100 %
ลักษณะความสัมพันธ์ หมู่ที่ 16	ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (จำนวนคน) %
ไม่เปลี่ยนแปลง (36) 78.3 %	ต่างคนต่างอยู่ (22) 62.9 %
	ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (10) 28.6 %
	เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนบ้าง (3) 8.5 %
	Total (36) 100 %
เปลี่ยนแปลง (10) 21.7 %	ต่างคนต่างอยู่ (7) 77.8 %
	เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนบ้าง (2) 22.2 %
Total (46) (100) %	Total (11) 100%

4. ลักษณะประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้าน พบว่าในหมู่บ้านทั้งสองหมู่บ้านจะมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีวัดแม่กาห้วยเคียนเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกัน ประเพณีส่วนใหญ่จะผูกพันกับวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ได้แก่ ประเพณีตานข้าวใหม่ เพื่อบูชาพระแม่โพสพเพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีมากและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตในแต่ละปี เดือนมีนาคม หรือเดือนหก สิบห้าค่ำ (การนับเดือนทางภาคเหนือ) ประเพณีสรงน้ำพระธาตุแม่กาห้วยเคียน เดือนเมษายน ประเพณีสงกรานต์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีประเพณีบวชภิกษุ-สามเณร ภาคฤดูร้อน เดือนพฤษภาคมหรือเดือนเจ็ด จะมีการทำพิธีเลี้ยงขุนน้ำแม่ต้า ซึ่งเป็นการ

บวงสรวงผีเจ้าป่าเจ้าเขาดูแลป่าและต้นน้ำ เดือนมิถุนายน หรือเดือนเก้า แรมสิบสามค่ำ ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าบ้าน เป็นการให้ผีบ้านดูแลหมู่บ้านให้ปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้ายต่างๆ และให้ญาติพี่น้องลูกหลานได้มาพบกันได้รู้จักกัน เดือนกรกฎาคม ประเพณีทุกบุญเข้าพรรษา ขบวนแห่เทียนพรรษา เดือนตุลาคม วันออกพรรษา พิธีตักบาตรเทโวและประเพณีตานก๋วยสลากภัต และเดือนพฤศจิกายน ประเพณีลอยกระทงเป็นต้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะเห็นว่า ถึงแม้การเข้ามาตั้งของมหาวิทยาลัยพะเยาจะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ก็ไม่สามารถทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้านลดลงไปได้เพราะเป็นประเพณีที่ชาวบ้านในชุมชนหวงแหนและสืบทอดกันมาช้านาน แต่ที่เปลี่ยนไป คือ การเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่เริ่มลดจำนวนลง เพราะลักษณะการทำมาหากินของชาวบ้านที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้การเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ลดลงไปด้วย ตัวอย่างคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 “ประเพณีของหมู่บ้านก็จะเป็นประเพณีทางเหนือเรามีตลอดทั้งปี วัดแม่กาห้วยเคียนก็จะเป็นวัดหลักของชาวบ้าน อย่างเช่น ตานก๋วยสลาก ยี่เป็ง ปีใหม่เมือง มีตลอด ประเพณีเหล่านี้ก็ยังคงทำมาสม่ำเสมอ แต่ที่เห็นเปลี่ยนไปก็จะเป็นคนเข้าร่วมเมื่อก่อนเวลาว่างก็มากันเยอะ ช่วยกันเตรียมของก่อนวันงาน แต่เดี๋ยวนี้ค่อยลงเพราะอาชีพของแต่ละคนเปลี่ยนไป เมื่อก่อนทำนาเวลาว่างที่วัดก็มาได้อยู่ตั้งแต่เช้ายันเลิก แต่ตอนนี้หาเช้ากินค่ำเป็นลูกจ้างเค้าจะหยุดก็ลำบาก บางคนค้าขายก็หยุดไม่ได้ คนมาวัดก็จะมีแต่คนเฒ่าคนแก่เวลามากก็ลำบากอีกเมื่อก่อนเดินมาง่ายเพราะรถไม่เยอะเหมือนตอนนี้ แต่ตอนนี้เวลาจะมากี่วันลูกหลานให้มาส่งถึงจะได้”

นอกจากนี้จากการสอบถามพบว่า ในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 16 จะเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของลักษณะประเพณีและวัฒนธรรมได้ชัดเจนกว่าหมู่ที่ 2 เนื่องจากหมู่ที่ 16 เป็นหมู่บ้านที่ติดกับมหาวิทยาลัยพะเยาและลักษณะความเป็นอยู่จะคล้ายสังคมเมือง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพและลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านส่งผลให้การเข้าร่วมประเพณีของคนในชุมชน ร้อยละ 34.8 มีจำนวนลดลง ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเข้าร่วมและลักษณะประเพณีของหมู่ที่ 2 และที่ 16

การเข้าร่วมประเพณีของคนในชุมชน	หมู่ที่ 2 จำนวน (%)	หมู่ที่ 16 จำนวน (%)
เพิ่มขึ้น	36 (67.9 %)	16 (34.8 %)
เท่าเดิม	11 (20.8 %)	14 (30.4 %)
ลดลง	6 (11.3 %)	16 (34.8 %)
Total	53 (100 %)	46 (100 %)
ลักษณะของประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน	หมู่ที่ 2 จำนวน (%)	หมู่ที่ 16 จำนวน (%)
ไม่เปลี่ยนแปลง	42 (79.2 %)	35 (76.1 %)
เปลี่ยนแปลง	11 (20.8 %)	11 (23.9 %)
Total	53 (100 %)	46 (100 %)

ลักษณะประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านยังเห็นว่ามีความจำนวนของประเพณีเหมือนเดิม แต่ที่เปลี่ยนแปลงไปคือการเข้าร่วมของชาวบ้านที่มีจำนวนลดลง โดยจะเห็นได้ชัดเจนในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 16

5. ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ หมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 16 แต่เดิมถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีภูมิประเทศเป็นเชิงเขา เต็มไปด้วยป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์มากมาย ทั้งไผ่ชนิดต่างๆ ตามเนินเขา ป่าไม้สัก ไม้เบญจพรรณ และเห็ดชนิดต่างๆ รวมถึงแหล่งน้ำ เช่น แหล่งน้ำธรรมชาติมีลำห้วยมาจากน้ำธรรมชาติที่สำคัญไหลผ่านตำบลแม่กลางสู่กว๊านพะเยาหลายสาย ซึ่งมีต้นกำเนิด จากเทือกเขาทางทิศใต้และทิศตะวันตก เช่น ลำน้ำแม่ตำ ลำน้ำห้วยเคียน ตลอดจนมีอ่างเก็บน้ำแม่ตำ ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่มีทัศนียภาพสวยงามและเป็นแหล่งประมงน้ำจืดที่สำคัญของชาวบ้านและเป็นที่กักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรที่มีความอุดมสมบูรณ์และพื้นที่หลักในการทำมาหากินของคนในหมู่บ้านและตำบลแม่กา

แต่เนื่องจากปัจจุบันการขยายตัวของประชากรที่มีจำนวนมากส่งผลให้พื้นที่ป่าถูกบุกรุกเปลี่ยนสภาพไปเป็นที่อยู่อาศัยและสถานที่ประกอบการ จากการสัมภาษณ์ พบว่าหากเจ้าของที่ดินมีนายทุนมาขอซื้อให้ราคาดีก็ขายถึงแม้จะเป็นที่ป่าอาศัยและทำมาหากิน จากนั้นค่อยไปแผ้วถางป่าทำห้วยหมู่บ้านสร้างเป็นที่อยู่อาศัยใหม่ ทำให้สภาพป่าในปัจจุบันถูกทำลายและลดจำนวนลงไปมากเหลือไม่ถึง 50% โดยเฉพาะหมู่ที่ 16 บริเวณที่ตั้งของมหาวิทยาลัยพะเยาในปัจจุบันแทบจะไม่มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ ซึ่งจะต่างจากหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลที่ยังคงมีการอนุรักษ์และสงวนป่าชุมชนไว้เพื่อใช้สอย และทำมาหากิน เช่น บ้านหม้อแกงทองหมู่ที่ 1 หรือ บ้านหนองแก้ว หมู่ที่ 13 เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจุบันสภาพของแหล่งน้ำเริ่มเน่าเสียจากการปล่อยน้ำทิ้งของหอพักต่างๆ ด้านหน้ามหาวิทยาลัย ส่งผลให้น้ำในลำน้ำใช้การไม่ได้ ประกอบกับจำนวนของประชากรที่สูงขึ้นยิ่งทำให้ปริมาณของน้ำไหล

น้อยลงทำให้ประชาชนในหมู่บ้านต้องหาทางออกโดยการซื้อน้ำอุปโภคและบริโภค ตัวอย่างคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 “แหล่งน้ำในอดีตไม่มีปัญหาเลยอุดมสมบูรณ์ไม่ต้องซื้อน้ำกินน้ำใช้แต่ตอนนี้เด็กเข้ามาอยู่กันเยอะทำให้ไม่เพียงพอ แต่ก่อนน้ำที่ใช้กันก็จะเป็นน้ำจากลำห้วยและน้ำบ่อแต่ตอนนี้ใช้การไม่ได้เพราะน้ำมันเสีย พวกหอยพักที่ปล่อยมาเมื่อก่อนในลำห้วยปลา มีเยอะจับกินกันได้แต่ตอนนี้ทำอะไรกันไม่ได้เลย น้ำบ่อก็แห้ง อย่างเช่น หมู่ 2 ตอนนี้มีกรทำแท่งน้ำเพื่อสำรองน้ำให้กับคนในชุมชนมาแล้วกว่า 10 ปี แต่บางบ้านถ้าไม่พอก็ต้องซื้อน้ำใช้เอา” นอกจากนี้ พบว่า ชาวบ้านในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 16 มีความเห็นสอดคล้องกัน คือ ปริมาณของน้ำในแหล่งน้ำที่มีจำนวนลดลง คิดเป็นร้อยละ 84.9 และ ร้อยละ 91.3 ตามลำดับ เช่นเดียวกับสภาพของแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคชาวบ้านเห็นว่าสภาพของแหล่งน้ำในปัจจุบันมีสภาพแย่มาก คิดเป็นร้อยละ 69.8 และร้อยละ 89.1 ตามลำดับ เช่นเดียวกับป่าไม้ในชุมชนหลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยานับวันยิ่งเหลือน้อย คิดเป็นร้อยละ 83 และ ร้อยละ 67.4 ตามลำดับ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ลักษณะทรัพยากรในชุมชน หมู่ที่ 2 และที่ 16

ลักษณะของทรัพยากร ในชุมชน	ปริมาณน้ำในแหล่งน้ำที่ใช้ อุปโภคบริโภค		สภาพของแหล่งน้ำที่ใช้ อุปโภคบริโภค		ป่าไม้ในชุมชนหลังการก่อตั้ง มหาวิทยาลัยพะเยา	
	หมู่ที่ 2	หมู่ที่ 16	หมู่ที่ 2	หมู่ที่ 16	หมู่ที่ 2	หมู่ที่ 16
เพิ่มขึ้น	3	1	4	1	1	-
จำนวน (%)	(5.7%)	(2.2%)	(7.5%)	(2.2%)	(1.9%)	
เท่าเดิม	5	3	12	4	8	15
จำนวน (%)	(9.4%)	(6.5%)	(22.6%)	(8.7%)	(15.1%)	(32.6%)
ลดลง	45	42	37	41	44	31
จำนวน (%)	(84.9%)	(91.3%)	(69.8%)	(89.1%)	(83%)	(67.4%)
Total	53	46	53	46	53	46
จำนวน (%)	(100%)	(100%)	(100%)	(100%)	(100%)	(100%)

จากผลการศึกษาจะเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนทั้ง 2 หมู่บ้านเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ชาวบ้านต้องหาแนวทางแก้ไขเพื่อสร้างความอยู่รอดในวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป

6. การประกอบอาชีพ หมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ 2 และ 16 ถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะภูมิประเทศหลากหลาย ทั้งพื้นที่เนินเขา ที่ราบลุ่มและที่ราบเชิงเขา จึงเป็นแหล่งกำเนิดลำน้ำหลายสายไหลผ่านไปตามหมู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบและจุดแข็งของหมู่บ้าน ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำสวน ทำไร่ และหาของจากป่านำมาเป็นรายได้ในการดูแลครอบครัว

ในอดีตหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ 2 และ 16 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่า 90% เช่น การปลูกข้าว ปลูกกระเทียม ปลูกชิง เป็นต้น แต่เนื่องจากการเข้ามาของมหาวิทยาลัยพะเยาส่งผลให้เกิดการขยายตัวของหมู่บ้านขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งจำนวนของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้เหมือนดังแต่ก่อน เพราะ บางคนไม่มีที่ดินในการทำกินเพราะขายหมด ประกอบกับอาชีพเกษตรกรรมในปัจจุบันก็ไม่สามารถสร้างรายได้ดีแบบเดิม เพราะต้องพึ่งน้ำ พึ่งปุ๋ย พึ่งสารเคมียิ่งส่งผลให้ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพที่มีรายได้แน่นอนมากกว่า เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนที่เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้เกิดอาชีพต่างๆ ขึ้น ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบัน เกิดการปรับเปลี่ยนอาชีพจากเดิมคือการทำนาทำไร่มาเป็นรับจ้างทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย เป็นพ่อบ้านและแม่บ้านตามหอพัก ค้าขาย และผู้ประกอบการธุรกิจหอพัก ตัวอย่างคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 “เมื่อก่อนชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรมและค้าขายธรรมดา หมดข้าว ลงหอม ลงชิง ลงฟักทอง เกษตรกรรมมากเป็นอันดับหนึ่ง เลี้ยงสัตว์อันดับสอง มีตลาดบ้านเอาของจากตลาดใหญ่มายาขาย เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม คนที่หากินหน้ามอจะเป็นคนจากที่อื่นมากกว่าคนในหมู่บ้าน ถ้าเป็นเจ้าของธุรกิจและเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ก็จะเป็นคนนอกพื้นที่ แต่หากค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ก็จะเป็นคนในพื้นที่” นอกจากนี้พบว่า ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ที่ 2 และ 16 มีลักษณะเหมือนกันคือ อาชีพที่หลงเหลืออย่างเช่น เกษตรกรรม กลับแปรเปลี่ยนเปลี่ยนอาชีพอื่นไป ได้แก่ รับจ้างและค้าขาย ดังตารางที่ 6 ทั้งนี้จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีอาชีพที่เปลี่ยนไปตั้งแต่มีมหาวิทยาลัยพะเยาเข้ามาก่อตั้ง คือ รับจ้าง ค้าขาย และเกษตรกรรม และปัจจุบันอาชีพดั้งเดิมที่ยังคงเหลืออย่างเกษตรกรรมก็เปลี่ยนไปทำอาชีพค้าขายหรือรับจ้างแทน

ตารางที่ 6 ลักษณะการประกอบอาชีพ หมู่ที่ 2 และ 16

ลักษณะการประกอบอาชีพหมู่ที่ 2		ลักษณะของการประกอบอาชีพ (จำนวนคน) %	
ไม่เปลี่ยนแปลง (42 คน) 79.2%		รับจ้าง (17) 40.5 %	
		เกษตรกรรม (11) 26.2 %	
		ค้าขาย (8) 19%	
		รับราชการ (4) 9.5 %	
		อื่นๆ (2) 4.8 %	
		Total 42 คน 100%	
เปลี่ยนแปลง (11 คน) 20.8%		อาชีพเดิม (จำนวนคน) %	
		อาชีพใหม่ (จำนวนคน) %	
		เกษตรกรรม (5 คน) 45.5 %	
		รับจ้าง (6) 54.5%	
		รับราชการ (3) 27.3 %	
ค้าขาย (2) 18.2 %			
ค้าขาย (1) 9.1 %			
อื่นๆ (3) 27.3%			
Total (53คน) 100 %		Total 11 คน 100%	
ลักษณะการประกอบอาชีพหมู่ที่ 16		ลักษณะของการประกอบอาชีพ (จำนวนคน) %	
ไม่เปลี่ยนแปลง (29 คน) 63 %		ค้าขาย (11) 37.9 %	
		รับจ้าง (8) 27.6 %	
		เกษตรกรรม (5) 17.2 %	
		อื่นๆ (3) 10.4 %	
		รับราชการ (2) 6.9 %	
		Total 29 คน 100 %	
เปลี่ยนแปลง (17 คน) 37 %		อาชีพเดิม (จำนวนคน) %	
		อาชีพใหม่ (จำนวนคน) %	
		เกษตรกรรม (10 คน) 58.8 %	
		ค้าขาย (12) 70.6 %	
		รับจ้าง (6) 35.3 %	
รับจ้าง (3) 17.6 %			
ค้าขาย (1) 5.9 %			
อื่นๆ (2) 11.8 %			
Total (46คน) 100 %		Total 17 คน 100%	

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป ได้แก่ 1) ลักษณะการสร้างบ้านเรือน ของชาวบ้านหมู่ที่ 2 และ 16 จะเห็นว่าลักษณะการสร้างบ้านเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก แต่ก่อนสร้างโดยอ้างอิงตามที่ตั้งของภูมิประเทศ เนื่องจากหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนทั้งสองหมู่บ้านมีลักษณะเป็นที่ราบเนินเขาและอาชีพส่วนใหญ่คือเกษตรกรรม ดังนั้นการสร้างที่อยู่อาศัยจะมีลักษณะเป็นแบบไม้ยกสูง เพื่อให้สะดวกต่อการพักอาศัยและประกอบอาชีพ แต่เมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนจากเกษตรกรรมมาสู่สังคมแบบเมืองทำให้พื้นที่หน้ามหาวิทยาลัยปัจจุบันเต็มไปด้วย

อาคารพาณิชย์ บ้านปูน และสิ่งก่อสร้างที่ทันสมัยตามวิวัฒนาการที่เปลี่ยนไป เพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้น 2) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า จำนวนของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จากแนวคิดที่ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับคนในพื้นที่จังหวัดพะเยาและจังหวัดใกล้เคียงทำให้เกิดการหลั่งไหลของประชากรเข้ามาในจังหวัดพะเยาและจังหวัดอื่นๆ จนทำให้เศรษฐกิจในตำบลแม่กา ตลอดจนจังหวัดพะเยาเกิดการขยายตัวมาก และส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นและเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินในพื้นที่ ส่งผลให้พื้นที่โดยรอบของมหาวิทยาลัยมีความหนาแน่น ซึ่งผลพวงจากการขยายตัวดังกล่าวทำให้บ้านแม่กาห้วยเคียนทั้ง 2 หมู่บ้าน เกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด 3) วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน จะมีลักษณะสอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบชนบท และมีวัดแม่กาห้วยเคียนเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ร่วมกัน ประเพณีในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนจะมีตลอดทั้งปีและสอดคล้องกับความเป็นอยู่แบบเกษตรกรรม เช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุแม่กาห้วยเคียน ประเพณีสงกรานต์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีประเพณีบวชภิกษุ-สามเณร ภาคฤดูร้อน จะมีการทำพิธีเลี้ยงขุนน้ำแม่ต้า ซึ่งเป็นการบวงสรวงผีเจ้าป่าเจ้าเขาดูแลป่าและต้นน้ำ ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าบ้าน ประเพณีตานก๋วยสลากภัตต์ ประเพณีลอยกระทงหรือป่าเวณียี่เป็งของทางเหนือ เป็นต้น ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้านก็ยังคงมีการสืบทอดและปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ แต่ที่เปลี่ยนไป คือ การเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่เริ่มลดจำนวนลง เพราะ ลักษณะการทำมาหากินของชาวบ้านที่เปลี่ยนไปส่งผลให้การเข้าร่วมลดลงไปด้วย 4) ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 16 ซึ่งแต่ก่อนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความเป็นอยู่แบบชนบท ลักษณะสังคมจัดเป็นสังคมระบบเครือญาติ คนในหมู่บ้านจะรู้จักกันเป็นอย่างดี มีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางศาสนา แต่การเข้ามาของมหาวิทยาลัยพะเยา ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้การดำรงชีวิตแบบวิถีเกษตรกรรมต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสภาพพื้นที่และภาระงานของแต่ละครอบครัว จนส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนจากช่วยเหลือเกื้อกูลไปมาหาสู่ กลายเป็นต่างคนต่างอยู่ และช่วยเหลือกันบ้างเป็นครั้งคราวไป ครั้งจะพบหน้าคร่ำคร่าก็ต้องขึ้นอยู่กับโอกาสและเวลาว่างของแต่ละคน 5) ทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน แต่ก่อนเป็นหมู่บ้านที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้และทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันมีจำนวนที่ลดลง เนื่องจากการแผ้วถางและครอบครองมาเป็นที่อยู่อาศัยและก่อสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ หอพัก สถานประกอบการ

ต่างๆ จึงทำให้ป่าในพื้นที่บริเวณด้านหน้ามหาวิทยาลัยรวมถึงพื้นที่อื่นๆ ใกล้เคียงเริ่มมีจำนวนลดลง รวมถึงแหล่งน้ำในปัจจุบันเริ่มเน่าเสียและปริมาณน้อยลงเนื่องจากการจัดการของหอพักที่ไม่ถูกต้อง รวมถึงความต้องการของประชากรที่มากขึ้นส่งผลให้น้ำเน่าเสียและไม่เพียงพอต่อความต้องการ และ6) การประกอบอาชีพ เนื่องจากการเข้ามาของมหาวิทยาลัยพะเยาส่งผลให้เกิดการขยายตัวของหมู่บ้านขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งจำนวนของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่ไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้เหมือนเดิม เพราะขาดพื้นที่ทำกิน และต้องอาศัยน้ำ อาศัยปุ๋ย และพึ่งสารเคมียิ่งส่งผลให้ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพที่มีรายได้แน่นอนมากกว่าเพื่อสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบัน จนอาชีพใหม่เกิดขึ้น คือ รับจ้าง ทำธุรกิจหอพัก แม่บ้านตามหอพัก และค้าขาย เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการผลการวิจัย เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอมือเมือง จังหวัดพะเยา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา” พบว่า วิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงทั้งจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของมหาวิทยาลัยและด้านเศรษฐกิจ ลักษณะการสร้างบ้านเรือนจากเดิมที่เป็นแบบไม้ยกสูงและแบบข้างล่างปูนบนไม้ตามลักษณะภูมิประเทศของตำบลแม่กา มาเป็นบ้านปูน และอาคารพาณิชย์ เรียงรายหนาแน่นในพื้นที่ด้านหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา รวมถึงลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านและวัฒนธรรมประเพณีที่เปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน ทรัพยากรธรรมชาติที่ลดจำนวนลง และอาชีพที่เปลี่ยนไป ซึ่งผลงานวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ กวี รัชพลอริยคุณ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู พบว่า ชุมชนตลาดพลูมีความเป็นชุมชน เนื่องจากภาครัฐมีนโยบายสร้างทางรถไฟผ่านเข้ามาในย่านตลาดพลูทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่และเกิดการขยายตัวทางด้านประชากร เช่นเดียวกับตำบลแม่กาที่มีมหาวิทยาลัยพะเยาเข้ามาก่อตั้งส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการหลั่งไหลเข้ามาของจำนวนประชากร นอกจากนี้ผลการวิจัยของกวี รัชพลอริยคุณ ยังชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ด้านสังคมและวัฒนธรรม จากสถาบันครอบครัวแต่เดิมเป็นครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น และแบบแผนลักษณะการประกอบอาชีพก็เปลี่ยนไป ซึ่งคล้ายคลึงกับครอบครัวในตำบลแม่กาที่เริ่มเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เพราะต้องขยับขยายไปประกอบอาชีพและแยกไปมีครอบครัวในพื้นที่อื่น รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลูก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้เป็นอย่างดี คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของคนแม่กาที่ยังคงมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกันเหมือนเดิม แต่ที่เห็นได้ชัดว่าเปลี่ยนไปคือจำนวนของคนเข้าร่วมเริ่มมีจำนวนน้อยลงตามภาระหน้าที่ นอกจากนี้สอดคล้องกับ

ฉันทิขย์ ชามาตย์ (2542) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในชุมชนโนนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยเน้นถึงการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 ถึงปี พ.ศ. 2540 เนื่องจากผลพวงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-5 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองสังคม และวัฒนธรรม ในชุมชนโนนสวัสดิ์ พบว่า หลังจากที่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 1-5 เป็นต้นมา ชุมชนโนนสวัสดิ์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ที่ทางราชการได้มาจัดตั้งสถาบันการศึกษาในชุมชน ได้แก่ โรงเรียนโคกอีด้อย ในปี พ.ศ. 2473 ต่อมาได้พัฒนาเป็นวิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามในปัจจุบัน จัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในปี พ.ศ. 2511 และต่อมาเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยมหาสารคามในปัจจุบัน จัดตั้งวิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม ในปี พ.ศ. 2516 และในปี พ.ศ. 2515 เอกชนได้จัดตั้งโรงเรียนคณาสวัสดิ์ศึกษา ทำให้ในชุมชนมีสถาบันการศึกษาอยู่ในระดับที่มาก จากผลพวงของการพัฒนาดังกล่าว ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปได้แก่ วิถีครอบครัวแต่เดิมอยู่กันแบบครอบครัวขยายช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหายไป แปรเปลี่ยนไปเป็นวิถีครอบครัวแบบเห็นแก่ตัวต้องดิ้นรนช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น นอกจากนี้วิถีอาชีพที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ คือ อาชีพทำการเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน และอาชีพเลี้ยงสัตว์ ก็ได้ลดบทบาทลงไปเนื่องจากอิทธิพลของสถานศึกษาที่มาตั้งอยู่ในชุมชนโนนศรีสวัสดิ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีอาชีพจากความคิดความเชื่อเรื่องการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมเปลี่ยนมาเป็นประกอบอาชีพรับราชการ อาชีพพาณิชย์กรรม และอาชีพบริการในด้านต่างๆ ตามสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ตั้งในชุมชนศรีโนนศรีสวัสดิ์ ซึ่งจากประเด็นทั้งเรื่องของลักษณะความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและการประกอบอาชีพเราจะเห็นว่าสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ที่ 2 และ 16 เป็นอย่างมากเนื่องจากการเข้ามาของมหาวิทยาลัยพะเยาส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ตลอดจนครอบครัวที่เปลี่ยนไปเนื่องจาก ชาวบ้านต้องแข่งขันกันทำมาหากินมากขึ้นทำให้เวลาส่วนใหญ่ต้องคลุกอยู่กับงานตามกำลังที่ตนมี ตามสภาพบริบทของหมู่บ้านหลังจากที่มีมหาวิทยาลัยพะเยาเข้ามาก่อตั้ง นอกจากนี้ในงานวิจัยของฉันทิขย์ ชามาตย์ พบว่า ประเพณี พิธีกรรม และศาสนา ที่อยู่ในชุมชนได้ลดจำนวนและหายสาบสูญไป ซึ่งถือว่าแตกต่างจากงานวิจัยเรื่องนี้เนื่องจากประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนยังมีอยู่เหมือนเดิมเนื่องจากการหวงแหนและสืบทอดมาอย่างยาวนานของชาวบ้านแม่กาห้วยเคียน แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือการเข้าร่วมของคนทีลดจำนวนลง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุและชาวบ้านวัยกลางคนที่สืบทอดและปฏิบัติตามกันมาอย่างยาวนาน แต่ถ้าหากลูกหลานในหมู่บ้านมิได้สืบทอดสักวันหนึ่งประเพณีและ

วัฒนธรรมของหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนอาจจะลดเลือนและหายสาบสูญไปดังเช่นประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนโนนสวรรค์ไปก็ได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียน หมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอมือ จังหวัดพะเยา หลังการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ 1) ลักษณะการสร้างบ้านเรือนที่เปลี่ยนไปจากบ้านไม้ เป็น บ้านปูน และอาคารพาณิชย์ 2) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร 3) ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านจากพึ่งพาอาศัยกันเป็นต่างคนต่างอยู่ 4) จำนวนชาวบ้านในการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมที่ลดลง และ 5) จำนวนของป่าไม้ รวมถึงคุณภาพและปริมาณน้ำที่ลดลง และ 6) อาชีพที่เปลี่ยนไปจากเกษตรกรรมเป็นรับจ้าง ค้าขาย และผู้ประกอบการหอพัก ดังนั้นผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

1) ชาวบ้านพร้อมด้วยผู้นำในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 และ 16 ตำบลแม่กา อำเภอมือ จังหวัดพะเยา ควรมีการร่วมมือกันในการวางแผนและกำหนดแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่กา มหาวิทยาลัยพะเยา รวมถึงหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จากการขยายตัวของหมู่บ้านจากการมีมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อป้องกันผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กวี รัชพลอริยคุณ. (2545). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (สาขาวิชาไทยศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- ฉันทิชย์ ชามาตย์. (2542). การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในชุมชนโนนศรีสวัสดิ์ ตำบลตลาดอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤษภาคม 2559.
- ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. ผู้นำหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์วันที่ 7 พฤษภาคม 2559.
- ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3. อดีตผู้นำตำบลแม่กา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์วันที่ 5 พฤษภาคม 2559.
- ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4. ผู้นำหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์วันที่ 7 พฤษภาคม 2559.
- ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5. ชาวบ้านหมู่บ้านแม่กาห้วยเคียนหมู่ที่ 16 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์วันที่ 5 พฤษภาคม 2559.
- ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6. นักพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์วันที่ 6 พฤษภาคม 2559.

ขอขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/3PTCWe>

การเปลี่ยนผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด¹

Thailand's the transitional from Nation State to Market State

ธโสธร ตู้ทองคำ²

Thasothorn Tootongkam

E-mail: Thasothorn@hotmail.com

พรชัย เทพปัญญา³

Pornchai Dhebpanya

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่องการเปลี่ยนผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาปริญญาโทผู้บัณฑิต สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ รองศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของการเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากรัฐชาติสู่รัฐตลาด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์ (interview) แบบเจาะลึก (in-depth interview) ประชากรวิจัยมาจากบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด ที่มีความหลากหลาย ทั้งจากชนชั้นนำ นักการเมือง นักวิชาการ พ่อค้านักธุรกิจ ข้าราชการ ประชาชน กลุ่มตัวอย่างจากนักวิชาการที่มีผลงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา พบว่า การเปลี่ยนผ่านจากรัฐชาติสู่รัฐตลาดพิจารณาจากบริบทภายนอกและบริบทภายใน ดังนี้ (1) การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากบริบทภายนอกที่มีสาเหตุมาจากโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสามด้าน คือ ด้านการเมือง จากต่างประเทศที่มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของรัฐทั่วโลก การแพร่ขยายแนวคิดการจรรโลงประชาธิปไตย และการปฏิรูปการเมืองเพื่อให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง ด้านเศรษฐกิจ มาจากความเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาระหว่างประเทศที่กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแนวทางทุนนิยม การค้าระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นการค้าเสรี การเงินระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในเอเชียใน พ.ศ. 2540 การลงทุนระหว่างประเทศจากบทบาทของบริษัทข้ามชาติ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศจากการรับความช่วยเหลือของประเทศไทยภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ด้านสังคม มาจากการเพิ่มบทบาทของประชาสังคมที่มีผลกระทบทุกด้าน (2) การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากบริบทภายในที่นำไปสู่การปรับตัวของประเทศสามด้าน คือ ด้านการเมือง มาจากการถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงของรัฐอย่างกว้างขวาง ด้านเศรษฐกิจ มาจากบทบาทของกลุ่มทุนที่ครอบงำรัฐภายหลังชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยใน พ.ศ. 2544 ด้านสังคม มาจากการแทรกแซงของรัฐจนกลายเป็นประชาสังคมโดยรัฐ

คำสำคัญ: เปลี่ยนผ่าน, ประเทศไทย, รัฐชาติ, รัฐตลาด

Abstract

The objective of this research is to study the context of Thailand's transition from the national state to the market state. These study was conducted by a qualitative research and using a documentary research technic and in-depth interview technic. The research population comes from a diverse person with knowledge of the changes situation from the national state to the market state such as the elite person, politicians, academics, businessmen, merchants, public officials, and scholars whose work involved.

The study found that the transition from national state to market state can considering into external context and internal context. (1) The transition in the context of external factor is come from globalization. These factor can be considering as 3 categories. First, the political of other countries that adopt the composition of its state worldwide, the diffusion of sustain democracy concept, the political reforms to strengthen democracy. Second, changes in the economic by development of international in order to point its strategy that follow by capitalism, international trade focused on free trade, international monetary causing the economic crisis in Asia in 1997. Third, social that result from increasing role of civil society and affecting all aspects. (2) The transition of internal context of Thailand. This context led to the adaptation of the country in 3 categories. First is political, the advent of the constitution of the Kingdom of Thailand BE 2540 led to widespread changes in Thailand state. Second, Economic factor that result from role of the capital group overwhelming electoral victory of the Thairakthai Party in BE 2544. Third, Social factor, result from the interference of the state into civil society by the state.

Keywords: Transitional, Thailand, Nation State, Market State

ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์จากสาเหตุที่ประเทศไทยไม่เคยเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ประเทศไทยไม่มีการปฏิวัติพลิกแผ่นดินที่นำไปสู่การถอนรากถอนโคนโครงสร้างสังคมการเมือง ประเทศไทยไม่ถูกบังคับจากภายนอกให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และประเทศไทยไม่ได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และสงครามโลกครั้งที่สอง ที่กลายเป็นจุดตัดสำคัญของประเทศ (ลิขิต อีร์เวคิน, 2537 : 2) ทำให้ประเทศไทยมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องจากอดีต ทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนผ่านจากรัฐจารีตสู่รัฐชาติช่วงนับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงจากรัฐศักดินา รัฐปลูกข้าว และรัฐพิธีกรรม สู่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ภายหลังเป็นรัฐประชาธิปไตยหรือเป็นรัฐเผด็จการภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐทุนนิยม และรัฐที่สถาปนาชุมชนร่วมในจินตนาการเป็นสังคมเชิงเดี่ยว การขยายตัวของทุนจากปัจจัยทางเศรษฐกิจควบคู่กับการขยายตัวของประชาธิปไตยจากการเมืองเป็นความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศไทยมีแนวโน้มก้าวสู่รัฐตลาดที่ถือกำเนิดอย่างมีนัยสำคัญนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2533 นำมาสู่การถือกำเนิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงจากการขยายตัวของทุนจนก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ นำมาสู่บทบาทของทุนที่ขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยที่ก่อให้เกิดแนวคิดบรรษัทประเทศไทย

ความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยก่อให้เกิดแนวคิดบรรษัทประเทศไทย (Thailand Inc.) (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2544) จากบทบาทของทุน คือ ทุนข้ามชาติและทุนชาติที่ก้าวสู่ทุนข้ามชาติ มีบทบาททางการเมืองสูง ภายหลังการล่มสลายของกลุ่มทุนธนาคารที่มีบทบาทระหว่าง พ.ศ. 2504 ถึง 2540 ภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 แทนที่ด้วยกลุ่มทุนสื่อสาร ถึงจุดสูงสุดจากการจัดตั้งพรรคไทยรักไทยใน พ.ศ. 2541 นำมาสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2544 และจัดตั้งเป็นรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 นำประเทศไทยเปลี่ยนแปลงจากรัฐชาติสู่รัฐตลาด จากความเปลี่ยนแปลงของสถาบันและกระบวนการทางการเมืองของประเทศ นับเป็นกระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลง (paradigm shift) อย่างโดดเด่น ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงเป็นวงกว้าง ก่อให้เกิดการตลาดทางการเมือง (political marketing) นับตั้งแต่การกำหนดให้พรรคการเมืองต้องวางตำแหน่ง (positioning) ให้เหมาะสมกับตำแหน่งที่เหมาะสม การกำหนดพรรคการเมืองและนโยบายให้เสมือนหนึ่งเป็นสินค้า (product) ที่นำเสนอ ประชาชนที่ออกเสียงลงคะแนน (voter) เป็นผู้บริโภค (consumers) ที่มีเหตุผลตามหลักทางเลือกสาธารณะ (public choice) มีการนำหลักการ

การตลาด 4P ที่ประกอบด้วย สินค้า (product) ราคา (price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (place) และการส่งเสริมการตลาด (promotion) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่มีการประยุกต์ใช้ทางการเมืองอย่างกว้างขวาง การปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในฐานะผู้บริโภค ทำให้การปรับเปลี่ยนบทบาทรัฐมีความสำคัญ แต่การเปิดกว้างทางการเมือง นำมาสู่ความล้มเหลวและปัญหาของประชาธิปไตยภายหลังชัยชนะของพรรคไทยรักไทยซึ่งมีนโยบายและแนวทางประชานิยมและเสรีนิยมใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2544 และ 2548 จนก่อให้เกิดคำถามถึงการเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการของประชาธิปไตยทั้งผลประโยชน์ทับซ้อน การฉ้อราษฎร์บังหลวง การสร้างคะแนนนิยมจากรากหญ้า นับเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่ามาสู่การรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้ระบอบการปกครองของประเทศไทยไม่เป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศ แต่ความขัดแย้งทางการเมืองที่ต่อเนื่องทำให้สภาพการเมืองมีความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นที่มาของปัญหาทั้งความรุนแรง บทบาทของรัฐสภา ศาล กองทัพ และองค์กรการตามรัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางตามมาภายหลัง แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยจากรัฐชาติสู่รัฐตลาด

ความเปลี่ยนแปลงจากบริบทที่เป็นการกระทำ ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสภาพแวดล้อม กับสิ่งที่ศึกษา ทั้งจากภายนอกและภายใน นับเป็นที่มาของบทความเรื่องการเปลี่ยนผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด

แนวคิดทฤษฎีที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) แนวคิดรัฐชาติ คือ องค์ภาพที่ประกอบเป็นประชาคมทางการเมือง ได้แก่ ดินแดน ประชากร อำนาจอธิปไตย รัฐบาล ที่ประชาชนหรือผู้คนภายในรัฐมีความภักดีและความผูกพันจากเชื้อชาติ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ร่วมกัน มาจากรัฐที่หมายถึงประชาคมทางการเมืองที่ประกอบด้วยดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย และชาติที่หมายถึงความผูกพันของประชากรที่มาจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ สายโลหิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ร่วมกัน (2) แนวคิดทุนนิยม แนวคิดที่ว่าด้วยปัจจัยการผลิตที่นำมาสู่การสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มาจากพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจจากการแลกเปลี่ยนสินค้า การปฏิเสธรากเหง้าจากรัฐ การเน้นบทบาทของเอกชน ก่อให้เกิดการสะสมทุน การแพร่ขยายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (neo-liberalism) ที่มหาอำนาจและองค์กรระหว่างประเทศมีบทบาทสถาปนาการค้าเสรีและตลาดเสรี และบทบาทของทุนขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงภายในรัฐ ทำให้ทุนมีบทบาทครอบงำรัฐ (Jessop, 1982 : 7-33) (3) โลกาภิวัตน์ คือ กระแสโลกที่มีสาเหตุจากการขยายตัวของทุนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่นำมาสู่การปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ระบบ

เศรษฐกิจแบบเสรีนิยม และการเน้นสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม (Ohmae, 1990 : 1-223)
(4) รัฐตลาด หมายถึง รัฐที่ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เป็นปัจจัยภายนอกส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนภายใน เพื่อให้การส่งออกขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่งคั่งภายในประเทศ (Babbitts, 2003 : 383-391)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญ คือ (1) วิทยานิพนธ์เรื่องโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของประเทศไทย ของวินัย ผลเจริญ (2550 : (1)) ที่ผลการศึกษาพบว่าโลกาภิวัตน์ที่มาจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ทำให้นโยบายของประเทศไทยเอื้อประโยชน์ให้กับทุนข้ามชาตินำมาสู่ความพ่ายแพ้ต่อพลังจากภายนอก (2) วิทยานิพนธ์เรื่องนโยบายการหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ : การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย ของบุญธรี ยี่หะมะ (2547 : ง) ที่ผลการศึกษาพบว่าวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้พรรคไทยรักไทยเลือกกลยุทธ์ประชานิยมนำมาสู่ชัยชนะในการเลือกตั้ง (3) วิทยานิพนธ์เรื่องการเมืองของนโยบายการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ของวรพลชัย ไรจนพล (2551 : ง) ที่ผลการศึกษาพบว่า การเลือกตั้งและเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำให้ทุนผูกขาดมีบทบาทครอบงำนโยบายของรัฐ (4) ตำราเรื่องวิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย ของลิขิต ธีรเวคิน (2537 : 1-266) ที่อธิบายและวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองการปกครองของประเทศไทย (5) ตำราเรื่องรัฐของชยอนันต์ สมุทวณิช (2533 : 1-320) ที่อธิบายและวิเคราะห์รัฐจากแง่มุมที่หลากหลาย (6) หนังสือเรื่องจากรัฐชาติสู่รัฐตลาดของชยอนันต์ สมุทวณิช (2444 : 1-111) ที่อธิบายและวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของรัฐจากอดีตสู่ปัจจุบันและมีประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา (7) หนังสือเรื่องรัฐทุนนิยม : ทฤษฎีและวิธีแบบมาร์กซิสต์ (The capitalist state : Marxist theories and method) ของเจสซอบ (Jessop, 1982 : 7-33) ที่อธิบายทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดและครอบงำรัฐ (8) หนังสือเรื่องโลกไร้พรมแดน : อำนาจและยุทธศาสตร์ในความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ (The Borderless World : Power and Strategy in the interlinked Economy) ของโอเม (Ohmae, 1990 : 1-233) ที่อธิบายความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลง (9) หนังสือเรื่องโล่ของวีรบุรุษอาร์คิลีส : สงคราม สันติภาพ และสาเหตุทางประวัติศาสตร์ (The Shield of Achilles : War Peace and the Course of History) ของแบบิท (Babbitt, 2003 : 1-922) ที่อธิบายและวิเคราะห์สงคราม สันติภาพ และประวัติศาสตร์ และส่วนหนึ่งนำเสนอรัฐตลาดที่ความเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อม ปัจจัย และบริบทภายนอก ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับรัฐ (10) บทความเรื่องประชาสังคมและพัฒนาการของประชาธิปไตย (Civil Society and

Development of Democracy) ของแลร์รี่ ไดมอนด์ (Diamond, 1997 : 29-52) ที่อธิบายบทบาทของประชาสังคมต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อศึกษาบริบทของการเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากรัฐชาติสู่รัฐตลาด

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มาจากกระบวนทัศน์ทางเลือก (alternative paradigm) ที่มีวิธีการแบบอุปนัย (inductive) (ชาย โพธิ์สิตา, 2547 : 31-33) เพื่อพัฒนาตัวแบบของข้อค้นพบ ส่วนหนึ่งเป็นการอธิบายและวิเคราะห์ตามแนวทางประวัติศาสตร์ (historical approach) ที่เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์ (interview) ที่นำไปสู่การพรรณนา (descriptive research) อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากการวิจัยเชิงคุณภาพ นำไปสู่การกำหนดแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย การตรวจสอบเครื่องมือ การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

(1) แบบการวิจัยมาจากให้คุณค่ากับปรากฏการณ์นิยม (phenomenology) ด้วยวิธีวิทยา (methodology) จากการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) (โยธิน แสงวงศ์, 2554 : 1-3) นำมาสู่การกำหนดเทคนิคการวิจัย (technique research) ที่สำคัญสองเทคนิค คือ การวิจัยเอกสาร จากการเลือกเอกสารการวิจัย และการสัมภาษณ์ จากการเลือกบุคคลหลักเพื่อสัมภาษณ์ (ก) การวิจัยเอกสาร เป็นเนื้อหาที่เรียบเรียงเป็นร้อยแก้วจากความเรียงที่เป็นต้นฉบับที่เขียนที่เป็นสัญลักษณ์ หรือตัวแทนถ้อยคำ (Scott, 1990 : 12-13) ที่ประกอบด้วยเอกสารชั้นต้น ที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 และเอกสารชั้นรอง จากบทความ หนังสือ ตำรา ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอื่น หรือเอกสารอื่น ที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การเลือกเอกสาร ผู้วิจัยเลือกเอกสารตามกรอบความคิด (conceptual framework) จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่จำแนกออกตามประเภทของสื่อ แบ่งออกเป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ข) การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (field research) เป็นเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ทำให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจเนื้อหาที่เพียงพอ สอดคล้องกับคำถามวิจัย หรือโจทย์วิจัย ที่เป็นที่มาของหัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์วิจัย ขอบเขตวิจัย และกรอบความคิด กำหนดให้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสัมภาษณ์แนวลึก (in-depth

interview) เพื่อความเข้าใจปรากฏการณ์ เพื่อนำมาสู่การบรรยาย อธิบาย ตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างครบถ้วนรอบด้าน

(2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรการวิจัยมาจากบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด ที่มีความหลากหลาย ทั้งจากชนชั้นนำ นักการเมืองนักวิชาการ พ่อค้านักธุรกิจ ข้าราชการ ประชาชน การคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช่ความน่าจะเป็น (non-probability sampling) จำนวน 10 คน ด้วยรูปแบบหรือวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงหรือการสุ่มที่มีจุดมุ่งหมาย (purposive sampling) โดยผู้วิจัยเลือกนักวิชาการที่มีประสบการณ์และล้วนแล้วแต่มีผลงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวพัน สัมพันธ์ กับความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยสู่รัฐตลาด สมัยที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และความเปลี่ยนแปลงภายหลัง

(3) เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือของการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ที่พัฒนามาจากการรอบความคิด ที่ถอดแบบจากวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก และเสมือนเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) เพราะกำหนดประเด็นคำถามล่วงหน้า ตามวัตถุประสงค์และกรอบความคิด เพื่อความครบ ถ้วนและครอบคลุม แบบสัมภาษณ์ แบ่งคำถามเป็นสองส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป (general data) กับข้อมูลทางเทคนิค (technical data) หรือข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ (analysis data) ข้อมูล ทั่วไป คือ ข้อเท็จจริง เรื่องราว ที่เป็นพื้นฐานของผู้ถูกสัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ อาชีพ อายุ รายได้ การศึกษา และข้อมูลทางเทคนิค หรือข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ คือ ข้อเท็จจริง เรื่องราว ของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ตามคำถามที่กำหนดจากวัตถุประสงค์การวิจัย จากบริบทของการเปลี่ยน ผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด แบ่งเป็น ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

(4) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยการเปลี่ยนผ่านประเทศไทย : จากรัฐชาติ สู่รัฐตลาด มาจากการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อความไว้วางใจคุณภาพการออกแบบ การวิจัย (trustworthiness) ที่แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ความเที่ยง หรือความเที่ยงตรง (validity) กับความเชื่อมั่น หรือความน่าเชื่อถือ (reliability) (ก) ความเที่ยง หรือความเที่ยงตรง หรือความถูกต้อง คือ คุณสมบัติ คุณลักษณะ ของเครื่องมือที่วัด มีความเหมาะสม ความเป็นจริง ความถูกต้อง (Neuman 2003 : 182) แม่นยำ สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด (จุมพล นิธิมพานิช, 2548 : 207) (ข) ความน่าเชื่อถือ (reliability) คือ ความสอดคล้องกัน หรือความสอดคล้องต้องกัน หรือความพ้องกัน หรือความคล้ายคลึงกัน ของผลหรือผลลัพธ์ จากก่อน หรือระหว่าง หรือภายหลังการวัด (Silverman, 2013 : 302)

(5) การตรวจสอบข้อมูล แบ่งเป็น (ก) การตรวจสอบข้อมูลเอกสาร มาจากการ ตั้งคำถามของผู้วิจัยที่มีต่อในเรื่องหรือหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2535 : 108)

(1) ประวัติความเป็นมา (2) ความสำคัญ (3) ความครบถ้วนสมบูรณ์ (4) บุคคล หรือกลุ่มบุคคล หรือหน่วยงาน หรือองค์การ หรือสถาบัน ที่รับผิดชอบจัดทำ (5) วัตถุประสงค์การจัดทำ (6) กลุ่มเป้าหมายของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล หรือหน่วยงาน หรือองค์การ หรือสถาบัน ที่รับผิดชอบจัดทำเอกสาร (7) แหล่งข้อมูลเอกสาร (8) การแก้ไขเอกสาร (9) การตีพิมพ์ใหม่ (10) ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม อคติ ความลำเอียง ของกลุ่มบุคคล หรือหน่วยงาน หรือองค์การ หรือสถาบัน ที่รับผิดชอบจัดทำเอกสาร (11) การบรรยาย อธิบาย ตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล หรือหน่วยงาน หรือองค์การ หรือสถาบัน ที่รับผิดชอบจัดทำเอกสาร (ข) การตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาจาก (Goetz and LeCompte, 1984 ; Guba and Lincoln, 1989 ; Kirk and Miller 1986 ; McMillan and James 1984 ; วรพิทย์ มีมาก, 2548 : 164-165) การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูล การตรวจสอบจากผู้ร่วมวิชาชีพ การตรวจสอบจากภายนอกการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ ช่วงเวลาที่ใช้ เป็นช่วง หรือระยะเวลา ที่เพียงพอ กับการศึกษาจากงานวิจัย ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ทางตรรกะของชุดข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการตรวจสอบแบบสามเหลี่ยม (triangulation)

(6) การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็นสองส่วน คือ (ก) การบริหารจัดการข้อมูลเพื่อเตรียมการสู่การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งขั้นตอนเป็นห้าขั้นตอน ประกอบด้วย (จุฬพล นิธิพานิช, 2548 : 231-232) การจัดกระทำข้อมูล (data processing) การตรวจสอบความเพียงพอของข้อมูล การจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ การใช้กรอบความคิดวิเคราะห์ และการเตรียมการเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล (ข) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ แบ่งเป็นสองระยะ คือ (กัญจนา ลิ้นทรนกุล และวรรณภา โพธิ์น้อย, 2544 : 136-138) การวิเคราะห์ระหว่างเก็บข้อมูล (Bogdan and Biklen, 1998 ; S. B., 1988 : 124-125) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยตัดสินใจกำหนดกรอบความคิด ขอบเขตการศึกษา ให้แคบลง ชัดเจน กระชับ กับการวิเคราะห์ภายหลังการเก็บข้อมูล เป็นการจำแนกและการจัดระบบข้อมูล (typology)

นิยามศัพท์เฉพาะ

รัฐชาติ คือ องค์ภาพของโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง โครงสร้างทางการเมืองหมายถึงองค์ประกอบสำคัญที่ประกอบเป็นองค์ภาพของประเทศไทย ส่วนหนึ่งเป็นตัวแสดง กลุ่ม องค์กร สถาบัน ในระบบการเมืองและสภาพแวดล้อม และกระบวนการที่หมายถึงแนวทาง ขั้นตอน ความสัมพันธ์ และปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม องค์กร สถาบัน ที่เป็นแบบแผน การปฏิบัติร่วมกัน เป็นพลวัต พัฒนาการความเปลี่ยนแปลง ที่เน้นที่สถาบันทางการเมือง ประกอบด้วย พรรคการเมือง รัฐสภา รัฐบาล และระบบราชการ และกระบวนการ

ทางการเมือง ที่สำคัญ คือ การเลือกตั้ง ที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับประชาชน ภาคประชาชน หรือประชาสังคม

รัฐตลาด คือ ประชาคมทางการเมืองที่ทุนนิยมขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงผ่านสถาบันและกระบวนการทางการเมือง มีจุดสูงสุดสมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 หัวหน้าพรรคไทยรักไทย และพรรคไทยรักไทย จากแนวคิดประชานิยม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองที่เสมือนหนึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ ที่สำคัญ ประกอบด้วย พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และประชาสังคม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงประเทศในภาพรวม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การเปลี่ยนผ่านจากรัฐชาติสู่รัฐตลาดแบ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจากบริบทภายนอกและบริบทภายใน

(1) การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากบริบทภายนอก แบ่งเป็นสามด้าน ประกอบด้วย ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

(1.1) ด้านการเมือง แบ่งเป็น รัฐ ระบอบประชาธิปไตย และการปฏิรูปการเมือง

(1.1.1) รัฐ การถือกำเนิดของรัฐสมัยใหม่ที่เป็นรัฐชาติ นำมาสู่การกำหนดรูปแบบเป็นรัฐเดี่ยว สหพันธรัฐ หรือสมาพันธรัฐ มีระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่นำไปสู่ช่วงสงครามเย็น ทำให้แบ่งเป็นรัฐประชาธิปไตยกับรัฐเผด็จการ รัฐทุนนิยมกับรัฐสังคมนิยม เท่ากับจำกัดการขยายตัวของการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือระบบการเมืองแบบเสรีนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การล่มสลายของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์ทำให้องค์ประกอบของรัฐเปลี่ยนแปลง นับตั้งแต่

(ก) ดินแดน จากการแสวงหาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มความร่วมมืออนุภูมิภาค (sub-region) ที่สำคัญ คือ สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ และอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง (ข) ประชากร จากการอพยพย้ายถิ่นฐานหรือตั้งถิ่นฐานนำไปสู่การเพิ่มสำคัญของผู้อพยพหรือแรงงานข้ามชาติที่เป็นปัญหามานับการ (ค) รัฐบาล จากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ ธนาการโลกที่มีแนวคิดธรรมาภิบาล (good governance) (ง) อำนาจอธิปไตย ที่ลดความ

สำคัญลงเพราะปัจจัยภายนอก จากตัวแสดงที่เป็นรัฐ คือ ประเทศมหาอำนาจ ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐที่สำคัญ คือ องค์การระหว่างประเทศ กลุ่มความร่วมมือ บรรษัทข้ามชาติ และประชาสังคมที่สำคัญ คือ องค์การพัฒนาเอกชน

(1.1.2) ระบอบประชาธิปไตยจากความเปลี่ยนแปลงภายหลังสงครามเย็น ก่อให้เกิดการแพร่ขยายแนวคิดการจรรโลงประชาธิปไตย (democratization) ที่ทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง (consolidating democracy) เท่ากับเพิ่มอำนาจประชาชนจากการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จากการควบคุมตรวจสอบและถ่วงดุลกันการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง ที่เป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect democracy) หรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) และการเปลี่ยนแปลง ลดรูป แปลงสภาพ ที่นำไปสู่การเพิ่มอำนาจของประชาชน จากการริเริ่มเสนอกฎหมาย (Initiative) การทำประชามติ (Referendum) การทำประชาพิจารณ์ (public hearing) การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (recall) และการคัดค้านกฎหมาย (veto) ที่เป็นประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ดังที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญหลายประเทศที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ของประเทศไทย

(1.1.3) การปฏิรูปการเมือง เป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ นำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้กับระบอบการปกครอง (ลิขิต ชีรเวคิน, 2528 : 140-154) แนวทางการปฏิรูปการเมืองที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) เพราะทำให้รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องมือกำหนดรูปแบบการปกครองและกลไกเพื่อเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) จัดตั้งองค์กรและสถาบันทางการเมืองของรัฐ เน้นรัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายสูงสุดเพื่อปกครองประเทศ นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลง จากการวางระบบรัฐสภาแบบดั้งเดิม (classical parliamentary system) ที่อ่อนแอ ทำให้กลายเป็นระบบรัฐสภาที่มีเหตุผล (rationalized parliamentary system) เพื่อควบคุมพฤติกรรมของนักการเมือง (คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คปป.), 2537 : 4-6) แต่เท่ากับเพิ่มและเปิดโอกาสให้นักการเมืองและพรรคการเมืองอุดมการณ์หรือแนวทางอื่น ที่สำคัญ คือ ประชานิยม (populism) ชนะการเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 20 และประเทศไทย นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 21

(1.2) ด้านเศรษฐกิจ ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็นห้าด้าน ประกอบด้วย การพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ (ธโรธร ตูทองคำ, 2556 : 12-12 – 12-50)

(1.2.1) การพัฒนาระหว่างประเทศ ความปรารถนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การฟื้นฟูประเทศ การหลุดพ้นจากความล้าหลัง ความด้อยพัฒนา ของประเทศที่เป็นเอกราช ประเทศที่เป็นสมรภูมิ ประเทศที่หลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคม ที่สำคัญนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองส่วนหนึ่งมีนัยต่อการหลุดพ้นการครอบงำหรือแทรกแซงการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ นำมาสู่การกำหนดยุทธศาสตร์รัฐนำการพัฒนา (Developmental States : DS) ที่แบ่งเป็นยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import Substitution Industrialization : ISI) และยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมการส่งออก (Export Oriented Industrialization : EOI) นำสู่ความสำเร็จจากการพัฒนาประเทศ จำนวนหนึ่งก้าวสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนาระดับก้าวหน้า (Advance Developing Countries) ที่สำคัญ คือ ยุโรปในทศวรรษที่ 2493 หรือ 1950 ญี่ปุ่นในทศวรรษที่ 2503 หรือ 1960 กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในลาตินอเมริกา (Latin American NICs) ในทศวรรษที่ 2513 หรือ 1970 ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเอเชีย (Asian NICs) ในทศวรรษที่ 2523 หรือ 1980 มาเลเซียและประเทศไทย ในทศวรรษที่ 2533 หรือ 1990 ขณะที่ประเทศที่ยึดถือแนวทางการพัฒนาตามระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมล้มเหลว นำไปสู่การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ เริ่มจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ลาว และเวียดนาม

(1.2.2) การค้าระหว่างประเทศ ความล้มเหลวจากการจัดตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Organization : ITO) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นำมาสู่การการจัดการประชุมความตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดภาษีศุลกากรและการค้า หรือแกตต์ (General Agreement of Tariff and Trade : GATT) ที่เผชิญปัญหาและอุปสรรคต่อเนื่องแม้ภายหลังสงครามเย็น นำมาสู่การจัดตั้งเป็นกลุ่มความร่วมมือระดับภูมิภาคใหม่ ที่สำคัญ คือ เอเปค หรือพัฒนาความร่วมมือที่แบบแผนระดับภูมิภาค ที่สำคัญ คือ สหภาพยุโรป และอาเซียน มีการรวมกลุ่มความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคจำนวนมาก และแม้ภายหลังมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) แทนแกตต์ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2538 หรือ ค.ศ. 1995 แต่การประชุมกลับเผชิญปัญหาอุปสรรคและการท้าทายจากภายนอก นำมาสู่ความล้มเหลวนับตั้งแต่ พ.ศ. 2546 หรือ ค.ศ. 2003

(1.2.3) การเงินระหว่างประเทศ การผลักดันของสหรัฐอเมริกาให้ประเทศกำลังพัฒนาเปิดเสรีทางการเงินภายหลังสงครามเย็น (ทวิวัฒน์ ปุนทริกวิน, 2544 : 56) ทำให้ไทยเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เปิดเสรีทางการเงิน การโจมตีของควอนตัม ฟันด์ (Quantum Fund) กองทุนประกันความเสี่ยง (Hedge Fund) ของจอร์จ โซรอส (George Soros) นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใน พ.ศ. 2540 หรือ ค.ศ. 1997 แล้วแพร่กระจายไปทั่วเอเชีย ทำให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศที่มีสูตร

สำเร็จ ประกอบด้วย การสร้างเสถียรภาพ (stabilization) การลดกฎระเบียบ (deregulation) การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (privatization) และการเปิดเสรี (liberalization) แทรกแซงเพื่อปฏิรูปโครงสร้างรัฐ

(1.2.4) ด้านการลงทุนระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติ (Multinational Cooperations : MNCs หรือ Transnational Cooperations : TNCs) ที่มีศูนย์กลางที่ประเทศหนึ่งแต่มีการลงทุนประเทศอื่น นับเป็นตัวแสดงที่สำคัญ ส่วนใหญ่มาจากประเทศที่พัฒนาแล้วเพื่อลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา เพราะมีวัตถุดิบจำนวนมาก มีแรงงานที่มีฝีมือ ราคาถูก สิทธิประโยชน์จากภาษีอากร สิทธิพิเศษจากการส่งออก สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศที่รับการลงทุน ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมการส่งออก จากความต้องการเงินทุนจากต่างประเทศของรัฐบาลประเทศกำลังพัฒนา เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัว การแก้ปัญหาคนว่างงาน ภาวะเงินเฟ้อ การขาดดุลการชำระเงิน การขาดดุลงบประมาณ การขาดดุลการค้า และการถ่ายทอดเทคโนโลยี

(1.2.5) ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ การฟื้นฟูยุโรปของสหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นที่มาของแผนการมาร์แชล (Marshall Plan) นับเป็นจุดเริ่มต้นของความช่วยเหลือระหว่างประเทศขององค์การระหว่างประเทศ ที่สำคัญคือ สหประชาชาติ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และมหาอำนาจที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่นภายหลัง นับสำคัญมาจากการต่อต้านการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ ญี่ปุ่นนับเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนามากที่สุด และปรารถนาให้ประเทศไทยเป็นประตู (gateway) ผ่านไปสู่กลุ่มประเทศอินโดจีนภายหลังสงครามเย็น ขณะที่ประเทศไทยเคยให้ความช่วยเหลือลาว และกัมพูชานับตั้งแต่ พ.ศ. 2534 หรือ ค.ศ. 1991 การเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 หรือ ค.ศ. 1997 ทำให้ยุติการให้ความช่วยเหลือกับต่างประเทศ และรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ที่สำคัญ จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และญี่ปุ่นผ่านโครงการมียาซาวา (Miyazawa Plan) ใน พ.ศ. 2542 หรือ ค.ศ. 1999

(1.3) ด้านสังคม โลกาวัดันทำให้ทุนและกลไกตลาดที่เกื้อหนุนอำนาจระบบธุรกิจก่อให้เกิดชนชั้นนำที่มีอำนาจ (power elites) เป็นชนชั้นนำที่ได้เปรียบจากการใช้ชีวิต ขณะเดียวกันโลกาวัดันก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแก่ประชาสังคม (civil society) จำนวนมาก (ธโรธร ตูทองคำ, 2549 : 14-31 – 14-47 ; ธโรธร ตูทองคำ, 2557 : 15-37 – 15-51) จากรูปแบบความขัดแย้งที่แตกต่างจากเดิม ปลดปล่อยความขัดแย้งที่ถูกกดทับเก็บกดปิดกั้น เป็นการต่อสู้ระหว่างระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) และระบอบ

ประชาธิปไตยแบบเปิดกว้าง (dialogic democracy) ที่เน้นความหลากหลาย (plural) บนชุดความสัมพันธ์แบบใหม่ มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทุกด้าน และทำให้ปัญหาทางสังคม สำคัญ คือ เพศ สีมืด เชื้อชาติ คนชายขอบ สิ่งแวดล้อม ศาสนา มีการรวมกลุ่มเป็นประชาสังคมที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ องค์การพัฒนาเอกชน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การเมืองภาคประชาชน กลายเป็นปัญหาทางการเมือง จากการเก็บกดปิดกั้น คู่ตรงข้าม ความเป็นอื่น การผลิตซ้ำ และการโยกย้ายอดีตของรัฐและองค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศ นำไปสู่การยกกระดับกระบวนทัศน์ (paradigm shift) เพื่ออธิบายเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ สถานการณ์ จากตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐมีพื้นที่และบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

(2) การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากบริบทภายใน นำมาสู่การปรับตัวของประเทศไทยสามด้าน ประกอบด้วย ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

(2.1) ด้านการเมือง จากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า ทรงปฏิรูปการปกครองแผ่นดินส่วนกลาง ใน พ.ศ. 2435 เพื่อสถาปนารัฐสมัยใหม่ (Modern State) หรือรัฐชาติ (Nation-State) ทดแทนรัฐจารีตแต่เดิม การรวมศูนย์อำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ทำให้ไทยเป็นรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีระบบราชการเป็นกลไกการบริหาร (Bureaucratic Administration) ต่อเนื่องมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่หก และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่เจ็ด

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เพื่อสถาปนาระบอบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) ของคณะราษฎร ทำให้ย้ายศูนย์กลางอำนาจจากสถาบันพระมหากษัตริย์มาที่ข้าราชการสมัยใหม่ (Maisrikrod, 1997 : 149) ที่โน้มเอียงไปทางระบอบการปกครองอื่นที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ใน พ.ศ. 2500 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงจากการสิ้นสุดอำนาจทางการเมืองของคณะราษฎร และความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างส่วนล่าง (infrastructure) จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างส่วนบน (superstructure) จากเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 มีความเปลี่ยนแปลงระหว่างการปกครองแบบเผด็จการ แบบกึ่งประชาธิปไตย และแบบประชาธิปไตย การปฏิรูปการเมืองนับตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ถือกำเนิด นำไปสู่การจัดตั้งพรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และชนะการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2544 นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างกว้างขวาง

(2.2) ด้านเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศไทย แบ่งเป็นสามช่วง คือ ช่วงแรก ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ เป็นช่วงก่อนทำสนธิสัญญาเบาริงค์

พ.ศ. 2398 ช่วงที่สอง ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ที่มีความเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาริงค์ พ.ศ. 2398 ถึงก่อนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติใน พ.ศ. 2504 ช่วงที่สาม ตั้งแต่การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาตินับตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ถึงปัจจุบัน การสะสมทุน ถือกำเนิดทุกระบบเศรษฐกิจ แม้มีความเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบจารีต แบบศักดินา สูเสรีนิยม ทุนนิยม แบ่งเป็นกลุ่มทุนพระมหากษัตริย์ เจ้านาย และขุนนาง กลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีน และกลุ่มทุนพ่อค้าตะวันตก ที่มีความต่อเนื่อง จนภายหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 กลุ่มทุนธนาคารมีบทบาทสำคัญทางการเมือง และสิ้นสุดลงภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้กลุ่มทุนสื่อสารและพันธมิตรมีบทบาทครอบงำรัฐจากชัยชนะของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2544

(2.3) ด้านสังคม การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทำให้ผู้ปกครองที่รวมกลุ่มระหว่างกัน หวาดระแวงการรวมกลุ่มของราษฎร และสนับสนุนการเป็นประชาสังคมโดยรัฐ (state civil society) ต่อเนื่องแม้ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่การรวมกลุ่มมีความหลากหลาย การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวางก่อให้เกิดการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงจากประชาสังคมนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2510 จนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่สำคัญ คือ เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เหตุการณ์วันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แม้มีการสะดุด ความชะงักงัน ปัญหาและอุปสรรคหลายครั้ง มาจากความหวาดระแวงของผู้ปกครอง การปกครองที่เป็นอำนาจนิยม หรือเผด็จการอำนาจนิยม หรือการปกครองของทหาร การรัฐประหารและการปกครองภายหลัง การแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ ความสัมพันธ์จากระบบอุปถัมภ์ จนถึงการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2544

สรุปและอภิปรายผล

การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากรัฐชาติสู่รัฐตลาดมาจากบริบทภายนอกและบริบทภายใน บริบทภายนอกที่สำคัญมาจากโลกาภิวัตน์ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมือง จากความเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของรัฐทางด้านดินแดน ประชากร อำนาจอธิปไตย และรัฐบาล การเพิ่มความเข้มข้นและแพร่ขยายแนวคิดและการปกครองระบอบประชาธิปไตย นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองอย่างกว้างขวางในประเทศหลายประเทศ ด้านเศรษฐกิจ จากความต่อเนื่องภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นช่วงสงครามเย็น จากความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ ที่เป็นปัญหาอุปสรรคทั้งด้านการพัฒนา ระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ จนภายหลังสงครามเย็น ก่อให้เกิดความร่วมมือและ

ความขัดแย้งรูปแบบอื่นมีบทบาทแทนที่ และด้านสังคม จากการเปิดกว้างทำให้ประชาสังคม มีบทบาทสำคัญ บนพื้นฐานความสัมพันธ์ชุดใหม่ และทำให้ปัญหาทางสังคมเป็นปัญหาทางการเมือง และจากบริบทภายใน จากความต่อเนื่องของประเทศไทยนับตั้งแต่การก่อกำเนิด รัชชาติ ทำให้ด้านการเมือง มีความเปลี่ยนแปลงมาจากปัจจัยภายใน จากตัวแสดงที่สำคัญมี บทบาทเปลี่ยนแปลงประเทศ และนำมาสู่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้ พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2544 ด้านเศรษฐกิจ ความต่อเนื่อง ทางประวัติศาสตร์ทำให้มีความเปลี่ยนแปลงจากช่วงการเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจ แบบยังชีพ สู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมนับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาริงคิน พ.ศ. 2398 และ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2504 ที่ทำให้กลุ่มทุนธนาคารมีบทบาททางเศรษฐกิจการเมือง การถือกำเนิดวิกฤตการณ์ทาง เศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นำมาสู่การสิ้นสุดบทบาท เท่ากับเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนอื่นมีบทบาท และจัดตั้งพรรคไทยรักไทยและจัดตั้งรัฐบาล เท่ากับทุนครอบงำรัฐ และด้านสังคม ความเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม ที่สำคัญ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 นำมาสู่ความ เปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง

การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากรัฐชาติสู่รัฐตลาดมาจากบริบทภายนอกและบริบท ภายใน บริบทภายนอกที่สำคัญมาจากโลกาภิวัตน์ที่สอดคล้องตามแนวคิดของโอเฌ (Ohmae, 1990 : 1-223) ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมือง จากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้แนวคิดประชาธิปไตยและการทำให้ ประชาธิปไตยเข้มแข็งแพร่ขยายอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดการปฏิรูปการเมืองตามแนวคิด รัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) ที่แพร่ขยายทั่วโลก ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้าน องค์ประกอบของรัฐ ผ่านสถาบันและกระบวนการทางการเมือง ด้านเศรษฐกิจ จากการแพร่ ขยายของทุนนิยมก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดฉันทามติของวิลเลียมสัน (Williamson, 1990 : 1-445) และสอดคล้องแนวคิดทุนครอบงำรัฐของเจสซอป (Jessop, 1982 : 7-33) และงานวิจัยเรื่องโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของรัฐไทยของวินัย ผลเจริญ (2550 : (1)) และด้านสังคม ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาสู่ การสื่อสารก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างกว้างขวาง และทำให้ประชาสังคม เพิ่มบทบาทตามแนวคิดของไดมอนด์ (Diamond, 1997 : 29-52)

การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากรัฐชาติสู่รัฐตลาดจากบริบทภายใน ที่สำคัญ มาจากการปรับตัวของประเทศไทยมีเงื่อนไขแตกต่างจากประเทศอื่นตามแนวคิดของลิซิท จีรวิน (2537 : 2) ที่เริ่มจากชนชั้นนำตามด้วยชนชั้นกลาง บริบทภายในแบ่งเป็นสามด้าน ด้านการเมือง จากความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้โครงสร้างและกระบวนการภายใน

รัฐเปลี่ยนแปลง การจรรโลงประชาธิปไตยและการทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็งเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ภายหลังมีการจัดตั้งพรรคไทยรักไทยที่มีแนวคิดประชานิยมสอดคล้องกับวิธานิพนธ์เรื่องนโยบายการหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ : การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย ของบุษอริยิทธิ์ (2547 : ๖) ด้านเศรษฐกิจ ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์แสดงถึงบทบาทของกลุ่มทุนที่มีต่อการเมือง เป็นที่มาของการครอบงำการเมืองไทยภายหลังชัยชนะของพรรคไทยรักไทย สอดคล้องกับวิธานิพนธ์เรื่องการเมืองของนโยบายการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ของวรลัญช์ โรจนพล ที่กลายเป็นทุนครอบงำรัฐ (2551 : ๖) และด้านสังคม แม้ภาคประชาสังคมจะเพิ่มบทบาทมากขึ้นภายหลัง แต่การปรับตัวของรัฐเป็นสภามิตรตามแนวคิดของชยอนันต์ สมุทวณิช (2533 : 276) ทำให้รัฐมีบทบาทครอบงำประชาสังคม

การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากรัฐชาติสู่รัฐตลาดที่มีสาเหตุมาจากบริบทภายในจากความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์มากกว่าภายนอก ทำให้โน้มเอียงไปทางแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์จากรัฐชาติสู่รัฐตลาดของชยอนันต์ สมุทวณิช (2544 : 96-104) ที่เน้นบริบทภายในที่นำไปสู่การปรับตัว มากกว่าแนวคิดเรื่องรัฐตลาดของแบบบิสต์ (Babbitt, 2003 : 383-391) ที่เน้นบริบทภายนอก แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างจากชยอนันต์ สมุทวณิช เพราะบทบาทของทุนที่ครอบงำรัฐก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับสถาบันและกระบวนการทางการเมือง

บรรณานุกรม

- กัญญา ลินทรัตนกุล และวรรณภา โพธิ์น้อย. (2544). “หน่วยที่ 10 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล,” **ประมวลสาระชุดวิชาสถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หน่วยที่ 8-15**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จุมพล นิคมพานิช. (2548). “หน่วยที่ 6 การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์,” **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีวิเคราะห์การเมืองสมัยใหม่ หน่วยที่ 7-15 (ฉบับปรับปรุง)**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชยอนันต์ สมุทวณิช. (2533). **รัฐ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2544). **จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด : แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : บริษัท พี. เพรส จำกัด.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2547). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. (2544). **ทฤษฎีการพึ่งพิงและทฤษฎาแห่งการปลดปล่อย**. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ธโสธร ตูทองคำ. (2549). “หน่วยที่ 14 องค์การที่ไม่ใช่รัฐกับกระแสโลกาภิวัตน์” **ประมวลสาระชุดวิชาการแสดโลกศึกษา หน่วยที่ 8-15**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- (2556). “หน่วยที่ 12 ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ” **เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมโลก หน่วยที่ 8-15 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)** นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญอริ ยีหมะ. (2547). **นโยบายการหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ : การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนาประชาธิปไตย (คพป.), คณะกรรมการ. (2537). **กรอบแนวคิดหลักในการเรียบเรียงบทบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญตามแนวรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) (เล่ม 2) ส่วนที่ 1 : ว่าด้วย รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ความสัมพันธ์ของสององค์กรนี้ต่อกัน ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่าด้วยคณะกรรมการพิเศษเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ กองกรรมการธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- โยธิน แสงวดี. (2554). **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)**. (อัดสำเนา) นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2528). “การปฏิรูปและการปฏิวัติ” **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการเมืองการปกครองไทย**. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 140-154.
- (2537). **วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วินัย ผลเจริญ. (2550). **โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วรพิทย์ มีมาก. (2548). “หน่วยที่ 5 การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์,” **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีวิเคราะห์การเมืองสมัยใหม่ หน่วยที่ 7-15 (ฉบับปรับปรุง)**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- วรวิทย์ วัฒนพล. (2551). **การเมืองของนโยบายการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย**. วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาภรณ์ จันทวานิช. (2535). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Babbitt, Phillip. (2003). **The Shield of Achilles : War Peace and the
Course of History**. London : Penguin Books.
- Bogdan, R. C. and S. K. Biklen. (1998). **Qualitative Research for
Education : An Introduction of Theory and Methods**. Newton :
Allyn and Bacon.
- Diamond, Larry. (1997). “Civil Society and Development of Democracy”
Working Paper, No. 101 Baelona : institute de Ciencias Politiques
I Socials pp. 29-52 in Graeme Gill. (2000). **The Dynamics of
Democratization : Elites, Civil Society and the Transition
Process** New York : St. Martin' s Press.
- Goetz, J. and M. LeCompte. (1984). **Ethnography and Qualitative Design
in Educational Research**. C.A. : Academic Press.
- Guba, E. G. and Y. S. Lincoln. (1989). **Fourth Generation Evaluation**.
C.A. : Sage.
- Jessop, Bob. (1982). **The Capitalist State : Marxist theories and methods**.
Oxford : Martin Robertson and Company Ltd.
- Kirk, J. and M. Miller. (1986). **Reliability and Validity in Qualitative
Research**. C.A. : Sage.
- Maisrikrod, Surin. (1997). “The Making of Thai Democracy : A Study of
Political Alliances Among the State, The Capitalist, and the
Middle Class”. **Democratization in Southeast and East Asia**.
Singapore : Institute of Southeast Asian Studies pp. 141-166.
- McMillan, H. and H. James. (1984). **Educational Research**. C.A. :
Academic Press.

- Neuman, W. Lawrence. (2003). **Social Research Methods : Qualitative and Quantitative Approaches**. New York.
- Ohmae, Kenichi. (1990). **The Borderless World : Power and Strategy in the interlinked Economy**. New York : Free Press.
- Scott, J. (1990). **A Matter of Record Documentary Sources in Social Research** Cambridge : Polity.
- Silverman, David. (2013). **Doing Qualitative research**. 4th ed. Los Angelis : Sage Publications Inc.
- Williamson, John. ed. (1990). **Latin American Adjustment : How Much Has Happened?.** Washington D.C. Institute for International Economics.

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/1lBoVi>

ชื่อพืช โลกดัตช์ และภูมิปัญญาไทครั่ง ภูมิภาคเหนือตอนล่าง¹

Plant Names, Worldviews and Wisdom of Tai Khrang
in the Lower Northern Region

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒน²

Unchalee Singnoi Wongwattana

E-mail: wunchalee7@gmail.com

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาภาษาและการสืบสานภาษาชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง : กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนทุนจากงบประมาณแผ่นดินมหาวิทยาลัยนเรศวร (วช.) ประจำปี พ.ศ.2558-2560

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การศึกษาคูณลักษณะทางภาษาศาสตร์ของชื่อพืชในภาษาชาติพันธุ์ไท เผยให้เห็นถึงประโยชน์ของภาษาศาสตร์ที่มีต่อพฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์ว่าเป็นเสมือนกุญแจสำคัญในการศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์ เนื่องจากภาษาเป็นกระจกเงาส่องสะท้อนโลกทัศน์และความคิด ตลอดจนภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตในอยู่รอดปลอดภัยของมนุษย์ ยิ่งมีความเข้าใจในตัวภาษามากเท่าไร ก็ยิ่งเข้าใจในตัวผู้พูดภาษามากเท่านั้น ในการที่จะเข้าใจมุมมองของมนุษย์ที่มีต่อพืชแวดล้อมก็จะต้องทำความเข้าใจภาษาที่ใช้เรียกชื่อพืชของมนุษย์ การศึกษาการเรียกชื่อพืชโดยวิธีการทางภาษาศาสตร์จึงเป็นการนำไปสู่ความเข้าใจมุมมองดังกล่าว และเป็นเหตุให้นักพฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์สนใจศึกษาภาษาเพื่อที่จะทำการสืบค้นไปถึงภูมิปัญญาของผู้พูดภาษานั้นๆ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์ไทครั้ง, ชื่อพืช, โลกทัศน์, ภูมิปัญญา, พฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์

Abstract

The study of linguistic properties of plant names in Tai languages reveals that linguistics benefits ethno-botany as a key to the field because languages could reflect people worldviews, thoughts and wisdom in living their lives safely. The more we know a particular language, the more we understand its speakers. To understand the human viewpoint about surrounding plants, we have to get insight in human languages. Linguistics is thus an efficient means to such the view and is the reason why ethno-botanists are interested in the language studies to examine the wisdom of such language speakers.

Keywords: Tai Khrang ethnicity, plant names, worldviews, wisdom, ethno-botany

บทนำ

คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทยสะท้อนให้เห็นถึงการมีอยู่ของทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นของท้องถิ่นและลักษณะธรรมชาติของพืชพันธุ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น พื้นที่ใดที่มีพืชพันธุ์ธรรมชาติชนิดใดก็จะปรากฏคำศัพท์เรียกชื่อพืชชนิดนั้น พื้นที่ใดที่มีพืชพันธุ์ธรรมชาติชนิดใดอยู่มากก็จะปรากฏคำเรียกชื่อพืชชนิดนั้นอย่างหลากหลายและเป็นที่รู้จักกันดีของกลุ่มชน

ต่างจากพื้นที่ที่พืชชนิดนั้นเริ่มไม่มีการเพาะปลูก หรือลดจำนวนลง คำเรียกชื่อพืชก็จะเริ่มไม่เป็นที่รู้จักและอาจสูญหายไปตามชนิดของพืชนั้นๆ ตัวอย่างเช่น ชุมเห็ดเทศ ลำตวน สันตะวา ผักขาเขียว พลับพลึง และ ลิเกา เริ่มไม่เป็นที่รู้จักในบางท้องถิ่น (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557) เพราะไม่มีคำปรากฏใช้

ในแวดวงวิชาการนั้น การศึกษาคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านสามารถสร้างประโยชน์ในหลายสาขา ในสาขาพฤกษศาสตร์คำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านสามารถนำไปสู่การค้นพบพันธุ์พืชชนิดใหม่ซึ่งยังไม่มีบันทึกไว้ในพื้นที่นั้นๆ เช่น การศึกษาคำเรียกชื่อพืชของชาวมองโกเลียพบชื่อพืชพื้นเมือง เบอร์กัส (burgas) ซึ่งเป็นคำกำเนิดจากลักษณะและแหล่งกำเนิดเป็นสายพันธุ์ที่ตรงกับชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Salix cheilophila* Schneid ซึ่งยังไม่มีบันทึกว่าเป็นพืชในท้องถิ่นดังกล่าว ชื่อนี้จึงได้ถูกเพิ่มเข้าไปในบันทึกในเวลาต่อมา (Khasbagan and Soyolt, 2008) ในประเทศไทยเองมีพันธุ์พืชที่มีชื่อพื้นบ้านว่า “โสมภูลังกา” ซึ่งปรากฏในท้องถิ่นมานานแล้ว ขึ้นตามธรรมชาติในป่าแควะบนลานหินทราย อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม เป็นพืชที่มีสรรพคุณในการรักษาโรค ก็ได้ถูกนำมาเก็บรักษาไว้ที่หอพันธุ์ไม้เพื่อรอตรวจสอบว่าเป็นพันธุ์พืชชนิดใหม่ของโลกหรือไม่ (รายการโทรทัศน์ชุด “เรื่องเด่นเย็นนี้”, 14 ตุลาคม 2556) ในสาขาเกษตรกรรม การศึกษาคำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านเป็นแหล่งข้อมูลของการเรียนรู้และการใช้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพืชอย่างเหมาะสมและยั่งยืน การทำเกษตรกรรมแบบโบราณ เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่ใช้ทำการเกษตร และการปลูกพันธุ์พืชดั้งเดิม หรือพันธุ์พืช ที่ยังไม่ได้ปรับปรุงพันธุ์ในสาขาเภสัชกรรม การศึกษาคำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านเป็นแหล่งข้อมูลของการนำพืชมาใช้ประโยชน์ เช่น การทำยารักษาโรค เครื่องประติณผิว เครื่องร่ำ เครื่องหอม ฯลฯ ในสาขาด้านมานุษยวิทยา การศึกษาคำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพืช พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับพืชหรือในทางกลับกันกับอิทธิพลของพืชที่มีต่อวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์

การศึกษาคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านในเชิงภาษาศาสตร์นั้น นอกจากจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทางด้านไวยากรณ์คำและคำศัพท์ในภาษาท้องถิ่นแล้ว ยังสามารถนำไปสู่การขยายวงของศาสตร์ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ อาทิ ระหว่างภาษาศาสตร์ พฤกษศาสตร์ และชาติพันธุ์วิทยา ที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ภาษาศาสตร์พฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์” (Ethno-botanical Linguistics) ซึ่งเป็นการผสมผสานหรือบูรณาการของวิทยาหน่วยคำ (morphology) ศัพท์วิทยา (lexicography) อรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) การจัดหมวดหมู่ชีวภาพแบบอนุกรมวิธานพื้นบ้าน (folk-taxonomic biological categorization) และชาติพันธุ์วิทยา (ethnology) ดังที่ปรากฏในอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557) การศึกษาคำเรียกชื่อพืชในภาษาไทยครั้ง หรือที่เรียกกันว่า “ลาวครั้ง”

ในภูมิภาคเหนือตอนล่างนี้ เป็นอีกกรณีหนึ่งที่สามารถแสดงบูรณาการของศาสตร์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การศึกษาลักษณะภาษาชื่อพืชในภาษาไทยครั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ ความคิด และภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์นี้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งไทยครั้งเป็นชาติพันธุ์ที่ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรอย่างจริงจัง ดังที่ปรากฏตำรายาหรือสมุนไพรพื้นบ้านอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งสืบทอดมาแต่ครั้งที่บรรพบุรุษได้อพยพมาจากประเทศลาว แต่ก็เป็นที่รู้จักสามารถอ่านและนำมาใช้ประโยชน์ได้เฉพาะแต่ผู้สูงอายุบางคนเท่านั้น การศึกษาดังกล่าวจึงเป็นการช่วยกระตุ้นให้มีการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาอันทรงค่าให้คงอยู่ต่อไปได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกปัจจุบันดังที่เป็นที่ทราบกันดี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษากลวิธีการประกอบสร้างคำเรียกชื่อพืชในภาษาไทยครั้งในภูมิภาคเหนือตอนล่าง
- 2) เพื่อศึกษาโลกทัศน์ ความคิด และภูมิปัญญาไทยครั้งในภูมิภาคเหนือตอนล่างที่สะท้อนจากคำเรียกชื่อพืช

วิธีวิจัย

บทความนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีข้อมูลหลักคือชื่อพืชจำนวนประมาณ 200 ชื่อ ได้จากการสัมภาษณ์และการชักข้อมูล (eliciting) จากปราชญ์พื้นบ้านชาวไทยครั้งในภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 2 ราย คือ นายวรวุฒิ ทองสี อายุ 64 ปี บ้านทักคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และนายศขจร ชันสิงหา อายุ 65 ปี บ้านหนองเหมือด ตำบลแสนตอ อำเภอลำดวนรณรงค์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นผู้รู้ด้านพืชสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้านเป็นอย่างดี และกำลังทำการศึกษาตำรายาพื้นบ้านที่เขียนเป็นภาษาลาวโบราณตกทอดมาแต่ครั้งสมัยบรรพบุรุษ

การวิเคราะห์โครงสร้างความหมายของคำเรียกชื่อพืชกระทำในแนววรรณศาสตร์ปริชาน (Johnson & Lakoff, 1980 ; Lakoff, 1987) ซึ่งแสดงแนวคิดในการใช้ภาษาที่แสดงมโนทัศน์หรือความคิดของผู้ใช้ภาษา การศึกษาแนวภาษาศาสตร์ปริชานนี้มีความเห็นว่าการที่จะทำความเข้าใจสรรพสิ่งใดก็ตามในโลกนี้ เราต้องทำความเข้าใจทั้งหมดหมู่ ไม่ใช่แค่สิ่งนั้นๆ เพียงลำพัง เช่นเดียวกันนี้ คำต่างๆ ในภาษาจะสามารถเข้าใจได้ก็ต้องมีแนวคิดของการจัดหมวดหมู่ ในทัศนะเดิมซึ่งเป็นมุมมองแบบวัตถุนิยม (objectivist view) นั่นคือหมวดหมู่คือการมีคุณสมบัติร่วม แต่ในทัศนะใหม่นั้นการมองหมวดหมู่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดย Lakoff (1987, 1995) มองว่าหมวดหมู่เป็นวิถีที่ผู้คนจัดจำแนกสิ่งต่างๆ เป็นหมวดหมู่

ที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าในทัศนะเดิมซึ่งเป็นเพียงการรวมกันของสมาชิกที่มีคุณสมบัติร่วมกันเท่านั้น กล่าวคือการจัดจำแนกหมวดหมู่ในทัศนะใหม่รวมเอาประสบการณ์ของผู้คนและภาพพจน์ที่เป็นการรับรู้ กลไกกิจกรรมต่างๆ และวัฒนธรรม ดังที่ปรากฏในการใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์ (metaphor) นามนัย (metonymy) และมโนภาพ (mental image) ไว้ด้วย ซึ่งลักษณะที่เป็นภาพพจน์ของหมวดหมู่ดังกล่าวควรจะต้องให้ความสำคัญในฐานะ “แก่น” ของการศึกษาความหมายด้วยเช่นกัน ดังนั้นการให้คำจำกัดความของคำต่างๆ ในภาษาควรจะต้องมีเรื่องของภาพพจน์เป็นแก่นสารด้วย

ภูมิหลังชาติพันธุ์ไทครั้งภูมิภาคเหนือตอนล่าง

ในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง ไทครั้งก็เป็นชาติพันธุ์หนึ่งตั้งฐานบ้านเรือนในที่ราบตามลุ่มน้ำต่างๆ เนื่องจากมีอาชีพหลักคือการทำนา โดยอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน ซึ่งพบมีไม่ต่ำกว่า 171 หมู่บ้าน กระจายอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก 2 และสุโขทัย (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2559)

ภาพที่ 1 ลักษณะหมู่บ้านชาวไทครั้งในปัจจุบัน (บ้านสระยายชี หมู่ 5 ตำบลหนองโสน อำเภอสว่างม้ง จังหวัดพิจิตร)

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2559

1. ที่มาและสภาพทั่วไป

ชาติพันธุ์ไทครั้งหรือที่เรียกกันว่า “ลาวครั้ง” มีประวัติความเป็นมาอพยพมาจากประเทศลาวเมื่อสองร้อยกว่าปีมาแล้ว เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทครั้งหลายเรื่องที่ผ่านมา (เช่น ชลธิรา สัตยาวัฒนา, 2540 ; มยุรี ถาวรพัฒน์ และเอมอร เซนสวน, 2548 ; สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2554 ; ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2556) กล่าวตรงกันว่า ชาติพันธุ์ไทครั้งมีประวัติการถูกกวาดต้อนมาพร้อมกลุ่มลาวอื่นๆ จากหลวงพระบางและเวียงจันทน์ สืบเชื้อสายบรรพบุรุษซึ่งเคยอาศัยอยู่ทางตอนบนของลุ่มน้ำโขง คือเป็น “ลาว” แห่งอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต (สุวรรณภูมิ วัลย์เครือ และ ชินดา ตั้งถาวรสิริกุล 2537 อ้างใน

ชลธิรา สัตยารัตนา, 2540) โดยมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นบริเวณเทือกเขาภูซัง (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2532) ชาวไทครั้งถูกกวาดต้อนมายังบริเวณเมืองหลวงภาคกลางของประเทศไทยด้วยเหตุผลทางสงครามในช่วงปลายสมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2560) สรุปไว้ว่าชาวไทครั้งมีประวัติการเข้ามาในภูมิภาคเหนือตอนล่างโดยแบ่งเป็น 2 สายหรือเส้นทาง คือ 1) สายชุมชนบ้านทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีประวัติมาจากเวียงจันทน์ ซึ่งต่อมาได้กระจายไปทั่วอำเภอบ้านไร่ และ 2) สายชุมชนบ้านโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดอุทัยธานี มาจากหลวงพระบาง ซึ่งต่อมาได้กระจายไปยังจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร สุโขทัย และพิษณุโลก

ชาติพันธุ์ไทครั้งทั้งสองสายดังกล่าวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันดีของชาวไทยทั่วไปคือการทอผ้าโดยใช้ครั้งย้อมเป็นพื้นสีแดง (ภาพที่ 2ก) แม้ว่าปัจจุบันจะเปลี่ยนไปใช้สีสังเคราะห์แทนแล้วก็ตาม โดยมีการทอผ้าที่สำคัญคือซิ่นมัดหมี่ต่อดินจกใช้สีสดตัดกันและมีลวดลายคล้ายกัน (ภาพที่ 2ข) ซึ่งปัจจุบันได้รับการพัฒนาเป็นสินค้าพื้นบ้านที่สำคัญของชาติพันธุ์นี้

ก

ข

ภาพที่ 2 ผ้าทอลายโบราณชาวไทครั้ง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559

ชาวไทครั้งได้ชื่อว่าเป็น “ลาวพุทธ” ที่เคร่งครัด ไม่ว่าจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่ใด ก็จะมีการสร้างวัดไว้ในชุมชน ที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกันดีคือ วัดผาทั่งซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อดำ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ก

ข

ภาพที่ 3 วัดผาทั้ง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2559

วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณียังคงปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ อาทิ การตั้งบ้านเรือนมีลักษณะเป็นเรือนไม้หลังใหญ่ใต้ถุนสูงใช้เป็นที่อยู่อาศัยเวลากลางวัน

ภาพที่ 4 ลักษณะเรือนไม้ใต้ถุนสูงของชาวไทครั่ง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2559

อาชีพหลักคือการทำนาและทำไร่ เช่น ไร่อ้อย ไร่มันสัมปะหลัง ฯลฯ มีการทอผ้า ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทครั่ง มีประเพณีตามลักษณะวัฒนธรรมไททั่วไป เช่น ทำขวัญข้าวในเดือน 3 หรือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีจุลกฐิน ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณียักธง ประเพณีสลากบัตร์ ฯลฯ ซึ่งชาวไทครั่งจะพากันแต่งกายด้วยชุดประจำชาติพันธุ์ของตนโดยเฉพาะผู้หญิง และส่วนใหญ่จะมีการเป่าแคนและฟ้อนรำแบบไทครั่ง

ภาพที่ 5 การแต่งกายของหญิงชาวไทครั้ง

ที่มา : เฟซบุ๊ก ลูกหลานลาวครั้ง ลาวคั้ง ลาวซี้ครั้ง Lao Khung people in Thailand
(วันที่ 29 ตุลาคม 2558)

2. ลักษณะทางภาษาศาสตร์

นอกจากชาวไทครั้งในภาคเหนือตอนล่างจะมีความแตกต่างในเรื่องจุดกำเนิดและเส้นทางการอพยพ ซึ่งแบ่งเป็นสองสายแล้วนั้น ในแง่ของภาษาก็มีความแตกต่างทางคุณลักษณะของภาษาศาสตร์ด้วย เช่น การมีระบบเสียงวรรณยุกต์แตกต่างกัน ซึ่งเป็นสิ่งสนับสนุนการแบ่งสายไทครั้งที่สำคัญอีกประการหนึ่งในภูมิภาคเหนือตอนล่างนี้

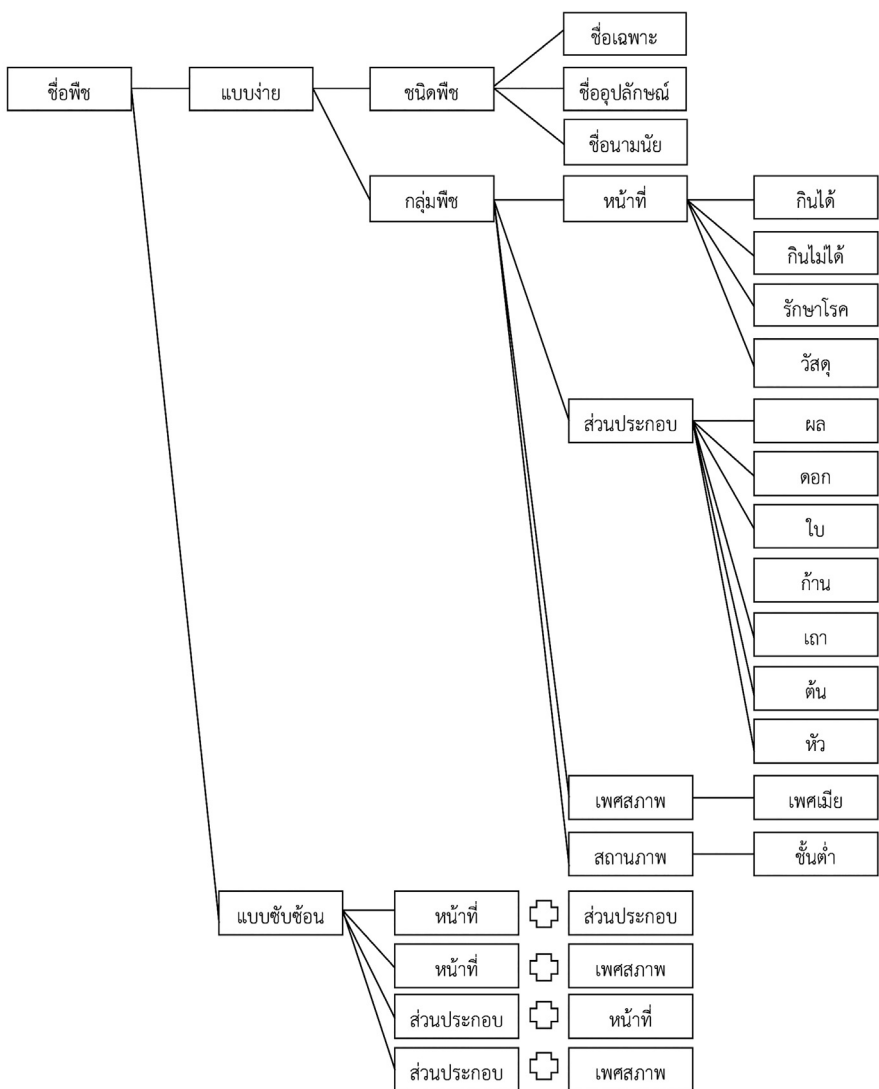
ภาษาไทครั้งจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไทกะไตกลุ่มหนึ่งที่พูดในประเทศไทยและลาว ภาษาไทครั้งที่พูดในเขต 9 จังหวัดภูมิภาคเหนือตอนล่างมีระบบเสียงประกอบด้วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง ได้แก่ /m/ /n/ /ɲ/ /ŋ/ /p/ /t/ /k/ /ʔ/ /pʰ/ /tʰ/ /kʰ/ /b/ /d/ /f/ /s/ /h/ /tɕ/ /l/ /w/ และ /j/ โดยไม่มีเสียง /tɕʰ/ (เสียง ช ในภาษาไทย) และเสียงสระ 18 หน่วยเสียง ได้แก่ /i/ /i:/ /e/ /e:/ /ɛ/ /ɛ:/ /i/ /i:/ /ə/ /ə:/ /a/ /a:/ /u/ /u:/ /o/ /o:/ /ɔ/ และ /ɔ:/ เช่นเดียวกับภาษาไทย มีหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วย ได้แก่ /ia/ /ia/ (/ia/) และ /ua/ ซึ่งแต่เดิมในภาษาไทครั้งไม่มีเสียง /ia/ เช่น เกลือ ออกเสียง เกีย เสือ ออกเสียง เสีย

ในเรื่องของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ (tones) นั้น ภาษาไทครั้งแสดงอัตลักษณ์ที่สามารถแบ่งแยกจากภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ซึ่งในภูมิภาคเหนือตอนล่างนี้ภาษาไทครั้งมีวรรณยุกต์จำนวน 4-6 เสียง ซึ่งมีการแตกตัวแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น โดยปรากฏใน 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) วรรณยุกต์ระดับ พบ 3 แบบ ได้แก่ ต่ำระดับ (22) กลางระดับ (33) สูงระดับ (44)
- 2) วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับสองระดับ พบ 3 แบบ ได้แก่ ต่ำ-ขึ้น (24) กลาง-ขึ้น (35) และ สูง-ตก (42)
- 3) วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับสามระดับ พบ 5 แบบ ได้แก่ กลาง-ขึ้น-กลาง (343) กลาง-ขึ้น-ต่ำ (342) สูง-ขึ้น-กลาง (453) กลาง-ตก-กลาง (323) สูง-ตก-กลาง (423)

กลวิธีการประกอบสร้างคำเรียกชื่อพืช

คำเรียกชื่อพืชในภาษาไทยนั้นมีกลวิธีการประกอบสร้างได้อย่างหลากหลาย มีทั้งการประกอบสร้างคำ แบบง่าย (simple combination) และ แบบซับซ้อน (complex combination) ในกลวิธีการประกอบสร้างคำแบบง่ายนั้น แสดงให้เห็น ชนิดพืช (plant types) หรือ กลุ่มพืช (plant classes) ชนิดพืชมีการใช้ภาษาที่เป็น ชื่อเฉพาะ (proper names) ชื่ออุปลักษณ์ (metaphorical names) และ ชื่อนามนัย (metonymic names) กลุ่มพืชแบ่งออกเป็น หน้าที่ (functions) ส่วนประกอบ (parts) เพศสภาพ (gender) และ สถานภาพ (status) หน้าที่พืชได้แก่ กินได้ (eatable) กินไม่ได้ (uneatable) รักษาโรค (healing) และ วัสดุ (material) ส่วนประกอบพืชได้แก่ ผล (fruit) ดอก (bloom) ใบ (leaf) กิ่ง (branch) เถา (vine) ต้น (stalk) และ หัว (bulb) เพศสภาพแบ่ง เพศเมีย (female) และ สถานภาพแบ่ง ชั้นต่ำ (low status) ส่วนกลวิธีการประกอบคำแบบซับซ้อนนั้นแสดงคุณสมบัติมากกว่าหนึ่งประการในชื่อพืชหนึ่งๆ การประกอบสร้างคำเรียกชื่อพืชดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างเป็นระบบได้ด้วยอนุกรมวิธานพื้นบ้าน (folk taxonomy) ดังนี้

ภาพที่ 6 อนุกรมวิธานพื้นฐานการประกอบสร้างคำเรียกชื่อพืชภาษาไทย

1. กลวิธีการประกอบคำแบบง่าย

กลวิธีการประกอบคำเรียกชื่อพืชแบบง่ายประกอบสร้างจากคำที่แสดงคุณสมบัติหลักของพืชดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้นเพียงหนึ่งอย่าง เป็นวิธีการสร้างคำเรียกชื่อพืชที่ปรากฏโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ ชนิดพืชและกลุ่มพืช ดังนี้

1.1. ชนิดพืช

คำเรียกชื่อพืชที่แสดงชนิดพืช จะแสดงชนิดพืชด้วยการใช้ชื่อเฉพาะและชื่ออุปลักษณ์

1.1.1. ชื่อเฉพาะ

คำเรียกชื่อพืชแสดงชนิดพืชที่เป็นชื่อเฉพาะจะใช้คำเดียวแสดงจำพวก (generic terms) และคำประสม (compounds) ที่มีคำแสดงชนิดย่อยประกอบ

ชื่อเฉพาะ : แค ‘แค’ ทั่ว ‘ถั่ว’ แต่ง ‘แตง’ ตำลึง ‘ตำลึง’ ค้า ‘ข้า’ กะชาย ‘กระชาย’ มาก ‘หมาก’ เข้า ‘ข้าว’ มัน ‘มัน’ เพี้ยก ‘เผือก’ ฯลฯ

ชื่อเฉพาะ + ชนิดย่อย : แคบ้าน ‘แคบ้าน’ แคหางค่าง ‘แคหางค่าง’ ทั่วแฮ ‘ถั่วแฮ’ ทั่วคัน ‘ถั่วคัน’ ถั่วลิสง ‘ถั่วลิสง’ ส้มพ้อ ‘ส้มโอ’ ส้มชา ‘ส้มซ่า’ ฯลฯ

1.1.2. ชื่ออุปลักษณ์

คำเรียกแสดงชนิดพืชที่เป็นชื่ออุปลักษณ์จะใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์หรือเป็นการนำสิ่งหรือการกระทำอื่นที่ผู้คนรู้จักกันดีในสังคมวัฒนธรรมเดียวกันมาใช้เป็นชื่อพืช โดยปรากฏทั้งที่เป็นคำเดียว คำนามประสม และกริยาวลี/ประโยค ดังนี้

คำเดียว : หมอ ‘หมอ’ ฮัก ‘รัก’ เข้ม ‘เข้ม’ กะดาด ‘กระดาด’

คำนามประสม : คำ้ปะแรร (คำ้แรร) ‘ดาวเรือง’ คำ้ตะเว็น (คำ้ตะวัน) ‘ทานตะวัน’ เล็บคุด ‘เล็บครุฑ’

กริยาวลี/ประโยค : บ้านคำ ‘บ้านเย็น’ พุดทะลักษา ‘พุทธรักษา’ สามปีบอเฮี้ยว (สามปีไม่เหี่ยว) ‘บานไม่รู้โรย’ ละว่าดีเมีย (ละว่าดีเมีย) ‘พ่อดีเมีย’ ฯลฯ

1.1.3. ชื่อนามนัย

คำเรียกชื่อพืชที่เป็นชื่อนามนัย จะใช้ส่วนประกอบหรือคุณลักษณะเด่นของพืชนั้นๆ แทนชื่อชนิดพืช โดยปรากฏทั้งที่เป็นคำเดียว คำนามประสมที่มีคำแสดงชนิดย่อยประกอบ ดังนี้

คำเดียว : (ผัก) เนา ‘ผักเนา’ (ผัก) ขีบ (ผักสาบ) ‘นางนูน’ ฯลฯ

คำนามประสม : (ผัก) หอมแบน ‘ผักหอมแบน/ผักชีฝรั่ง’ (ผัก) หอมดวน ‘ผักหอมดวน/สาระแหน่’ (ผัก) หนาม ‘ผักหนาม/ชะอม’ (ดอก) บ้านเย็น ‘ดอกบ้านเย็น’

1.2. กลุ่มพืช

คำเรียกชื่อพืชที่แสดงกลุ่มพืชมีคำบ่งกลุ่มนาม (noun classes) ต่างๆ บ่งนำชื่อพืช (ชื่อเฉพาะ ชื่ออุปลักษณ์ และ ชื่อนามนัย) ในตำแหน่งแรก แบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่ หน้าที่ ส่วนประกอบ เพศสภาพ และสถานภาพ ดังนี้

1.2.1. หน้าที่

กลุ่มหน้าที่พืชเป็นกลุ่มพืชที่จำแนกตามการใช้ประโยชน์ บ่งด้วยคำบ่งกลุ่มนามว่าเป็นพืชกินได้ กินไม่ได้ รักษาโรค และใช้เป็นวัสดุ

1.2.1.1. พืชกินได้

พืชกินได้บ่งนำด้วยคำว่า พัก ‘ผัก’ ส่วนใหญ่เป็นพืชรสจืดหรือไม่หวานมากที่ผู้คนนำใบ กิ่งก้าน ยอด หรือผลมาประกอบเป็นอาหาร ดังนี้

พัก + ชื่อพืช : พักโขง ‘ผักโขง’ พักชีว้า ‘ผักตบชวา’ พักชะลัด ‘ผักชะลัด’ พักกุม ‘ใบกุม’ พักบั้ง ‘ผักปลัง’ พักกะเด้า ‘สะเดา’ พักกะเซ็ด ‘ผักกะเฉด’ ฯลฯ

1.2.1.2. พืชกินไม่ได้

พืชกินไม่ได้บ่งนำด้วยคำว่า ญ้า ‘หญ้า’ ดังนี้

ญ้า + ชื่อพืช : ญ้าแพ็ก ‘หญ้าแฝก’ ญ้าคั่ว ‘หญ้านาคา’ ญ้าแห้วหมู ‘หญ้าแห้วหมู’ ฯลฯ

1.2.1.3. พืชรักษาโรค

พืชรักษาโรคบ่งนำด้วยคำว่า วาน ‘ว่าน’ เป็นพืชที่ผู้คนนำมาใช้บำบัดอาการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเป็นยารักษาโรค ดังนี้

วาน + ชื่อพืช : วานไฟ ‘ว่านไฟ’ วานทมัมา ‘ว่านธัมมา’ วานไฟ (ว่านไฟ) ‘โหระพา’ ฯลฯ

1.2.1.4. พืชใช้เป็นวัสดุ

พืชวัสดุบ่งนำด้วยคำว่า ไม้ เป็นพืชที่ผู้คนนำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้าง หรือประกอบเป็นเครื่องเรือนต่างๆ ดังนี้

ไม้ + ชื่อพืช : ไม้เปื่อย ‘ตะแบก’

1.2.2. ส่วนประกอบพืช

กลุ่มส่วนประกอบพืชเป็นกลุ่มพืชที่จำแนกตามส่วนประกอบต่างๆ ที่ผู้คนนำมาใช้ประโยชน์หรือพืชที่มีส่วนประกอบส่วนนั้นๆ เด่น โดยมีคำบ่งเป็นส่วนประกอบนั้นๆ ได้แก่ ผล ดอก ใบ ก้าน เถา ต้น และหัว

1) พืชนำผลมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า มาก ‘หมาก’ หรือ บัก (บัค) ดังนี้

มาก + ชื่อพืช : มากห่ง ‘มะละกอ’ มากคั้ง ‘มะเขือพวง’ มากเคียบ ‘น้อยหน่า’ มากกูด ‘มะกรูด’ มากปี้ (หมากป्ली) ‘หัวป्ली’ มากหัวตอ (หมากหัวตอ) ‘ชะเอม’

บัก + ชื่อพืช : บักนัด ‘สับปะรด’ บักนอย ‘บวบ’ บักเขียบา (บักเขือบ้า) ‘มะเขือกรอบ’ บักจั่ว ‘นุ่น’ ฯลฯ

2) พืชนำดอกมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *ด็อก* ‘ดอก’ ดังนี้
ด็อก + ชื่อพืช : *ด็อกแก้ว* ‘ดอกแก้ว’ *ด็อกเข็ม* ‘ดอกเข็ม’ *ด็อกบัว*
‘ดอกบัว’ *ด็อกแค้* ‘ดอกแค’ *ด็อกขี้ไก่* ‘ดอกขี้ไก่’

3) พืชนำใบมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *ใบ้* ‘ใบ’ ดังนี้
ใบ้ + ชื่อพืช : *ใบ้ญาน้าง* ‘ใบหญ้านาง’ *ใบ้หูเสือ* ‘เนียม’ ฯลฯ

4) พืชนำก้านมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *กั้น* ‘ก้าน’ ดังนี้
กั้น + ชื่อพืช : *กั้นของ* ‘ก้านของ’

5) พืชนำเถามาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *เคี้ย* ‘เครือ’ หรือ *เถา* ‘เถา’

ดังนี้

เคี้ย + ชื่อพืช : *เคี้ยเลียนาง* ‘เครือหญ้านาง’ *เคี้ยเขาส้อ* ‘เครือเขาส้อ’ ฯลฯ
เถา + ชื่อพืช : *เถากะฉอด* ‘เถากะฉอด’

6) พืชนำลำต้นมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *ดิน* ‘ต้น’ หรือ *ยวก*
‘หยวก’ (ใส่ในของลำต้นเมื่อเอาเปลือกออก) ดังนี้

ดิน + ชื่อพืช : *ดินฮ้าง* ‘ต้นร้าง’ *ดินจ้าน* ‘ต้นจาน’ *ดินพัง* ‘ต้นพัง’ *ดินอ้อ*
‘ต้นอ้อ’ *ดินพ้องแวน* ‘ไมยราบ’

ยวก + ชื่อพืช : *ยวกกล้วย* ‘หยวกกล้วย’ ฯลฯ

7) พืชนำส่วนหัวมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *หัว* ‘หัว’ ดังนี้
หัว + ชื่อพืช : *หัวแหว* ‘แห้ว’ *หัวคว่ำ* ‘ข่า’ *หัวกะเทียม* ‘กะเทียม’
หัวลิงไค ‘ตะไคร้’ ฯลฯ

1.2.3. เพศสภาพ

กลุ่มเพศสภาพพืชเป็นกลุ่มพืชที่จำแนกตามโนทัศน์หรือความคิดว่า
พืชนั้นเป็นเพศชายหรือหญิง พบบ่งนำด้วยคำแสดงเพศหญิง *อ้อ* ‘อี้’ ดังนี้

อ้อ + ชื่อพืช : *อ้อท้อ* ‘กะทือ’ *อ้อฮ่อม* ‘มะรุม’ *อ้อตู* ‘แมงลัก’ *อ้อตูแร*
‘โหระพา’ ฯลฯ

1.2.4. สถานภาพ

กลุ่มสถานภาพพืชเป็นกลุ่มพืชที่จำแนกตามโนทัศน์หรือความคิดว่า
พืชนั้นเป็นสถานภาพสูงหรือต่ำ พบบ่งนำด้วยคำแสดงสถานภาพต่ำที่ใช้คำศัพท์ที่หมายถึงสิ่ง
ปฏิกูลคือ *ขี้* ดังนี้

ขี้ + ชื่อพืช : *ขี้มันชั้น* ‘ขมิ้นชั้น’ *ขี้ตู่* ‘ใบแมงลัก’ *ขี้ไค่น้ำ* ‘ตะไคร่น้ำ’ ฯลฯ

2. กลวิธีการประกอบคำแบบซับซ้อน

กลวิธีการประกอบคำเรียกชื่อพืชแบบซับซ้อนประกอบสร้างจากคำที่แสดง

กลุ่มพืชดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้นมากกว่าหนึ่งกลุ่ม ปรากฏน้อยกว่ากลวิธีแรก พบว่าประกอบสร้างจากการปรากฏร่วมกันของกลุ่มพืช อย่างน้อยมีดังนี้

หน้าที่ + ส่วนประกอบ + ชื่อพืช : พักมากเข้า (ผักหมากข้าว) ‘พักข้าว’
พักมากเอียด ‘พริก’ ฯลฯ

หน้าที่ + เพศสภาพ + ชื่อพืช : พักอู่แร่ ‘แมงลัก’ พักอู่เล็ด ‘ข้าพลู’ พักอู่ยมบ้าน
‘มะรุมบ้าน’ พักอู่อื่น ‘ผักขาเขียด’

ส่วนประกอบ + หน้าที่ + ชื่อพืช : หัวพักกาด ‘หัวผักกาด’

ส่วนประกอบ + เพศสภาพ + ชื่อพืช : หัวอู่ทื่อ ‘กะทือ’

ส่วนประกอบ + ส่วนประกอบ + ชื่อพืช : ต้นดอกแค ‘ต้นแค’

โลกทัศน์จากชื่อพืช

ชื่อพืชแสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทครั้งที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาคเหนือตอนล่าง เช่น พืชท้องถิ่น (local plants) การใช้ประโยชน์จากพืช (plant utilization) การจัดจำแนกแบบพื้นบ้าน (Folk categorization) และการประกอบสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับพืช (plant conceptualization)

1. พืชท้องถิ่น

ชื่อพืชที่ยังคงปรากฏใช้และเป็นที่รู้จักแสดงให้เห็นถึงพืชท้องถิ่นที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันในสิ่งแวดล้อมของชาวไทครั้ง ซึ่งมีพืชบางชนิดอาจไม่เป็นที่รู้จักในหมู่คนไทยทั่วไป เช่น พักเข้า ‘พักข้าว’ (ภาพที่ 7ก) พักกันดั่ง ‘ผักก้านตรง’ (ภาพที่ 7ข) พักคาดหัวเหวน ‘ผักคราดหัวเหวน’ (ภาพที่ 7ค) หมอ ‘กรูงเขมา’ (ภาพที่ 7ง) ผ่างบ้าน (ผ่างบ้าน) ‘หางนกยูงไทย’ (ภาพที่ 7จ) พักข้าว (ผักสาบ) ‘นางนูน’ (ภาพที่ 7ฉ) พักละว้าตีเมีย (ผักละว้าตีเมีย) ‘ผักพ้อคำตีเมีย’ (ภาพที่ 7ซ) มากหัวตอ (หมากหัวตอ) ‘ชะเอม’ (ภาพที่ 7ซ) เคียน้ำแน่ ‘รางจืด’ (ภาพที่ 7ณ) ฯลฯ ดังแสดงในภาพต่อไปนี้เป็นลำดับ

ก

ข

ค

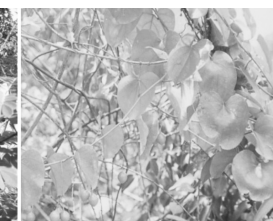
ง

จ

ฉ

ช

ซ

ฅ

ภาพที่ 7 พืชท้องถิ่น

ที่มา : ภาพ ก ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559 และภาพ ข-ฅ
อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

2. การใช้ประโยชน์จากพืช

ชื่อพืชแสดงให้เห็นว่าชาวไทครั้งใช้ประโยชน์จากพืชอย่างไร (จากชื่อที่แสดงหน้าที่พืช) ยกตัวอย่างเช่น พักข้าว ‘ผักสาบ’ (ภาพที่ 8ก) นำมาทำเป็นอาหารได้ วุ้นไข่ ‘ว่านโพล’ (ภาพที่ 8ข) นำมาใช้เป็นยาบำบัดและรักษาโรคได้หลายอย่าง ได้แก่ แก้กษัย แคลิดบวม ขับลมในลำไส้ แก้กูกเสียด แก้กุดท้อง แก้ก้ออิดเพื้อ ขับระดู และแก้กุมิแพ้ว

ก

ค

ภาพที่ 8 วิธีการใช้ประโยชน์จากพืช
ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

นอกจากนี้ชื่อพืชยังแสดงให้เห็นว่าชาวไทครั้งนำส่วนประกอบใดของพืชมาใช้ประโยชน์บ้าง (จากชื่อที่แสดงส่วนประกอบพืช) อาทิ มากแน็ก (หมากแนก) ‘น้ำเต้า’ (ภาพที่ 9ก) นำส่วนผลมากินได้ ดอกแค ‘ดอกแค’ (ภาพที่ 9ข) นำส่วนดอกมากินได้ เคี้ยวลี้นาง ‘ใบย่านาง’ (ภาพที่ 9ค) นำเถาและใบมาต้มใช้ดื่มเพื่อลดน้ำตาลในเลือด เป็นต้น

ก

ข

ค

ภาพที่ 9 ส่วนของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์
ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

3. การจัดจำแนกแบบพื้นบ้าน

การศึกษาระบบคำเรียกพืชสามารถแสดงให้เห็นถึงความคิด ความเข้าใจโลก รวมถึงประสบการณ์ในการจำแนกคุณสมบัติของหมวดหมู่ของสิ่งต่างๆ และในทางกลับกัน การที่เราจะสามารถเข้าใจถึงระบบคำได้นั้น เราต้องทราบว่ากลุ่มคนเหล่านั้นมีค่าและมีการจัดหมวดหมู่ของคำหรือคุณสมบัติของคำอย่างไรตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้นแบบอนุกรมวิธานซึ่งเป็นโครงสร้างที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความคิดของคนในสังคมนั้นได้ เนื่องจากระบบการจัดลำดับชั้นเป็นการจัดหมวดหมู่ของสิ่งในรูปแบบของโครงสร้างที่ชัดเจน กล่าวคือ จะมี

หมวดหมู่ (category) และหมวดหมู่ย่อย (subcategory) โดยสิ่งใดๆ ที่จะถูกจัดให้เป็นหมวดหมู่ย่อยหรือหมวดหมู่ที่ต่างกันตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

ระบบการจัดจำแนกพืชของชาวไทครั้งมีความแตกต่างจากภาษาไทยบางประการ อาทิ ในทัศนะของคนไทยทั่วไปโหระพาจัดเป็นจำพวกผักชนิดหนึ่ง ในขณะที่ชาวไทครั้งมีทัศนะในการจัดจำแนกที่แตกต่างออกไปคือจัดเป็นยารักษาโรคดังที่เรียกว่า *วุ้นไฟ* (วุ้นไฟ) ต้นกุ่ม ยอดสะเดา ใบกุ่ม และใบมะรุมนในภาษาไทครั้งจัดเป็นจำพวกผักดังที่เรียกว่า *ผักกุ่ม* (ภาพที่ 10ก) *ผักกะเดา* (ภาพที่ 10ข) และ *ผักอีฮุ่ม* (ภาพที่ 10ค) พรักจัดเป็นผักชนิดหนึ่งในภาษาไทครั้งดังที่เรียกว่า *ผักมากเอียด* (ผักหมากเอียด) ในขณะที่คนไทยทั่วไปไม่ได้มองเป็นผัก ในขณะที่คนไทยทั่วไปจัดจำแนกปลีกล้วยเป็นหัวปลี แต่ชาวไทครั้งมองเป็นผลของพืชดังที่เรียกว่า *มากปี้* (หมากปลี) ในขณะที่คนไทยทั่วไปจัดจำแนกพืชชนิดหนึ่งเป็นถั่วแปบ แต่ชาวไทครั้งจัดเป็นผลของพืชดังที่เรียกว่า *มากแปบ* (หมากแปบ) คนไทยทั่วไปจัดพืชจำพวกกระถือ โหระพา ข่าพลู มะรุมน ฯลฯ ผักสมุนไพรในขณะชาวไทครั้งมีมุมมองที่ลึกซึ้งกว่าคือเป็นผักสมุนไพรเทศเมียดดังที่เรียกว่า *อีท้อ* (อีท้อ) *ผักอีตูแร* (ผักอีตูแร) *ผักอีเลิด* (ผักอีเลิด) *ผักอีฮุ่ม* (ผักมะรุมน) ตามลำดับ เหล่านี้เป็นต้น

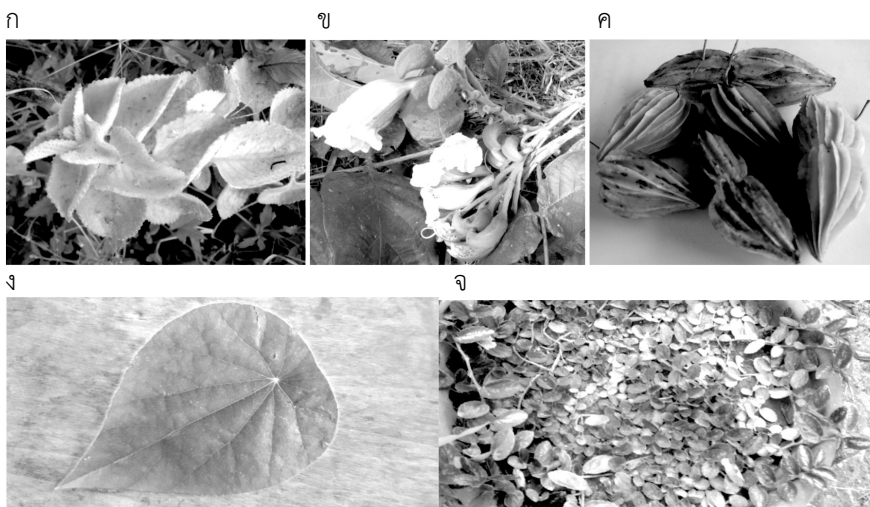
ภาพที่ 10 ยอดและใบของไม้ยืนต้นที่ชาวไทครั้งจัดจำแนกเป็นผัก
ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวุฒิ ทองสี

4. การประกอบสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับพืช

คำเรียกชื่อพืชได้แสดงให้เห็นถึงการสร้างประกอบมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมชาวไทครั้ง ซึ่งเป็นการค้นคิดวิธีการอธิบายและสรุปเป็นความคิดรวบยอดไม่ว่าจะใช้วิธีอุปลักษณ์หรือนามนัยก็ตาม ซึ่งอุปลักษณ์และนามนัยเป็นลักษณะพื้นฐานของระบบคิดหรือปริชาน (cognition) อุปลักษณ์ในแนวคิดของภาษาศาสตร์ปริชานเช่น Lakoff & Johnson (1980) เป็นเรื่องของความคิดไม่ใช่เป็นแต่เพียงในเรื่องของการใช้ภาษาเท่านั้น อุปลักษณ์

ในแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ของคนและความคิดของผู้คนในระบบสังคมหนึ่งๆ ว่าผู้คนมองวัตถุสิ่งของ การกระทำ หรือเหตุการณ์ต่างๆ อย่างไร เป็นพฤติกรรมการแก้ปัญหาเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือช่วยให้คนเราเข้าใจสิ่งใหม่ๆ โดยอาศัยการเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่เราเข้าใจอยู่ก่อนแล้ว การประกอบสร้างมโนทัศน์ในชื่อพืชภาษาไทครั้ง เช่น ใบหูเสือ (ใบหูเสือ) ‘เนียม’ (ภาพที่ 11ก) เป็นพืชที่มีใบลักษณะคล้ายหูเสือ แค้หางค่าง (แคหางค่าง) ‘แคป๋’ (ภาพที่ 11ข) เป็นพืชที่มีดอกลักษณะคล้ายหางค่าง มากหัวตอ (หมากหัวตอ) (ภาพที่ 11ค) เป็นพืชที่มีผลลักษณะคล้ายหัวตอ หมาน้อย (หมาน้อย) ‘กรุมเขมา’ (ภาพที่ 11ง) เป็นพืชที่มีใบดูนุ่มนึ่งน่ารักน่าเอ็นดูเหมือนหน้าลูกหมา ปักแม้งซำบ (ปักแม้งساب) ‘ปักแมลงสาบ’ (ภาพที่ 11จ) มีใบลักษณะคล้ายปักแมลงสาบ ชาวไทครั้งมีการประกอบสร้างชื่อพืชดังกล่าวโดยการเชื่อมโยงถึงอวัยวะของสัตว์ที่มีอยู่แวดล้อมหรือเป็นที่รู้จักต้อยอย่างน้อยก็ในอดีต ดังที่นายวรวุฒิ ทองสี (วรวุฒิ ทองสี, ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ว่า

“จากปี พ.ศ.๒๕๔๘ ถอยหลังไปเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๙ เป็นเวลา ๔๐ กว่าปีมาแล้ว ณ ที่อำเภอ บ้านไร่ ยังเต็มไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ มีทั้งพืชพันธุ์ ธรรมชาติและสัตว์ป่าเป็นจำนวนมาก วันดีคืนดีก็แว้งแว้งจะพาดก้นวิ่งผ่านหมู่บ้านให้เห็น ยามค่ำคืนก็จะได้ยินเสียงร้องอยู่ทั่วไป บางครั้งจะพบเห็นเสือและหมิ่นหลงเข้ามาในหมู่บ้านก็มีโดยเฉพาะหมู่บ้านลิงและเม่น จะแอบเข้ามาขโมยข้าวโพด แตงโม แตงไทยและพืชไร่อื่นๆ ที่ปลูกไว้อยู่เป็นประจำ”

ภาพที่ 11 อุปลักษณะในชื่อพืช

ที่มา : ภาพ ก-ค อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวุฒิ ทองสี และภาพ ง-จ ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย
เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559

สำหรับนามนัยนั้นเป็นการประกอบสร้างมโนทัศน์โดยใช้ส่วนหรือลักษณะหนึ่งที่เด่นแทนองค์รวมของสิ่งนั้นๆ อ้างถึงว่าผู้คนมองวัตถุสิ่งของ การกระทำ หรือเหตุการณ์ต่างๆ อย่างไร ตัวอย่างเช่น มากผู้ ‘หมากผู้’ (ภาพที่ 12 ก) มีการใช้ ผู้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่เด่นแทนชื่อชนิดพืช พักหอมสวน (ผักหอมสวน) ‘สระแหน’ (ภาพที่ 12 ข) ใช้ หอม ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่เด่นแทนชื่อชนิดพืช ดอกบ้านเย็น ‘ดอกบ้านเย็น’ (ภาพที่ 12 ค) ใช้ บ้านเย็น ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่เด่นคือบ้านตอนเย็นแทนชื่อชนิดพืช เหล่านี้เป็นต้น

ภาพที่ 12 นามนัยในชื่อพืช

ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวุฒิ ทองสี

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน (folk wisdom) เป็นความรู้ในการดำเนินชีวิตที่มาจากประสบการณ์สั่งสมและต่อยอดมาเป็นกลวิธีที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปด้วยดีและสะดวกสบายยิ่งขึ้น เพียงภูมิปัญญาที่เพิ่มขึ้นมาเล็กน้อยก็อาจช่วยให้ไม่ต้องเผชิญกับความยากลำบากได้ สำหรับชาวไทครั้งนั้นมีภูมิปัญญาที่ชาญฉลาดในการดำรงชีวิตสามารถต่อสู้กับโรคภัยและภัยธรรมชาติให้อยู่รอดปลอดภัย ดังที่นายวรวุฒิ ทองสี (วรวุฒิ ทองสี, ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ดังนี้

“ในสมัยโบราณคนเรามักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มตามหมู่บ้านติดกันตามลำเนียงภาษาพูดหรือขนบธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติอย่างเดียวกัน เริ่มต้นจากครอบครัวเดียวเป็นสองเป็นสามครอบครัว ขยายออกเป็นชุมชนที่มีประชากรมากขึ้นและขยายจากพื้นที่หนึ่งไปสู่อีกพื้นที่หนึ่งตามพื้นที่การทำมาหากิน ทำให้ต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติครั้งแล้วครั้งเล่า เช่น ภัยจากไข้มาลาเลีย ซึ่งในท้องที่ของอำเภอบ้านไร่ในเวลานั้นนับเป็นพื้นที่ที่มีไข้มาลาเลียชุกชุมแห่งหนึ่ง

ด้านอาหารที่ใช้ในการรับประทานก็มักจะพึ่งพาพืชผักและสัตว์ป่าเป็นหลัก ซึ่งก็มีทั้งที่เป็นพิษและไม่เป็นพิษปะปนกันอยู่ นอกจากนี้ยังต้องต่อสู้กับพิษภัยของสัตว์ร้าย

ต่างๆ ด้วย เช่น แมงป่อง ตะขาบ งู สุนัขบ้า เสือ หมี ฯลฯ การป้องกันและรักษาโรคก็มักจะใช้วิธีหนามยอกก็ต้องเอาหนามบ่ง

วิธีการเอาชนะโรคภัยไข้เจ็บและความหนาวเย็นของภูมิภาคในช่วงฤดูหนาว เช่น การใช้สมุนไพรรักษาโรค การใช้เส้นใยจากธรรมชาติมาถักทอเป็นเครื่องนุ่งห่มทำให้อากาศอบอุ่น การใช้หญ้าคามมาทำเป็นหลังคามุงบ้านเพื่อกันแดดกันฝน รวมทั้งการคิดประดิษฐ์เครื่องใช้สอย และการทำเกวียนเพื่ออำนวยความสะดวกในการขนย้ายสิ่งของต่างๆ รวมทั้งการฝึกช้าง ม้า วัวควายไว้ใช้งานของคนโบราณ นับเป็นบทเรียนชีวิตอันล้ำค่าแก่ลูกหลาน จึงอาจกล่าวได้ว่าวิธีการดังกล่าวนับเป็น ภูมิปัญญาของปู่ย่าตายายอย่างแท้จริง”

คำเรียกชื่อพืชสามารถแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวไทครั้งที่น่าพิศมัยใช้เป็นอาหาร (จากชื่อที่มี พัก ‘ผัก’ บ่งนำ) และยารักษาโรค (จากชื่อที่มี วาน ‘ว่าน’ บ่งนำ) ได้ ยกตัวอย่างเช่น พักกุ่ม ‘ผักกุ่ม’ (ภาพที่ 13 ก) แม้ว่าจะเป็นใบของไม้ยืนต้นแต่ชื่อก็ทำให้ทราบว่าเป็นสมุนไพรสามารถใช้ประกอบอาหารได้ วานไฟ ‘โพล’ (ภาพที่ 13 ข) ให้ความรู้ว่าสามารถใช้เป็นยารักษาโรคได้ซึ่งชาวไทครั้งนำเหง้ามาใช้แก้ทุกข์ เกล็ดบวม ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียด แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืดเพื่อ ขับระดู แก้ภูมิแพ้ นำรากมาใช้ขับโลหิตทำให้ประจำเดือนมาตามปกติ แก้ท้องอืดเพื่อ แก้ท้องอืดเพื่อ แก้ท้องผูก แก้เคล็ดยอก แก้โรคผิวหนัง แก้อาเจียนเป็นเลือด นำดอกมาใช้เป็นยาเพื่อกระจายโลหิต ขับโลหิต แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้เลือดกำเดา แก้ไข้ใน และขับระดู วานอ้มมา ‘ว่านอ้มมา’ (ภาพที่ 13 ค) สามารถใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรคได้โดยใช้เหง้าฝนกับน้ำมะนาวหรือน้ำขาวข้าวกวาดคอแก้อาการเจ็บคอเป็นตุ่มในลำคอ แก้โรคภูมิแพ้ หิดหอบ จะอมไว้ในปากหรือจะเคี้ยวกลืนครั้งละนิดก็ได้ (วรวิทย์ ทองสี, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 13 ภูมิปัญญาในชื่อพืช
ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

ภูมิปัญญาพื้นบ้านไทครั้งที่สำคัญควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ คือความรู้ทางด้านพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่นำมาเป็นอาหารและยารักษาโรค เป็นความรู้ที่ติดตัวมาตั้งแต่

สมัยบรรพบุรุษจากประเทศลาว พืชผักบางชนิดเป็นทั้งอาหารและเป็นทั้งยา เช่น เคี้ยเลี้ยงนาง ‘ใบหย่านาง’ นำมาคั้นเอาน้ำแกงกับหน่อไม้ เพื่อต้องการให้สารจากใบหย่านางไปลดน้ำตาลในเลือดเป็นการป้องกันไม่ให้น้ำตาลเพิ่มปริมาณเกินกว่าความจำเป็นของร่างกาย (วรวิฑูริ ทองสี, สัมภาษณ์, วันที่ 24 ธันวาคม 2559)

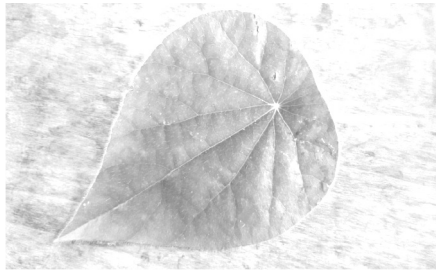

ภาพที่ 14 ใบหย่านาง

ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิฑูริ ทองสี

นอกจากนี้นายวรวิฑูริ ยังได้กล่าวว่า การกินพืชผักจะกินไปตามฤดูกาลที่มีอยู่ไม่ซ้ำกัน เพราะการกินอาหารซ้ำๆ อย่างเดียวกันเป็นเวลานานอาจจะเกิดผลข้างเคียงแก่ร่างกายได้ ดังนั้นการที่จะนำผักบางอย่างมารับประทานจึงควรศึกษาจากท่านผู้รู้อย่างถ่องแท้ โดยมีหลักการคือ พืชผักใดโบราณไม่นำมารับประทาน ก็อย่าได้รับประทานเป็นอันตราย แม้แต่ส่วนต่างๆ ของพืชผักที่มีอยู่ในต้นเดียวกัน บางส่วนอาจเป็นพิษ บางส่วนอาจนำมารับประทานได้ เช่น ต้นมะยม ยอดและผลรับประทานได้ ส่วนที่เป็นรากกลับมีพิษต่อร่างกาย แม้แต่ตามธรรมชาติสามารถรับประทานได้ บางช่วงเวลาก็ก้อาจจะมีสารพิษปนอยู่ เช่น ตำลึง คนโบราณสอนไว้ว่าอย่าเก็บยอดตำลึงหลังฝนหยุดทันที เมื่อนำมารับประทานเป็นอาหารจะทำให้เป็นพิษต่อร่างกาย หากกินเข้าไปในปริมาณมากอาจจะทำให้ท้องร่วงอย่างรุนแรงได้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพืชอาหารอย่างอื่นอีกที่เป็นพิษ เช่น เห็ดพิษ เป็นต้น

พืชบางชนิดใช้ประกอบเป็นอาหารและสมุนไพรรักษาโรคตั้งแต่ครั้งสมัยบรรพบุรุษ ซึ่งอาจไม่เป็นที่รู้จักต่อคนไทยทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น ส่วนใบของต้น หมอ หมาน้อย หรือ กรุงเขมา (ภาพที่ 14) ซึ่งเป็นพืชเถาที่อยู่ในสกุลไม้เลื้อยอีกชนิดหนึ่ง มักขึ้นอยู่ในป่าดิบ ป่าผลัดใบ และบริเวณที่เป็นป่าไผ่ บางครั้งก็พบเห็นในบริเวณที่เป็นภูเขาหินปูน สำหรับในท้องที่ของอำเภอบ้านไร่เมื่อครั้งในสมัยโบราณจะมีให้เห็นอยู่โดยทั่วไปแทบทุกหมู่บ้าน ปัจจุบันบางหมู่บ้านไม่มีให้เห็นแล้ว จะมีอยู่เป็นเป็นบางหมู่บ้านเท่านั้นที่ยังรู้จักและนำเอามาทำเป็นอาหารรับประทานกัน เช่น บ้านทัพคล้าย บ้านไร่ บ้านสน่า และบ้านหินดุ่มของอำเภอบ้านไร่

ภาพที่ 14 ใบต้นหมอ

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559

ใบของต้นหมอสามารถนำมาทำเป็นอาหารได้ทั้งอาหารคาวหวาน ซึ่งมีขั้นตอนการทำดังนี้คือ เลือกใบหมอที่มีสีเขียวเข้มที่โตเต็มที่แล้ว ประมาณ 20-30 ใบ ล้างน้ำให้สะอาด นำมาชกกับน้ำสะอาด 1 ถ้วย เวลาชกยังมีเมือกและลื่น ต้องชกจนได้น้ำสีเขียวเข้มหรือสีออกดำๆ แล้วกรองเอากากใบออก (ภาพที่ 15 ก) หากต้องการรับประทานเป็นอาหารคาว มักจะปรุงด้วยน้ำปลาร้าสุก พริกป่น หอมแดงหั่น เนื้อปลาหรือเนื้อหมูสับทำให้สุกแล้ว โรยด้วยผักชีฝรั่งหั่นฝอย บางคนใส่ข้าวคั่วเล็กน้อยพอหอม ปรุงรสตามชอบ (ภาพที่ 15 ข) จากนั้นตั้งทิ้งไว้ประมาณ 10-15 นาที จนน้ำหมอจับตัวเป็นก้อนจึงค่อยนำมารับประทาน (ภาพที่ 15 ค) ใบต้นหมอมีสรรพคุณหลายอย่าง ได้แก่ในการรักษาโรคกระเพาะอาหาร แก้อ่อนใน และรักษาโรคตับ (นายวรวิทย์ ทองสี, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 15 ขั้นตอนการนำใบหมอมามาทำอาหาร

ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

นับว่าหมอเป็นพืชป่าที่มีคุณค่าทางยาอีกชนิดหนึ่งที่น่าจะมีการนำมาปลูกไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และยังเป็นการช่วยอนุรักษ์พืชท้องถิ่นให้คงอยู่ไปได้นานเท่านาน เพราะปัจจุบันท้องที่ที่เคยมีต้นหมอของอำเภอบ้านไร่ มักสูญพันธุ์ไปเกือบจะไม่เหลือให้เห็นอีกแล้ว ซึ่งก็เป็นผลมาจากการที่ป่าถูกทำลายเพื่อเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าว ข้าวโพด อ้อย

มันสำปะหลัง และพืชอื่นๆ ตลอดจนเป็นที่อยู่อาศัย ทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการไถพรวนดินเพื่อการเพาะปลูกทำให้รากต้นหมอลอยขึ้นมาและตายในที่สุด แต่ก็ยังไม่ร้ายเท่ากับการใช้ยาฉีดพ่นกำจัดวัชพืชเป็นการทำลายพืชคลุมดินทั้งหมด และรวมไปถึงต้นหมอด้วย

ภูมิปัญญาความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรคนั้น ได้มีการเขียนบันทึกไว้ในรูปของ “ตำรายา” ด้วยภาษาลาวโบราณลงในใบลาน ซึ่งมีผู้รู้เพียงไม่กี่คนเท่านั้น เท่าที่เป็นที่รู้จักกัน ปัจจุบันสำคัญคือ นายวรุดมิ ทองสี ปราชญ์ชาวบ้านไทครั้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และนายศุขจร ชันสิงหา ปราชญ์ชาวบ้านไทครั้งอำเภอลำลูกเกด จันทบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

นายวรุดมิ ทองสีได้ทำการอนุรักษ์ตำรายาภาษาลาวโบราณไว้และกำลังแปลเป็นภาษาไทย ได้กล่าวไว้ว่าสมุนไพรไม่ได้หมายถึงเฉพาะพืชเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงสัตว์และแร่ธาตุด้วย รวมทั้งใช้ชนิดเดียวเป็นยา รวมหลายชนิดเป็นยา บางชนิดมีทั้งพืชและเป็นทั้งยา สำหรับในอำเภอบ้านไร่ส่วนใหญ่สมุนไพรที่นำมารักษาโรคมักจะเป็นพืช จะมีสัตว์บ้างก็ส่วนน้อย ส่วนที่เป็นพืชจะมีทั้งพืชยืนต้น พืชล้มลุกจำพวกเถา จำพวกเห่า จำพวกที่เป็นผัก จำพวกที่เป็นหญ้า และจำพวกที่เป็นเห็ดก็มี ส่วนที่จะนำมาปรุงเป็นยาบางอย่างใช้ต้น บางอย่างใช้เปลือก บางอย่างใช้ดอก บางอย่างใช้ผล บางอย่างใช้ราก บางอย่างใช้ใบ บางอย่างใช้ต้น และบางอย่างใช้ทุกส่วนของพืช ทั้งนี้เพราะสมุนไพรบางชนิดมีสรรพคุณหลายอย่างอยู่ในต้นเดียวกันจากการสอบถามและฟังจากคำบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องราวของพืชสมุนไพรแล้ว ทำให้ได้รู้ถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บยา การปรุงยา และการนำมาใช้ รวมทั้งชื่อและชนิดวิธีการของคนโบราณที่พยายามนำสมุนไพรบางอย่างมาเป็นส่วนผสมของเครื่องแกง นำมาทำเป็นแกง และนำมาเป็นผักจิ้ม เพื่อให้ทุกคนในครอบครัวได้รับประทานอย่างต่อเนื่อง นับเป็นวิธีการที่ชาญฉลาดที่น่าจะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง (วรุดมิ ทองสี, สัมภาษณ์, วันที่ 24 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 16 นายนายวรุดมิ ทองสี ปราชญ์ไทครั้งกับการศึกษาดำรายา
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2559

นายศขจร ชันสิงหา ได้ทำการอนุรักษ์ตำรายาและอุปกรณ์เกี่ยวกับการประกอบยาต่างๆ จากสมุนไพร ตลอดจนรวบรวมและแปลเอกสารตำรายาเกี่ยวกับยาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งยังไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

ภาพที่ 17 นายศขจร ชันสิงหา ปรากฏในโทรทัศน์กับการอนุรักษ์และศึกษาดำรายา
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2559

สรุปและอภิปรายผล

ชื่อพืชในภาษาไทครั้งมีกลวิธีการประกอบคำทั้งแบบง่ายและแบบซับซ้อน ส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบคำแบบง่าย ซึ่งมีทั้งที่เป็นคำที่แสดงให้เห็นถึงชนิดพืชและกลุ่มพืช คำแสดงชนิดพืชมีทั้งที่เป็นการใช้ภาษาที่เป็นชื่อเฉพาะ ชื่ออุปลักษณะ และชื่อนามนัย คำแสดงกลุ่มพืชแบ่งออกเป็นพืชกลุ่มหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ พืชกินได้ พืชกินไม่ได้ พืชรักษาโรค และพืชวัสดุ พืชกลุ่มส่วนประกอบซึ่งแสดงส่วนของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ผล ดอก ใบ ก้าน เถา ต้น และหัว พืชกลุ่มเทศสภาพซึ่งบ่งเทศเมื่อย และพืชกลุ่มสถานภาพซึ่งบ่งความเป็นพืชชั้นต่ำ ส่วนกลวิธีการประกอบคำแบบซับซ้อนนั้นแสดงคุณสมบัติมากกว่าหนึ่งประการในชื่อพืชหนึ่งๆ

การศึกษาวិเคราะห์ชื่อพืชแสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทครั้งที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาคเหนือตอนล่าง อันได้แก่ พืชท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากพืช การจัดจำแนกแบบพื้นบ้าน และการประกอบสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับพืช นอกจากนี้ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือชื่อพืชแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สามารถนำพืชต่างๆ ที่หาได้ในท้องถิ่นมาประกอบเป็นอาหารและยารักษาโรค ชาวไทครั้งมีชื่อเสียง

ทางด้านภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรหรือตำรายา ซึ่งเป็นความรู้ติดตัวมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ มีการเก็บรักษาตำรายาไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นภาษาลาวโบราณยังไม่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยให้คนไทยทั่วไปสามารถอ่านเข้าใจและนำมาใช้ประโยชน์ได้ มีเพียงผู้รู้หรือปราชญ์พื้นบ้านไทครั้งไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถอ่านเข้าใจได้ เป็นภูมิปัญญาความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งสมควรแก่การแปลและตีพิมพ์เผยแพร่ให้คนทั่วไปได้เข้าใจ นับเป็นสิ่งสำคัญที่น่าจะต้องมีการศึกษาต่อยอดต่อไป

การศึกษาข้อพิพาทดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาษาท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้น แต่เป็นระบบคิด ระบบความรู้ของมนุษย์ และภูมิปัญญา ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมอื่นๆ ของคนในท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาคอนโดยมีการส่งเสริมทางการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ของคนในพื้นที่ ยกย่องให้เกียรติและสนับสนุนการใช้ภาษาและวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ถือเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2532). การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะลาวครั้งอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชลธิรา สัตยวิวัฒนา. (2540). ลาวครั้งอยู่ที่ไหน มาจากแห่งไหน? ใน ชัยสิริ สมุทรวณิช และ ชลธิรา สัตยวิวัฒนา บรรณาธิการ, ตามรอยส่วสติกะ : ลาวกำเนิดไท-ลาว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออกจำกัด, 33-37.
- ฝ่ายข่าว สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และบริษัท เซิร์ช โฟว์ จำกัด (ผู้อำนวยการผลิต). (14 ตุลาคม 2556). เรื่องเด่นเย็นนี้ [รายการโทรทัศน์]. กรุงเทพฯ : บางกอก เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด.
- มยุรี ถาวรพัฒน์ และเอมอร เชนส์สวน. (2548). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ลาวครั้ง. กรุงเทพฯ : เอกพิมพ์ไทย จำกัด.
- ยศจักร ชันสิงหา. ปราชญ์ชาวบ้าน. สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2559.
- วรวิทย์ ทองสี. (ม.ป.ป). สมุนไพรพื้นบ้าน. (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่)
- วรวิทย์ ทองสี. ปราชญ์ชาวบ้าน. สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2559.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2556). ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (ออนไลน์). แหล่งที่มา http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/ref_laokhrang.html.

- สมทรง บุรุษพัฒน์ สุจิตต์ลักษณ์ ตีพิมพ์ สุมิตรา สุวรรณ์เดชา ปัทมา พัฒน์พงษ์ ณรงค์ อาจสมิติ และพิเชฐ สีตะพงศ์. (2554). **การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). **ค่านามประสม : ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). **คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย : การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พจนานุกรมศาสตร์ชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2559). **สถานการณ์ภาษาและวัฒนธรรมไทครั้งภูมิภาคเหนือตอนล่างและแนวทางการสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการดำรงรักษา**. เอกสารสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ “มนุษยศาสตร์ : ความจริงกับพลังแห่งความฝัน” วันที่ 14-15 พฤศจิกายน 2559 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2560). **ชาติพันธุ์ “ไทครั้ง” ภูมิภาคเหนือตอนล่าง : อัตลักษณ์และความหลากหลาย**. วารสารการวิจัยและพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2560.
- Givón, Talmy. (2001). **Syntax I and II**. John Benjamins Publishing.
- Khasbagan and Soyolt. (2008). Indigenous knowledge for plant species diversity: a case study of wild plants' folk names used by the Mongolians in Ejina desert area, Inner Mongolia, P. R. China. **Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine**,4:doi:10.1186/1746-4269-4-2.
- Lakoff, George and Mark Johnson. 1980. **Metaphor We Live By**. Chicago : University of Chicago Press.
- Lakoff, George. (1987). **Women, Fire, and Dangerous Things : What Categories Reveal about the Mind**. Chicago and London : The University of Chicago Press.
- Wongwattana, Unchalee S. (2011). A reflection of Thai culture in Thai plant names. **Manusya : Journal of Humanities Vol.14 No.1**, 79-97.

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/f7cMP2>

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) : สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ

วิสุทธิ บุญญะโสภิต¹

Wisut Boonyasopit

E-mail : bwisutt@gmail.com

¹ กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ชื่อหนังสือ สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ

ผู้เขียน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)

พิมพ์ครั้งที่ 33 (เมษายน 2557)

จำนวน 129 หน้า

ราคา พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน

สำนักพิมพ์ ผลิธัมม์

ISBN 974-506-697-4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) เป็นพระนักวิชาการนักคิดนักเขียนผลงานทางพระพุทธศาสนารุ่นใหม่ มีผลงานทางวิชาการพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ผลงานของท่านที่เป็นที่รู้จัก เช่น พุทธธรรม เป็นต้น ท่านได้รับการยกย่องจากทั้งในและต่างประเทศเป็นอย่างมาก ด้วยผลงานของท่านทำให้ท่านได้รับรางวัลและดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากหลายสถาบันทั้งในและนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ท่านเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จากองค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education) ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์มากกว่า 15 สถาบัน ในปี พ.ศ. 2549 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2559 ได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์เป็น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

“สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ” เป็นหนังสือของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2557) ที่ถอดคำบรรยายการแสดงธรรม ณ วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2547 ประกอบด้วยเนื้อหาธรรม 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นส่วนนำ ส่วนที่ 2 ว่าด้วยเรื่องสุขภาวะในระบบชีวิตแห่งธรรมชาติ ส่วนที่ 3 ว่าด้วยเรื่องสุขภาวะในระบบชีวิต-สังคมยุคไอที ส่วนที่ 4 เป็นบทสรุป และส่วนที่ 5 ภาคผนวก โดยเนื้อหาทั้งหมดเป็นคำวิสาขนาต่อปวงญาติที่อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์ ในขณะนั้น) ตั้งไว้ 4 ข้อ คือ (1) ปัญหาด้านสุขภาวะของคนไทยในปัจจุบันในมุมมองของพุทธศาสนา (2) อะไรคือสาเหตุที่ทำให้คนไทยในปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะ (3) คนไทยควรมีสุขภาวะอย่างไร และ (4) วิธีการพัฒนาสุขภาวะตามแนวพุทธเป็นเช่นไร ทั้งด้านองค์ประกอบของสุขภาวะ กระบวนการพัฒนาและวิธีวัดผล

ในส่วนนำ ผู้เขียนได้ทำความเข้าใจกับคำว่า “สุขภาวะ” ว่าเป็นคำเฉพาะที่ใช้กัน

ในวงการสาธารณสุข โดยให้มุมมองเป็นเบื้องต้นต่อคำว่า “สุขภาพะ” ว่าสื่อความหมายไปไกลกับคำว่า “ความสุข” มากขึ้น เพราะในทางพระพุทธศาสนาถือว่าความสุขเป็นอาการปรากฏด้านหนึ่งของภาวะที่มีความสมบูรณ์ 4 ด้านคือ วิชา (ความสว่าง ผ่องใส กระเจ่างแจ้ง มองเห็นชัดเจน ซึ่งเป็นลักษณะของปัญญา) วิมุตติ (ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด สดใส บริสุทธิ์ ไม่ขุ่นมัว ไม่เศร้าหมอง) และสันติ (คือความสงบ ไม่ร้อน กระวนกระวาย ไม่มีอะไรมารบกวนแม้กระทั่งระเคืองระคาย เป็นภาวะที่ประณีตอย่างยิ่ง) โดยภาวะทั้ง 4 นี้สามารถนำไปใช้ตรวจสอบกับความสุขของแต่ละบุคคลได้ว่าเป็นความสุขที่แท้จริงหรือไม่ เพราะถ้าไม่มีภาวะดังกล่าวก็ไม่ใช่อะไรความสุขที่แท้จริง

สุขภาพะในระบบชีวิตธรรมชาติ

ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยนั้นมีปัญหาสุขภาพะมาจากปัญหาใน 2 ระดับ คือ ปัญหาาร่วมกับปัญหาเฉพาะตน โดยปัญหาาร่วมก็คือการอยู่ในระบบทุนนิยมบริโภคนิยม และรับเอาตัวแบบด้านความบกพร่องของประเทศอื่นมาใช้ จึงเป็นการซ้ำเติมปัญหาเฉพาะตนของคนไทยที่ยังเผชิญกับปัญหามากมาย เพราะประเทศไทยเป็นสังคมกำลังพัฒนาจึงทำให้สุขภาพะของคนไทยแย่เข้าไปอีก โดยผู้เขียนได้ยกตัวอย่างเรื่องโรคอ้วนว่าเด็กไทยเป็นโรคนี้นี้เพราะรับวัฒนธรรมการอยู่กับเกม การกินอาหารขยะ และไม่ได้บริหารอริยาบถที่เพียงพอซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของยุคสมัยนี้

ชีวิตของมนุษย์นั้นเป็นระบบของ “องค์กรวม” ที่ประกอบด้วย “องค์กรวม” องค์กรวมทุกอย่างจะดำเนินไปด้วยดีก็ต่อเมื่อประดาองค์กรวมเป็นอยู่เป็นไปด้วยดี ถ้าองค์กรวมอันใดอันหนึ่งติดขัดแปรปรวนไม่เป็นไปตามปกติ องค์กรวมก็ย่อมมีความวิปริตแปรปรวนไปด้วยนั้นหมายความว่า สุขภาพะเป็นเรื่องขององค์กรวมแห่งระบบความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยคือองค์กรวมหรือองค์ประกอบทั้งหลายที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยเป็นเหตุปัจจัยแก่กัน ฉะนั้นในการทำงานจึงต้องมองให้ครบทั้งองค์กรวมและองค์กรวม อันหมายความว่าเมื่อแยกส่วนก็เก้งเห็นชัดเจนในแต่ละอย่าง แล้วก็รู้ด้วยว่าแต่ละอย่างนั้นสัมพันธ์กันอย่างไร ถ้าสัมพันธ์ดีได้สัดส่วนสอดคล้องกลมกลืน ประสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ก็กลายเป็นองค์กรวมที่ปกติที่ดีดำเนินไปด้วยดี

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนนั้นก็กล่าวว่าเป็นองค์กรวมนั้นยังแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือองค์กรวมเฉพาะตัวตนที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ กับองค์กรวมแห่งระบบความสัมพันธ์ที่ชีวิตของแต่ละคนนั้นเป็นองค์กรวมหนึ่งในองค์กรวมทั้งหมด ซึ่งหมายถึงชีวิตของเราจะต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพและทางสังคม โดยเครื่องมือที่แต่ละคนสร้างสัมพันธ์กับโลกหรือสิ่งแวดล้อมนั้นทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ทวาร” ซึ่งมี 2 ชุด คือชุดที่ 1 เป็นช่องทางแห่งการรับรู้และการเสพ เรียกว่า “ผัสสทวาร” หรือ “อินทริย์” ที่มี

6 อย่างคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และชุดที่ 2 เป็นช่องทางแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เรียกว่า “กรรมทวาร” ที่แสดงออกโดยการเคลื่อนไหว การพูด และการคิด ซึ่งจะเห็นได้ว่า ใจ จากชุดที่ 1 จะเป็นศูนย์รวมของการรับรู้และการเสพ (ทั้งเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส รู้ร้อนเย็น) และเป็นจุดรับช่วงสืบทอดจากการรับรู้สู่การกระทำผ่านการคิด ในชุดที่ 2 ฉะนั้น แต่ละคนจะมีสุขภาวะดีหรือไม่ก็อยู่ที่การมีความสัมพันธ์กับประตูดังสองนี้ หรือกล่าวง่าย ๆ ว่า การที่จะมีสุขภาวะได้นั้นจะต้องจัดการหรือบริหารการติดต่อสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมทั้งสองสายนี้ให้เป็นไปด้วยดีนั่นเอง

เมื่อเห็นแล้วว่า “ใจ” เป็นศูนย์กลางของการเชื่อมออกมาสู่ความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมแล้ว แต่ตัวที่ชักนำกำหนดกำกับใจนั้นคือ “เจตจำนง” หรือ “เจตนา” และเจตจำนง หรือเจตนาจะไปทางไหนจะเอาอย่างไรนั้นก็มีความแรงใจเป็นตัวชักพาอีกทีโดยแรงใจจะเป็น อย่างไรก็แล้วแต่ตัวปรุงแต่งทั้งหลายที่แวดล้อมอยู่เบื้องหลังในจิตใจ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “เจตสิก” มีทั้งที่ดีและที่ชั่ว เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความหวง ความริษยา ศรัทธา เมตตา กรุณา สติ ปัญญา เป็นต้น โดยความคาดหวังที่สังคมต้องการก็คือการได้เจตสิก ที่เป็นสิ่งที่ดีงาม เกื้อกูล เป็นพวกที่ดีที่เป็นกุศลที่เป็นคุณ องค์ประกอบหรือสภาพจิตพวกที่ดี งามเกื้อกูลสามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ คุณภาพจิต สมรรถภาพจิตและสุขภาพจิต ฉะนั้นในการพัฒนาสุขภาวะทางด้านจิตใจจึงต้องมีการพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งสามด้านดังกล่าว

ในการสร้างสุขภาวะเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีนั้น สิ่งที่เราไม่ได้ก็คือ ความรู้ เพราะความรู้จะโยงไปหาความคิดความเข้าใจของมนุษย์ซึ่งความคิดนั้นจะไปไกลหรือ เอาอย่างไรก็ได้ตามบุคคลนั้นรู้ รู้แค่ไหนก็คิดตั้งใจหรือมีเจตจำนงไปได้แค่นั้น สรุปก็คือ เราปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมหรือเข้าไปสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้ภายในขอบเขตความรู้ ของแต่ละคน ถ้าขยายความรู้ออกไปก็สามารถเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมได้ภายในขอบเขตความรู้ ของแต่ละคน ถ้าขยายความรู้ออกไปก็สามารถเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมได้ภายในขอบเขตความรู้ ของแต่ละคน

ปัญญา นั้นมีหลายระดับตั้งแต่ขั้นรู้และเข้าใจต่อข้อมูล ขั้นเกิดความรู้ที่ปรุงแต่ง ความคิดเกิดความเข้าใจ ขั้นเห็นทางที่จะทำการ จัดการ ดำเนินการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ขั้นเข้าใจเหตุผลและหยั่งเห็นเหตุปัจจัย จนถึงขั้นที่มองเห็นชีวิตและโลกตามที่มันเป็น รู้เข้าใจ ความจริงของสิ่งทั้งหลายซึ่งทำให้หมดความติดข้อง ไม่มีความยึดติดถือมั่น ไม่หวั่นไหว โปร่งโล่ง เป็นอิสระ อยู่ในโลกแต่ไม่ติดโลก ทำการเพื่อโลกโดยใจพนักอยู่เหนือโลก วางจิตใจ พอติลงต่อชีวิตและโลก เป็นการข้ามพ้นเครื่องหน่วงเหนี่ยวคับข้องผูกพันขึ้นไปสู่ขั้น ที่เรียกว่า “วิมุตติ” อันเป็นผลที่ต้องการคืออิสรภาพ จะทำให้เกิดความสงบ ความสดใจและ ความสุขที่แท้จริง ซึ่งต้องผ่านการพัฒนาทั้งสามด้านอย่างครบถ้วน บุคคลนั้นจึงจะมีสุขภาวะ ที่แท้จริงได้

องค์ประกอบของแดนทั้งสามคือ แดนที่ 1 คือการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ผ่านการรับรู้และเสพทางผัสสวารหรืออินทรีย์ 6 และการประกอบกรรมหรือพฤติกรรมทางกรรมวาร 3 (กาย-ทำ, วาจา-พูด ใจ-คิด) แดนที่ 2 ภาวะจิตใจหรือสภาพจิตที่อยู่ข้างในและเป็นเบื้องหลังตัวกำหนด นำ กำกับการสัมพันธ์กับโลกภายนอก โดยมีเจตจำนงหรือเจตนาเป็นตัวทำการ และแดนที่ 3 ปัญญา คือ ความรู้-คิด-เข้าใจ-หยั่งเห็น เป็นแสงที่ส่องสว่าง ชี้ นำ บอกช่องทาง ขยายขอบเขต ปรับแก้ และพัฒนาระบบทั้งหมด ตลอดจนปลดปล่อยชีวิตให้มีอิสรภาพ องค์ประกอบทั้งสามแดนนี้ จะมีการพัฒนาตัวของมันเองและพัฒนาตัวแบบอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่ว่านี้ ต้องมีการพัฒนาตลอดเวลา เพราะทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยไป จึงต้องหาทางปฏิบัติจัดการกับประสบการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยการเรียนรู้ ปรับตัวและฝึกหัดทำการใหม่ ๆ ให้ได้ผล ซึ่งสิ่งนี้มีศัพท์เฉพาะว่า “การศึกษา” แปลเป็นไทยว่า “เรียนรู้ ฝึกหัด พัฒนา”

สุขภาวะในระบบชีวิต-สังคมยุคไอที

ผู้เขียนได้หยิบยกเรื่องโรคอ้วนมาเป็นกรณีตัวอย่างในการวิเคราะห์สาเหตุ ซึ่งพบว่าเกิดมาจากความบกพร่องของแดนทั้งสาม คือ มีพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสม มีภาวะจิตใจที่ไม่มั่นคงและปัญญาไม่ออกมาทำหน้าที่จัดปรับแก้ไขให้ทางออก หรือสรุปให้เห็นระบบความสัมพันธ์แห่งการดำเนินชีวิตทั้งหมด คือ จิตใจเพลินเผลอปล่อยพฤติกรรมให้ดำเนินไปได้อำนาจของตัณหา ขาดความเข้มแข็งของจิตใจที่จะไปหนุนหรือเอื้อโอกาสแก่การใช้ปัญญา จึงไปกินอาหารที่เป็นโทษแก่ชีวิตของตนเองและติดเพลินในการเสพจนเกิดอันตรายต่อสุขภาพ เป็นโรคภัยไข้เจ็บขึ้นมา แล้วทั้งที่รู้ว่าเป็นอันตรายก็ถอนตัวไม่ได้ช่วยตัวเองหรือพึ่งตนเองไม่ได้ เป็นการสัมพันธ์ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่ถูกต้อง

ในทางธรรม ตัวที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลตัวเองให้สัมพันธ์ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง เรียกว่า “ศีล” โดยศีลด้านการเสพปัจจัยเรียกว่า “ปัจจัยปฏิเสนาศีล” ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติคือกินใช้เสพวัตถุให้ถูกต้องตามความหมายของมันที่จะเป็นเครื่องเกื้อหนุนชีวิต ในปัจจุบันนี้คนไทยขาดศีลด้านนี้มาก กล่าวคือมีการดำเนินชีวิตที่ผิด เป็นชีวิตที่ขาดการพัฒนาตนเอง ในอิกมมมอภังการะที่เรียกว่าเป็นการแสวงหาความสุขที่มาทดแทนสิ่งบีบคั้นจิตใจของตนเองที่มีความเร่าร้อน เครียด โดดเดี่ยว ว้าวุ่น ว้าวุ่น จึงเที่ยวหาพึ่งพาสีลภายนอกเพื่อหนีความทุกข์และหาความสุข ซึ่งการเสพกินก็เป็นลักษณะหนึ่งของการพึ่งพาวัตถุเพื่อหาความสุข ช่วยให้เขาได้ความสุขในระดับหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่เรียกว่า “ความสุขแบบพึ่งพา” ซึ่งไม่ใช่ความสุขที่แท้ เป็นความสุขที่ไม่มีอยู่ยกตัวเองต้องขึ้นกับสิ่งอื่น และเมื่อ

แต่ละคนเกิดการพึ่งพาสิ่งภายนอกก็จะเกิดการแย่งชิงเบียดเบียนกันทำให้สังคมไม่สงบสุข และส่งผลให้คนในสังคมนั้นสุขสงบไม่ได้ตามไปด้วย

เทคโนโลยี เป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่มนุษย์ต้องปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญยิ่งถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็นตัวบันทาลให้มนุษย์ได้มาอยู่ในโลกที่มีความเจริญอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ฉะนั้น ความสุข ความเจริญและปัญหาทั้งหลายจึงเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีทั้งนั้น ทั้งนี้ เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของมนุษย์ สร้างเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย เปิดช่องทางสร้างโอกาสและย่นและยืดเวลาของมนุษย์ ทำให้ทำการต่าง ๆ ได้รวดเร็ว ประหยัดเวลา ออมเวลา ทำให้มนุษย์มีเวลามากขึ้น อย่างไรก็ตามในการปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีนั้นก็มีทั้งการนำมาเป็นเครื่องเกื้อหนุนชีวิตที่ดีและไม่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาของมนุษย์ ซึ่งในมิตินี้ก็จะส่งผลทำให้สูญเสียสุขภาพและปัญหาเรื่องสุขภาพก็จะย่อมเกิดขึ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้จะเกิดกับมนุษย์ที่ขาดปัญญาพื้นฐานของชีวิต มองบทบาทของเทคโนโลยีเพื่อการหาเสพสุขอย่างเดียว เช่น ใช้เวลาว่างเที่ยวเสพสิ่งบำเรอ และกิจกรรมบันเทิงประเภทหมัวเมาบ้างมอมเมาบ้าง สะสมนิสัยที่มุ่งแต่จะเสพและสนุกสนานกันตั้งแต่เด็ก ทำให้ระบบการบริหารชีวิตของมนุษย์แปรปรวนวิปริตไป เรียกว่า “เสียดุลแห่งอิริยาบถ” ในชีวิตประจำวันไป และส่งผลต่อภาวะการเสียดุลแห่งระบบความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมตามไปด้วย

แนวคิดหนึ่งที่เป็นต้นตอของปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนี้ก็คือ “แนวคิดพิชิตธรรมชาติ” ที่ก่อตัวมาตั้งแต่ยุคกรีก ทั้งแนวคิดของโสเครตีส ของเพลโตและของอริสโตเติล ที่เรียกว่า conquest of nature ที่ต้องการจะเอาชนะธรรมชาติหรือต้องการเป็นนายธรรมชาติ (mastery of nature) หรือครอบครองธรรมชาติ (dominion over nature) ส่งผลให้มนุษย์ออกไปจัดการกับธรรมชาติตามใจชอบ เอาธรรมชาติมาบำรุงบำเรอปรนเปรอตน ทำให้สิ่งแวดล้อมทั้งหลายเสื่อมโทรม ร่อยหรอ เกิดมลภาวะต่าง ๆ และย้อนมาเกิดอันตรายต่อชีวิตมนุษย์เอง ทั้งหมดนี้ทำให้วนกลับมาพิจารณาทำให้เห็นว่าแนวคิดที่เป็นฐานของอารยธรรมปัจจุบันนี้เป็นวิถีที่ผิดทั้งวงรอบใหญ่ และเมื่อวงรอบใหญ่ผิดวงรอบเล็กในชีวิตของแต่ละคนก็ย่อมผิดตามไปด้วย

แนวคิดใหม่ที่มนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนมาสู่การไม่มองมนุษย์กับธรรมชาติแยกจากกัน มนุษย์คือชีวิตที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ต้องประสานเชื่อมโยงกันให้หมด การมีแนวคิดใหม่นี้ก็คืองานของปัญญาที่รู้ความจริงและคิดถูกทางมีวิถีที่ถูกต้องเป็น “สัมมาทิฐิ” พอแนวคิดถูกต้องก็คิดถูก ตั้งใจถูกมีเจตจำนงที่จะใช้ปัญญานั้นเอาความรู้ความเข้าใจมาจัดสรรระบบความสัมพันธ์ให้ธรรมชาติให้ดี ให้หันมาประสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปรับพฤติกรรมกับธรรมชาติไปในแนวทางการประสานเกื้อกูล ระบบการดำเนินชีวิตก็จะก้าวไปในทางที่ถูกต้องด้วย

การปรับแก้ก็ต้องทำตั้งแต่ช่วงเล็กในแต่ละบุคคลไปจนถึงแนวคิดใหญ่และระบบการทั้งหมด
ที่เรียกว่าอารยธรรมทั้งหมดให้ชีวิตมนุษย์อยู่กันด้วยดีกับธรรมชาติ นี่คือองค์ประกอบ
ขั้นพื้นฐานของการมีสุขภาวะที่แท้จริง

ในเรื่องของปัญญานั้นมีความสัมพันธ์กับภาวะทางจิตใจและพฤติกรรมโดยภาวะ
ทางจิตหรืออารมณ์นี้ได้แก่ ความโกรธ ความเกลียด ความรัก ความมีเมตตา กรุณา
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความร่าเริงแจ่มใส เป็นต้น เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัญญ
กับภาวะจิตใจนั้นจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นปัจจัยของกันและกัน ได้แก่ ภาวะจิตใจ
เป็นปัจจัยต่อปัญญา จะเป็นไปตามพุทธพจน์ที่ว่า “คนโกรธแล้ว ไม่รู้orroth ไม่เห็นธรรม
เมื่อความโกรธครอบงำคนมีแต่ความมืดตื้อ” และ “ผู้ปราโมทย์เบิกบานใจ จะเกิดปิติ ผู้มีใจปิติ
จะรู้สึกผ่อนคลายทั่วทั้งตัว ผู้สงบผ่อนคลาย จะได้เสวยสุข ผู้มีความสุข จะมีใจเป็นสมาธิ
ผู้มีใจสมาธิ ก็จะมีใจเฝ้าระวังเห็นตามเป็นจริง” เป็นต้น ส่วนในด้านที่ปัญญาเป็นปัจจัยต่อ
ภาวะจิตนั้น ถือว่าเป็นจุดสำคัญและต้องใส่ใจเพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาคนและเป็นแกน
ของการเสริมสร้างสุขภาวะ ถ้าปัญญาได้รับการพัฒนาไปภาวะจิตใจก็พัฒนาไปด้วย จะเป็น
positive emotions คือภาวะจิตฝ่ายบวก ดึงมาประณีตสะอาดบริสุทธิ์ยิ่ง ๆ ขึ้น อันหมายถึง
การมีความสุขเพิ่มขึ้น ๆ ด้วย

ผู้เขียนได้มาอธิบายเรื่อง “ศีล” ให้เข้าใจเพิ่มขึ้น ว่าจัดเป็น 4 ประเภท ซึ่งถือ
เป็นหลักการดำเนินชีวิตและพัฒนามนุษย์ที่ล้วนแต่เกี่ยวกับสุขภาวะทั้งนั้น ประกอบด้วย
(1) อินทริยสังวรศีล คือ การรู้จักใช้อินทริย (2) ปัจจยปฏิสเสวนา คือ การรู้จักเสวนาโลกปัจจย
สี่ตลอดจนวัตถุอันวิเศษต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยีด้วย (3) สัมมาอาชีวะ คือ
ศีลที่เป็นการหาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม หรือ อาชีพสุจริต (4) วินัยบัญญัติ คือ ศีลประเภท
ข้อบัญญัติเพื่อเป็นแบบแผนสำหรับการอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือในสังคม

นอกจากการพัฒนาด้านศีลทั้ง 4 ด้านข้างต้นแล้ว การมีสุขภาวะที่ยังต้องพัฒนา
อีก 2 ด้านคือ การพัฒนาภาวะจิตใจ และการพัฒนาปัญญาด้วย จึงจะถือว่าการพัฒนา
แบบองค์รวมสู่การดำเนินชีวิตที่ดี โดยการมีระบบการพัฒนาชีวิตได้นั้นต้องมีปัจจัยชักนำ
เกื้อหนุน เรียกว่า “ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ” เป็นปัจจัยที่จะกระตุ้นเร้า เกื้อหนุน ชักนำให้เกิด
ความรู้ความเข้าใจได้แนวคิดที่ถูกต้องเป็นปัจจัยพื้นฐานของการศึกษาหรือปัจจัยพื้นฐานของ
การพัฒนาคนมี 2 อย่าง คือ (1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ “ปรโตโฆสะ” เป็นเสียงจากผู้อื่น
หรืออิทธิพลจากภายนอกที่เป็น “กัลยาณมิตร” ทั้งระบบครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สื่อมวลชน
สังคมรวมไปถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางวัตถุและการส่งเสริมวัฒนธรรม
อย่างถูกต้อง และ (2) ปัจจัยภายใน ได้แก่ “โยนิโสมนสิการ” คือการรู้จักมอง รู้จักคิด
รู้จักพิจารณา ให้หาประโยชน์ได้และให้เห็นความจริง

ในตอนท้ายของส่วนที่ 2 นี้ ผู้เขียนได้อธิบายให้ทราบถึงคุณสมบัติที่ทุกคนมีไว้ ประจําใจ แยกเป็น 2 ชุดที่เป็นหลักประกันว่าชีวิตจะงาม สังคมจะดี มีฐานที่มั่นของการที่จะพัฒนาต่อไป คือ (1) ภาวะจิตฝ่ายประจําภายในตัว เป็นคุณสมบัติเพื่อความอยู่ดีของตนเอง และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิต และถือเป็นเครื่องวัดความก้าวหน้าของการพัฒนาจิตใจ ด้วย ประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 อย่าง คือ ปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ สุข และสมาธิ โดยสุขจะเป็นบรรทัดฐานของสมาธิ เพราะเมื่อมีสุขก็เปิดโอกาสให้จิตอยู่ตัวสงบ เกิดสมาธิ มีจิตที่เหมาะสมแก่การใช้งานหรือใช้งานได้ดี ถ้าเอาไปใช้งานทางปัญญาก็จะถูกต้องและดีที่สุด เป็นไปตามระบบของการพัฒนาชีวิต และ (2) ภาวะจิตฝ่ายแผ่ออกไปภายนอก เป็นคุณสมบัติเพื่อการสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์และเป็นพื้นฐานของการช่วยผู้อื่นให้พัฒนา หลักธรรมเพื่อพัฒนาคุณสมบัติข้อนี้คือ “พรหมวิหาร 4” ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขานั้นเอง

ในส่วนที่ 5 ผู้เขียนได้สรุปสาระที่สำคัญเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นสาระโดยรวมซึ่งประกอบด้วย

(1) องค์กรรวมการดำเนินชีวิตมีองค์กรร่วม 3 แดน คือ แดนความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แดนภาวะจิตและแดนปัญญา ทั้งสามแดนนี้เป็นปัจจัยเกี่ยวพันกันในการก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายแห่งความเป็นชีวิตที่ดี ที่เรียกว่า “สุขภาวะ”

(2) ระบบการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ที่สำคัญคือ การศึกษา หรือ “สิกขา” ซึ่งเชื่อมโยงกับสามแดนข้างต้น จึงเรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ (1) ศีล เป็นการพัฒนาแดนความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม แยกเป็น อินทริยสังวร ปัจจยปฏิเสวนา สัมมาอาชีวะ และวินัยบัญญัติ (2) สมาธิ เป็นการพัฒนาแดนภาวะจิต ทั้งด้านคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพให้เป็นจิตใจที่ดีงาม เข้มแข็ง มีความสุข มีเจตจำนงที่เป็นกุศล และ (3) ปัญญา เป็นการพัฒนาทางปัญญาให้รู้เข้าใจมองเห็นตามความเป็นจริงที่จะทำให้ปฏิบัติจัดการแก้ไขปรับปรุงทุกอย่างทุกด้านอย่างถูกต้องได้ผล จนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง

(3) ปัจจัยชักนำเกี่ยวพันเข้าสู่องค์กรรวมของการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นปัจจัยพื้นฐานของการศึกษา และการพัฒนามนุษย์ เรียกว่า “ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ” มี 2 อย่าง คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปรโตโฆสะ ที่เป็นกัลยาณมิตร และปัจจัยภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ

(4) ระบบตรวจสอบและวัดผลการศึกษาพัฒนามนุษย์ คือ “ภาวนา 4” หรือการพัฒนา 4 ด้าน คือ (1) กายภาวนา ใช้ตรวจสอบการพัฒนาทางกายหรือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical development) (2) ศีลภาวนา ใช้ตรวจสอบการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม (social development) (3) จิตภาวนา

ใช้ตรวจสอบการพัฒนาจิตใจ (emotional development) และ (4) ปัญญาภาวนา (cognitive development หรือ mental development หรือ intellectual development)

(5) ความสุข มีหลายระดับ จำแนกเป็น 2 ประเภทคือ (1) สามีสสุข (หรือ อามีสสุข หรือกามสุข) คือความสุขจากวัตถุสิ่งเสพบริโภค หรือความสุขที่ต้องมีเหยื่อล่อ เรียกอีกอย่างว่า สุขจากเสพ หรือ สุขขั้นต้นหา และ (2) นิรามีสสุข คือความสุขที่ไม่ขึ้นต่อวัตถุสิ่งเสพบริโภค หรือความสุขที่ไม่ต้องมีเหยื่อล่อ เป็นความสุขภายในที่ไม่ต้องอาศัยวัตถุภายนอก

(6) องค์รวมใหญ่ที่มนุษย์มีความเกี่ยวข้องมี 3 ส่วน คือ ชีวิต สังคม และธรรมชาติ โดยมนุษย์ทุกคนมี 2 ภาวะในตัว คือภาวะมนุษย์เป็นชีวิตที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และ ภาวะมนุษย์เป็นบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ฉะนั้น ถ้าจะให้สังคมประสานกับธรรมชาติก็สามารถประสานได้ที่ตัวมนุษย์ คือต้องประสานบุคคลกับชีวิตให้ได้ โดยทำให้ชีวิตกับบุคคลในตัวมนุษย์นั้นเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

หนังสือเล่มนี้มีภาคผนวก 2 ส่วน คือ ผนวก 1 ว่าด้วยการปฏิบัติต่อความสุข ประกอบด้วย 4 วิธี คือ (1) ไม่ให้เอาทุกข์มาทรมตนที่ไม่มีทุกข์ (2) ไม่ละทิ้งสุขที่ชอบธรรม (3) ไม่สยบมัวเมาในความสุเมที่ประณีต (4) พัฒนาความสุขที่ประณีตและสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนถึงขั้นสูงสุด และผนวก 2 ว่าด้วยองค์ประกอบหลักในการประเมินสุขภาพแนวพุทธตามหลัก “ภาวนา 4” คือ (1) กายภาวนา มีรอบการประเมิน 4 ด้าน คือ สุขภาพร่างกาย การใช้อินทรีย์ ปัจจัยอุปกรณ์และเทคโนโลยี (การเสพ บริโภค ใช้สอย) และ สิ่งแวดล้อม (2) ศีลภาวนา มีรอบการประเมิน 3 ด้าน คือ ปฏิสัมพันธ์ อาชีพ และวินัย (3) จิตภาวนา มีรอบการประเมิน 3 ด้าน คือ คุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต และ (4) ปัญญาภาวนา มีรอบการประเมิน 2 ด้าน คือ ระดับความรู้ และการปฏิบัติต่อความรู้

บทวิจารณ์

สืบเนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นการถอดคำบรรยายของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ได้วิสาขนาต่อปจฉา 4 ข้อ ที่อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในขณะนั้นตั้งประเด็นไว้ ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างอย่างครบถ้วนและสิ่งที่ถือเป็นเรื่องเด่นของหนังสือเล่มนี้ก็คือ การอธิบายนั้นได้ใช้คำในภาษาไทยที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ หากมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมข้อใด ก็ได้อธิบายขยายความและยกตัวอย่างทำให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านนอกจากจะเข้าใจในเนื้อหาแล้วยังเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปพร้อมกันด้วย

ต้องยอมรับว่าหนังสือเล่มนี้เป็นการถอดคำบรรยายของผู้เขียนที่บรรยายไว้ตั้งแต่ปี 2547 หรือเมื่อเวลาผ่านไปกว่า 12 ปี แล้ว ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยอยู่ในช่วงของการขับเคลื่อนเพื่อการปฏิรูประบบสุขภาพโดยผลักดันให้มีกฎหมายแม่บทเพื่อขยายความหมายของคำว่า “สุขภาพ” ให้เป็นไปตามค่านิยมที่องค์การอนามัยโลกได้ให้ไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 (WHO, 2012) ว่าหมายถึง “ภาวะแห่งความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจรวมถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดีมิใช่เพียง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและทุพพลภาพเท่านั้น” (Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity) จวบจนประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) โดยในมาตรา 3 ได้นิยามความหมายของคำว่า “สุขภาพ” ว่าหมายถึง “ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล” จะเห็นว่าเนื้อหาของค่านิยมของคำว่า “สุขภาพ” ตามกฎหมายนั้นมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ฉะนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่ทำงานในระบบสุขภาพในการนำไปเป็นศึกษาและใช้เป็นฐานคิดในการทำงานเชิงพัฒนาที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อีกเล่มหนึ่ง

กรอบแนวคิดรวบยอดสำคัญที่หนังสือเล่มนี้ให้ไว้คือ การเสนอให้นำหลัก “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญของศาสนาพุทธที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือและเข้าใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้วมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนามนุษย์เพื่อการมีสุขภาวะแบบองค์รวม เพราะที่ผ่านมาหลักธรรมข้อนี้จะถูกกละเลยหรือถูกมองข้ามที่จะนำมาเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนในมิติทางสุขภาพหรือสุขภาวะ นอกจากนั้น ผู้เขียนยังได้แนะนำหลักธรรมเรื่อง “ภาวนา 4” เพื่อใช้เป็นตัวตรวจสอบและวัดผลการศึกษาพัฒนาที่ถือเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะนอกจากจะเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดทางสังคมตะวันออกแล้ว ยังสอดคล้องกับค่านิยมของคำว่า “สุขภาพ” ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ที่มองสุขภาพเป็นภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา ทางสังคม และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุลอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้ยังมีจุดอ่อนอยู่บ้าง ในเรื่องความเป็นระบบในการนำเสนอที่พบว่าหนังสือเล่มนี้ยังมีเรียงร้อยเนื้อหาที่ยังไม่ค่อยเป็นระบบ มีการนำเสนอกลับไปกลับมา ทั้งนี้เนื่องจากเป็นหนังสือที่ถอดความมาจากการบรรยายสด ทางด้านความสมบูรณ์ของเนื้อหา ก็พบว่า ในบางเรื่องที่สำคัญ เช่น หลักภาวนา 4 ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญ มีการนำเสนอสาระยังไม่ละเอียดมากนัก เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาของการบรรยาย

จึงทำให้ไม่สามารถลงไปในรายละเอียดได้ แต่ก็ได้นำเสนอเนื้อหาส่วนที่ขาดไปในภาคผนวก ทำให้มีความสมบูรณ์ของเนื้อหายิ่งขึ้น

ในเชิงเนื้อหาผู้วิจารณ์เห็นว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนนำเสนอยังให้ความสำคัญกับปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลเป็นหลัก โดยเน้นย้ำให้มนุษย์แต่ละคนมีศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งหากนำไปเปรียบเทียบกับแนวคิด “ปัจจัยกำหนดสุขภาพ” (สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ, 2551) ที่กล่าวไว้ว่าการที่มนุษย์จะมีสุขภาพดีหรือไม่ จะขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยระดับระบบบริการสุขภาพ ซึ่งในหนังสือเล่มนี้มีการกล่าวถึงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและด้านระบบบริการสุขภาพค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นแนวทางที่เสนอในระดับปัจเจกบุคคล ผู้วิจารณ์ได้เสนอหลักธรรมกับมนุษย์โดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับมนุษย์ที่มีความเฉพาะเจาะจงอยู่ภาวะไม่ปกติ เช่น บุคคลที่มีปัญหาด้านกาย (มีความพิการ ไร้สมรรถนะ) ด้านชีวภาพ (ผลจากกรรมพันธุ์ ความแตกต่างเรื่องอายุและความหลากหลายทางเพศ) ด้านจิตใจ (เจตคติและค่านิยม แรงจูงใจ การรับรู้และความเชื่อ) เป็นต้น

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพได้ขยายขอบเขตไปถึงปัจจัยทางด้านสังคม อาทิ การศึกษา การว่างงาน ความยากจน ที่อยู่อาศัยและการทำงาน เป็นต้น ซึ่งเรียกว่า “ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ” (Social Determinants of Health) (สุพจน์ เด่นดวง, 2552) แต่ในหนังสือเล่มนี้มีการกล่าวถึงประเด็นเหล่านี้เป็นเชิงหลักการกว้าง ๆ ว่า ปัจจัยภายนอกต้องมีความเป็น “ปรโตโมษะ” แต่ไม่ได้มีรายละเอียดที่มากพอ โดยผู้เขียนได้เสนอให้มนุษย์สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางหลัก ซึ่งเป็นข้อเสนอที่มองจากตัวมนุษย์ไปหาสิ่งแวดล้อม แต่ผู้วิจารณ์เห็นว่าในบางเรื่องเกินขอบเขตอำนาจการจัดการตนเองได้ เช่น การได้ผลรับกระทบจากการมีนโยบายที่ไม่ดี ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือเกิดจากปัญหาทางสังคม เป็นต้น จึงจำเป็นต้องอาศัยพลังจากภายนอกตัวมนุษย์ เช่น พลังของชุมชนและสังคมในการจัดการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อกับสุขภาพของมนุษย์ควบคู่ไปด้วย

ในประการสุดท้าย จากคำกล่าวที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในบทเกริ่นนำ “ความเข้าใจร่วมกันก่อนเริ่ม” ว่า คำว่า “สุขภาวะ” เป็นคำที่ค่อนข้างใหม่ใช้กันเฉพาะในวงการสาธารณสุขหรือวงวิชาการสมัยนี้ ถือเป็นคำกล่าวที่ยังไม่สอดคล้องกับงานเขียนของผู้เขียน (2551) ในหนังสือ “พื้นสุขภาวะยามวิกฤตสังคม” ที่กล่าวไว้ว่า คำว่า “สุขภาวะ” นั้นเป็นคำเก่าแต่นำมาใช้ใหม่โดยมาจากคำบาลีว่า “สุขภาว” ที่หมายถึง “ภาวะแห่งความสุข” แต่เมื่อนำมาใช้เป็นคำภาษาไทย ได้แผลงตัว “ว” เป็น “พ” กลายเป็นคำว่า “สุขภาพ” ฉะนั้น “สุขภาวะ” แท้จริงเป็นคำเดิม และกลายมาเป็นคำว่า “สุขภาพ” ในภายหลัง

คุณูปการของหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อวงการนักพัฒนาทั้งในระบบการศึกษาและระบบสุขภาพ โดยมันจะตีพิมพ์มากกว่า 12 ปีแล้ว แต่ก็ถือว่าเป็นหนังสือที่ทันสมัยเป็นรากฐานทางวิชาการที่ผู้สนใจสามารถนำไปใช้อ้างอิงและต่อยอดได้ ที่สำคัญก็คือเป็นการนำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อการขับเคลื่อนงานทางสุขภาพที่คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยคำนึงถึง และในการนำเสนอนั้นก็เป็นการนำเสนอด้วยภาษาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ซึ่งถือว่าหนังสือเล่มนี้แสดงถึงความเป็นนักปราชญ์ในวงการพุทธศาสนาและสุขภาพของผู้เขียนอีกเล่มหนึ่ง

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **ฟื้นฟูสุขภาพะ ยามสังคัมวิฤต**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ชุมชนพุทธธรรมศิริราช.
- (2557). **สุขภาพะองค์รวมแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 33. กรุงเทพฯ: ผลิตัมม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550), **พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550**. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2550/A/016/1.PDF>
- สุพจน์ เต๋นดวง. (2552). **ถมช่องว่างทางสุขภาพในช่วงชีวิตเรา บรรลุความเป็นธรรมทางสุขภาพด้วยปัจจัยสังคมที่กำหนดสุขภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: วนิดาการพิมพ์.
- สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. (2551). **สุขภาพและปัจจัยกำหนดสุขภาพ. ใน การสร้างเสริมสุขภาพ : แนวคิด หลักการและบทเรียนของไทย, อำพล จินดาวัฒน์, สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ, สุรณี พิพัฒน์โรจนกมล บรรณาธิการ. หน้า 1-24. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.**
- World Health Organization. (2012). **Basic Document**, 48Th Edition,

ระเบียบการเสนอบทความ

Instructions for the Preparation of Manuscripts

ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

1. วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

- 1.1 เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านอารยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
- 1.2 เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดด้านศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรมศึกษาในมิติต่าง ๆ ของคนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
- 1.3 เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิจัย และวิชาการ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างเป็นระบบและมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีลักษณะเป็นเอกสารที่มีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น มีการตั้งสมมติฐาน หรือมีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดแน่นอน มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณาวิเคราะห์ ตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุลักษณะวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) งานเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน ทั้งนี้การวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวตามหลักวิชาการจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจนด้วย (ก.พ.อ., ๒๕๕๐)

3. การจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น พิมพ์ผลงานด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ความยาวของบทความ 10-15 หน้า กระดาษ A4 ในบทความที่เขียนจะต้องประกอบด้วยส่วนต่างๆตามลำดับ ดังต่อไปนี้

3.1 บทความวิจัย

- ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุล สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และอีเมลล์ของผู้เขียน
- บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ คำสำคัญไม่ควรเกิน 5 คำ
- บทนำ
- วัตถุประสงค์การวิจัย
- วิธีดำเนินการวิจัย
- ผลการวิจัย
- สรุปและอภิปรายผล
- ข้อเสนอแนะการวิจัย
- เอกสารอ้างอิง (อ้างอิงในเนื้อเรื่อง และในบัญชีเอกสารอ้างอิง)
- ภาคผนวก (ถ้ามี) และกิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

3.2 บทความวิชาการ

- ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุล สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และอีเมลล์ของผู้เขียน
- บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ , คำสำคัญไม่ควรเกิน 5 คำ
- บทนำ
- เนื้อหา (สามารถแบ่งเป็นหัวข้อตามที่ท่านต้องการนำเสนอ) ควรมีการวางแผนจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอ และจัดลำดับเนื้อหาสาระให้เหมาะสมตามธรรมชาติของเนื้อหาสาระนั้น การนำเสนอเนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระนั้นได้โดยง่าย
- บทสรุป
- บรรณานุกรม หรือเอกสารอ้างอิง

3.3 ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับบทความ

- พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว A4
- ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน 1.25 นิ้ว ขอบล่าง 1.0 นิ้ว ขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบขวา 1.0 นิ้ว
- ระยะห่างระหว่างบรรทัด หนึ่งช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์
- ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK และพิมพ์ตามกำหนด ดังนี้

➤ **ชื่อเรื่อง (Title)**

- ภาษาไทย ขนาด 18 point, กึ่งกลางหน้ากระดาษ, (ตัวหนา)
- ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่) ขนาด 18 point, กึ่งกลางหน้ากระดาษ, (ตัวหนา)

➤ **ชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน (ทุกคน)**

- ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย (ตัวหนา) / ภาษาอังกฤษ (ตัวบาง) ขนาด 14 point, กำหนดขีดขวา
- ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือ รายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด (ของผู้เขียนทุกคน) โดยให้ระบุหมายเลข ชื่อ-นามสกุล และกำหนดไว้ท้ายเชิงอรรถในหน้านั้น ๆ ขนาด 12 point, (ตัวธรรมดา)
- อีเมลของผู้เขียนบทความ 1 คน ที่เป็นคนติดต่อกับกองบรรณาธิการ วารสารฯ, ขนาด 14 point กำหนดขีดขวา, (ตัวธรรมดา)

➤ **บทคัดย่อ**

- ชื่อ “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 16 point, กึ่งกลาง, (ตัวหนา)
- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)
- ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)

➤ **คำสำคัญ (keyword)**

- ให้พิมพ์ต่อจากส่วนของบทคัดย่อ (Abstract) ควรเลือกคำสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 4-5 คำ ใช้ตัวอักษรภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point

➤ **รายละเอียดบทความ**

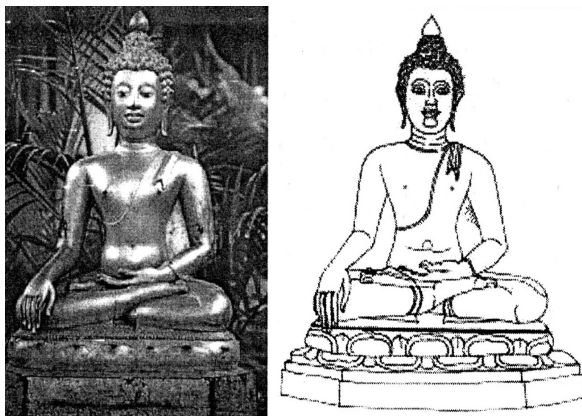
- หัวข้อใหญ่ ขนาด 16 point, กำหนดขีดซ้าย, (ตัวหนา)
- หัวข้อย่อย ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวหนา)
- ตัวอักษร ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)

➤ **คำศัพท์ ให้ใช้คำศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน**

➤ **ภาพและตาราง** กรณีมีภาพและตารางประกอบ ชื่อภาพให้ระบุคำว่า **ภาพที่** ไว้ใต้ภาพประกอบ และจัดข้อความบรรยายใต้ภาพให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อตารางให้ระบุคำว่า **ตารางที่** พร้อมทั้งข้อความบรรยาย

ตาราง หัวตารางให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ และได้ภาพประกอบหรือ
ตารางให้บอกแหล่งที่มา โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพประกอบหรือเส้นค้น
ใต้ตาราง 1 บรรทัด ใช้ตัวอักษรขนาด 14 point, (ตัวธรรมดา)

ตัวอย่าง ภาพประกอบที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

ภาพที่ 6 พระพุทธรูปแบบพระสิงห์ วัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่ และลายเส้นพระสิงห์ พ.ศ.2013
วัดพระเจ้าเม็งราย จ.เชียงใหม่

ที่มา : ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2554). ศิลปะเมืองเชียงใหม่ : วิเคราะห์งานศิลปกรรม
ร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารทางประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ (ถ้ามี).

กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, หน้า 208.

หากเป็นภาพที่ถ่ายด้วยตนเอง ให้อ้างว่า ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ผู้เขียน ชื่อ-สกุล

ตัวอย่าง ตารางที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

น้ำหนักพืชตัวอย่างต่อปริมาณ สารละลาย (กรัม/มิลลิเมตร)	ค่าการดูดกลืนแสงที่วัดได้ตามระยะเวลาที่ทำการสกัด				
	30 นาที	1 ชม.	2 ชม.	3 ชม.	1 วัน
5:10	0.528	1.427	2.468	1.864	4.316
5:20	0.695	0.949	1.036	1.459	2.495
5:30	0.406	0.583	0.481	0.704	1.251
5:40	0.197	0.549	0.417	0.682	1.017
5:50	0.149	0.382	0.406	0.319	0.816

ที่มา : พรพิมล ม่วงไทยและสุจิตรา ศรีสังข์. (2553). การเตรียมผงสีจากพืชตามภูมิปัญญาไทย.

ใน 9 ภูมิปัญญาไทย. ภาววิ อนุพันธ์พิศิษฐ์,บรรณาธิการ. หน้า 207.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- กิตติกรรมประกาศ ให้ประกาศเฉพาะการได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย
- การพิมพ์อ้างอิงที่แทรกในเนื้อหาของบทความ ใช้การอ้างอิงระบบนาม-ปี โดยระบุ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้า

ตัวอย่างที่ 1 การอ้างอิงที่กล่าวรวมไปในเนื้อหาของบทความ

ในหนังสือการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาภาคสนาม : ภาคกลาง (2554 : 84) กล่าวถึง ตลาดสามชุกว่าเป็นตลาดสำคัญในการติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าในอดีต เมื่อ 100 กว่าปีก่อน...

ตัวอย่างที่ 2 การอ้างอิงท้ายข้อความที่กล่าวถึง

“สามชุก มาจากคำว่า กระชุก คือเครื่องจักรสานทรงคล้ายฟักเขียวผ่าครึ่ง ใช้ใส่ของแห้งต่างๆ เป็นที่มาของคำว่า สามชุก สี่ชุก หรือ กระชุก” (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 2554 : 88)

- การพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

- 1) เอกสารอ้างอิงทุกลำดับจะต้องเรียงตามตัวอักษร ก-ฮ , A-Z
- 2) เอกสารอ้างอิงเรียงลำดับโดยให้รายการที่เป็นภาษาไทยขึ้นก่อน ก-ฮ ตามด้วยรายการอ้างอิงที่เป็นภาษาอังกฤษ A-Z
- 3) รายการเอกสารอ้างอิงให้พิมพ์ขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ถ้ารายละเอียดของเอกสารอ้างอิงมีความยาวมากกว่า หนึ่งบรรทัด ให้พิมพ์ต่อบรรทัดถัดไป โดยย่อหน้า (โดยเว้นระยะ 7 ช่วงตัวอักษร หรือเริ่มพิมพ์ช่วงตัวอักษรที่ 8)

- การจัดพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความจะแตกต่างกันตามชนิดของเอกสารที่นำมาอ้างอิง ให้จัดพิมพ์ตามข้อแนะนำ ดังนี้

1. อ้างอิงจากหนังสือ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// ครั้งที่พิมพ์. (ถ้ามี).// เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ไพจิตร ยิ่งศิริวัฒน์. (2541). เนอดินเชรามิกส์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Kotler Philip; & Gary Armstrong. (2003). *Principles of Marketing*. 9th Ed. Boston: McGraw-Hill.

2. อ้างอิงจากวารสาร ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อ/ชื่อสกุลผู้เขียนบทความ.//(ปี./วัน/เดือน).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//
ปีที่(ฉบับที่):/หน้าที่อ้าง.

ตัวอย่าง

ชัยรัตน์ นิรันดร์รัตน์. (2553, มกราคม-มิถุนายน). นอนกรน..การหายใจติดขัด
ขณะหลับ. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 16(1): 39-42.
Doran, Kirk. (1996, January). Unified Disparity: Theory and Practice
of Union Listing. *Computer in Libraries*. 16(1): 39-42.

3. อ้างอิงจากเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ/หนังสือรวมบทความ วิชาการ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความหรือชื่อตอน.//ใน//ชื่อหนังสือ.//
ชื่อบรรณาธิการหรือชื่อผู้รวบรวม (ถ้ามี).//หน้าที่ตีพิมพ์บทความหรือตอนนั้น.//
ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์:ชื่อสำนักพิมพ์หรือผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

แมนมาส ขวลิต, คุณหญิง. (2526). การก้าวเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ของ
ห้องสมุด. ในเอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ก้าวแรกของการใช้
เครื่องคอมพิวเตอร์ของห้องสมุด. หน้า 1-7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

Tichner, Fred J. (1981). Apprenticeship and and Employee
Training. In *The New Encyclopedia Britannica, Macropedia*.
V.1. pp. 1018-1023. Chicago: Encyclopedia Britannica.

4. อ้างอิงจากปฏิญญาพันธหรือวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง.//ชื่อปริญญา(สาขาหรือวิชาเอก).//
เมืองที่พิมพ์:หน่วยงาน.//ถ่ายเอกสาร.

ตัวอย่าง

สิริสุมาลย์ ชนะมา. (2548). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย
อินเทอร์เน็ต วิชาสังคมศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.
ปฏิญญาพันธ กศ.ด. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

Patamaporn Yenbamrung. (1992). **The Emerging Electronic University: A Study of Student Cost-Effectiveness.** Dissertation, Ph.D. (Library and Information Science). Austin: Graduate School The University of Texas at Austin. Photocopied.

5. อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ ใช้รูปแบบดังนี้

ข้อมูลจากหนังสือออนไลน์

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์หรือปีที่สืบค้น). //ชื่อเรื่อง. //สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. //สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี (หรือ Retrieved/เดือน/วัน/ปี), /จาก(from)/ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

ทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). **กรอบแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับอุดมศึกษา.** สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2544, จาก http://www.qa.mua.go.th/Thai/seminar_document.htm

Davies, J. Eric; Wisdom, Stella; & Creaser, Claire. (2000). **Out of sight but Not Out of Mind: Visually Impaired People's Perspectives of Library and Information Services.** Loughborough: LISU. Retrieved September 20, 2003, from www.lboro.ac.uk/departments/dils/lisu/public.html

ข้อมูลที่เป็นบทความจากวารสารออนไลน์

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์, /วันเดือนของวารสารหรือปีที่สืบค้น). //ชื่อบทความ. //ชื่อวารสาร. //ปีที่(ฉบับที่): หน้า (ถ้ามี). //สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี (หรือ Retrieved/เดือน/วัน/ปี), /จาก(from)/ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

พิษณุ กล้าการนา. (2545, พฤษภาคม-มิถุนายน). **เตรียมรับมือกับภาวะโลกร้อน.** หมออนามัย. 11(6). สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2546, จาก <http://moph.go.th/ops/doctor/backreport.htm>

Bearman, David. (2000, December). **Intellectual Property Conservancies.** *D-Lib Magazine.* 6(12). Retrieved June 30, 2020, from <http://www.dlib.org/dlib/december/bearman/12bearman.html>

6. อ้างอิงบทสัมภาษณ์ ใช้รูปแบบดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์.//ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์.//สังกัดของผู้ให้สัมภาษณ์.//วันเดือนปี
ที่ให้สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พญธิ์ ศุภเศรษฐศิริ,รองศาสตราจารย์. คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สัมภาษณ์วันที่ 7 กันยายน 2553.

Anissa Fung, Assoc.Pro. Chairman of the Departmental Learning
and Teaching Committee in the Department of Cultural and
Creative Arts, Hong Kong Institute of Education. Interviewed
on August 10, 2012.

การส่งบทความ

1. ให้ท่านจัดพิมพ์ต้นฉบับบทความด้วยโปรแกรม Microsoft word ตามแบบ
ฟอร์มที่วารสารกำหนด จำนวน 1 ชุด โดยส่งผ่านอีเมล mekong_salween@nu.ac.th
พร้อมด้วยใบสมัครขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
จำนวน 1 ชุด โดยส่งผ่านระบบวารสารออนไลน์ (ThaiJO)

2. ให้ท่านเข้ามาลงทะเบียนสมัครสมาชิกเพื่อส่งบทความลงตีพิมพ์ในระบบ
วารสารออนไลน์ โดยเข้าไปที่วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/login> และทำตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในระบบ กรณีมีข้อสงสัย
ในการสมัคร ติดต่อสอบถามได้ที่ คุณจรินทร์ เสโตบล, คุณสุภาภัส อ่ำทอง และคุณพิเชษฐ
สิงห์เดช โทร. 055-961204-5 โทรสาร 055-961148

- ◆ ทั้งนี้ เมื่อบทความได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนบทความจะได้รับวารสารฉบับที่
บทความนั้นตีพิมพ์ จำนวน 2 เล่ม
- ◆ สำหรับผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดบทความฟรีได้ที่ www.nu.ac.th

*** เปิดรับบทความตลอดปี ***

ใบสมัครขอส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

Mekong-Salween Civilization Studies Journal

(กรุณากรอกแบบฟอร์มด้วยตัวบรรจง หรือด้วยวิธีการพิมพ์)

เรียน บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

1. ข้าพเจ้า

ชื่อ - สกุล ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว.....
☐ ดร.

2. สถานภาพ

● กรณีเป็นอาจารย์ (โปรดระบุ)

☐ ศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ☐ อาจารย์
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

● กรณีเป็นนักศึกษา (โปรดระบุ)

☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

● ภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัยที่สังกัด

ภาควิชา..... คณะ.....
มหาวิทยาลัยที่สังกัด.....

● อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. หน่วยงาน

● สถานที่ทำงาน.....
.....

โทรศัพท์..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... E-mail address.....

● ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก.....

โทรศัพท์..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... E-mail address.....

4. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ประเภทของบทความ

- ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย
☐ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

บทความที่ท่านส่งมารับการพิจารณา มีเนื้อหาตรงกับสาขาใด

☐ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	
☐ ศิลปศาสตร์ / ปรัชญา-ศาสนา	
☐ สังคมวิทยา / ประวัติศาสตร์-ชาติพันธุ์-โบราณคดี	
☐ อักษรศาสตร์ / ภาษา-วรรณกรรม	☐ ศิลปกรรม-สถาปัตยกรรม
☐ รัฐศาสตร์ / รัฐประศาสนศาสตร์	☐ ครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์
☐ มานุษยวิทยา / จิตวิทยา	☐ นิเทศศาสตร์ / สารสนเทศ-การสื่อสาร
☐ ประชากรศาสตร์	☐ นิติศาสตร์

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น ยินดีให้กองบรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เลือกสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาต้นฉบับของข้าพเจ้าโดยอิสระ และให้กองบรรณาธิการฯ สามารถตรวจแก้ไขต้นฉบับดังกล่าวได้ตามสมควร และยินยอมว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารนี้ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ติดต่อบรรณาธิการได้ที่

สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาคารวิชชุศาสตร์ ชั้น 3 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัด
พิษณุโลก 65000
โทรศัพท์ : 0-5596-1204-5 โทรสาร : 0-5596-1148
หรือ E-mail: mekong_salween@nu.ac.th

-ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิจัย-
ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

(ชื่อเรื่องภาษาไทย).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....
(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง)

(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 จิตขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 จิตขวา เอียง)

E-mail :(ขนาดอักษร 14 ขีดขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ขีดขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ขีดขวา เอียง)

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)
(ขนาดอักษร14).....

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: (ขนาดอักษร14),,,,

ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด
(ขนาดอักษร 12 ขีดซ้าย)

²ระบุสถานภาพตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด (ขนาดอักษร 12 ขีดซ้าย)

Abstract (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (ขนาดอักษร14),,,,

บทนำ (Introduction) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

วิธีดำเนินการวิจัย (Method) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

ผลการวิจัย (Research Results) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

สรุปผลและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

ข้อเสนอแนะการวิจัย (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง (References) (ขนาดอักษร 16) กรุณาอ้างอิงตามระเบียบ การเสนอบทความ

(ขนาดอักษร 14)

.....

บรรทัดแรกให้ขีดขอบด้านซ้าย เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ , A-Z ถ้าเนื้อหายังไม่จบบรรทัด
ถัดไปให้ย่อหน้าเข้ามา 1 เคาะ จำนวนรายการที่อ้างอิงต้องตรงกันและเท่ากันกับ
ที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ

****สามารถดาวน์โหลด Template แบบฟอร์มนี้ได้ที่****

<http://www.nuks.nu.ac.th>

-ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิชาการ-
ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

(ชื่อเรื่องภาษาไทย).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....

(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนบทความ)¹(ขนาดอักษร 14 ขีดขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ขีดขวา เอียง)

E-mail :.....(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้ร่วมโครงการ)²(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ขีดขวา เอียง)

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร 14).....

[illegible]

คำสำคัญ: (ขนาดอักษร14),,,,

ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด
(ขนาดอักษร 12 ขีดซ้าย)

ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด
(ขนาดอักษร 12 ชิดซ้าย)

Abstract (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (ขนาดอักษร14),,,,

บทนำ (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

เนื้อหา (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

บทสรุป (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง (References) (ขนาดอักษร 16) กรุณาจัดอ้างอิงตามระเบียบ
การเสนอบทความ
(ขนาดอักษร 14)

บรรทัดแรกให้ชิดขอบด้านซ้าย เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ , A-Z ถ้าเนื้อหายังไม่จบบรรทัด
ถัดไปให้ย่อหน้าเข้ามา 1 เคาะ จำนวนรายการที่อ้างอิงต้องตรงกันและเท่ากันกับ
ที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ

****สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มนี้ได้ที่นี่****

<http://www.nuks.nu.ac.th>